פון יאָר צו יאָר

1929

ווארשע
IV

אַדרעסן.

I. ד. ד. ק.

א) מערב-אייראָפּע.

American Joint Distribution Committee, **Berlin — Charlottenburg**, Knesebeckstr. 8—9, telef. Steinplatz 89-71, 89-72.

ב) פוילן.

I. Giterman, **Warszawa**, Przechodnia 5, tel. 298-95.

II. „פונדיישן".

א) מערב-אייראָפּע.

American Joint Reconstruktion Foundation, **Berlin-Charlottenburg** דערזעלבער אדרעס ווי פון ד. ד. ק.

Kolegjum Inspektorów, **Warszawa**, Jasna 11, tel. 224-26.

III. יידישע געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין אויסלאַנד.

JCA, Jewish Colonisation, Association, Paris, rue Pasquier 2.
Hias, Berlin W. 62, Lützowplatz 1
Emigdirect, Berlin W. 62, Lützowplatz 1,
Hicem, Paris, rue de Bassano 26.
Hias, New-York, 425—437 Lafayette str.
Federation of Jewish Relief Organisations of Great B., London 33 Soho Square.
Ort, Berlin, W, Bülowstr. 90.
Oze, Berlin, W. 57, Frobenstr. 4.

IV. יידישע געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן.

(צענטראַלעס אין ווארשע).

Koło Żydowskie, Sejm, telefon 54.
Żydowska Rada Narodowa, Nalewki 2a, tel. 98-75, 214-15.
Gmina Wyznaniowa Żydowska, Grzybowska 26, tel. 84-48.
Biblioteka przy Wielkiej Synagodze, Tłomackie 7.
„JCA", Jasna 11, tel. 224-26, 187-98.
Związek Rewizyjny Żyd. Tow. Spółdz., Rymarska 6, tel. 152-05.
ORT, Żabia 9, tel. 286-64.
Centr. Żyd, T-wo Emigr. „JEAS", Muranowska 34, tel. 197-94.
Robotnicze Biuro Emigracyjne. Przejazd 13, tel. 322-99.
„TOZ", Gęsia 43, tel. 28-02.
Żydowska Organizacja Szkolna, Nowolipki 41, tel, 137-70.
„Tarbut", Nalewki 2a, tel, 403-85.
Urząd Palestyński, Marjańska 10, tel. 225-49.
Centr. Związek Rzemieślników Żyd., Nalewki 2a, tel. 110-35.
Centr. Związek Drobnych Kupców Żyd., Dzika 5, tel. 118-04.
Związek Kupców, Senatorska 22, tel. 58-65, 308-45.
Rada Klasowych Związków Zawod., Graniczna 17, tel. 70-32.
Tow. Przyjaciół Żydowskiego Instytutu Naukowego, Wilno, W. Pohulanka 18.

V. פרעסע.

Moment. Warszawa, Nalewki 38, tel. 94-63, 84-61.	טעגלעכע צייטונג
Hajnt. Warszawa, Chłodna 8. tel. 34-21, 24-08.	„
Folkscajtung. Warszawa, Nowolipie 7, tel. 120-68, 299-86.	„
Jud. Warszawa, Pawia 11 A.	„
Express. Warszawa, Nowolipie, 15, tel. 264-37.	„
Nasz Przegląd. Warszawa, Nowolipki 7, tel. 409-17, 107-29.	„
Frimorgen. Rigâ, Dsirnawu eelâ, 57. (מילן גאס, ווינקל קירכן-גאס)	„
Forward. New-Jork, 175 East Broadway.	„
Tog. New-Jork, 183 East Broadway.	„
The Jewisch Morning Journal. New-Jork, 77-79 Bowery.	„
Cait. London E 1, 325 Whitchapel Road.	„
Zukunft New-Jork, 175 East Broadway, Forward Building.	חודש-זשורנאל
Literarisze Bleter. Warszawa, Nalewki 2 A, p. 67. Wyd. B. Kleckin.	וואכנבלאט
Di Idisze Welt. Warszawa, Nalewki 2 A, p. 67.	חודש-זשורנאל
Bycher-Welt. Warszawa, Leszno 40, m. 11, Wyd. Kultur-Liga.	„

פאַרבאַנד פון צענטראַלעס פאַר יתומים־פארזאָרגונג
אין פוילן

פון יאָר צו יאָר

:: אילוסטרירטער ::

געזעלשאפטלעכער יארבוך

אונטער דער רעדאַקציע פון מ. שאַליט

ארטיקלען, מאַטעריאַלן, טאַבעלן, איבערזיכטן, בילדער, קאַרטעס

14 דרוק־בויגן
(216 זייטן און 2 באַזונדערע מאַפּעס):
44 ארטיקלען . . . .
46 טאַבעלן . . . .
20 בילדער און פּאָרטרעטן
20 רעפּראָדוקציעס . .
3 מאַפּעס . . . . .

פערטער יאָרגאַנג

1929

צענטאָס, וואַרשע—CENTOS, Warszawa

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

Z ROKU NA ROK

Ilustrowany Rocznik Społeczny

na rok 1929

Wydanie Związku T-w Opeki

nad Sierotami Żydowskiemi

Rzeczyposp. Polskiej, Warszawa.

געדרוקט אין 3000 עקזעמפלאַרן

געזעצט און געדרוקט אין דער דרוקעריי
פון די ווילנער פּראַד.־קאָאָפּ. טראָקער 7.

Druk. Sp. Wytw.-Handl. Wilno, ul. Trocka 7.

* *
*

1. „פון יאָר צו יאָר" 1929 איז פֿאַרוואַנדלט אין אַ יאָרבוך. דער מאַטעריאַל איז שטאַרק אויסגעוואַקסן, איז געוואָרן מער קאָמפּליצירט, פֿאַר־שיידנארטיק און סיסטעמאַטיש און די נייע אויסגאַבע, וואָס האָט באַקומען אַ מער פּעסטן כאַראַקטער און אַ פֿאַרבעסערטן אינהאַלט, איז אַריבערגעוואַקסן הן די לכתחלה׳דיקע פּאָרם פון אַ לוח והן דעם פּריערדיקן פּאָרמאַט.

2. אַ גרויסן אָרט אין יאָרבוך (וואָס איז אַרויסגעגעבן פון פֿאַרבאַנד פון די צענטראַלעס פֿאַר יתומים־פֿאַרזאָרגונג אין פוילן, וואַרשע) פֿאַרנעמט, נאַטירלעך, ווי אין די פּריערדיקע יאָרגענג, דער מאַטעריאַל וועגן דער יתומים־פֿאַרזאָרגונג. דער דאָזיקער מאַטעריאַל, וועלכער איז באַאַרבעט אויפן יסוד פון ציפֿער, דאַטן, באַלאַנסן, פינאַנס־באַריכטן, טאַבעלן און טעטיקייטס־באַריכטן גיט גלייכצייטיק אַ בילד וועגן דער אַרבעט פון פֿאַרבאַנד און די צענטראַלעס און אַ מעגלעכקייט פֿאַר דער בריטער עפֿנטלעכקייט נעענטער צו באַקאָנען זיך און צו קאָנטראָלירן די אָנגערופענע ארבעט. צו דעם טייל מאַטעריאַלן איז בייגעלייגט אַ באַזונדערע קאַרטע, וואָס אילוסטרירט אָנשוילך די פֿאַרשפֿרייטע טעטיקייט פון פֿאַרבאַנד אין גאַנץ פוילן.

3. אינגאַנצן נייע מאַטעריאַלן, ריין אילוסטרירט מיט ציפֿער און דאַטן, זיינען געבראַכט געוואָרן אין יאָרבוך וועגן די אַקטועלסטע פֿראָבלעמען פון אונזער איצטיקער געזעלשאַפֿטלעכקייט, ווי: א) די יידישע קהלות אין פוילן און זייערע בוזשעטן; ב) די יידישע ווירטשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן. די מאַטעריאַלן זיינען באַאַרבעט אויפן יסוד פון די ערשטע מקורים און ווערן צום ערשטן מאָל פובליקירט. צו דער ענלעכער קאַטעגאָריע מאַטעריאַלן געהערן אויך: א) צאָל יידישע ווירטשאַפֿטלעכע און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס; ב) סאָ־ציאַלע סטרוקטור פון דער יידישער באַפעלקערונג אין פוילן; ג) עקאָנאָמישע סטרוקטור פון דער יידישער און ניט־יידישער באַפעלקערונג אין פוילן (באַזונדערע קאַרטע).

4. אַ רייַ סיסטעמאַטיזירטע ידיעות האָבן מיר אין יאָרבוך אויך געבראַכט וועגן די ענינים פון דער יידישער קאָאַפּעראַציע כדי צו האָבן אַ געוויסן פֿאַר־גלייכונגס־מאַטעריאַל און אַ באַגריף וועגן דעם מצב פון דער פּראָבלעם אין הינזיכט פון די ביז־איצט שוין דערגרייכטע רעזולטאַטן זיינען געבראַכט אַרטיקלען וועגן דער יידישער לאַנדווירטשאַפֿטלעכער קאָאַפּעראַציע אין ארץ־ישראל און אין רוסלאַנד און אַ פּאָר סך־הכל׳ן בנוגע אַרגענטינע.

5. אין יאָרבוך איז הייַ־יאָר אויך אייַנגעפֿירט געוואָרן אַ נייע אָפּטיילונג וועגן ערשיינונגען פון אונזער שאַפן און קולטור. צו דער אָפּטיילונג געהערן די איבערזיכטן וועגן: א) יידישע ליטעראַטור; ב) העברעאישע ליטעראַטור;

ג) יידישע פּרעסע; ד) העברעאישע פּרעסע; ה) יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט. צו דער אָפּטיילונג געהערט אויך ו) דער אַרטיקל וועגן די ליטעראַרישע און געזעלשאפטלעכע לוחות אין אונזער ליטעראַטור. די ידיעות וועגן די בילדונגס־געזעלשאפטן געהערן צו דער וויטערדיקער אָפּטיילונג.

6. א געהעריקער אָרט איז אָפּגעגעבן אין יאָרבוך פאר דער טעטיקייט פון אונזערע וויכטיקסטע צענטראַלע געזעלשאפטן אין פוילן און אויסלאַנד, נעמענדיק אין אַכט, אז „פון יאָר צו יאָר" איז אייגנטלעך דער אייניציקער יאָרבוך אין דער גאַנצער וועלט אויף יידיש און ניט נאָר וועגן ענינים פון יתומים־פאַרזאָרגונג, נאָר אויך וועגן דער יידישער געזעלשאפטלעכער טעטיקייט בכלל. אויך די דאָזיקע מאַטעריאַלן זיינען באַאַרבעט אזוי, אז זיי גיבן קודם־כל קאָנקרעטע, פאקטישע ידיעות וועגן דער אַרבעט פון די געזעלשאפטן אויפן יסוד פון ציפער און דאַטן. דאָ גייען פאַרבײ אונז אזוינע געזעלשאפטן און אַרגאַניזאַציעס, ווי דער דזשוינט, פונדיישן, קאָאָפּעראַטיווער פאַרבאַנד, גמילות־חסדים־קאסעס, עמיגראַציע־געזעלשאפטן, אָרט, אָזע, טאָז, יש"א, תּרבות, החלוץ א. א., ווי אויך דער נאַציאָנאַל־ראַט. אייניקע געזעלשאפטן, וואָס וועגן זיי זיינען שוין געווען אין די פריערדיקע יאָרגענג פון בוך געגונגדע ידיעות, ווערן מער ניט געבראַכט.

7. אין יאָרבוך זיינען אויך געבראַכט בילדער פון טוער און אַנשטאַלטן, ווי אויך א רייַ רעפראָדוקציעס פון יידישע אַלטערטימלעכקייטן (ספּרים און חפּצים פון שטראַשונס ביבליאָטעק אין ווילנע, סינאַגאָגע־ביבליאָטעק און בערסאָנס כּוזיי אין וואַרשע), וואָס ווערן צום ערשטן מאָל פאַרעפנטלעכט.

8. די ציפער און דאַטן, וואָס ווערן געבראַכט אין יאָרבוך, זיינען גענומען פון דער ערשטער האַנט, די מקורים זיינען אָנגעוויזן, אונטער אַלע גרעסערע אַרטיקלען זיינען אונטערגעשריבן די מחברים. די ספּעציעלערע מאַטעריאַלן זיינען באַאַרבעט פון פאַכלייט.

משה שאַליט.

דעצעמבער, 1928.

אינהאלט:

זייט

I. לוח 1929 (תרפ"ט—תר"צ) . . . . . 9 — 20

II. אַרטיקלען:

1. אלטע און נייע לוחות . . . . . 21 — 23
2. ליטעראַרישע און געזעלשאפטלעכע לוחות אין אונזער ליטעראַטור (פאר די נייערע צייט) — משה שאליט . . . 24 — 50
3. דער פאַרבאַנד פון די יתומים-צענטראַלעס אין יאָר 1928 — מ. שניאורסאָן . . . 51 — 59
4. די צענטראַלע זאמל-אקציע פון יתומים-פאַרבאַנד אין פוילן — ל. נייטשטאט . . . 59 — 60
5. שטיצע פון דער רעגירונג און פון די זעלבסטפאַרוואַלטונגען לטובת דער יתומים-פאַרזאָרגונג אין יאָר 1928 — י. בריאנסקי . . . 67 — 69
6. די היל-קאָלאָניע אין ציבאָצינעק . . . . . ח. שיחור . . . 70 — 75
7. דער צענטראַלער קאָמיטעט פאר אויפזיכט איבער יידישע יתומים אין לוואָוו — ד"ר י. קאָן 77 — 80
8. די טעטיקייט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים-פאַרזאָרגונג אויף וואָלין (1923—1928) ל. שפילבערג . . . 81 — 86
9. 5 יאָר אַרבעט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים-פאַרזאָרגונג אויף פאַלעסטינע (פון 1-טן יולי 1923 ביזן 30-טן יוני 1928) — א. גאָלדין . . . . . 87 — 93
10. אינערליק איבער דער טעטיקייט פון דער ביאַליסטאָקער געזעלשאפט פאר יתומים-פאַרזאָרגונג (1922—1928) — א. דאָמאַראַצקי . . . 94 — 100
11. ווילנער שטאָטישער יתומים-קאָמיטעט . . . . . נ. וואָפנער . . . 101 — 102
12. אייניקע ציפער וועגן דער יתומים-ארבעט פון די צענטראַלעס אין קאָנגרעס-פוילן, מערב-גאַליציע און „יעקאָפאָ" . . . . . 102 — 103
13. נייע בנינים פון יתומים-הייזער: 1) יתומים-הויז אין שעדלעץ — ב. ראָטענבערג . 104
2) יתומים-הויז אויפן נאָמען פון גאָלדע מארקס אין ווילנע 105
14. דער היל-פעדאָגאָגישער אנשטאָלט אין אָטוואָצק — ד"ר זאָפיא ראָזענבלום און בעלא שוּערבאַך . . 106 — 110
1. דער בודזשעט פון פאַרבאַנד און די שווערע מאָטאָריעלע לאָגע פון די יתומים-צענטראַלעס אין פוילן . . . . . 112 — 113
16. די טעטיקייט פון דזשוינט אין דער גאַנצער וועלט פאַרן די יאָרן 1927 און יאַנואַר—יוני 1928 (די אויסגאַבן) . . . . . 116 — 117
17. די טעטיקייט פון דער „פונדיישן" (1927—1928) . . . . . 118 — 119
18. די טעטיקייט און די אַנטוויקלונג פון די גמ"ח-קאַסעס אין פוילן — י. גיטערמאַן . 120 — 124
19. די טעטיקייט פון די יידישע קהלות אין פוילן (1925, 1926, 1927) — י. בּאַרנשטיין . 126 — 135
20. די לאַנדווירטשאפטלעכע קאָלאָניזאַציע אין ארץ-ישראל — י. בנארי . . . . . 139 — 144
21 2. דער מצב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין סאָוועט-רוסלאַנד צום 1-טן יאַנואַר 1928 נ. געראָגעל . . 145 — 150
22. אייניקע ציפער וועגן לאַנדווירטשאפטלעכן ישוב אין ארגענטינע 150
23. די יידישע ווירטשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן — י. בּאַרנשטיין . . . . . 151 — 160
24. פאַרבאַנד פון די יידישע קאָאָפּעראַטיוון געזעלשאפטן אין פוילן — א. פּראָוואָלסקי 161 — 163
25. „אָרט" אין פוילן . . . . . ד"ר מ. זילבערפּאַרב . 164 — 166
26. פאַרבאַנד „אָזע" . . . . . ה. האָכגעלערנטער . . 167 — 171
27. „טאָז" . . . . . ד"ר ל. וואָולמאַן . . 172 — 173

28. עמיגראציע־פאראייניקונג „היאס—יקא—עמיגדירעקט" (היקעם") — א. דיזשור . . 174—177
29. די געלט־אינערווייזונגען פון „היאס" — ד"ר דזשעמס בערנשטיין 177
30. „היאס—עמיגדירעקט" . . . . . א. טשעריקאווער . 178—180
31. די יידישע צענטראלע עמיגראציע־געזעלשאפט אין פוילן („יעאס") — י. גרינפעלד . 181—184
32. יידישע שול־ארגאניזאציע אין פוילן 185
33. „תרבות" 186
34. „שול־קולט" 187
35. דער וועלט־פארבאנד „החלוץ" . . . . . 188—189
36. דער נייער יידישער נאציאנאל־ראט אין פוילן . . . . . 190—191
37. די פרעסע־אויסשטעלונג אין קעלן. יידישע און העברעאישע פרעסע . . . . . 192—195
38. דער מצב פון דער יידישער ליטעראטור אין יאר 1928 (קורצע איבערזיכט) — משה שאליט . . 196—200
39. די העברעאישע ליטעראטור אין יאר 1928 . . . . . ש. ל. ציטרון . . 201—206
40. דער יידישער ווירטשאפטלעכער אינסטיטוט . . . . . נ. קאסטעלאנסקי . . 207—210
41. צאל יידישע ווירטשאפטלעכע און קולטורעלע ארגאניזאציעס אין פוילן—י. בארנשטיין 211—212
42. ערקלערונגען צו דער קארטע וועגן דער סאציאלער סטרוקטור פון דער יידישער און ניט־יידישער פראפעסיאנעל־טעטיקער באפעלקערונג אין פוילן — י. בארנשטיין 213—214
43. צו דעם 10־יאריקן יובילי פון דזשוינט־טעטיקייט 215
44. די נייע עקזעקוטיוו און הויפט־ראט פון פארבאנד פון די צענטראלעס פאר יתומים־פארזארגונג אין פוילן 216

III. טאבעלן:

1. צאל יתומים (גאנצע און האלבע יתומים, געשלעכט, עלטער, בילדונג) . . . . . 58—59
2. אייניקע ציפער וועגן דער ארגאניזאציע פון פארבאנד (זום 1־טן יולי 1928) . . . 60
3. באלאנס פון פארבאנד פון די צענטראלעס פאר יתומים־פארזארגונג אין פוילן פון 1־טן יאנואר ביזן 1־טן יולי 1928 (אקטיוו און פאסיוו) 61
4. באלאנס פון פארבאנד פון די צענטראלעס פאר יתומים־פארזארגונג אין פוילן פארן יאר 1927 (אקטיוו) 62
5. באלאנס פון פארבאנד פון די צענטראלעס פאר יתומים־פארזארגונג אין פוילן פארן יאר 1927 (פאסיוו) 63
6. פינאנס־באריכט פון די ית־מים־צענטראלעס פארן יאר 1927 (הכנסה—היצאה) . . . 64
7. פינאנס־באריכט פון די יתומים־צענטראלעס פאר די חדשים יאנואר, פעברואר אין מערץ 1928 (הכנסה—הוצאה) 65
8. פינאנס־באריכט פון די יתומים־צענטראלעס פאר די חדשים אפריל, מאי און יוני 1928 (הכנסה—הוצאה) 66
9. קאמונאלע שטיצע 67
10. דעקרעטן און פארארדענונגען 68
11. ציעכאצינסער קאלאניע 70, 72, 73
12. פינאנס־באריכט פון דער היל־קאלאניע אין ציעכאצינעק אין יאר 1928 76
13. פינף יאר ארבעט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים־פארזארגונג אויף וואלין (פון 1־טן יולי 1923 ביזן 30־טן יוני 1928) פארגלייכונגס־טאבעלע 83
14. פינף יאר ארבעט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים־פארזארגונג אויף פאלעסינע (פון 1־טן יולי 1923 ביזן 30־טן יוני 1928) פארגלייכונגס־טאבעלע 89
15. הכנסה פון דער יתומים־וואך 1928 111
16. טוווועזן פון די יידישע קהלות אויף יתומים־פארזארגונג אין יאר 1927 111
17—20. צו דער אינעוויניקסטער סטרוקטור פון דער יתומים־ארבעט (4 טאבעלן) . . . 114—115

21. די טעטיקייט פון דער „פונדיישן" (1927—1928) 119
22. גרונט־קאפיטאל פון די ג"ח־קאסעס (אין זלאטעס) 121
23. צאל ג"ח־קאסעס לויט די באזונדערע קאטעגאריעס 123
24. דער מצב און די אנטוויקלונג פון די ג"ח־קאסעס אין פוילן 125
25. די טעטיקייט פון די יידישע קהלות אין פוילן (1925, 1926, 1927) אלגעמיינער ס"ח . 129
26. וואלן צו די ראטן און פארוואלטונגען פון די קהלות אין קאנגרעס־פוילן
און גאליציע (1914—1928) 131
27. פאליטישע גרופירונגען אין די קהלות 132
28. פראפעסיאנעלער באשטאנד פון די ראט־ און פארוואלטונגס־מיטגלידער פון די קהלות 132
29. די פרנסים אין די באזונדערע קהלות לויט דער פארטיי־אנגעהעריקייט 133
30. הכנסה און הוצאה פון די קהלות (ביז 5.000 יידן — קאטעגאריע 1) 134
31. הכנסה און הוצאה פון די קהלות (איבער 5.000 יידן — קאטעגאריע 2) 134
32. די בודזשעטן פון די יידישע קהלות אין פוילן מיט א יידישער באפעלקערונג
פון 5.000 פערזאן אן (1925, 1926, 1927) . . . . . 136—138
33. די לאנדווירטשאפטלעכע קאלאניזאציע אין ארץ־ישראל . . . . . 142—144
34. דער מצב פון דער יידישער קאלאניזאציע אין סאוועט־רוסלאנד צום 1־טן יאנואר 1928 . 145—150
35. צאל יידישעווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין פוילן (אין יאר 1928) 153
36. פארהעלטעניש פון די באזונדערע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס לויט די קבוצים . 154
37. די צאל יידישע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין די באזונדערע קבוצים־גרופן . 155
38. פארהעלטעניש צווישן די באזונדערע יידישע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס לגבי
דער אלגעמיינער צאל פון יעדער גרופע (אין פראצענטער) 155
39. די צוזאמענארבעט פון די פארשיידענע יידישע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס
אין די באזונדערע גרופן־שטעט 157
40. צאל יידישע און ניט־יידישע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין פוילן 158
41. צאל קאאפעראטיוון און צאל מיטגלידער 162
42. אלגעמיינער באלאנס פון די קאאפ. אייגענע מיטלען, פקדונות, באקומענע קרעדיטן א. א. 162
43. סך־הכלען פון דער „אזע"־ארבעט אין ליטע, לעטלאנד, רומעניע, דאנציג
(יאנואר 1927 — יולי 1928) . . . . . 167—168
44. דיאגראמע פון דער היגיענישער אויפקלערונגס־ליטעראטור פון „אזע" אויף דער
פרעסע־אויסשטעלונג אין קעלן 171
45. טאבעלע פון „היקעם" (צאל נייע־רעגיסטרירטע עמיגראנטן, צאל באזוכן, יורידישע
הילף) אפריל 1927 — יוני 1928 174
46. צאל יידישע ווירטשאפטלעכע, קולטורעלע און בילדונגס־ארגאניזאציעס אין פוילן . 211

IV. בילדער און פארטרעטן:

1. נייע־וואהנשטאט, יתומים־הויז אין לאדז, פולנאצנא 38 69
2. שוסטערייע־וואהנשטאט, יתומים־הויז אין לאדז, פולנאצנא 38 69
3. די היל־קאלאניע אין ציבכאצינעק. די קינדער גייען אין די בעדער 75
4. די היל־קאלאניע אין ציבכאצינעק. די קינדער ווערן אויסגעהערט פון דאקטאר
אין אמבולאטאריע פון קאלאניע 75
5. שלאסעריי־וואהנשטאט אין סיגניוווקא בייַ לוואוו 80
6. פערמע אין דראהאביטש 80
7. די אקטיוו טויער אויפן געביט פון יתומים־פארזארגונג אויף וואלין 84
8. די אקטיוו טויער אויפן געביט פון יתומים־פארזארגונג אויף פאלעסטינע 92
9. הויפט־פארוואלטונג און ביורא־פערסאנאל פון דער ביאליסטאקער געזעלשאפט
פאר יתומים־פארזארגונג 98
10. יתומים־הויז אין טארנאוו 103

11. סטאַלעריי־ווארשטאַט אין ביאַליסטאָק 113
12. די פערמע אין דראָגאַביטש 113
13. דזשוינט טוער: ד"ר ב. באַגען, ד"ר יוסף ראַזען 117
14. דזשוינט־טוערין פרוי האריעט ב. ל. גאָלדשטיין 124
15. ערשטער יידישער דאָקטוירים־צוזאַמענפאָר פון „טאָז" אין פוילן 173
16. פלאָקאַט פון דער יידישער פרעסע אויף דער קעלנער אויסשטעלונג 193
17. ד"ר באַגען, דירעקטאָר פון דזשוינט פאר אייראָפּע אין די יאָרן 1919—1922 . 215
18. א. שאָהאַן, דירעקטאָר פון דעפּארטאַמענט פאר קינדער־הילף פון דזשוינט „ „ . 215
19. פרוי י. באַגען־שאָהאַן, טוערין פון דזשוינט אויפן געביט פון אלג. הילף „ „ . 215
20. ד"ר ש. פייזער, טוער אויפן געביט פון יתומים־פארזאָרגונג פון דזשוינט „ „ . 215

V. רעפראָדוקציעס פון אַלטערטימלעכקייטן:

1. שער־בלאַט פון לוח אויף פערציק יאָר משנת תי"ט עד שנת תנ"ט (געדרוקט אין אמשטערדאם תי"ח—1658) 21
2. שער־בלאַט פון לוח אויף 6.000 יאָר פון הר' משה הורוויץ פון אמדור (געדרוקט אין גראָדנע תקמ"ח—1788) 22
3. שער־בלאַט פון זעלטענעם עויגן וואונדערבאַרן קאַלענדאַר משנת תרנ"ח עד סוף העולם פון א. א. קאַרטוזינסקי (ווארשע תרנ"ח) 23
4. דער ניטצלעכער קאַלענדאַר תרל"ח (שער־בלאַט) ש"י אַבראַמאָוויטש 25
5. דער ניטצלעכער קאַלענדאַר תרמ"ה (שער־בלאַט) ש"י אַבראַמאָוויטש 27
6. לוח הסוחרים תרל"ט . . . . . (שער־בלאַט) ש"י אַבראַמאָוויטש 32
7. דער פראַקטישער פאָלקס־קאַלענדאַר תרמ"ד (שער־בלאַט) י. י. לינעצקי 36
8. דער פראַקטישער פאָלקס־קאַלענדאַר תרמ"ה (שער־בלאַט) י. י. לינעצקי 37
9. דער וועלט־לוח פון יאָר אין כסף תרל"ה (שער־בלאַט) י. י. לינעצקי 38
10. יידישער פאָלקס־קאַלענדאַר תרנ"ט . . . (שער־בלאַט) גרשם באַדער 42
11. דער לאַנדאַרבעטער־לוח (שער־בלאַט) . . . . ש. פרוג און אַגראָנאָם מ. וועלער 44
12. אחיאסף תרנ"ד . . . (שער־בלאַט) 45
13. לוח „קדימה" תרע"ב . (שער־בלאַט) 47
14. יידישע נאַציאָנאַלע גוואַרדיע אין ווארשע (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 50
15. א טאַץ אויף שלח־מנות (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 119
16. מנורה . . . . . (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 135
17. א טאַץ צו הבדלה . . (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 160
18. מנורה . . . . . (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 163
19. יד . . . . . (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 180
20. בלומען־טאָפ . . . . (בערסאָנס מוזיי אין ווארשע) 184

VI. מאַפּעס:

1. דער יתומים־פאַרבאַנד.
2. די עקאָנאָמייע סטרוקטור.
3. די סאָציאַלע סטרוקטור.

VII. אַדרעסן:

2־טע, 3־טע און פערטע זייטן פון דער הילף: דזשוינט; „פונדיישן"; צענטראַלע יידישע גע־זעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין אויסלאַנד און אין פוילן; פרעסע; קאָנסולאַטן אין ווארשע; דער פאַרבאַנד און די יתומים־צענטראַלעס.

די הילף געציכנט פון קינסטלער מ. לייבאָווסקי.

STYCZEŃ יאַנואַר			1929 — תרפ"ט		ט ב ת Januar
1	Wtorek	Nowy Rok	נייַ־יאָר	דינסטאָג	יט
2	Środa			מיטוואָך	כ
3	Czwartek			דאָנערשטאָג	כא
4	Piątek			פרייטאָג	כב
5	Sobota		שמות מבה״ח	ש ב ת	כג
6	Niedziela	Trzech Króli	תקופה השלג 10 מרי	זונטאָג	כד
7	Poniedz.			מאָנטאָג	כה
8	Wtorek			דינסטאָג	כו
9	Środa			מיטוואָך	כז
10	Czwartek			דאָנערשטאָג	כח
11	Piątek		ער״ח	פרייטאָג	כט
12	Sobota		וארא ר״ח שבט	ש ב ת	א
13	Niedziela			זונטאָג	ב
14	Poniedz.			מאָנטאָג	ג
15	Wtorek			דינסטאָג	ד
16	Środa			מיטוואָך	ה
17	Czwartek			דאָנערשטאָג	ו
18	Piątek			פרייטאָג	ז
19	Sobota		בא	ש ב ת	ח
20	Niedziela			זונטאָג	ט
21	Poniedz.			מאָנטאָג	י
22	Wtorek			דינסטאָג	יא
23	Środa			מיטוואָך	יב
24	Czwartek			דאָנערשטאָג	יג
25	Piątek			פרייטאָג	יד
26	Sobota		בשלח פ׳שירה חמ״ע	ש ב ת	טו
27	Niedziela			זונטאָג	טז
28	Poniedz.			מאָנטאָג	יז
29	Wtorek			דינסטאָג	יח
30	Środa			מיטוואָך	יט
31	Czwartek			דאָנערשטאָג	כ

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאַרבאַנד פון צענטראַלעס פאַר יתומים - פאַרזאָרגונג אין פוילן, ווארשע.

LUTY פעברואר		1929 — תרפ"ט		Februar ש ב ט	
1	Piątek			פרייטאָג	כא
2	Sobota	Ocz. N. M. P.	י ת ר ו	ש ב ת	כב
3	Niedziela			זונטאָג	כג
4	Poniedz.			מאָנטאָג	כד
5	Wtorek			דינסטאָג	כה
6	Środa			מיטוואָך	כו
7	Czwartek			דאָנערשטאָג	כז
8	Piątek			פרייטאָג	כח
9	Sobota		משפטים מבה"ח	ש ב ת	כט
10	Niedziela		ר"ח אדר א	זונטאָג	ל
11	Poniedz.		ר"ח אדר א	מאָנטאָג	א
12	Wtorek			דינסטאָג	ב
13	Środa			מיטוואָך	ג
14	Czwartek			דאָנערשטאָג	ד
15	Piątek			פרייטאָג	ה
16	Sobota		תרומה	ש ב ת	ו
17	Niedziela			זונטאָג	ז
18	Poniedz.			מאָנטאָג	ח
19	Wtorek			דינסטאָג	ט
20	Środa			מיטוואָך	י
21	Czwartek			דאָנערשטאָג	יא
22	Piątek			פרייטאָג	יב
23	Sobota		ת צ ו ה	ש ב ת	יג
24	Niedziela		פורים קטן	זונטאָג	יד
25	Poniedz.		שו"פ קטן	מאָנטאָג	טו
26	Wtorek			דינסטאָג	טז
27	Środa			מיטוואָך	יז
28	Czwartek			דאָנערשטאָג	יח

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פארבאנד פון צענטראלעס פאר יתומים - פארזארגונג אין פוילן, ווארשע.

MARZEC מ ע ר ץ		1929 — תרפ"ט		אדר א' März	
1	Piątek			פרייטאָג	יט
2	Sobota		ת ש א	ש ב ת	כ
3	Niedziela			זונטאָג	כא
4	Poniedz.			מאָנטאָג	כב
5	Wtorek			דינסטאָג	כג
6	Środa			מיטוואָך	כד
7	Czwartek			דאָנערשטאָג	כה
8	Piątek			פרייטאָג	כו
9	Sobota		ויקהל פ' שקלים	ש ב ת	כז
10	Niedziela		מבה"ח	זונטאָג	כח
11	Poniedz.		ר"ח	מאָנטאָג	כט
12	Wtorek		ר"ח אדר ב	דינסטאָג	ל
13	Środa		ר"ח אדר ב	מיטוואָך	א
14	Czwartek			דאָנערשטאָג	ב
15	Piątek			פרייטאָג	ג
16	Sobota		פקודי הזסקה	ש ב ת	ד
17	Niedziela			זונטאָג	ה
18	Poniedz.			מאָנטאָג	ו
19	Wtorek			דינסטאָג	ז
20	Środa			מיטוואָך	ח
21	Czwartek			דאָנערשטאָג	ט
22	Piątek			פרייטאָג	י
23	Sobota		ויקרא פ' זכור	ש ב ת	יא
24	Niedziela			זונטאָג	יב
25	Poniedz.		תענית אסתר	מאָנטאָג	יג
26	Wtorek		פורים	דינסטאָג	יד
27	Środa		שושן פורים	מיטוואָך	טו
28	Czwartek			דאָנערשטאָג	טז
29	Piątek			פרייטאָג	יז
30	Sobota		צו פ' פרה	ש ב ת	יח
31	Niedziela	Wielkanoc I dz.		זונטאָג	יט

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאראַנד פון צענטראַלעס פאר יתומים - פאַרזאָרגונג אין פוילן, ווארשע.

KWIECIEŃ אפריל			1929 — תרפ"ט		אדר ב' April
1	Poniedz.	Wielkanoc II dz		מאָנטאָג	כ
2	Wtorek			דינסטאָג	כא
3	Środa			מיטוואָך	כב
4	Czwartek			דאָנערשטאָג	כג
5	Piątek			פרייטאָג	כד
6	Sobota		שמיני פ' החודש מבה"ח	ש ב ת	כה
7	Niedziela		תקופה 6 אומנס	זונטאָג	כו
8	Poniedz.			מאָנטאָג	כז
9	Wtorek			דינסטאָג	כח
10	Środa		ער"ח	מיטוואָך	כט
11	Czwartek		ר"ח ניסן	דאָנערשטאָג	א
12	Piątek			פרייטאָג	ב
13	Sobota		תזריע	ש ב ת	ג
14	Niedziela			זונטאָג	ד
15	Poniedz.			מאָנטאָג	ה
16	Wtorek			דינסטאָג	ו
17	Środa			מיטוואָך	ז
18	Czwartek			דאָנערשטאָג	ח
19	Piątek			פרייטאָג	ט
20	Sobota		מצורע שבת הגדול	ש ב ת	י
21	Niedziela			זונטאָג	יא
22	Poniedz.			מאָנטאָג	יב
23	Wtorek			דינסטאָג	יג
24	Środa		ערב פסח	מיטוואָך	יד
25	Czwartek		א' דפסח	דאָנערשטאָג	טו
26	Piątek		ב' דפסח ספירה א	פרייטאָג	טז
27	Sobota		שחו"ה סס' ב	ש ב ת	יז
28	Niedziela		ב' דחוה"מ סס' ג	זונטאָג	יח
29	Poniedz.		ג' דחוה"מ סס' ד	מאָנטאָג	יט
30	Wtorek		ד' דחוה"מ סס' ה	דינסטאָג	כ

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פארבאנד פון צענטראלעס פאר יתומים - פארזארגונג אין פוילן, ווארשע.

MAJ מאי			1929 — תרפ"ט		ניסן Mai
1	Środa		שביעי של פסח סס' ו	מיטוואָך	כא
2	Czwartek		אחרון של פסח סס' ז	דאָנערשטאָג	כב
3	Piątek	Konstytucja	אסרו חג סס' ח	פרייטאָג	כג
4	Sobota	3-go Maja	אחרי, מבה"ח סס' ט	ש ב ת	כד
5	Niedziela		פרק א' סס' י	זונטאָג	כה
6	Poniedz.		סס' יא	מאָנטאָג	כו
7	Wtorek		סס' יב	דינסטאָג	כז
8	Środa		סס' יג	מיטוואָך	כח
9	Czwartek	Wnieb. Pańskie	ערב ר"ח סס' יד	דאָנערשטאָג	כט
10	Piątek		ר"ח א' י"ר סס' טו	פרייטאָג	ל
11	Sobota		קדושים ר"ח סס' טז	ש ב ת	א
12	Niedziela		פרק ב' סס' יז	זונטאָג	ב
13	Poniedz.		סס' יח	מאָנטאָג	ג
14	Wtorek		סס' יט	דינסטאָג	ד
15	Środa		סס' כ	מיטוואָך	ה
16	Czwartek		סס' כא	דאָנערשטאָג	ו
17	Piątek		סס' כב	פרייטאָג	ז
18	Sobota		אמור, פרק ג' סס' כג	ש ב ת	ח
19	Niedziela	Zesł. Ducha Św.	סס' כד	זונטאָג	ט
20	Poniedz.	Świątecz.	תענית שני קמא סס' כה	מאָנטאָג	י
21	Wtorek		סס' כו	דינסטאָג	יא
22	Środa		סס' כז	מיטוואָך	יב
23	Czwartek		תענית חמישי סס' כח	דאָנערשטאָג	יג
24	Piątek		פסח שני, סס' כט	פרייטאָג	יד
25	Sobota		בהר, פרק ד' סס' ל	ש ב ת	טו
26	Niedziela		סס' לא	זונטאָג	טז
27	Poniedz.		תענית שני בתרא סס' לב	מאָנטאָג	יז
28	Wtorek		ל"ג בעומר סס' לג	דינסטאָג	יח
29	Środa		סס' לד	מיטוואָך	יט
30	Czwartek	Boże Ciało	סס' לה	דאָנערשטאָג	כ
31	Piątek		סס' לו	פרייטאָג	כא

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פֿאַרבאַנד פון צענטראַלעס פֿאַר יתומים - פֿאַרזאָרגונג אין פּוילן, ווארשע.

CZERWIEC י ו נ י		תרפ"ט — 1929		אייר Juni
1	Sobota	בחקותי, סס' לז	ש ב ת	כב
2	Niedziela	פרק ה' סס' לח	זונטאָג	כג
3	Poniedz.	סס' לט	מאָנטאָג	כד
4	Wtorek	סס' מ	דינסטאָג	כה
5	Środa	סס' מא	מיטוואָך	כו
6	Czwartek	סס' מב	דאָנערשטאָג	כז
7	Piątek	סס' מג	פרייטאָג	כח
8	Sobota	במדבר נשא"ה פרק ו' סס' נד	ש ב ת	כט
9	Niedziela	ר"ח סיון סס' מה	זונטאָג	א
10	Poniedz.	סס' מו	מאָנטאָג	ב
11	Wtorek	שי"ה סס' מז	דינסטאָג	ג
12	Środa	שי"ה סס' נח	מיטוואָך	ד
13	Czwartek	ע"ש, שי"ה, סס' נט	דאָנערשטאָג	ה
14	Piątek	שבועות אקרמות	פרייטאָג	ו
15	Sobota	שבועות, רות	ש ב ת	ז
16	Niedziela	אזרו חג	זונטאָג	ח
17	Poniedz.		מאָנטאָג	ט
18	Wtorek		דינסטאָג	י
19	Środa		מיטוואָך	יא
20	Czwartek		דאָנערשטאָג	יב
21	Piątek		פרייטאָג	יג
22	Sobota	נשא, פרק א'	ש ב ת	יד
23	Niedziela		זונטאָג	טו
24	Poniedz.		מאָנטאָג	טז
25	Wtorek		דינסטאָג	יז
26	Środa		מיטוואָך	יח
27	Czwartek		דאָנערשטאָג	יט
28	Piątek		פרייטאָג	כ
29	Sobota	Piotra i Pawła	בהעלותך, פרק ב'	כא
30	Niedziela		זונטאָג	כב

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פארבאנד פון צענטראלעס פאר יתומים • פארזארגונג אין פוילן, ::ארשע.

LIPIEC יולי		1929 — תרפ"ט		סיון Juli
1	Poniedz.		מאָנטאָג	כג
2	Wtorek		דינסטאָג	כד
3	Środa		מיטוואָך	כה
4	Czwartek		דאָנערשטאָג	כו
5	Piątek		פרייטאָג	כז
6	Sobota	שלח, מבה"ח, פרק ג'	ש ב ת	כח
7	Niedziela	ע"ר תקופה האלב 1 בינאכט	זונטאָג	כט
8	Poniedz.	ר"ח תמוז	מאָנטאָג	ל
9	Wtorek	ר"ח	דינסטאָג	א
10	Środa		מיטוואָך	ב
11	Czwartek		דאָנערשטאָג	ג
12	Piątek		פרייטאָג	ד
13	Sobota	קרח, פרק ד'	ש ב ת	ה
14	Niedziela		זונטאָג	ו
15	Poniedz.		מאָנטאָג	ז
16	Wtorek		דינסטאָג	ח
17	Środa		מיטוואָך	ט
18	Czwartek		דאָנערשטאָג	י
19	Piątek		פרייטאָג	יא
20	Sobota	חוקת-בלק, פרק ה'	ש ב ת	יב
21	Niedziela		זונטאָג	יג
22	Poniedz.		מאָנטאָג	יד
23	Wtorek		דינסטאָג	טו
24	Środa		מיטוואָך	טז
25	Czwartek	שי"ע נתמון, תענית	דאָנערשטאָג	יז
26	Piątek		פרייטאָג	יח
27	Sobota	פנחס, פרק ו'	ש ב ת	יט
28	Niedziela		זונטאָג	כ
29	Poniedz.		מאָנטאָג	כא
30	Wtorek		דינסטאָג	כב
31	Środa		מיטוואָך	כג

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאראײנד פון צענטראלעס פאר יתומים - פארזארגונג אין פוילן, ווארשע.

SIERPIEŃ אוגוסט		1929 — תרפ"ט		תמוז August	
1	Czwartek			דאָנערשטאָג	כד
2	Piątek			פרייטאָג	כה
3	Sobota		מטות-מסעי, מב"ח	ש ב ת	כו
4	Niedziela		פרק ג'	זונטאָג	כז
5	Poniedz.			מאָנטאָג	כח
6	Wtorek		ער"ב ר"ח	דינסטאָג	כט
7	Środa		ר"ח מנחם אב	מיטוואָך	א
8	Czwartek			דאָנערשטאָג	ב
9	Piątek			פרייטאָג	ג
10	Sobota		חזון, דברים, פרק ב'	ש ב ת	ד
11	Niedziela			זונטאָג	ה
12	Poniedz.			מאָנטאָג	ו
13	Wtorek			דינסטאָג	ז
14	Środa		ער"ב תשעה באב	מיטוואָך	ח
15	Czwartek	Wniebowzięcie	תשעה באב	דאָנערשטאָג	ט
16	Piątek	N. M. P.		פרייטאָג	י
17	Sobota		נחמו, ואתחנן,	ש ב ת	יא
18	Niedziela		פרק ג'	זונטאָג	יב
19	Poniedz.			מאָנטאָג	יג
20	Wtorek			דינסטאָג	יד
21	Środa		חמשה עשר באב	מיטוואָך	טו
22	Czwartek			דאָנערשטאָג	טז
23	Piątek			פרייטאָג	יז
24	Sobota		עקב, פרק ד'	ש ב ת	יח
25	Niedziela			זונטאָג	יט
26	Poniedz.			מאָנטאָג	כ
27	Wtorek			דינסטאָג	כא
28	Środa			מיטוואָך	כב
29	Czwartek			דאָנערשטאָג	כג
30	Piątek			פרייטאָג	כד
31	Sobota		ראה, מב"ח, פרק ה'	ש ב ת	כה

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאראיין פון צענטראלעס פאר יתומים - פאראיינגונג אין פוילן, ווארשע.

WRZESIEŃ סעפטעמבער			1929 — תרפ"ט	מנחם אב September	
1	Niedziela			זונטאָג	כו
2	Poniedz.			מאָנטאָג	כז
3	Wtorek			דינסטאָג	כח
4	Środa		ערב ר"ח	מיטוואָך	כט
5	Czwartek		ר"ח אלול	דאָנערשטאָג	ל
6	Piątek		ר"ח, שופר בלעזין	פרייטאָג	א
7	Sobota	שופטים,	פרק ו'	שבת	ב
8	Niedziela			זונטאָג	ג
9	Poniedz.			מאָנטאָג	ד
10	Wtorek			דינסטאָג	ה
11	Środa			מיטוואָך	ו
12	Czwartek			דאָנערשטאָג	ז
13	Piątek			פרייטאָג	ח
14	Sobota	תצא,	פרק א' ב'	שבת	ט
15	Niedziela			זונטאָג	י
16	Poniedz.			מאָנטאָג	יא
17	Wtorek			דינסטאָג	יב
18	Środa			מיטוואָך	יג
19	Czwartek			דאָנערשטאָג	יד
20	Piątek			פרייטאָג	טו
21	Sobota	תבא,	פרק ג' ד'	שבת	טז
22	Niedziela			זונטאָג	יז
23	Poniedz.			מאָנטאָג	יח
24	Wtorek			דינסטאָג	יט
25	Środa			מיטוואָך	כ
26	Czwartek			דאָנערשטאָג	כא
27	Piątek			פרייטאָג	כב
28	Sobota	נצבים-וילך,	פרק ה'ו'	שבת	כג
29	Niedziela		ערשטע סליחות	זונטאָג	כד
30	Poniedz.			מאָנטאָג	כה

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאראיינד פון צענטראלעס פאר יתומים • פארזארגונג אין פוילן, וואַרשע.

PAŹDZIERNIK אָקטאָבער		1929 — תרפ"ט		אלול October	
1	Wtorek			דינסטאָג	כו
2	Środa			מיטוואָך	כז
3	Czwartek			דאָנערשטאָג	כח
4	Piątek	ערב ר"ה תר"צ		פרייטאָג	כט
5	Sobota	תשרי, ראש השנה		ש ב ת	א
6	Niedziela	ראש השנה, תשליך		זונטאָג	ב
7	Poniedz.	צום גדליה		מאָנטאָג	ג
8	Wtorek	עשי"ת		דינסטאָג	ד
9	Środa	עשי"ת		מיטוואָך	ה
10	Czwartek	עשי"ת		דאָנערשטאָג	ו
11	Piątek	עשי"ת		פרייטאָג	ז
12	Sobota	שובה, האזינו ב'		ש ב ת	ח
13	Niedziela	ערב יום כפור		זונטאָג	ט
14	Poniedz.	יום כפור ה"נ		מאָנטאָג	י
15	Wtorek			דינסטאָג	יא
16	Środa			מיטוואָך	יב
17	Czwartek			דאָנערשטאָג	יג
18	Piątek	ערב סוכות		פרייטאָג	יד
19	Sobota	א' סוכות		ש ב ת	טו
20	Niedziela	ב' סוכות		זונטאָג	טז
21	Poniedz.	חול המועד א'		מאָנטאָג	יז
22	Wtorek	חול המועד ב'		דינסטאָג	יח
23	Środa	חול המועד ג'		מיטוואָך	יט
24	Czwartek	חול המועד ד'		דאָנערשטאָג	כ
25	Piątek	הושענא רבה		פרייטאָג	כא
26	Sobota	שמיני עצרת ה"נ		ש ב ת	כב
27	Niedziela	שמחת תורה סוה"ש		זונטאָג	כג
28	Poniedz.	אסרו חג		מאָנטאָג	כד
29	Wtorek			דינסטאָג	כה
30	Środa			מיטוואָך	כו
31	Czwartek	יוכ"ק		דאָנערשטאָג	כז

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאראיינד פון צענטראלעס פאר יתומים • פאראיינרגונג אין פוילן, וואַרשע.

LISTOPAD נאָוועמבער			1929 — תר"צ		תשרי November
1	Piątek	Wszystk. Św.		פרייטאָג	כח
2	Sobota		בראשית, מבה"ח	ש ב ת	כט
3	Niedziela		ר"ח מרחשון	זונטאָג	ל
4	Poniedz.		ר"ח "	מאָנטאָג	א
5	Wtorek			דינסטאָג	ב
6	Środa			מיטוואָך	ג
7	Czwartek			דאָנערשטאָג	ד
8	Piątek			פרייטאָג	ה
9	Sobota		נח, מ'בענשט בה"ב	ש ב ת	ו
10	Niedziela			זונטאָג	ז
11	Poniedz.		תענית שני קמא	מאָנטאָג	ח
12	Wtorek			דינסטאָג	ט
13	Środa			מיטוואָך	י
14	Czwartek		תענית חמישי	דאָנערשטאָג	יא
15	Piątek			פרייטאָג	יב
16	Sobota		לך-לך	ש ב ת	יג
17	Niedziela			זונטאָג	יד
18	Poniedz.		תענית שני בתרא	מאָנטאָג	טו
19	Wtorek			דינסטאָג	טז
20	Środa			מיטוואָך	יז
21	Czwartek			דאָנערשטאָג	יח
22	Piątek			פרייטאָג	יט
23	Sobota		וירא	ש ב ת	כ
24	Niedziela			זונטאָג	כא
25	Poniedz.			מאָנטאָג	כב
26	Wtorek			דינסטאָג	כג
27	Środa			מיטוואָך	כד
28	Czwartek			דאָנערשטאָג	כה
29	Piątek			פרייטאָג	כו
30	Sobota		חיי-שרה, מבה"ח	ש ב ת	כז

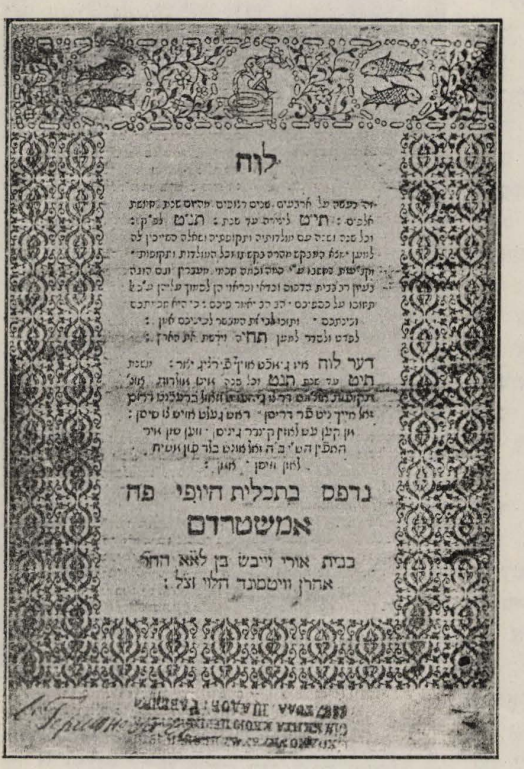
Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd. Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פאראַנד פון צענטראַלעס פאר יתומים - פארזאָרגונג אין פוילן, ווארשע.

GRUDZIEŃ דעצעמבער		1929 — תר"צ		מרחשון December	
1	Niedziela			זונטאָג	כה
2	Poniedz.		ערב ר"ח	מאָנטאָג	כט
3	Wtorek		ר"ח כסלו	דינסטאָג	א
4	Środa		פון מעריב של ומטו	מיטוואָך	ב
5	Czwartek			דאָנערשטאָג	ג
6	Piątek			פרייטאָג	ד
7	Sobota		תולדות	ש ב ת	ה
8	Niedziela	Niepok. Pocz. N.M.P.		זונטאָג	ו
9	Poniedz.			מאָנטאָג	ז
10	Wtorek			דינסטאָג	ח
11	Środa			מיטוואָך	ט
12	Czwartek			דאָנערשטאָג	י
13	Piątek			פרייטאָג	יא
14	Sobota		ויצא	ש ב ת	יב
15	Niedziela			זונטאָג	יג
16	Poniedz.			מאָנטאָג	יד
17	Wtorek			דינסטאָג	טו
18	Środa			מיטוואָך	טז
19	Czwartek			דאָנערשטאָג	יז
20	Piątek			פרייטאָג	יח
21	Sobota		וישלח	ש ב ת	יט
22	Niedziela			זונטאָג	כ
23	Poniedz.			מאָנטאָג	כא
24	Wtorek			דינסטאָג	כב
25	Środa	Boże Narodz. I dz.		מיטוואָך	כג
26	Czwartek	Boże Narodz. II dz.	ערב חנוכה	דאָנערשטאָג	כד
27	Piątek		חנוכה	פרייטאָג	כה
28	Sobota		חנוכה, וישב, מבה"ח	ש ב ת	כו
29	Niedziela		חנוכה	זונטאָג	כז
30	Poniedz.		חנוכה	מאָנטאָג	כח
31	Wtorek		חנוכה, ר"ח טבת	דינסטאָג	טה

Zw. Tow. Opieki nad Sierotami Żyd Rzeczypospol. Polskiej, Warszawa.
פֿאַרבאַנד פון צענטראַלעס פֿאַר יתומים • פֿאַרזאָרגונג אין פוילן, ווארשע.

אַלטע און נייע לוחות.

פון קדמונים אָן איז דער לוח געווען די באַליבטע פּאָרם צו געזינען א צוטריט צום בריין עולם. זיינעדיק פּאָפּולער לויט דעם עצם כּארַאקטער פון זיין אינהאַלט, ווייל ער האָט צו טאָן מיט דער צייט־רעכענונג און מיט די ספּעציפישע און טראַדיציאָנעלע ענינים, וועלכע זיינען מיט איר פּאַרבונדן, איז ער גע־ווָארן א ספּרל אָדער אויסגאַבע, וואָס דער־גרייכט צו יעדער שטוב.

לוח

נדפס בתכלית חיופי פה

אמשטרדם

בבית אורי ויבש בן לאוא הכהן

אהרן וויטמנד הלוי זצל:

פּאַרשיידן זיינען פון תמיד אָן אויך געווען, אַזוי צו זאָגן, די מינים פון לוח, זיין אויסזען און פּאַרמאַט, און נאָך מער דער אופן פון זיין אינהאַלט, הגם אין עצם איז ער דאָך אומע־טום גע׳וען דערזעלבער.

ניט ווייניק פּאַרא־סערס אָדער, ריכטיקער, צוגוויפגעשטעלערס פון דעם לוח פלעגן זיך, אָבער, פלייסן אַריינצוגעבן אין אים אַלערליי אויסרע־כענונגען, פלעגן שאַרפן אויף אים די מוחות און מאַכן אים וואָס פולקו־מער. אויך אַרויסגעבער און דרוקער פלעגן ניט אָפּשטיין און מיר געפי־נען א גאַנצע ריי לוחות, דער עיקר פון דער עלטערער צייט, וואָס זיינען גאָר פיין געדרוקט און דערצו מיט קינסטלערישע באַציונגען אויף די שער־בלעטער א. א. וואָס ווייטער האָט זיך די לוח־אַרויסגעבערי אַלץ מער געשטאַרקט און

די יידישע אויפשריפט אויף דעם לוח איז פאלגנדע:

„דער לוח איז געמאכט אויף פערציק יאר: משנת תי״ט עד שנת תנ״ט וכל שנה מיט מולדות און הקופות און וואס דערצו געהערט. וואויל באַרעכנט. דערום זאל אייך ניט פּאַרדריסן דאס געלט אויסצושיכן. מען קען עס לאַזן קינדער געניסן. וויען טאָן איר האָבן הש״י ב״ה זאל אונז באַלד פון משיח לאַזן וויסן. אמן". תי״ח—1658.

(שטראשונס ביבליאָטעק אין ווילנע)

איז געווארן ביי יידן א מין „נאצ־אנאלע פראדוקציע" פון א פראקטיש־גייסטיקער נאטור. אנדערע אויסגאבן האבן וויט אריבערגעשטיגן די גרעניצן פון א לוח אין זיי דארפן פארעכנט ווערן צו די ספרים פון אונזער ליטעראטור.

לכתחילה פלעגט זיך דער לוח באגרעניצן מיט דער צייט־רעכענונג אליין. דערנאך האט ער שוין אנגעהויבן צו ערשיינען לוחות שוין פון א בריייטערן פארנעם מיט מאטעריאלן פון א גרעסערן אלגעמיינעם וועזן, וואס ריידן צום מאדערנעם לעזער.

לוח על
ששת אלפים
שנה וכללים מעברונות
מחוך
מב"ע
וי"ת ובדר הפרישות תיתמכרי' והכיבודי'
טוטו כפי אשר אתם מסודרים בטור ח"ם סימן ת"כח כם לידע
בכל יום מימי השנה מהריחת שלום ועד סוסו
וכיוצא מיעוט ימי' זמן עלות השחר וזמן כך לחשמ
זמן תפלה וזמן מנחה קטנה ופלג המנחה וזמן שקיעת ה
וזמן בין השמשות וזמן תוספת שבת וזמן לצאת הכוכבים לחד
זמן זמנים ומועד ויעוד גדול לכתם עיקרי הדינים וכיוצא
דת תורי' למודעי בכל עת וזמן לכל חפץ כפורת ד' וחיוב
מעשים טובים מפסוקים גם לידע סימנים סימן קיר לחום גשם
וכלע"ם ז' מוכני לבת למוכת בספר רזיאל הקדוש ולידע
תלוחות הכתוב במוכת בספר הע"ל וכשלחי סדרים כם לידע
מהרשים ומשלחי עניני בפלאים פעמיים' לבת גם לידע קדר
סדורות מהדה"ר ועדר מנחום ומחזורים וסיוריים ז"ל חשר
משיב הבכי השם בכל כחבר לבל יסתרך כתן בשער כפרת
יפעלה בכלי שניקל לדעת לבעלן בעשרה מחשוק בחשיק
ורב מחיות ולבן יפתח חיים מתחתון ובסף מבשם קרו בידכם
ומקור חיים הברכת הקדוש סוסו שמוע כעין הבר"ך קצרה ולפלגלע
מב"א
נדפס בדפוס חדש פה עיר הועד
קק הוראדנא הבירה
בדפוס
ממאניסלאוס אנוסם
יצמיח ישועה לפים

רעם לוח אויף 6000 יאר האט פארפאסט ה"ר משה הורוויץ מ"מ ומ"ץ דק"ק אמדיר. געדרוקט אין גראדנע, תקמ"ט 1789, פון די ערשטע יידישע ספרים, וואס זיינען געדרוקט אין ליטע (דער ערשטער כפר, וואס איז בכלל געדרוקט אין ליטע, איז „זרע יעקב" — א פירוש אויף התהילים — אויך געדרוקט אין גראדנע, אין יאר תקמ"ח — 1788).
(שטראשונס ביבליאטעק אין ווילנע).

און דער צווייטער—אויף זעקס טויזנט יאר, געדרוקט אין גראדנע אין יאר 1789• ווייטער, ווידער, (ז. זייט 23) ברענגען מיר דאָ דעם לוח הפלאות פון א. א. קאַרטוזינסקי, וואס גיט גאָר צייט־אויסרעכענונגען אויף אייביק.

לוחות אויף דעם יאָרטויזנט, אין וועלכן מיר לעבן, זיינען אַרויס עטלעכע, ווי, למשל, דער „לוח על אלף שנים והוא אלף השישי" פון יעקב בן אברהם

גאָרדאָן (ווילנע, ראָם, 1854) אָדער דער „לוח על כל אלף השישי" (ירושלים, 1867). אין דער לעצטער צייט, ווידער, זיינען באַקאַנט די געזוּנט לוחות אויף הונדער־

דער זעלטענער
עוויגער
וואונדערבאַרער קאַלענדאַר
לוח ואוצר החכמה ועשר עולמים
אין 6 טהיל.
וואַרשא. תרנ"ח.
דרוק האלטער עם איינשטאַדט, נאַלעווקי 7 №
Луахъ Оцеръ Гахохмо и Ошеръ Оломимъ
Вѣчный Календарь Источникъ Мудрости
Сочиненіе А. Л. Картуанскаго.
ВАРШАВА. 1868.
Тип. М. И. Гальтера и М. Айзенштадта, Налевки № 7.

טער יאָרן פון נחום לי־פּאָווסקי, וואָס איינעם פון זיי אויף 250 יאָר (150 יאָר פּאַרגאַנגענע און 100 יאָר קומענדיקע) האָבן מיר געגעבן אין לוח „פון יאָר צו יאָר" 1927.

די קאָמפּליצירטע יידי־שע צייט־רעכענונג און איר געשיכטע האָט באַשאַפן א גאַנצע ליטעראַטור, וועל־כע האָט געפונען איר בי־ליאָגראַפיע אין דעם העברע־איש־רוסישן „לוח ישראלי" פון ח"י גורלאַנד. אין דעם ביכל פאַרן יאָר 1883 — 1882 פון אָנגעזאַמלטע לוח געפינען מיר א בי־ליאָגראַפישע איבערזיכט פון דער יידישער קאַלענדא־ריש־אַסטראָנאָמישער לי־טעראַטור (77 געדרוקטע ספרים פאַר די יאָרן 1878 — 1490, חוץ אַר־טיקלען און כתב־יד), צונויפגעשטעלט פון ד"ר וו. צייטלין פון קיעוו. אין זעלבן ביכל געפינען מיר אויך א „לוח העיון" — א אינפאָרמאַטיוו קאַלענדאַרישע טאַבעלע — אויף 289 יאָר, צונויפגעשטעלט (אויף העברעאיש) פון יהודה הלוי לעוויק, דעם מחבר פון „אייביקן קאַלענדאַר" (אויף רוסיש), וועלכער איז ערשינען אין קיעוו אין יאָר 1880.

ליטעראַרישע און געזעלשאַפטלעכע לוחות
אין אונזער ליטעראַטור

(פֿאַר די נייערע צייט).

1. די קאַלענדאַרן און לוחות פון שלום יעקֹב אַבראַמאָוויטש (מענדעלע מוכר ספרים). דער מייסטער פון דער יידישער און נייַ־העברַי־אישער ליטעראַטור מענדעלע מוכר ספרים האָט אונטער זיין אייגענעם נאָמען (ש״י אַבראַמאָוויץ) אַרויסגעגעבן קאַלענדאַרן און לוחות אין משך פון ניט ווייניקער ווי 8 יאָר.

דאַן איז גראָד געווען א קריטישע צייט פֿאַר אַבראַמאָוויטשן. א גאַנצע ריי אומגינסטיקע אויסערלעכע באַדינגונגען און טרויעריקע פֿאַמיליען־אָנגעלעגנהייטן האָבן זיך אָנגעזעצט אויף אים און פֿאַרביטערט דעם לעבן. ס׳איז א טשטאַנען פֿאַר אים אַן אויסערסט־שווערער פּעריאָד, וועלכער האָט זיך געצויגן פון יאָר 1877 ביזן יאָר 1884.

אין יאָר 1878 איז נאָך אַרויס מענדעלעס „קצור מסעות בנימין השלישי", אין זעלבן יאָר טראָגט זיך מענדעלע מיט א פּלאַן אַרויסצוגעבן אַלע זייגע בעלעטריסטישע ווערק און ער באַאַרבעט פון דאָס נייַ דעם „קלייַנעם מענשעלע", אָבער באַלד קומט אָן א הפּסקה אין זיין שאַפֿן און ביזן יאָר 1884, וועַן ס׳איז ערשינען זיין „פּריזיוו", איז מענדעלע גאַנצע פּינף יאָר (1879—1883) לגמרי אָנטשוויגן געוואָרן אין אונזער ליטעראַטור. ער האָט זיך געפּילט פּיזיש און גייַסטיק צעברָאָכן און אַזוי ווי צודריקט פון מוראַדיקן גורל, וואָס איז געוואָרן צו אים אומבאַהאַנדלעך.

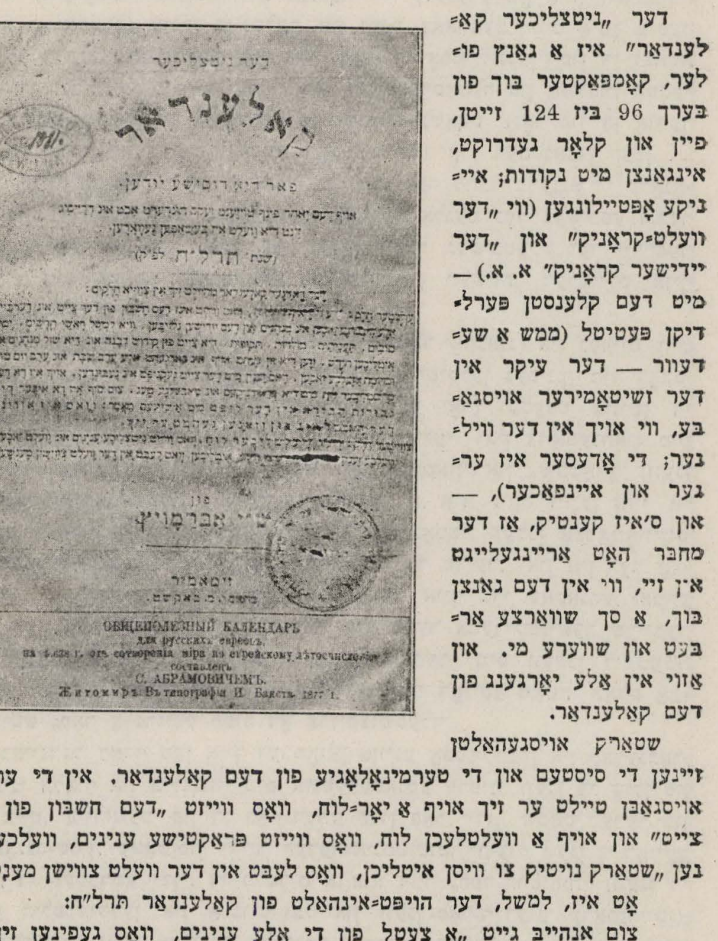
אָט אין דעם צושטאַנד האָט ע. אַבראַמאָוויטש אַרויסגעגעבן זיינע קאַלענדאַרן און לוחות, מיט וועלכע ער האָט אויך געוואָלט א ביסל פֿאַרלייכטערן זיין גאָרניט קיין געהויבענע מאַטעריעלע לאַגע אין זשיטאָמיר (1869—1880), וואו ער האָט געלעבט אין דחקות און וועַן זיין לאַגע האָט זיך שפּעטער מאַטעריעל פֿאַרבעסערט מיטן אַריבערפֿאָרן קיין אָדעס, וואו ער איז געוואָרן פֿאַרוואַלטער פון דער דאָרטיקער רעפֿאָרמירטער תלמוד־תורה (פון יאָר 1881 אָן), האָט ער נאָך אַלץ אַרויסגעגעבן די קאַלענדאַרן א פֿאַר יאָר צייט.

אין זיין אַוטאָביאָגראַפיע (ב. סאָקאָלאָוס „ספר הזכרון", וואַרשע 1889) דערמאָנט ש. י. אַבראַמאָוויטש נאָר 5 קאַלענדאַרן און 1 לוח און דערציילט וועגן זיי פֿאָלגנדעס: „דער ניטצליכער קאַלענדאַר פֿאַר די רוסישע יידן. ער איז ערשינען אין פּינף ביכער פֿאַר פּינף יאָר: תרל״ז, תרל״ח געדרוקט אין זשיטאָמיר; תרל״ט, תר״מ געדרוקט אין ווילנע און תרמ״ג אין אָדעס. אין זיי געפּינען זיך נוצלעכע מאמרים און א סך גוטע זאַכן". און ווייטער: „לוח הכוחרים. און דאָרט געפּינען זיך פּיינע מאמרים געשריבן אין משנה־לשון (איז איצט א יקר־המציאות), ווילנע 1879".

אין דער אמתן האָט ש. י. אַבראַמאָוויטש ארויסגעגעבן:

א) פון יאָר 1876 ביז 1885 (אויף תרל"ז—תרמ"ה) דעם „ניטצליכן קאָ־לענדאַר פאַר די רוסישע יודן" — לכל הפחות 6 ביכער — געדרוקט איז זשיטאָ־מיר בדפוס י. מ. באַקשט; אין ווילנע בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראָם; אין אָדעס ביי א. שולצע, יצא לאור ע"י האחים חיים ופרץ בלעטניצקי.

ב) אין די יאָרן 1878 און 1879 (תרל"ח און תרל"ט) דעם „לוח הסוחרים" — צוויי ביכלעך — געדרוקט אין ווילנע בדפוס והוצאת האלמנה והאחים ראָם (אויף תרל"ט און תר"מ).

דער „ניטצליכער קאָ־לענדאַר" איז א גאַנץ פו־לער, קאָמפּאַקטער בוך פון בערך 96 ביז 124 זייטן, פיין און קלאָר געדרוקט, אינגאַנצן מיט נקודות; אי־ניקע אָפּטיילונגען (ווי „דער וועלט־קראָניק" און „דער יידישער קראָניק" א. א.) — מיט דעם קלענסטן פערל־דיקן פּעטיטל (ממש א שע־דעוור — דער עיקר אין דער זשיטאָמירער אויסגא־בע, ווי אויך אין דער וויל־נער; די אָדעסער איז ער־גער און איינפאַכער), — און ס׳איז קענטיק, אז דער מחבר האָט אַריינגעלייגט א־ן זיי, ווי אין דעם גאַנצן בוך, א סך שוואַרצע אַר־בעט און שווערע מי. און אַזוי אין אַלע יאָרגענג פון דעם קאַלענדאַר.

שטאַרק אויסגעהאַלטן זייענען די סיסטעם און די טערמינאָלאָגיע פון דעם קאַלענדאַר. אין די ערשטע אויסגאַבן טיילט ער זיך אויף א יאָר־לוח, וואָס ווייזט „דעם חשבון פון דער צייט" און אויף א וועלטלעכן לוח, וואָס ווייזט פראַקטישע ענינים, וועלכע זיי־נען „שטאַרק נויטיק צו ווסן איטליכן, וואָס לעבט אין דער וועלט צווישן מענטשן".

אָט איז, למשל, דער הויפּט־אינהאַלט פון קאַלענדאַר תרל"ח:

צום אָנהייב גייט „א צעטל פון די אַלע ענינים, וואָס געפינען זיך אין דעם קאַלענדאַר". אזויפיל ענינים זיינען דאָרט פאַרהאַן איבער 50. דערנאָך גייט דער יאָר־לוח. וויייטער: וועטערונג (די פאַרענדערונגען אין דער פּאָ־

גאָדע); די סימנים אין דער נאַטור צו דערקענען די פֿאָגאָדע; די פּיאַווקע. א באַרימטע אָנזאָגערין אויף דער פֿאָגאָדע. — די גבורות הבורא אין דער לופט. וואָס איז אַזוינס דער אָגל און פון וואַנען נעמט ער זיך? — דער וועלטלעכער לוח. עניני הקראָניק און היסטאָריע. דער וועלט־קראָניק, דער יידישער קראָניק. די לעבנסבאַשרייבונג פון ר׳ יוסף קאַרו, וואָס האָט געמאַכט דעם שולחן ערוך. — עניני געאָגראַפּיע און סטאַטיסטיקע; עניני הפּאָליטיקע און מסחר; הלכות וועקסל; ירידין; עניני העקאָנאָמיע; דאָס לאָדעניש; דער ספר הרפואות.

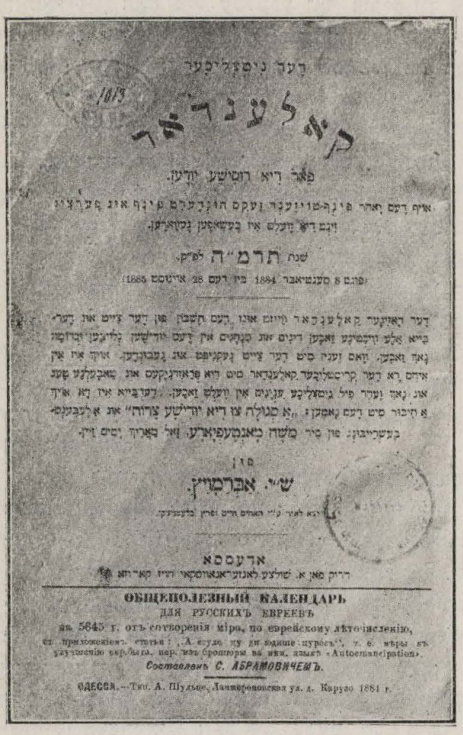
די אלע אָפּטיילונגען (חוץ א גאַנצער ריי קלענערע פון א ריין־אינפֿאָרמאַטיון כאַראַקטער) זיינען גרינטלעך און גענוי באַאַרבעט, מיט א סך ציפער און ערקלערונגען. באַזונדערס אָריגינעל זיינען די אָפּטיילונגען פון די גבורות הבורא אין דער לופט, וואו אַבראַמאָוויטש, דער פֿאַרפאַסער פון „תולדות הטבע" וויזט וויידער אַרויס זיין אינטערעס צו נאַטורוויסנשאַפט (נאָר פון אַן אַנדער געביט און אויף יידיש), וועלכן ער האָט ניט פֿאַרלאָרן דעם גאַנצן לעבן, — און די „עניני הקראָניק און היסטאָריע", וואו דער מחבר ברענגט די כראָנאָלאָגיע פון די וויכטיקסטע געשעעניש פון דער אלגעמיינער געשיכטע („דער וועלט־קראָניק") מיט דער עיקר פון דער יידישער געשיכטע („דער יידישער קראָניק") מיט ביז גאָר טשעקאָווע פּירושים און מעשיות, דערציילט אויף א פֿאָלקסטימלעכן לשון.

דער „ניטצליכער קאַלענדאַר תרל״ט" (דריטער יאָרגאַנג) איז געבויט לויט דעמזעלבן פּלאַן, ווי דער פֿאָריקער. פון נייע אַרטיקלען געפינען מיר דאָרט: „ווי אַזוי אונזערע יידן האָבן אין די פּריערדיקע יאָרן געלעבט צווישן די אומות העולם"; „א באַשרייבונג פון לאַנד בולגאַריע" (אין צוזאַמענהאַנג מיט דער רוסיש־טערקישער מלחמה); פֿאַרשיידענע „אוקאַזון" און „אוסטאַוון" (וועגן די יידישע אָנפֿאָנגס־שולן, לערער־אינסטיטוטן א. א.), וואָס זיינען אַזוי ווי א הוספה צו דעם „אוסטאַוו איבער וואָינסקי פּאָווינאָסט", וועלכן אַבראַמאָוויטש האָט איבערגעזעצט און אַרויסגעגעבן מיט פיר יאָר פריער, און אין דער אָפּטיילונג „דער ספר הרפואות" צווישן אַנדערע אויך „די באַקאַנטע, אמתע מעשה וועגן דעם הינערפלעטן, וואָס דער באַרימטער אַמעריקאַנישער שרייבער עדגאַר פּאָע באַשרייבט זי אַקוראַט ווי אַן ענגלענדער, מיט וועלכן די מעשה האָט זיך געטראָפן, האָט אים אַליין דערציילט". די דאָזיקע מעשה האַלט אַבראַמאָוויטש „פֿאר א גרויסע מצוה דאָ אַרויסצושטעלן".

באַזונדער דאַרף מען אויך דערמאָנען אַזוינע אָפּטיילונגען אין קאַלענדאַר, ווי „עניני הלמוד און בילדונג" (מיט אינטערעסאַנטע פּרטים וועגן די שולן פון יענער צייט, ביזודזשעט פון די באַזונדערע שולן פֿאר יידן, שטאַט לערער פון די אָנפֿאַנגס־שולן, שטאַט פון יידישן לערער־אינסטיטוט, ידיעות וועגן די דאָזיקע לערער; די „געלערטע יידן", די מלמדים א. א.); דער „ספר הרפואות" (וועגן די ערשטע הילפסמיטלען אין א נויט־פאַל און וועגן פֿאַרשיידענע קראַנקהייטן); „דאָס לאָדעניש" (וועגן אַלערליי געריכטס־ענינים); „באַשרייבונג פון דער רוסישער אימפּעריע"; „עניני העקאָנאָמיע" (וועגן לאַנדווירטשאַפט, וויכטיקסטע תּבואות און גיטער אין רוסלאַנד); „עניני הפּאָליטיקע" (די הכנסות און הוצאות

המדינה); „עניני געאָגראַפיע און סטאַטיסטיקע"; „וואָס דער יאָר־לוח באַטייט און דער פירוש פון אַ סך זאַכן, וואָס איז נויטיק צו וויסן".

אין „ניטצליכן קאַלענדאַר" תרמ"ה געפינען מיר פון די אַלטע אָפּטיילונגען (חוץ די אינפאָרמאַטיוון ענינים) נאָר די „וועטערונג", דעם „קראָניק", די „באַשרייבונג פון דער רוסישער אימפעריע" און דעם „פירוש אויף אַ סך זאַכן אין דעם קאַלענדאַר" — די לעצטע צוויי נייַ־באַאַרבעט — דערפאַר, אָבער, ברענגט דער דאָזיקער קאַלענדאַר צוויי גרעסערע ליטעראַרישׂ־פּובליציסטישע אַרבעטן פון ש. י. אַבראַמאָוויטש, וויַ „אַ סגולה צו די יודישע צרות" (ז. 70—86) און „דאָס לעבנסבאַשרייבונג פון סיר משה מאָנטעפיאָרע" (ז. 86—96), וועלכע פאַרנעמען אַ גאַנצן דריטל פון קאַלענדאַר.

דער ניסטל־פֿער

קאַלענדאַר

פֿאַר דיא רוסישע יידן.

שנת תרמ"ה לפ"ק.

(פֿון 8 סעפטעמבער 1884 ביז דעם 28 אויגוסט 1885)

דער ראַזיקער קאַלענדאַר טוט אויס חשבון פון דער צייט אין דער וועלט אלע וויכטיקע זאַכען דעם מענטש אין דעם יודישן לעבן וויסן צו קענען, וואָס ווען סיס דער צייט צו פֿאַרנעמען. אויך איז אין אים דא דער קרייסלויפֿער קאַלענדאַר טוט דיא פֿאַרשיידענקייט אין זאַכען צו ווערן פֿול גיטאַליקע מענטשן אין וועלט וואַקסן. דערבייא איז דא אויך א חיבור סיס דעם וואָקסן: „א סגולה צו דיא יודישע צרות" אין לשון־קודש, פון סיר משה כאַטעפיאָרע, זיל האַרוי, סיס זיין.

פון

ש״י. אַבראַמויץ.

אדעסא

דרוק פאַן א. שולץ לאַנדראַאוסקי דיך קאַ־וא 49

ОБЩЕПОЛЕЗНЫЙ КАЛЕНДАРЬ

ДЛЯ РУССКИХЪ ЕВРЕЕВЪ

на 5645 г. отъ сотворенія міра, по еврейскому лѣтоисчисленію,

ОДЕССА.—Тип. А. Шульце, Ланжероновская ул. д. Карузо 1881 г.

די אויבנדערמאָנטע צוויי אַרבעטן פון ש. י. אַבראַמאָוויטש, ווי אויך דער אַרטיקל פון ש. ליליענבלום „וועגן דער ראַבינישער ליטעראַטור" (ז. 97—104) זענען אַלע אַ גרויסער נוץ פאַר יעדן יודישן לייענער, וואָס וויל וויסן וועגן דער פאַרגאַנגענהייט פון זיין פאָלק.

אַבראַמאָוויטש האָט אָנגעשריבן צו דער „סגולה" אַ הקדמה, וועלכע איז פאַר זיך אַ שטיק קינסטלערישע מענדעלע־שאַפונג, הגם ס׳ליגט אויף איר נאָר בולט דער צייט־שטעמפל פון יענע יאָרן (זי איז געשריבן 1884).

שילדערנדיק „די גרויסע צרות און ווייטאָגן, וואָס אונז שלימזלדיקע יידן האָבן אין דער לעצטער צייט געטראָפן" און די אַלע „בעלי רחמים׳ס, בעלי־טובות און עצות־געבער" מיט זייערע „בויך־סברות", „בוידעם־פאַליצע", „סיור־בור ומפליא לעשות", — דערציילט ווייטער אַבראַמאָוויטש, אז צווישן די סיל ספרים און אר־טיקלען, וואָס זיינען פאַראַן פון געלערנטע מענטשן איבער דער יידישער לאַנד איז דאָ איין ספר ניט קיין גרויסער, אָבער „אין אים זיינען נכלל כמעט אלע געדאַנקען און די הויפּטזאַכן, וואָס אין די אַלע איבעריקע ספרים פון דעם מין". אָט דאָס ספרל איז ערשינען אין דייטשלאַנד. „דאָרט אין דעם לאַנד, שרייבט אַבראַמאָוויטש, האָט מיט עטלעכע יאָר צוריק זיך צום ערשטן געוויזן די מיאוסע קרעץ אונטער דעם נײ־מאָדנעם נאָמען „אַנטיסעמיטיזם". דאָס הייסט אויף אונ־זער לשון: די שנאה צו יידן, וואָס שטאַמען פון דער גוט שֵם. גלייך, ווי היינט וואָלט זיך באַשיינפערלעך דערוויזן, אז שֵם האָט אין דער תּבה געהאַלטן א שענקל און געגעבן יפת׳ן מיט זייַנע בהמות דאָרט געלט אויף פראָצענט".

„אָט דעם דאָזיקן ספר, זאָגט אַבראַמאָוויטש, גיבן מיר היינט אַרויס אויף אונזער יידישן לשון מיט דעם נאָמען „א סגולה צו די יידישע צרות".

ער גיט א קורצע כאַראַקטעריסטיק פון דעם ספר און פאַרענדיקט: „אַצינד, רבותי, זייט מיר געוווּנט און לייענט זייט מוחל דעם ספר אַליין!"

אַבראַמאָוויטשעס „סגולה" האָט געהאט א גרויסן ערפאָלג. ס׳איז א סברה, אז נאָכן ערשיינען פון קאַלענדאַר איז זי אויך אַרויס אין א באַזונדערער ברא־שור, וואָס האָט געפונען א שטאַרקע פאַרשפּרייטונג צווישן די דעמאָלטיקע חובבי־ציון. מיר געפינען וועגן דעם אַן אינטערעסאַנטן דאָקומענט אין די „כתבים לתולדות חבת ציון וישוב ארץ־ישראל" (ערוך על ידי א. דרויאַנאָוו, אָדעס, תרע״ט).

דעם 1־טן מערץ 1884 שרייבט ד״ר פנחס יאַמפּאָלסקי פון ראָסטאָוו (מיליטער־דאָקטאָר, געווען ראַבינער אין ראָסטאָוו אויפן דאָן, אייגער פון די ערשטע חובבי־ציון, האָט פיל געארבעט פאַר דער באַווענונג אין דאָנער געגנט און אין סיביר און שפּעטער אין קיעוו) צום ד״ר ל. פינסקער:

„פון ה׳ ציטראָן פון מינסק האָב איך באַקומען א בריוו מיט א בראָשור „אם אין אַני לי מי לי", זייער א געלונגענע איבערזעצונג פון דער „אוטא־עמאַנציפּאַציע". די קענער פון העברעאיש וועלן זיין זייער דאַנקבאַר פאַר די דאָזיקע איבערזעצונג. צונויפקלייבנדיק ידיעות וועגן דער צאָל פּערזאָנען, וואָס פאַרשטייען העברעאיש, האָב איך געבעטן דעם מחבר ארויסשיקן 50 עקזעמפלאַרן, איך וועל זיך אָבער ערלויבן פערזענלעך צו באַמערקן, אז דאָס סאַמע וויכטיקסטע איז ביז איצט ניט געטאָן און ניט אַרויסגעגעבן געוואָרן. איך רייד וועגן אַן ענלעכער בראָשור אויף זשאַרגאָן. ס׳איז נויטיק, אויסערסט נויטיק, אז די מאַסע זאָל לייענען, אז דער עולם זאָל זיך דורכדרינגען מיט דער דאָזיקער אידעע. אָבער דערווייל וואָס האָט מען גראָד וועגן דער מאַסע פאַרגעסן. איך ווייס, למשל, אז אין ראָסטאָוו וואָלט מען געקענט פאַרשפּרייטן צווישן דער מאַסע לכל הפחות 600 עקזעמפלאַרן. וואַרשיינלעך, וואָלט דאָסזעלבע געווען אין יע־דער שטאָט. — פראָסטע יידן באַלאַגערן מיר ממש מיט זייערע בקשות, אז איך

זאָל זיי געבן לייענען אויף זשארגאָן עפּעס ענלעכעס צו דער „אוטאָעמאַנצי־פּאַצ׳ע" און צו דער בראָשור פון ה׳ ליליענבליום".

אין א צוזיץ בריוו, אויך פון ראָסטאָוו, דאַטירט 19־טן אוגוסט 1884, שרייבט שוין ד״ר יאַמפּאָלסקי צום ד״ר פּינסקער פּאָלגענדעס:

„מען פּאַרוואַרפט אונז מיט בקשות וועגן ארויסשיקן בראָשורן און אינ־פאָרמאַציעס, ווי סיגייט די פּאָלקס־זאַך, וואָס מיר ערפֿילן מיט גרויס פרייד, האָבנדיק אין רעזערוו די בראָשורן פון ה׳ ליליענבליום און די איבערזעצונג פון אייער „אוטאָעמאַנציפּאַציע" אויף העברעאיש און אויף זשארגאָן" (די בריוו זיינען געשריבן אויף רוסיש; אין די „כתבים" זיינען זיי געבראַכט אונטער די נומערן 77 און 112).

די העברעאישע איבערזעצונג ווערט דאָ געמיינט פון ש. ל. ציטראָן און די יידישע — פון ש. י. אבראַמאָוויטש: די אונז גוט באַקאַנטע „א סגולה צו די יידישע צרות" (ז. „כתבים", ז. 214).

מיט אומגעפער 15 יאָר שפּעטער האָט זיך ש. י. אבראַמאָוויטש נאָך אַמאָל אומגעקערט צו דער „סגולה", אויך אין א קאָלענדאַר, אָבער ניט אין אַן אייגענעם, נאָר אין א פרעמדן („יידישער פּאָלקס־קאָלענדאַר" פון גרשם באַדער, לעמבערג 1898/9). דאָס איז געווען די צייט פון נאָכן ערשטן ציוניסטישן קאָנגרעס אין באַזעל און די „סגולה" איז ווידער געוואָרן אַקטועל.

דאָסמאָל שרייבט זיך שוין אבראַמאָוויטש אונטער מענדעלע מוכר ספרים. די הקדמה פּעלט אינגאַנצן; אין טעקסט זיינען דורכגעלאָזן צחיי זייטן, וואו ס׳האָט זיך געהאַנדעלט וועגן פּראָטיילן יידן צווישן די אומות העולם און וועגן סתם א לאַנד (ד״ר פינסקער איז נאָך אין דער „אוטאָעמאַנציפּאַציע" א „טעריטאָריאַליסט", ערשט גלייך נאָכן ערשיינען פון ביכל איז ער געוואָרן א „פּאַלעסטינאָפיל" און פירער פון די חובבי־ציון); דאָ און דאָרט זיינען אויך פּראָן פּראַשיידענע סטיליסטישע ענדערונגען און שינויים אין ווערטער. מעגלעך, אַז די תקונים זיינען געמאַכט געוואָרן צוליב דער נייער צייט און צוליב דער עצם זאַך (באַדערס קאָלענדאַר איז ריין־ציוניסטיש), ס׳איז אָבער אויך מעגלעך, אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט מענדעלעס אָלטן מנהג פּסדר צו שלייפן, איבער־מאַכן, פּראָפולקאָמען און פּאַרריכטן זיינע ווערק, וואָס האָט קיינמאָל בייַ אים ניט אויפגעהערט.

ניט נאָר בנוגע זיינע גרעסערע ווערק איז זיך מענדעלע אַזוי באַאַנגען („דאָס קליינע מענשעלע"; „ווינשפינגערל"; „פישקע דער קרומער"; „קצור מסעות בנימין השלישי", וואָס די ערשטע דריי קאַפּיטלעך פון אים האָבן זיך געדרוקט אין „ניצלעכן קאָלענדאַר", ערשטער יאָרגאַנג, 1876—תרל״ז; א. א.), נאָר אויך אפילו בנוגע קליניקייטן. אַזוי, למשל, אַז מיר געפינען אין קאָלענ־דאַר 1884 (תרמ״ה), אין דעם קאַפּיטל „א פירוש אויף א סך זאָכן" (אסטרא־נאָמישע ידיעות וועגן די שטערן, זון א. אַז. וו.) א שיר לכבוד דער לבנה און מיר פּאַרגלייכן אים מיט דעם געהעריקן אָרט (פרק רביעי, יָרֵחַ) אין אַבראַמא־וויטשעס יידישער איבערזעצונג פון „פרק שירה" (זשיטאָמיר, 1875), טרעפן מיר שוין אין די פּאָר צענדליק פערזן א היפּש ביסל ענדערונגען (אגב, איז דער

דאָזיקער „פירוש אויף אַ סך זאכן" זייער אייגנטאַרטיק אָנגעשריבן און אַברא־מאָוויטש לאָזט ניט דורך די געלעגנהייט „מקרב צו זיין צו יידישקייט" די שטערן, די זון מיט דער לבנה: „א גאַנצע מחנה שטערן גייען ווי מיט די הקפות זייער שטענדיקן און אייביקן וועג אַרום דער ליכטיקער זון, וואָס זי אַליין גייט ניט מיט קיין הקפה אַרום קיינעם, נאָר וואָס זי דרייט זיך ווי א ראָד אַרום איר אקס"; „די לבנה, דער זונס אָרעמע קרובה, באַקומט פון איר ליכטיקייט ווי קצבה" א. אַז. וו.).

אַלנפאַלס איז זיכער אויך אינטערעסאַנט צו פאַרגלייכן די ביידע „סגולות" פון יאָר 1884 און 1898.

וואָס איז שייך דער „לעבנסבאַשרייבונג פון סיר משה מאָנטעפיאָרע" איז עס אַבראַמאָוויטשעס א באַאַרבעטע איבערזעצונג פון אַן אַרטיקל, וואָס איז געווען געדרוקט אין „דזשואיש קראָניקל" און פון דאָרט אין „המגיד".

מאָנטעפיאָרע האָט נאָך דאָן געלעבט און געהאַלטן בייס ווערן 100 יאָר.

„די הונדערט יאָר, שרייבט אַבראַמאָוויטש אין דעם קורצן אריינפיר, זיינען א גאַנץ גרויסער ספר, וואָס איטלעכס יאָר איז א פרק, איטלעכער טאָג א בלעטל פון צדקות און מעשים טובים אין זיין לעבן. בדחילו ורחימו גיב איך אַצינד א בליק אין דעם דאָזיקן הייליקן ספר און נעם פון דאָרט אַרויס נאָר א מקצת מזכה צו זיין דערמיט אונזער פראָסטן עולם".

אַבראַמאָוויטש גיט איבער אין אָנצייגנדער פאָרם און מיט א „טראַדי־ציאָנעלער" שפראַך די וויכטיקסטע פאקטן פון מאָנטעפיאָרעס ביאָגראַפיע און פאַרענדיקט: „אין ענגלאַנד מאַכט מען גרויסע הכנות צו דעם טאָג (ח' מרחשון שנת תרמ"ה), וואָס מאָנטעפיאָרן ווערט הונדערט יאָר און מען איז זיך היינט דאָרט מיישב, וואָס מאַכט מען אים לזכרון עפעס א גוטע זאַך פון דעם געלט, וואָס ווערט דאַרויף געשיקט פון אַלע יידן פון דער וועלט. מיר האָפן, אַז איבער א יאָר, אם ירצה השם, וועלן מיר דעם עולם מודיע זיין, וואָס עס איז געבליבן מיט דעם געלט צוטאָן און אויך צו באַשרייבן דעם יום־טוב און די גרויסע שמחה אין דעם געבורטסטאָג מאָנטעפיאָרעס, זאָל מאריך ימים ושנים זיין. אמן וכן יהיא רצון".

מאָנטעפיאָרע איז אָבער געשטאָרבן אויפן 101־טן יאָר פון זיין לעבן (דעם 25 יולי 1885).

אין די קאַלענדאַרן זיינען אויך געדרוקט, צום סוף, אַנאַנסן און מודעות. אַזוי געפינען מיר דאָרט עטלעכע אַנאַנסן פון אַבראַמאָוויטשעס נאָענטסטן פריינד און מיטאַרבעטער ביי פאַרשיידענע ווערק („דער לופטבאַלאָן"; „דער פיש, וואָס האָט אייגנעשלונגען יונה הנביא"; „דער אוסטאַוו איבער וואַינסקי פאַווינאָסט"; די רוסישע איבערזעצונג פון אַבראַמאָוויטשעס „האבות והבנים"; קריטיש־ביאָ־גראַפישער אַרטיקל וועגן אַבראַמאָוויטשן „דער יום־טוב פון דער יידישער ליטעראַטור" אין „וואָסכאָד" (1884) ליב (לעוו מאָאיסעיעוויטש) בינשטאָק, וועלכער האָט דאָן (אין די יאָרן 1877 און 1878) געהאַט אין זשיטאָמיר (צו־זאַמען מיט איינעם מ. א. ווייגלוד) אויף די שטאָט און אויף גאַנץ וואָלינער גובערניע די אַגענטור פון דער „רוסישער אַסעקוראַנץ־געזעלשאַפט קעגן פייער",

פון באַנקהויז „א. וו. יונקער און קאָמפּ." פון פּעטערבורג — קענן דעם טיראַזש פון די „ווייגרישני בילעטן" און פון די ענגלישע זאוואָדן רוסטאָן פּראָקטאָר און קאָמפּ. — די אַגענטור פון לאַנדווירטשאַפטלעכע און אַנדערע מאַשינעס.

אָבער צווישן די אַלע אַנאַנסן געפינען מיר (אויף דער פערטער זייט פון הילע פון קאַלענדאַר 1878 — תרל"ט) אַ מודעה אונטערגעשריבן פון ש. י. אַבראַמאָוויטשן אליין. היות ווי די דאָזיקע מודעה האָט אַ באַזונדערן ליטעראַרישן היסטאָרישן ווערט, גיבן מיר איר דאָ איבער וואָרט בייַ וואָרט (געענדערט איז דאָ בלויז די אָרטאָגראַפיע, ווי אין אַלע איבעריקע ציטאַטן):

„אזוי ווי אין מיין קאַלענדאַר זיינען דא זייער פיל זאכן, וואָס האָבן אַן אייביקן ווערט אַ־ן קענען דעם עולם צונוץ קומען תמיר אין אַלע צייטן און אזוי ווי אין אים געפינען זיך אויך אזעלכע ענינים, צו וועלכע ס'קומט אלע יאָר צו נייס און אויב מען האָט ניט פאַר די אויגן דאָס פּריערדיקע איז אוממעגלעך צו פאַרשטיין דאָס, וואָס ווערט ווייטער אלץ ציגעזעצט; דערייבער בין איך פּין מיין זייט מחויב דעם עולם דא מודיע צו זיין, אז זיי זאלן אַפּהיטן פון איטלעכעם יאָר דעם קאַלענדאַר, וואָס ער קען זיי שפּעטער שטארק צונוץ קומען און באַם ער וועט בייַ זיי פאַרלאָרן ווערן, וועט קיין מעגלעכקייט ניט זיין אים דערנאָך פאַר קיין געלט צו באַקומען. לעת־עתה געפינט זיך נאָך בייַ מיר אַ ביסל קאַלענדאַרן פון ערשטן און צוויטן יאַרגאַנג (תרל"ז, תרל"ח), די וואָס וועלן זיך פאַרכאַפּן פריער וועלן די דאָזיקע בייַדע קאַלענדאַרן נאָך באַקומען פאַר דעם פּריערדיקן מקח.

מיין ספּור המעשה „קצור מכעות בנימין השלישי", וואָס די ערשטע דריי קאַפּיטלעך דערפון זיינען געדרוקט געווען אין מיין קאַלענדאַר פון יאָר תרל"ז, איז אצינד שוין אָפּגעדרוקט אין אַ באַזונדערן ספר. איך פאַרהאַפּ, אז דעם עולם וועלן די וויטערדיקע קאַפּיטלען אַפּעלן אזוי ווי די ערשטע דריי.

אויך בין איך דאָ מודיע פון מיין פלאַן איבערצודרוקן מיט דער צייט די אלע ספּורי מעשיות (זעמטלעכע ווערקע) פון מענדעלע מוכר ספּרים. לעת עתה הויבט זיך אָן צו דרוקן „דאָס קליינע מענשעלע", וואָס איז איבערגעמאַכט געווארן כמעט אינגאַנצן אויף דאָסנייַ אזוי, אז עס האָט באַקומען גאָר אַן אנדער פּנים, אַן אנדער געשטאַלט, אין איז בכל האופנים פיל שענער אי בעסער ווי פריער. פון דאָזיקן קליינעם ספּור איז איצט ארויסגעקומען אַ גאַנץ היפּשער ספר, זייער שיין געדרוקט און דער מקח פון אים איז ניט טייער. — ש"י אַבראַמוויץ".

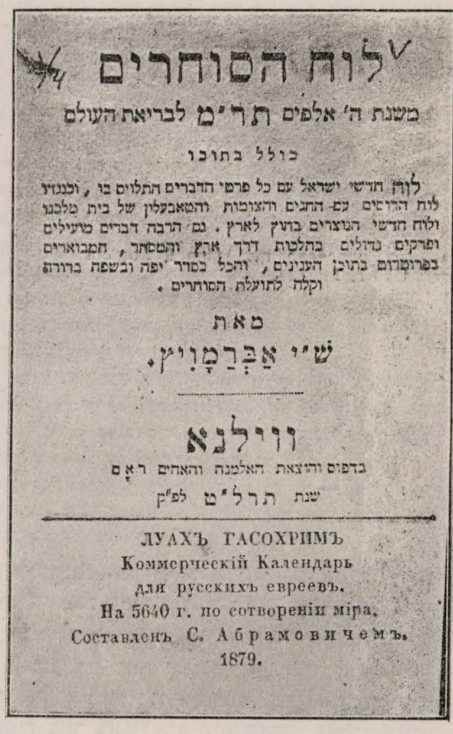
אַבראַמאָוויטש האָט שטאַרק געהאַלטן פון זיינע „ניטצליכע קאַלענדאַרן" און באמת האָט ער אָפּגעגעבן אויף זיי פיל כוחות און זיי זיינען צונויפגעשטעלט מיט גרויס ערנסטקייט, געוויקייט און פינקטלעכקייט. אין היינזיכט פון „נוצלעכקייט" און „באַלערנונג" זיינען אַ גאַנצע רייַ אָפּטיילונגען פון די קאַלענדאַרן די ערשטע פרובן פון פּאָרגייער אין אונזער ליטעראַטור פון פּאָרשיידענע שפּעטערדיקע אויסגאַבן און זשורנאַלן פאַר פּאָפולערע וויסנשאַפט, פאָלקסגעזונט וכדומה.

ס'איז אויך כאַראַקטעריסטיש, וואָס בייַם „צעטל פון די ענינים" צום אָנהויב פון זייַנע קאַלענדאַרן (ערשטע יאָרגענג) וויייזט אַבראַמאָוויטש אָן די ספּרים, מיט וועלכע ער האָט זיך באַנוצט בייַם צונויפשטעלן די קאַלענדאַרן. דאָס זיינען באַוואוסטע רוסישע קאַלענדאַרישע אויסגאַבן פון יענער צייט. דערבייַ באַמערקט אַבראַמאָוויטש: „אחוץ זיי האָבּ איך צו דער אַרבעט געבּרויכט נאָך אַ סך ספּרי חכמה און פאַרשיידענע לוחות".

אבראמאָוויטשעס קאַלענדאַרן זיינען אָבער דורכאויס אָריגינעל, ווייל חוץ זייַנע אייגענע אַרבעטן, זיינען אויך אַלע איבעריקע טיילן פון די קאַלענדאַרן פון דער ערשטער ביז דער לעצטער שורה אייגנארטיק באַאַרבעט.

א קאַפּיטל פאַר זיך איז די שפראַך פון די קאַלענדאַרן, וועלכע דאַרף באַזונדער געפאָרשט ווערן.

לויטן אינהאַלט זיינען אבראמאָוויטשעס „ניטצליכע קאַלענדאַרן", זאַכ=לעך און וועלטלעך און גלייכצייטיק זיינען זיי דורכגעדרונגען, — וואו דאָס לאָזט זיך זיין קענטיק (אין די אייגענע אַרבעטן, ווי: „דער יידישער קרא=ניק"; „די לעבנסבאַשרייבונגען פון ר' יוסף קארו"; „וי אזוי אונזערע יידן האָבן אין די פריערדיקע יאָרן געלעבט צווישן די אומות העולם"; „די סגולה צו די יידישע צרות"; „די לעבנסבאַשרייבונג פון ר' משה מאָנטעפיאָרע" א. א.), — מיט א „יידיש=נאַציאָנאַלן" טאָן.

לוח הסוחרים
משנת ה' אלפים תר"מ לבריאת העולם
כולל בתוכו
לוח חדשי ישראל עם כל פרטי הדברים התלוים בו, וכנגזר לוח הדתים עם החגים והצומות והמאכלות של בית מלכנו ולוח חדשי העצרים בהר לארץ. גם הרבה דברים מעלים ופרקים נחוצים בהלכות דרך ארץ והמסחר, המבוארים בפרוטרום בתוכן הענינים, והכל בספר יפה ובשפה ברורה וקלה לתועלת הסוחרים.
מאת
ש"י אברמוין.
ווילנא
בדפוס והוצאת האלמנה והאחים ראם
שנת תר"ט לפ"ק
ЛУАХЪ ГАСОХРИМЪ
Коммерческій Календарь
для русскихъ евреевъ.
На 5640 г. по сотвореніи міра.
Составленъ С. Абрамовичемъ.
1879.

געדרוקט זיינען די „ניטצ=ליכע קאַלענדאַרן" אין בוך=פאָרמאַט פון $6\frac{1}{2}$ אויף $10\frac{1}{2}$ קוואַדראַט.

דער „לוח הסוחרים", וי=דער, וואָס אבראמאָוויטש האָט ארויסגעגעבן אין די צוויי יאָר תרל"ח און תרל"ט, טראָגט שוין בלויז א פראַקטישן כא=ראַקטער פון א ריין=אינפאָר=מאַטיוון קעשענע=לוח, הגם ער איז אויך גאָנץ גרינטלעך באַ=אַרבעט געוואָרן (דער „לוח הסוחרים" פון צווייטן יאָר=גאַנג — תרל"ט האַלט שוין באַנצע 196 זייטעלעך — $31\frac{1}{2}$ אויף $5\frac{1}{2}$ מיט א געדיכטן רש"י=פּעטיט און ב'=ליאָגע פון א קורסבליאָט), ציגעפאַסט צו די סוחרישע אינטערעסן און געשריבן אויף זייער א אינטערעסאַנטער „העפראַיש=סוחרישער" שפראַך מיט דער גאַנ=צער געהעריקער טערמינאָלאָגיע.

מיר טרעפן דאָ, אגב, אויך א קורצע „קראָניק" און א „וועטערונג" (חזון הרוחות) און ס'איז כאַראַקטעריסטיש דערבי, אז די„וועטערונג" איז דאָ געשריבן אויף יידיש.

אין דער הקדמה צום „לוח הסוחרים" תרל״ט דערציילט דער מחבר, אז אין יאָר תרל״ח האָט ער געפרובט אַרויסגעבן אויף העברעאיש א קלייניגס „לוח הסוחרים" נאָר אלס פּראָבע. איצט, אָבער, אז ער האָט זיך איבערצייגט, אז אזא מין לוח איז נויטיק און ווערט געפּאָדערט, גיט ער אַרויס דעם צווייטן יאָרגאַנג, וועלכן ער האָט פּאַרפולקאָמט מיט א סך נייע ענינים און האָפּט אַרויסצוגעבן דעם לוח אלע יאָר. „איך האָב זיך באַמיט, זאָגט אַבראַמאָוויטש, צו טאָן מיין אַרבעט געוויסנהאפט, צו שרייבן די ענינים מיט א קלאָרער און לייכטער שפּראַך"...

יאָ, ש. י. אַבראַמאָוויטש האָט געטאָן זיין אַרבעט זייער געוויסנהאפט. זיין מאַטעריעלע לאָגע האָט געמוזט זיין גענוג געדריקט, אויב ער איז געווען געצוואונגען צו נעמען זיך אַרויסצוגעבן דעם „לוח הסוחרים", — און זיין געדולד און התמדה זיינען באמת געווען זייער גרויס, וועו מען זעט ווי אזוי ער האָט די דאָזיקע אַרבעט זיינע ערפילט. ווי אין די גרויסע אזוי אין די קליינע ווערק זיינע האָט ער געאַרבעט איבער יעדן זאַץ און האָט זיך באַצוויגן צו אלץ, וואָס ער האָט געשריבן, מיט א באַוונדערער סאָלידקייט און געפיל פון וויכטיקייט. וויפיל צייט האָט אַבראַמאָוויטש געמוזט פּטרן אויף אזא מין „לוח הסוחרים"!

און אַבראַמאָוויטש האָט געטאָן זיין אַרבעט — אויך פון די קאלענדאַרן און לוחות — מיט אזא ערנסט און שלימות, אז ס׳איז ממש צו באַוואונדערן.

די קאַלענדאַרן און לוחות פון ש. י. אַבראַמאָוויטש גיבן ניט ווייניק מאַטעריאַל צו דער כאַראַקטעריסטיק פון דעם גרויסן קינסטלער פון אונזער ליטעראַטור.

2. דער וועלט-לוח און די קאַלענדאַרן פון יצחק יואל לינעצקי.

ש. י. אַבראַמאָוויטשעס „פּערזענלעכער קעגנער" און „ליטעראַרישער קאָנקורענט" יצחק יואל לינעצקי, דער קעמפּער קעגן די „חכידים, צדיקים און גוטע יידן", דער שטורמער פון דער השפּלה-עפּאָכע, דער מחבר פון בשעתו זייער פּאָפּולערן „פּוילישן ייִנגל" און „וואָרים אין כריין" א. א., האָט כּמעט אין דער זעלבער צייט, וואָס אַבראַמאָוויטש, אויך אַרויסגעגעבן קאַלענדאַרן (און נאָך פריער דעם „וועלט-לוח"), אָבער גאָר פון אַן אַנדער אינהאַלט.

ווי אַלץ, וואָס לינעצקי האָט געשריבן, איז אויך זיין לוח און טיילווייז זיינע קאַלענדאַרן פול מיט בייזער סאַטירע, חוזקעריי, שמייסעריי, וויצן און הומאָר.

די דאָזיקע קאַלענדאַרן, וואָס טראָגן דעם נאָמען „דער פּראַקטישער פּאָלקס-קאַלענדאַר" („פּאָלק" איז דאָן געווען אין לינעצקיס קרייזן דער באַליבטסטער אויסדרוק), גיבן צוגלייך מיט לוח-ידיעות און פּאַרשיידענע פּראַקטישע אינפאָרמאַציעס, אויך א מאַטעריאַל פון דעם מין, וואָס מאַכן די קאַלענדאַרן אין דער אמתן פּאַר א המשך פון לינעצקיס שאַרפּע ווערק און קודם כל פון זיין וועלט-לוח, וואָס איז נאָך אַרויס אין דער ערשטער העלפט פון די זיבעציקער יאָרן אין אָדעס און וואָס מיט זיין נאָמען אַליין: „דער וועלט-לוח פון יאָר אין כסלו" גייט ער שוין אַטאָקירן די גאַנצע אָן אונטערשייד זעלבסט-צופרידענע און „אַנשטענדיקע" יידישע געזעלשאַפט פון זיין צייט.

דער וויץ „אין כסף" (ניטא קיין געלט) איז טאקע געווען דער ביטער־סטער באגלייטער פון לינעצקיס לעבן, פול מיט פיין, רדיפות, דחקות און נויט, וואס ער האט אליין אזוי אפן, גאליק, פלאם־פייערדיק און בייסנדיק כאראק־טעריזירט אין דער שלוס־רעדע בעת זיין פינף און צוואנציק יאריקן יובילי, וועלכן ס'האבן ארגאניזירט אין אדעס דעם 17 נאוועמבער 1890 די „די שריי־בער, משפילים און מעצנאטן", די „אמתע פאלקספריינד און שעצער פון הויכ־ווירדיקן יובילאר" („חג היובל", די יובילי־פייערונג, אדעס 1891) און וועל־כער האט זיך פארענדיקט מיטן באשלוס „אפצודרוקן דעם דאזיקן יובילי־בוך, פון וועלכן דער פדיון זאל דינען צו שטיצן אונזער יובילאר".

אין דער „קורצער ביאגראפיע פון באריטן פאלקסשרייבער ר' יצחק יואל לינעצקי", וואס איז אפגעדרוקט אין אט דעם „חג היובל" וועלט דער־ציילט וועגן די קאלענדארן פאלגנדעס: „ה' לינעצקי איז געווען א שטענדיקער מיטארבעטער אין „קול מבשר", וועלכן ער האט מיט זיינע פעלעטאנען רענא־מירט אין דער וועלט, נאכהער האט ער זעלבסטשטענדיק געדרוקט זיינע באא־רימטע וועלק „דער בייזער מאשאלעק", „דער לוח אין כסף", „דאס משלחת", „דער כל־בוניק" א. אז. ו. אין 1876—1877 האט ער געדרוקט „לינעצקיס כתבים" (דער „פריטשעפע" און דער „סטאטעק") און פאנגט אן ארויסצוגעבן זיינע יערלעכע „פראקטישע קאלענדארן".

דער „וועלט־לוח פון יאר אין כסף" איז אייגנטלעך גאר קיין לוח ניט־נאר א בוך פון סאטירע און פארעדיעס, וואס נוצט אויס די פאפולערע לוח, טערמינאלאגיע, כדי באקוועמער צו טרעפן אין רעכטן ריפ ארויין וועמען מען באארף, מיט א וויץ אדער מיט א שטאך, אין פראזע אדער אין פערזן.

די פארעדיעס, וויצן, כללים, טייטשוועריטער, שאלות ותשובות, צעטלעך, תקופות, מולדות און אלע אנדערע געווירצן פון לוח טרעפן טאקע אין פינטל ארויין, זיי זיינען אבער אפטמאל שוין צו שארף און צו שניידיק און דערגייען אפילו ביז ציניזם און גראבקייט. פונדעסטוועגן האט מען געדארפט האבן א גאנץ גרויסן מוט, כדי אויסצורייסן מיט דער גאנצער וועלט און ארויסצולאזן אין יענער צייט אזא מין בוך, וואס אויף די 96 זייטן זיינע איז ניטא קיין איין שורה, קיין איוארט, וואס זאל ניט שיסן און בייסן און וואס זאל ניט זעלטן האבן דערביי א היפש ביסל געזעלשאפטלעכן באטייט. אויב די פארבן זיינען צו שווארץ, פארגלעט זיי אמאל דער הומאר און אמאל טאקע פארבלייבן זיי אזוי ניט פארווייסט און ניט פארריבן און דראפן אין די אויגן.

דעם ערשטן ברוך הבא באקומט דער לוח אליין: „הערסטו, מיין ליבער לוח, בעסער באצייטן זאל דיר כאפן דער רוח!" דערנאך גייט דער „קראניק" (פון דער העלער הויט; פון אלדע שווארץ יאר; פון ערשטן עפוש); „די 4 צייטן פון יאר"; „וועטערונגען"; „לקויות"; „פינצטערניש": „וויפיל יידן געפינען זיך אין פוילן אין יעדן מקום באזונדער"; „שהחיינו וועז מען מאכט?"; „היימישע רפואות": „צו קדחת רביעית", „צו שניידעניש", „צו ציין־ווייטיק"; „כללים צו רעכענען, כללים פון מאס און וואג"; „ניצלעכע טייטשוועריטער"; „פארצייכע־נונג"; „ר"ח קרעמענעץ" („מולד בהר"ד, פיר וואכן פאר וואורשע" — א סאטירע

אין גראַמען אויף דעם דעמאָלטיקן לעבנסשטייגער פון חדר ביז דער חתונה);
„דאָס צעטל פון די צדיקים מיט זייערע הויפט־מעלות"; „ר"ח תשרי" (און אַזוי
ווייטער ביז אלול — פאַראַדיעס אין גראַמען); „יידישע באַנקן אין פוילן"
(ר' מאיר בעל הנס פושקע); „אייניקע חדשות"; „דער ספּאָדעק"; „יריד־ים";
„א געשפּרעך איבערן פוילישן יינגל" (אין פּאָרם פון דעם געשפּרעך צווישן די
צווויי חסידים מנחם מענדל און געצעלע, וואָס האָבן געלייענט דעם „פוילישן
יינגל" און דעם „וועלט־לוח" און וואָס געצעלע איז דערבייַ שטאַרק מסביר דעם
ענין פון אָט די צווויי ביכער, וועלכע „עפענען די אויגן", ווערט אגב אויסגעלאַכט
דער רעדאַקטאָר פון „קול מבשר" אַלכסנדר צעדערבוים, וואָס האָט דעם „פוי־
לישן יינגל" ניט נאָר „איבערגעקערט פון קאָפּ ביז די פיס", נאָר אַז ער האָט
עס באַזונדער אָפּגעדרוקט, האָט ער דעם מחבר ניט געגעבן „אפילו איין ביכל
דערפון"!..); „פנחס שמעלקעס חתונה"; „א פּאָרטרעט" א. א.

פּאַרענדיקן פּאַרענדיקט זיך דער „וועלט־לוח" מיט אַ הארץ־רייסנדיקן
אָנאָנס פון „פּאַרפּאַסער" צו די „מדפיסים", וואו לינעצקי קערט זיך גאָר אום
צו זיין אייגענער טרויעריק־גרויער ווירקלעכקייט און איז מזהיר די דרוקער,
„די רויבער", זיי זאָלן אים ניט באַגנבענען און באַזונדערס בעט ער רחמים
בייַ איינעם פון זיי דעם ה' נעכטיקס (וועלכער האָט שוין די פיינע שטיקל
ארבעט אָפּגעטאָן מיט לינעצקיס „פוילישן יינגל"), ער „זאָל שוין בעסער ווערן
גאָר גוט און פרום און זאָל אויפהערן דרוקן פרעמדע ביכער; אלא ניט, מעג ער
אַוודאי זיין זיכער, אַז מיר אַלע מחברים מיט דער שטיצע פון זאָקאָן וועלן
אים רודפן ווי ווייט נאָר מען קאָן! מיר וועלן דערבייַ פאַרלאָזן אונזער ברויט
און זיך לאָדן מיט אים בייַ אין טויט!".

דעם סאַטיריש־הומאָריסטישן כאַראַקטער פון „וועלט־לוח" (וואָס האָט
אַוודאי מיט א דריי צענדליק יאָר פריער אריבערגעגאַנגן די שפּעטערדיקע
„בעזים", „שייגעץ" א. א.) געפינען מיר ווייטער אין לינעצקיס קאַלענדאַרן פון
דער צווייטער העלפט זיבעציקער און ערשטער העלפט אַכציקער יאָרן, וואָס
ער האָט זיכער אויך אַרויסגעגעבן מיטן צוועק צו פאַרבעסערן זיין ביטערע
מאַטעריעלע לאַגע.

און לינעצקיס „פראַקטישע קאַלענדאַרן" און אַבראַמאָוויטשעס „ניטצליכע
קאַלענדאַרן" האָבן מסתמא ניט איין יאָר קאָנקורירט צווישן זיך.

אין די „פראַקטישע קאַלענדאַרן" תרמ"ד און תרמ"ה געפינען מיר שפּורן
פון לינעצקיס אַגרעסיווער טאַקטיק קעגן אַבראַמאָוויטשן.

לינעצקיס קעגנערשאַפט צו אַבראַמאָוויטשן (נאָך אין זיין „סטאַטעק" איז
ער שארף ארויסגעטראָטן קעגן זיין שאפן), וואָס האָט א היפש ביסל געשטאַמט
פון קנאה און ניט פאַרגינען און טיילווייז פון ניט פאַרשטיין די העכערע
קינסטלערישע צוועקן אין דער ליטעראַטור, איז געשטיגן צוזאַמען מיט מע־
דעלעס רום און האָט צום סוף פון די אַכציקער יאָרן שוין געפונען א גאַנצע
אידעאָלאָגישע באַגרינדונג און אַן אָרגאַניזירטע גרופּע שרייבער און יידישסטן,
וואָס האָבן איר אונטערגעהאַלטן לשם די „אמתע יידישע פאָלקסאינטערעסן"
(ז. צדוק פרומעס — י. י. לערנערס אַרטיקל און אַנדערע שטעלן אין „קליינעם

וועקער", אָדעס 1890; די רעדעס פון פלתיאל זאמאשטשין און לינעצקי אין „חג היובל" א. א.).

לינעצקי לאכט אויס אבראמאוויטשעס קאלענדאר אויף זיין שטייגער: אזוי ברענגט ער אין זיין „פראקטישן קאלענדאר" תרמ"ד (וואַרשע, 1883) אויף זייטל 20 פאלגנדן וויץ (אונטערן נומער 21):

— שאלה: „פארוואס הייסט אבראמאוויטשעס קאלענדאר „דער ניטצליכער?"
— תשובה: „וויל ער איז געניטצט וועט!"..

דער פראקטישער
פאלקס
קאלענדאר
אויף שנת ה' תרמ"ד לפ"ג
נאך חשבון: נאך יאָהר 5644 פון ערשטן טאג פון ראש השנה אין בעלזאצער
צייטרעכענונג (1838 ביז 1884)
אין דעם קאלענדאר טרעפן מען פאר פערשידענע פערטעליאר־יאהרן:
1.) קאלענדאר־כסדרים: נאך חשבון פון יודישן אין קרקעלעכער קאלענדאר:
פאראן נאכצען נאכדעם ניסן ווענען קבועות. קריות. תקופות און כוכבים.
שבתים. רמ"ם. חגים. קלקלים. קבועות וזוודות בכפה על איזה מקומות.
2.) פראקטיקא: לעבן. יאהרים. מאכט. פראבאטן. פערשרייבן.
איינקויפן. פאסענדיק. בעקענען אזא סוד פון פערשרייבונג בערקסע.
3.) נאציאנאלנאמען: אונטערשטעטע בערקסע אז כאכרים. וועלכע זייגע
נעמע דעם יודישעמום אויסרופען.
4.) קאמיק: שפראך וויצען. צאהלרעטזעל. קאוה וויטשוטה. צייטפארטריב
אז אנדערע שייגע פאמיליען.
אלעלם אין ריין יודישן וואלקן טיף נעקודרט
פון יצחק יואל לינעצקי
וואַרשא
Практическій Народный Календарь.
на Еврейскій 5644 г. Свѣтолетоисчисленія
Христіанскому Счисленію отъ 20-го Сентября 1883 по 1884 г.
Варшава 1883 года.

אויף דער הילע (ניט אויפן שער־בלאט) פון לינעצקיס קאלענדאר תרמ"ה (ארויסגעגעבן פון בוכהענדלער דוב בער שוכמאן אין אָדעס) געפינען מיר אָפגעדרוקט חוץ דעם נאָמען „דער פראקטישער פאלקס־קאלענדאר" אויך די שורה „פאר די רוסישע יידן". וואס גיט אן איבעריקן רמז אויף אבראמאָוויטשעס „ניטצליכע קאלענדארן פאר די רוסישע יידן."

אין לינעצקיס קאלענדארן זיינען פארהאן די אלע געווייגלעכע לוח־רובריקעס און א גאנצע רייע אינפאָרמאציעס. ס'געפינען זיך אויך אין זיי אייניקע נייע אריגינעלע אפטיילונגען (זייער קורצע, די קלענערע — בלויז צו עטלעכע שורות, די גרעסערע — צו פאָר צענדליק שורות), ווי, למשל — אין די קאלענדארן תרמ"ד און תרמ"ה —: „משלי מוסר"; רעטענישן (חידות"); „פארשיידענע אינטערעסאנטע באריכטן" און „זעלטנהייטן אין דער וועלט" (א מין „אלערליי", „כל־בו" אָדער „מארבע פנות העולם"); „אָדעסער לעבנסמיטל א יאָר, פאר א מיטעלער פאמיליע"; „יידישע גאָסודאָרסטוועגע מענער אין אייראָפע"; „יידישע פראָפעסאָרן און אקאדעמיקער"; „חסידי אומות העולם" און, להבדיל, „אנטיסעמיטן"; „פרינציפן דער יידישער רעליגיאָן אין פארגלייך מיט איצטיקער ציוויליזאציע"

„אייניקע ביבלישע נעמען פון געאָגראַפּיע, עטנאָגראַפּיע און גידראָגראַפּיע נאָך היינטיקע באַריפונגען"; „עקאָנאָמישע וויכטיקייטן"; „ציטאַטן פון די גרעסטע גריכישע און רוימישע קלאַסיקער". ווייטער געפינען מיר אין די קאַלענדאַרן אויך עטלעכע גרעסערע אַרטיקלען, ווי אָ אייניקע פון זיי („קראָניק"; „די היימישע מעדיצין"; „א שפּאַציר-גאַנג אין דער אַטמאָספערע"; „די וועלט"; „דער גרויסער פילאָזאָף מענדעלסאָן מיטן אַרכיפּיסקאָפּ לאַוואַטער") דערמאָנען שטאַרק אַבראַמאָוויטשעס קאַלענדאַר-אַרטיקלען (אָלץ איינס וועלכער איז פון זיי פּריער געדרוקט), זיי זיינען, אָבער, פיל מינדערווערטיקער פון אַבראַמאָוויטשעס אַרטיקלען אין די קאַלענדאַרן.

דער פּראַקטישער
פאלקס
קאלענדאר
אויף שנת הן תרמ"ה לפ"ג
Практическій Народный Календарь
на Еврейскій 5645 г., соотвѣтствующій
Христіанскому счисленію отъ 8 Сент. 1884 по 28 Авг. 1885
Одесса 1884 года.—Сост. И. Линецкій.

מען דאַרף אויך דערמאָנען „דאָס לשון קודש וועלטער-ביכל" („א פולקאָמען וועלטביכל פון די אַלע לשון-קודש וועלטער, וואָס מיר ברויכן אין אונזער יידישן זשאַרגאָן, אויסנעשטעלט על פּי אל"ף בי"ת"), וואָס לינעצקי האָט אָפּגעדרוקט אין זיין קאַלענדאַר תרמ"ד, זייטן 56 — 64 (אותיות א—כ, ניט פּאַרענדיקט).

אָבער דאָס כאַראַקטעריסטישסטע אין לינעצקיס קאַלענדאַרן איז פּאָרט דער סאַטיריש = הומאָריסטישער טייל זייערער.

איבער דעם גאַנצן קאַלענדאַר ציט זיך ווי א רויטער פּאָדים דער שטאַרק געפּעפּערטער „יאָקעל — יעקעל; שאלות — תשובות", וועלכער האָט נאָך צו הילף די פּונאַנדערגעוואָרפּענע אין פּאַרשיידענע ערטער ניט וויניקער שארפּע „קאָפּריז-וועטערונגען"; „עפּיגראַמען"; „טאַקסעס פון פּאַרשיידענע יידישע פּאָפּירן, שריפטן און כדומה" און „אָלץ איין שוואַרץ יאָר".

חוץ געווייגלעכע וויצן פון א גאַנץ יאָר האָבן מיר דאָ אויך א שטאָף פון אמתן יין שרף. לינעצקי בלייבט זיך טריי אויך אין זיינע קאַלענדאַרן, וואָס דאַרפן זיין „פּראַקטישע", אָבער צוגלייך אויך „פּאָלקס-קאַלענדאַרן" אזוי ווי ער פּאַרשטייט עס און ער פּירט וויייטער אין זיין באַקאַנטן חוזק-סטיל, הגם

„איינגעהאלטענער", די ליניע פון „וועלט-לוח" און דערמיט דעם קאמף קעגן דעם געזעלשאפטלעך-גייסטלעכן לעבנסשטייגער פון יענער צייט. ער ברענט ממש די טריט פון די „רביים און גוטע יידן", פון די „קהלס-לייט און פרומאקעס", פון די „גבירים און אדירים", פון די „כניאקעס און אריסטאקראטן", פון די „גבאים און יחסנים", פון די „טעלער-לעקער" און וועמען ניט...

און זיך אליין שאנווענט לינעצקי אויך ניט. ער מאלט זיין אייגענעם „פאר-טרעט" און מאכט א תל פון מחבר. מיט דערזעלבער „פרייגדלעכקייט" וו׳ ער האט אים אנגעהויבן, פארענדיקט ער זיין „וועלט-לוח":

„מיר קען זיך, למשל, פארשטעלן,
אז מיין לוח טרעפט דורכאויס,
נאר אויב אייך וועט ער ניט געפעלן,
נעמט זשע און ווערפט אים ארויס!"(ז. 83).

ס׳איז לכתחלה אויפ-פאלגד, וואס ניט אין לינעצקיס און ניט אין אבראמאוויטשעס קאלענדאר פון נאך 1883 געפינען מיר ניט קיינע שום שפורן פון די פאנ-ראמען אין די ערשטע אכציקער יארן. ס׳קומט אבער באלד ווי פון זיך אליין די ערקלערונג, אז מסתמא זיינען אין דעם געווען שולדיק די שטרענגע צענזור-באדינונגען פון יענער צייט.

א זייער אינטערע-סאנטן פאקט, וואס באשטעטיקט די השערה, דערציילט ב ן-ע מ י אין זיינע זכרונות וועגן מענדעלע, געדרוקט אין דער 24-טער „התקופה" (בערלין = שארלאטענ-בורג, 1928):

„אז מיר האבן דרך אגב געריידט וועגן די פאגראמען פון די יארן 1881—1883 האט מיר אבראמאוויטש דערציילט, אז ער מחבר געווען

א לוח פון די פאַגראָמען (לוח הפרעים), אָבער די צענזור האָט דעם לוח פאַר־באָטן" (ז. 467).

דער דאָזיקער פאַקט וואַרפט א שיין אויף מענדעלעס האַלטונג און גייס־טיקע איבערלעבונגען אין יענער גרויזאַמער צייט און גלייכצייטיק ערקלערט ער פאַרוואָס אין די דאָזיקע יאָרן איז בכלל פאַרגעקומען אַן איבעררייס אין ערשיינען פון די קאַלענדאַרן.

3. די לוחות פון חיים יונה גורלאַנד. דער מחבר פון אָט די לוחות, חיים יונה גורלאַנד, ווערט דערמאָנט אין אַבראַמאָוויטשעס „ניטצליכן קאַלענדאַר" (1878) אלס „אינספעקטאָר אין זשיטאָמירער אינסטיטוט און מא־גיסטער וואָסטאָטשניק יאזיקאָוו (לשונות המזרחיות)" מיט א פענסיע פון 1.500 רובל א יאָר.

אין צען יאָר ארום דערמאָנט אים אַבראַמאָוויטש ווידער, ביי גאַנץ אַנ־דערע באַדינגונגען, אין זיינע בריוו פון יאָר 1888 צו ליב בינשטאָקן אין צאַמענהאַנג מיט די דעמאַלטיקע ראַבינער־וואַלן אין אָדעס, בעת ס'האָבן קאָנ־קורירט צווישן זיך בינשטאָק און גורלאַנד אלס צוויי קאַנדידאַטן. ש. י. אַבראַ־מאָוויטש און מנשה מרגליות האָבן שטארק געשטיצט בינשטאָקן, אָבער אויס־געקליבן געווארן איז גורלאַנד (ז' ש. גינזבורגס ארטיקל „מענדעלע מוכר ספרים און זיינע בריוו" אין „צוקונפט", ניו־יאָרק 1923, 1; איבערגעדרוקט אין אלע ווערק פון מענדעלע מוכר ספרים, וואַרשע 1928, באַנד 22).

אין זשיטאָמירער לערער־אינסטיטוט איז גורלאַנד געווען אינספעקטאָר זיבן יאָר (1873—1880). צוליב זיין קראַנקייט האָט ער געמוזט פאַרלאָזן זיין שטעלע און פאָרן זיך היילן קיין דייטשלאַנד, וואו ער איז געווען דריי יאָר. אומקערנדיק זיך פון דאָרט אין יאָר 1883, האָט ער זיך באַזעצט אין אָדעס און האָט דאָרט געגרינדעט א גימנאַזיע. אין יאָר 1888 איז ער, ווי אויבן געזאָגט, געווארן ראַבינער אין אָדעס, וואו ער איז אויך אינגיכן פלוצ־לונג געשטאָרבן (וועגן זיין טויט ז' ש. ל. ציטראָנס זכרונות, — ש. י. אַבראַמאָ־ויטש, — אין ערשטן באַנד „דריי ליטעראַרישע דורות").

גורלאַנד (חיו"ג), וועלכער איז געווען א באַדייטנדער געלערטער אויפן יודאַאיסטישן געביט און האָט פאַרפאַסט עטלעכע וויכטיקע וויסנשאַפטלעכע ווערק, האָט אויך אַרויסגעגעבן אין משך פון א־ריי יאָרן (1867; 1877—1883 אויף תרל"ח—תרמ"ד) אונטער פאַרשיידענע נעמען (לוח גדול בשפת עבר; לוח עברי; לוח ישראל; לוח ישראלי; לוח ישורון — געדרוקט אין פעטערבורג, קיעוו, וואַרשע און ווידער פעטערבורג) העברעאיש־רוסישע קאַלענדאַרן (א בי־סעלע העברעאיש מיט א סך רוסיש; אָפטמאָל זיינען בלויז די קעפלעך העב־רעאיש), וואָס אייניקע פון זיי קענען גערעכנט ווערן אלס דער ערשטער פרוב פון א נייערער לוח־אויסגאַבע מיט א געוויסן מאַטעריאַל וועגן יידישע געזעל־שאַפטלעכע ענינים.

אויך גורלאַנד האָט אַרויסגעגעבן זיין לוח „כמעט אויסשליסלעך פאַר די רוסישע יידן" (ז. זיין „לוח ישראל" לשנת ה' תרמ"א, פעטערבורג 1879, ז. 5).

אָבער ניט פֿאַרן סאָלק און געוויס ניט פֿאַר דער מאַסע, נאָר פֿאַר די אויבער־שטערע יידישע שיכטן, וואָס האָבן זיך געשפּייזט מיט רוסיש און האָבן דאָך געוואָלט האָבן אַ העברעאישׂ וואָרט דערהויפֿט אין אַ לוח

גורלאַנדס לוחות אַנטהאַלטן אָבער אין זיך אייניקע מאַטעריאַלן, וואָס דאַרפֿן באַזונדערס דערמאָנט ווערן.

אַזוי געפינען מיר אין זיי, חוץ דעם אַלגעמיינעם קאַלענדאַרישן טייל, כראָניק און פֿאַרשיידענע תקנות, — אין לוח לשנת תר״מ: א) סטאַטיסטישע ידיעות וועגן דער יידישער באַפֿעלקערונג; ב) יידישע פּעריאָדישע ליטעראַטור אין די יאָרן 1876—1880 (אויף 10 שפּראַכן), דערבּיי גייען אויף די ערשטע צוויי ערטער: העברעאיש און יידיש; ג) תּלמודישע שפּריכווערטער; ד) נעקראָלאָגן א. א. — אין לוח לשנת תרמ״ב: א) יידישע געזעלשאַפֿטן און פֿאַראיינען אין אויסלאַנד און אין רוסלאַנד, באַאַרבעט לויט דעם ביבליאָגראַפֿישן לעקסיקאָן „אסף המזכיר״ פון חיים דוד ליפּע, ווין; ב) סטאַטיסטיק פון די יידן אין ווילנער גובערניע פֿאַר 10 יאָר; ג) באַוועגונג פון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין אָדעס אין יאָר 1879; ד) פּולע איבערזיכט פון דער יידישער פּעריאָדישער ליטעראַטור אין יאָר 1881; ה) צוויי יובילייען (70 יאָר: ח. ז. סלאָנימסקי און א. ב. גאָטלאָבער); ו) זאַמלונג פון פּירקאָוויטשעס מאַנוסקריפּטן אין דער קיי־זערלעכער עפנטלעכער ביבליאָטעק, אַרטיקל פון א. הרכבי א. א. — אין לוח לשנת תרמ״ג: א) די יידישע לער־אַנשטאַלטן, געזעלשאַפֿטלעכע און פּילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס אין אָדעס אין יאָר 1881; ב) העברעאיש־רוסישע שפּריכווערטער, צונויפֿגעשטעלט פון ג. מ. רייכערסאָן; ג) יולי־ס 25 יאָריקער יובילי; ד) וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעטן וועגן צייט־רעכענונג און קאַלענדאַריש־אַסטראָנאָמישער ליטעראַטור, וואָס אייניקע פון זיי זיינען שוין דערמאָנט אויבן א. א.

צווישן די פֿאַרשיידענע געזעלשאַפֿטן, וואָס ווערן באַשריבן אין לוח תרמ״ג, געפינען מיר אויך „דעם אָדעסער יידישן יתומים־הויז״, געגרינדעט אין יאָר 1868, אַלס אָפּטיילונג בּיי דער תלמוד־תּורה, פֿאַר 20 קינדער. אויף אויסצוהאַלטן דעם דאָזיקן יתומים־הויז האָט א. מ. בראָדסקי אַוועקגעשאָנקן אַ הויז, וואָס האָט חוץ אַ דירה פֿאַרן בית־יתומים גופּא, נאָך אייניגעבראַכט אַ גרעסערע הכנסה, וועלכע האָט געגעבן די מעגלעכקייט אויסצוהאַלטן דעם יתומים־הויז און צו פֿאַרגרעסערן אין אים די צאָל קינדער ביז 40. פֿרי נאָך מער צו פֿאַרשטאַרקן די אינסטיטוציע האָט בראָדסקי וויטער מנדב געווען 50 טויזנט רובל און נאָך 25 טויזנט רובל האָט צונויפֿגעזאַמלט דער אויפֿזיכטס־ראַט פון יתומים־הויז און פֿאַר דאָס געלט האָט מען פֿאַרגרעסערט דעם בנין ער זאָל קענען אַרייננעמען 150 קינדער.

אין יאָר 1881 האָבן זיך אין דעם דאָזיקן יתומים־הויז געפונען 90 קינדער (60 יינגלעך און 30 מיידלעך), פון זיי גאַנצע יתומים—40 און האַלבע—50. אין האַנטווערקער־שול „טרוד״ זיינען געווען אייניגעאָרדנט 17 קינדער און 73 האָבן זיך געלערנט אין דער אַלגעמיינער שול בּיי דעם אַנשטאַלט.

ביז דעם יאָר 1881 האָבן זיך אין יתומים־הויז ערציען 60 גאַנצע יתומים און 65 האַלבע. פון זיי זיינען אַרויס פון אַנשטאַלט און זיינען אייניגעאָרדנט

געווארן ביי א פאך 32, אין נאטאריעלע און באנק־קאנטארן — 6, אין האנדלס־אונטערנעמונגען — 16, אין מיטל־שולן — 6, אין קונסט־אקאדעמיע — 1.

דער אויפזיכטס־ראט איז באשטאנען בסך־הכל פון 4 פערזאנען (צווישן זיי א. מ. ברארסקי און מנשה מרגליות).

די גאנצע באשרייבונג פון מער ווי מיט 50 יאר צוריק קען זיך גוט איינפאסן אויך אין די איצטיקע מאדערנע באדינגונגען, מערניט איצט איז שווערער און אוממעגלעכער צו באקומען אזוינע גרויסע מיטלען און מתנות פון איינצלנע פריוואטע פערזאנען און אלנפאלס איז די קורצע געשיכטע געגוג באלערנד...

אויך די באשרייבונג פון די איבעריקע יידישע געזעלשאפטלעכע אינסטי־טוציעס אין גורלאנדס לוחות זיינען גאנץ אינטערעסאנט.

גורלאנד (יאנאס אינאקאוויטש) איז געווען אזוי צו זאגן אן אפיציעלער פאטריאט און האט פארגעשטעלט מיט זיך א כאראקטעריסטישן טיפ פון דער דעמאלס־אויפקומענדיקער רוסיש־יידישער קאזיאנער אינטעליגענץ.

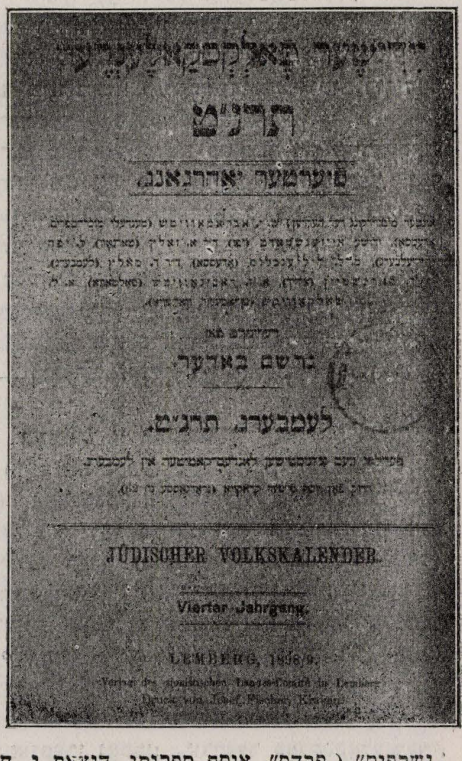
גורלאנדס לוחות, וואס זיינען צונויפגעשטעלט פון אזא מין רעדאקטאר, וועלכער האט נאך פארמאגט דערצו ניט נאר א קענטיקע יודאאיסטישע, נאר אויך אן אלגעמיינע בילדונג, גיבן א געוויסע אפשפיגלונג פון דעם גייסטיקן ניוואו פון באשטימטע רוסיש־יידישע קרייזן אין יענער צייט אין האבן דערמיט אויך בכלל א אינטערעס פון געזעלשאפטלעכן שטאנדפונקט.

4. די יידישע פאלקס־קאלענדארן פון גרשם באדער. פון א פאר־קערטן מין (לויטן אינהאלט) אויסגאבע מיט א אויסגעשפראכענער, — יידיש־נאציאנאלער און ציוניסטישער, — ריכטונג זיינען די קאלענדארן פון גרשם באדער, לעמבערג.

זייער רעדאקטאר, גרשם באדער, א באקאנטער יידיש־העברעאישער זשורנאליסט און שריפטשטעלער (וואס איז געווען טעטיק אויף דעם געביט אין גאליציע פון יאר 1889 אן), האט באזונדערע פארדינסטן פאר די אנטוויקלונג פון דער יידישער פרעסע אין גאליציע, איז געווען דער גרינדער פון דער ערשטער יידישער טעגלעכער צייטונג דארט (לעמבערגער „טאגבלאט" 1904), האט שפעטער (1912) ארויסגעוואנדערט קיין אמעריקע, וואו ער האט פארגע־זעצט זיין זשורנאליסטישע טעטיקייט און האט לעצטנס (1927) ארויסגעגעבן א גרויס ווערק „דרייסיק דורות יידן אין פוילן" (ניו־יארק, זייטן XVI+495).

אנהויבנדיק פון יאר תרנ"ו (1895—1896) האט ער ארויסגעגעבן אין משך פון פיל יארן (ביז זיין פארלאזן גאליציע) ליטעראריש־פובליציסטישע יארביכער פון א קאלענדארישן כאראקטער אונטערן נאמען: „יודישער פאלקסקאלענדער". חוץ דעם לוח (קאלענדאריום) און אייניקע אינפארמאטיווע אפטיילונגען (צוויישן זיי א רשימה פון די „קולטוסגעמיינדטן אין גאליציע" מיט דער צאל יידישער באפעלקערונג) האבן די דאזיקע „יידישע פאלקסקאלענדערס" אנט־האלטן אין זיך א פארשיידנארטיקן פובליציסטישן מאטעריאל, און זייער הויפט־צוועק איז געווען צו פארשפרייטן די ציוניסטישע אידעע צווישן דער יידישער באפעלקערונג אין גאליציע. אין די קאלענדארן זיינען אויך געדרוקט ליטערא־רישע ארטיקלען און ערציילונגען, וואס אויף עטלעכע פון זיי וועלן מיר זיך אפשטעלן ווייטער.

צווישן די מיטאַרבעטער האָבן באַדערס קאַלענדאַרן געציילט אַזוינע נעמען (ביי די נעמען וועלכע דאָ אָנגעווינען זייער דעמאָלטיקער וואוינאָרט לויט די קאַלענדאַרן פאַר די יאָרן 1898—1903), ווי ש. י. אַבראַמאָוויטש — מענדעלע מוכר ספרים (אָדעס); י. ל. פרץ (וואַרשע); ראובן בריינין (בערלין); ל. יפה (פרייבורג); ד"ר יוסף קלויזנער (היידלבערג); מ. ל. לילינבלום (אָדעס); א. ל. שאַלקאָוויטש — בן אביגדור (וואַרשע); א. ז. ראַבינאָוויטש (פאָלטאַווע); יהושע אייזנשטאַדט (יפו); יחזקאל וואָרטסמאַן (בערן); ד"ר ח. ד. הורוויץ (וואַרשע) א. א.

מענדעלע מוכר ספרים איז געווען א שטענדיקער מיטאַרבעטער פון די קאַלענדאַרן, אין וועלכע ס'זיינען געדרוקט פאַר די אָנגעפענע יאָרן פיר זאַכן זיינע: 1) „א סגולה צו די יידישע צרות, נאָך דער „אויטאָעמאַנציפּאַציאָן" פון ד"ר לעאָן פינסקער ז"ל באַארבעט פון מענדעלע מוכר ספרים" (קאַלענדאַר תרנ"ט); 2) „אָפּגעברענטע" (תרנ"ס); 3) „קרבנות" (תרס"א); 4) „א פרימאָרגן אין גלופּסק" (תרס"ג).

וועגן דער „סגולה" האָבן מיר שוין געדעדט געניגער אויבן. דאָ ווילן מיר נאָר פאַרצייכענען, אז אויך די „סגולה" פון באַדערס קאַלענדאַר איז אַרויס אין א באַזונדער בראָשור (קראַקאָוו, תרס"ד).

די „אָפּגעברענטע" איז מענדעלע אַן אייגענע איבערזעצונג פון זיין העברעאישער ערציילונג „נשרפים" („פרדס", אוסף ספרותי, הוצאת י. ח. רַאבניצקי, ספר שלישי, אָדעס תרנ"ז, 1896). שפעטער איז עס ערשינען אויך אויף יידיש אונטערן נאָמען „נשרפים", די טעקסטן זיינען פאַרשיידן און ס'איז ווידער אַמאָל כדאי זיי צו פאַרגלייכן (די „אָפּגעברענטע" אין באַדערס קאַלענדאַר און די „נשרפים" אין מענדעלעס אַלע ווערק).

די „קרבנות" און „א פרימאָרגן אין גלופּסק" זיינען קאָפּיטלעך פון דאָן נאָך ניט געדרוקטע חלקים פון „ווינשפינגערל". אויך דאָ איז אינטערעסאַנט צו פאַרגלייכן די טעקסטן.

ס׳איז ניט איבעריק צו באַמערקן, אַז אייניקע ענדערונגען אין ווערטער דאַרף מען אַפּנים פֿאַרשרייבן אויפן חשבון פון רעדאַקטאָר, ווייל זיי זיינען אינגאַנצן פֿרעמד דעם גייסט פון מענדעלעס שפּראַך.

י. ל. פּרצעס מעשהלעך אין קאַלענדאַר (תרס״א, תרס״ב) „משיחס צייטן" און „ר׳ יוחנן גבאי" זיינען דיזעלבע, וואָס זיינען שפּעטער איבערגעדרוקט אין די זאַמלונגען פון די ווערק פון י. ל. פּרץ „די צייט" און „בילדער און סקיצן". י. ל. פּרצעס „ער און זי" (אַ שמועס ביי דער לבנה אין וועלדל), אין קאַלענדאַר תרס״ג, איז שפּעטער פון י. ל. פּרץ איבערגעאַרבעט געוואָרן אין אַ „פּאָר שפּיל" און אַזוי איז עס געדרוקט אין דער זאַמלונג „אדם וחוה".

אַ געוויסן אינטערעס האָבן אויך די איבערזיכטן פון ג. באַדער: „אין אונזער ליטעראַטור" און „ריקבליק" אויף דעם פֿאַרגאַנגענעם יאָר; די ארטיקלען און נאָטיצן פון דעם פּרי־פֿאַרשטאָרבענעם, דאַן נאָך סטודענט ירי פון לעמבערגער אוניווערסיטעט, מיכל ווירט (צווישן זיי „צוויי שניר פּערל": מענדעלע און פּרץ, סענטענצן פון די צוויי גרויסע שרייבער, וואָס אַ טייל פון זיי האָט ווירט „זאַרגפּעלטיק אויסגעקלינגן ווי פּערל און זיי אויפגעצויגן אויף אַ שנור, אַ מתנה פאַר דעם יידישן לעזער". — קאַלענדאַר תרס״א); די ביאָגראַפיעס (פּרץ בן משה סמאָלענסקי, ד״ר לעאָן פּינסקער, ד״ר נתן בירנבוים, ד״ר טעאָדאָר הערצל, פּראָפּ. הערמאַן שאַפּירא, געשריבן די ערשטע און די דריטע פון ד״ר ד. מאַלץ, די צווייטע און פערטע — פון ג. באַדער און די פינפטע פון מ. ל. ליליענבלום אין קאַלענדאַר תרנ״ט; אליעזר שולמאַן פון ר. ברייניז; אַלפרעד נאָסיג פון ר. ברייניז, ביידע אין קאַלענדאַר תרס״ב) און די פּאַרטרעטן פון מענדעלע, פּרץ, אחד העם, סמאָלענסקין, נתן בירנבוים, עמיל זאָלאַ, ט. הערצל, מאַקס נאָרדוי, לעאָן פּינסקער, אַלפרעד נאָסיג, אליעזר שולמאַן א. א.

5. דער לוח פון שמעון שמואל פרוג. צוזאַמען מיט דעם אַגראָנאָם מ. וועלער האָט שמעון שמואל פרוג אין יאָר 1901 אַרויסגעגעבן אַ קאַלענדאַר אונטערן נאָמען: „דער לאַנדאַרבעטער. לוח פאַר קאָאָפּעראַטיסטן און געוועלקערונג" (די רוסישע איבערזעצונג פון נאָמען הייסט: „לאַנדאַרבעטער־לוח" א. אז. וו.).

מיט דעם דאָזיקן לוח האָט אונזער דיכטער, אַליין געבאָרן אין א יידישער ערדאַרבעטער־קאָלאָניע, אַזוי ווי אַן איבעריקן מאָל מאַניפעסטירט זיין שטאַרקע צוגעבונדנקייט צום באָדן, זיין ליבע צו נאַטור, זיין באַזינגן „די מי און די אַרבעט", די „הענט מיט מאָזאָליס", — „די ווערקשאַפּט, דאָס שפּינדל, דעם האַמער, די סאָכע, דעם סערפּ און די זעג":

„געשמאַק זיינען, בריידער, דעם שרירס מאכלים!
געשמאַקער פון אַלעס — דאָס שטיקעלע ברויט,
וואָס ציט זיך פון אייגענער, ערלעכער ארבעט
מיט שווייס אין מיט מי, אבי נאָר אין נויט.

געשמאַק איז דעם שרירס שלאָף אין זיין צימער
אויף ווייכינקע קישעלעך, ווייס ווי שניי;
געשמאַקער—א שלומער פארנאכט, נאָך דער ארבעט
אין פעלד, אויף א קאָפּיצע פרישינקעס היי.

טאָ לויבט זשע און זינגט דער מי און דער ארבעט!
זינגט, געריסט זיי פון הארצן, ליבנד און הייס!
געזונט זאָלן זיין די הענט מיט מאָזאָליסן;
די שטערנס, פון וועלכע ס׳גיסט זיך דער שווייס!"

(„ליד דער ארבעט").

„געבענשט זאָלן זיין אײַך דער וועלט
דער גאָרטן און דאָס פעלד,
וואו צמאל כאָטש לעבט דער מענטש אין נויט,
באַארבעט מיט מי זיין אַקער,
עסט אַבער אַן אייגן שטיקל ברויט
פון אַלע מאכלים געמאַקער!.. (דאָס וויג-ליד).

די דאָזיקע ביידע לידער פון ש. פרוג זיינען טאַקע געדרוקט אין לוח און צוזאַמען מיט נאָך פרוגס אַ שיר (די תפילה), בוקי בן יגליס „דער סאָלאָוויי זינגט" (פרייַע און פאַרקירצטע אינערזעצונג פון „שירת הזמיר") און אייניקע קורצע, צוגעפאַסטע צו דער טעמע מעשהלעך און מאמרי חז"ל שטעלן זיי צונויף דעם ליטעראַרישן טייל פון לוח.

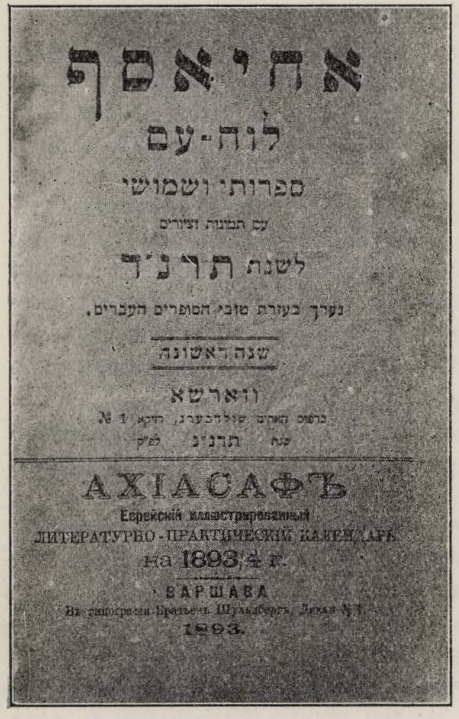
דעם צענטראַלן אָרט אין לוח, וואָס שטעלט פאָר מיט זיך אַ בוך פון 248 זייטן, גוט, קלאָר און דייטלעך צונויפגעשטעלט, פאַרנעמט דער לאַנדווירטשאַפטלעכער מאַטעריאַל, וועלכער ווערט דערלאַנגט דעם לעזער אין אַ לעבעדיקער און פאָפולערער פאָרם. ס'גייען אַ ריי פאַראַרטיקלען וועגן פאַרשיידענע ענינים פון קאָלאָניסטן- און געטנער-לעבן: „וועלכע אַרבעטן מען דאַרף טאָן אין וועלכן חודש"; „דאָס באַארבעטן די ערד"; „דאָס באַמיסטיקן דעם פעלד"; „וועגן געמיזע-געטנעריי"; „פרימעטעס וועגן דער פאָגאָדע"; „וואו מען קען קויפן לאַנדווירטשאַפטלעכע געצייג, זוימען" א. אַז. וו.

וויטער געפינען זיך אין לוח (חוץ דעם קאַלענדאַר גופא און ידיעות וועגן יריידים) עטלעכע גראַריקע אַרטיקלען פון אַן אַלגעמיינערן געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער, ווי „די ערדאַרבעט ביי יידן" (פון ד"ר מ. אייזנשטאַט, ראָסטאָוו אויפן דאָן); „דער באַראָן הירש און די קאָלאָניזאַציאָן-געזעלשאַפט" (פון מ. ליפשיץ); „קאָמיטעט פאַר בעלי-מלאכות און ערדאַרבעטער"; „יידישע קאָלאָניעס

אין רוסלאַנד" (פון ש. קאַמענעצקי); „די יידישע קאָלאָניעס אין ארץ־ישראל" (פון ב. ברוצקוס); „ווי מען דאַרף זיך באַגיין מיט קליינע קינדער" (פון מ. ליפּשיץ); — פּראָפילאַקטיק און היגיענע — און „וועגן קהלשע אונטערנעמונגען" (פון ב. ברוצקוס).

דער לאַנדאַרבעטער־לוח איז אויך אַרויסגעגעבן אין יאָר 1902 (תרס"ב) צווייטער יאָרגאַנג, ווילנע), אָבער שוין אָן פרוגן און בלויז אונטער דער רעדאַקציע פון אַגראָנאָם מ. וועלער. צו דאָס אַרויסגעבן פון לוח איז געווען געשטיצט פון יק"א אָדער פון ערדאַרבעטער־פּאָנד (קאָמיטעט פאַר בעלי־מלאכות און ערדאַרבעטער) איז פון בוך ניט קענטיק.

6. לוח „אחיאסף". דער דאָזיקער לוח האָט געשפילט א גרויסע

ראָל אין דער אַנטוויקלונג פון דער נייַ־העברעאישער ליטעראַטור. ער איז אַזוי גוט ווי דער פאָרגייער פון די שפעטערדיקע „התקופות".

געגרינדעט איז ער געוואָרן אין יאָר 1893 דורך דער פאַרלאַגס־געזעלשאַפט „אחיאסף" אין וואַרשע אלס יאָרבוך פאַר ליטעראַטור און כראָניק און איז אַרויסגעגאַנגען 12 יאָר נאָכאַנאַנד פון 1893 ביז 1904 (לשנת תרנ"ד — תרס"ה). פון יאָר 1905 האָט ער אויפגעהערט צו ערשיינען און ערשט אין יאָר 1923 (תרפ"ג) האָט זיך באַוויזן דער 13־טער יאָרגאַנג פון „אחיאסף", דער לעצטער. זיין ריכטונג איז געווען א אידעאיש־ציוניסטישע.

אין לוח „אחיאסף" האָבן מיטגעאַרבעט די בעסטע העברעאישע שריפטשטעלער און דענקער. ס'איז גענוג אָנצורופן די נעמען (פסדר לויט די 13 יאָרגענג) פון אחד העם, ר. ברייגין, מ. ל. לילענבלום, דוד פרישמאַן, א. ל. לעווינסקי, ש. פ. ראַבינאָוויטש, א. לודוויפּאָל, בן אביגדור, מרדכי בן הלל הכהן, י. ח. טאַוויאָוו, י. א. טריוואָש, ש. ל. גאָרדאָן, יהושע אייזנשטאַט, י. ל. פרץ, בן פינעס, זלמן עפּשטיין, מענדעלע מוכר ספרים, שמעון דובנאָוו, א. שולמאַן, דוד יעלין, ד"ר שמריהו לעווין, י. ח. זאַגאָרדסקי, גרשם באַדער, א. א. הרכבי,

א. שולמאן, א. ז. ראַבינאָוויטש, ש. בן־ציון, יהל״ל, ח. נ. ביאַליק, שאול טשער־ניכאָווסקי, נ. סאָקאָלאָוו, ע. נ. פרענק, הלל צייטלין, פ. האַלפערין, ד״ר ד. נייַ־מאַרק, ד״ר יהושע טאָן, ד״ר ש. בערנפעלד, מ. ד. בראַנדשטעטער, נחום סלאָוסטש, ש. ראָזענפעלד, ש. ל. ציטראָן, ד״ר מ. י. בערדיטשעווסקי, י. ל. באָ־רוכאָוויטש, ד״ר יוסף קלויזנער, ד״ר ד. נייַמאַרק, ד״ר יהושע טאָן, זאב יעבץ, י. בערשאַדסקי, יעקב כהן, הלל צייטלין, ד״ר י. זילבערבוש, א. ל. יעקו־באָוויטש, מ. ב. לאַזעבניק, יעקב פיכמאַן, ז. שניאור, י. ח. ברענער, יצחק קאַצענעלסאָן, יהודה שטיינבערג, שלום אַש, א. מ. באָרוכאָוו, ליפמאַן־לעווין, מ. בן־אליעזר, דוד שמעונאָוויטש, ק. ל. סילמאַן, מ. סמעליאַנסקי, י. ד. בערקאָוויטש, א. כהנא, י. מ. שמחוני, א. שטיינמאַן, ב. עפלבוים, מ. ערנ־פריין, מ. פראָבסט א. א.

די רעדאַקטאָרן פון לוח „אחיאסף״ זיינען געווען: 1—3 — בן אב־גדור און ל. קאַפלאַן; 4 — אחד העם; 5 — מ. ש. ליליענבלום; 6—8 — ל. קאַפלאַן און ש. פרידבערג; 9 — ל. קאַפלאַן און ש. בערנפעלד; 10 — ר. ברייַנין; 11 — ד״ר י. קלויזנער; 12 — א. ליודוויפאָל און 13 — ד״ר יהושע טאָן. די נעמען פון די רעדאַקטאָרן זיינען אָנגעוויזן נאָר אויף די יאָרגענג 5, 10, 11 און 13.

חוץ דעם זייער רייכן ליטעראַרישן טייל האָבן די לוחות אַנטהאַלטן אייַ־ניקע שטענדיקע אינפאָרמאַטיוע אָפּטיילונגען, ווי כראָניק, איבערזיכט איבער דעם מצב אין ארץ־ישראל און אַנדערע איבערזיכטן, ביבליאָגראַפיע (פון זעקסטן יאָרגאַנג אויך אויף ייִדיש), נעקראָלאָגן, אויסער דעם לוח גופא און פּאָרטרעטן.

אין לוח תרפ״ג איז אָפּגעדרוקט א וויכטיקע ביבליאָגראַפישע אַרבעט פון מ. פּראָבסט „העתונות העברית בהתפתחותה הכרונולוגית״.

7. לוח „קדימה״. דאָס איז דער ערשטער טיפ פון א ריין־געזעל־שאַפטלעך־אינפאָרמאַטיוון לוח מיט אַן אַלגעמיינעם מאָדערנעם אינהאַלט. די ייִדישע אויסגאַבע פון לוח איז אַרויס אין יאָר 1911 אין ווילנע (תרע״ב, 1911—1912)

אין דער הקדמה צום לוח דערציילט דער פאַרלאַג, אַז „נאָך דעם ווי צוויי יאָר כסדר האָבן אונזערע רוסישע אויסגאַבן פון „לוח קדימה״ געפונען די בעסטע אויפנאַמע ביים יידישן פובליקום און אין בייַדע יאָרן האָבן מיר געהאַט נויטיק צו דרוקן צווייטע אויפלאַגן, האָבן מיר באַשלאָסן דעמזעלבן „לוח קדימה״ אַרויסצוגעבן, מיט די געהעריקע ענדערונגען, אויך אין דער יידישער שפּראַך. אַרויסגעבנדיק דעם „לוח קדימה״ אויף יידיש, האָט דער פאַרלאַג דעם צוועק צו געבן א פאַלקס־האַנטבוך, וואָס זאָל אַנטהאַלטן אין זיך די וויכטיק־סטע מאַמענטן פון יידישן לעבן אין נעגנווארט און פאַרגאַנגענהייט, וואָס זאָל גרינטלעך באַקאַנען מיט די אַלע אַנשטאַלטן און חברות אין דער גאַנצער וועלט, וועלכע אַרבעטן פאַר דעם כלל־ישראל און וואָס זאָל, חוץ דעם, געבן א באַ־גריף פון דער יידישער נאַציאָנאַלער באַוועגונג אין אַלע אירע פאַרמען און אייניקטונגען. עס איז קיין ספק ניט, אַז אין אַזא מין פאַלקס־האַנטבוך פילט זיך שטאַרק א באַדערפעניש אויך בייַ די בריטע פאַלקשיכטן, וואָס לייענען

יידיש. מיר האָבן אין זינען באַזונדערס ליטע, פוילן, וואָלין, גאַליציע, רומע) ניע, אַמעריקע, — און מיר האָפן, אַז דער „לוח קדימה" וועט געפינען אַ צוטריט אין יעדן יידיש הויז. ביי דער באַאַרבעטונג און צונויפשטעלונג פון מאַטעריאַל באַמיען מיר זיך צו געבן די נייסטע ידיעות און ציפער".

דער לוח „קדימה" איז ערשינען פיר יאָר (1910/1909—1913/1912), די ערשטע יאָרגענג נאָר אויף רוסיש. דער פערטער יאָרגאַנג (1912—1913) איז קאָנפיסקירט געוואָרן צוליב דער אָפטיילונג וועגן דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און ארץ־ישראל. קעגן אַרויסגעבער און רעדאַקטאָר (ב. א. גאַלדבערג איז פאַרפירט געוואָרן אַ פּראָצעס. ערשט אין יאָר 1918 איז אין פעטערבורג אַרויסגעגאַנגען דער פינפטער (און לעצטער) יאָרגאַנג פון לוח „קדימה" אויף רוסיש. ער איז ערשינען אַלס יאָרבוך.

די ערשטע פיר יאָרגענג פון לוח „קדימה" זיינען אַרויס אין ווילנע און האָבן געהאַט אַ גרויסן ערפאָלג. זייער פאַרשפרייטונג פלעגט אַריבער־שטייגן 20.000 עקזעמפלאַרן אַ יאָרגאַנג (צווישן אויפלאַגעס צו צען טויזנט עקזעמפלאַרן). אויך די יידישע אויסגאַבע האָט זיך געדרוקט אין 10.000 עקזעמפלאַרן. די דאָזיקע לוחות זיינען געווען רעדאַקטירט פון באַקאַנטן ציוניסטישן עסקן ב. א. גאָלדבערג און מ. שאַ־ליט. די מיטאַרבעטער זיינען געווען פאָלגנדע: ב. א. גאָלד־בערג (סטאַטיסטיק; ציוניזם און פּאָלעמיק), מ. שאַליט (אָרגאַניזאַציעס און געזעלשאַפטן; עמיגראַציע; ביאָגראַפיעס; כראָנאָלאָגיע); י. גרינבוים (יידישע קהלות אין פוילן); ד"ר י. לוריא און ב. יפה (יידישע קאָלאָניעס אין ארץ־ישראל), ב. באָראָכאָוו (יידישע אינ־סטיטוציעס אין עסטרייך); י. נפך (יידן אין טערקיי); בער ראַטנער (אַלגעמיין־יידישע כראָנאָלאָגיע). דער איבעריקער מאַטעריאַל איז געווען צונויפגעשטעלט פון די רעדאַקטאָרן.

באַזונדערס נעמען זיינען באַאַרבעט אין די לוחות „קדימה" די אָפּטיילונ־גען פון סטאַטיסטיק, געזעלשאַפטן, אָרגאַניזאַציעס און ציוניזם.

8. דער אַרבעטער-קאָלענדאַר פון יחזקאל קאָטיק. דער שפּעטערדיקער מחבר פון די „זכרונות" יחזקאל קאָטיק האָט אין יאָר 1906 (אויף תרס"ז) אַרויסגעגעבן אין ווארשע דעם ערשטן יידישן אַרבעטער-לוח אונטערן נאָמען: „אַרבייטער-קאָלענדאַר, אַ זאַמלבוך פאַר אַרבייטער-אינטערעסן". דער הויפּט-מיטאַרבעטער און צונויפשטעלער פון לוח איז געווען יחזקאלס זון אברהם קאָטיק.

דאָס ביכל (ביז א 100 זייטלעך) אַנטהאַלט פאָלגנדע מאַטעריאַלן: די יידישע אַרבעטער-באַוועגונג (70-טע יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט); דאָס פּראָגראַם פון דער דייטשער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי (אָנגענומען אויפן ערפורטער קאָנגרעס 1891); דאָס פּראָגראַם פון דער בעלגישער אַרבעטער-פּאַרטיי; די רוסלענדישע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע אַרבעטער-פּאַרטיי; רעזאָלוציעס פון פּערטן פּאַראייניקונגס-צוזאַמענפּאָר פון דער רוסלענדער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אַרבעטער-פּאַרטיי; פּראָגראַם פון „בונד"; רעזאָלוציעס ווענן דער נאציאָנאַלער פראַגע א. א.; פּראָגראַם פון „פּועלי ציון"; פויגל, ערציילונג פון א. נעמאָיווסקי; מיטן ווינט פון פעלד (א קלאָנג) — מנחם; ביבליאָגראַפיע: נייע ביכער, פּראַגן צו ביכער; פאַרגלייכנדע טאַבעלן פון קאָנסטיטוציעס אין אַלע לענדער; ווי לעגאַליזירט מען א פּראָפּאָסיאָנעלן פאַראיין; סטאַטוט פון ווילנער פּראָפּאָסיאָנעלער געזעלשאַפט פון האַנדלס-אָנגעשטעלטע.

9. דער אַרבעטער-לוח פון „בונד". פון יאָר 1920 ביז 1926 אַריינגערעכנט זיינען ערשינען 7 ביכער אונטערן נאָמען „אַרבעטער-לוח", די ערשטע צוויי אין פאַרלאָג „לעבנספראָגן" און די איבעריקע פינף — אין פאַרלאָג „די וועלט", אָבער אין ווארשע. דאָס זיינען דיקע יאָרביכער (ביז 200, 300 און 400 זייטן א בוך) פון אַן אויסגעהאַלטענעם סאָציאַליסטישן און יידישן אַרבעטער-כאַראַקטער, פון דער בונדישער ריכטונג.

חוץ דעם עצם קאָלענדאַר, פאַרשיידענע אינפאָרמאַטיוון און סטאַטיסטישע ידיעות, ווי אויך כראָנאָלאָגישע און היסטאָרישע דאַטן, ווינשאַפטלעכע און פּובליציסטישע אַרטיקלען, איבערזיכטן (קאָאָפּעראַציע, פּראָפּעסיאָנעלע באַוועגונג, שול-ווען א. א.), ביאָגראַפישע אַרטיקלען און נעקראָלאָגן, בילדער און פּאָרטרעטן, אַנטהאַלטן די לוחות א רייכן מאַטעריאַל ווענן דער יידישער אַרבעטער-באַוועגונג, אַלגעמיינע סאָציאַליסטישע פראַגן, אַקטועלע פּראָבלעמען פון פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכן, סאָציאַלן, עקאָנאָמישן און קולטורעלן לעבן.

דער ערשטער יאָרגאַנג — 1920 — פון לוח (טעכניש שטאַרק אָפּגעשטאַנען, די ווייטערדיקע ביכער זיינען שוין אַרויסגעגעבן געוואָרן פיל בעסער) גיט, חוץ אייניקע אַרבעטער-לידער, דער עיקר א ריי אַרטיקלען ווענן דער געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג און ווענן די פּאַרטייען אויף דער יידישער גאַס.

דער דריטער יאָרגאַנג — 1922 — גיט אָפּ א גרעסערן אָרט דעם 25-יאָריקן יובילי פון דער יידישער אַרבעטער-באַוועגונג.

דער פינפטער — 1924 — דעם 10-יאָריקן געדענק-טאָג פון דער וועלט-מלחמה.

דער זיבעטער — 1926 — דעם 20־יאָריקן יוביליי פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע.

די אָנגעוויזענע יאָרגענג אָנטהאַלטן חוץ דעם אויך טיילן פון דעם איבעריקן כאַראַקטעריזירטן מאַטעריאַל, אַזוי ווי דער 2, 4 און 6 יאָרגענג.

אין דעם פערטן יאָרגאַנג — 1923 — געפינט זיך, אַגב, אַ קליינע אַנטאָגיע פון דער יונגער יידישער דיכטונג (מאָזאַיק), צונויפגעשטעלט פון מלך ראָוויטש. און די יאָרגענג דריי, פינף און זעקס (1922, 1924 און 1925) געפינען מיר איבערזיכטן איבער דער יידישער ליטעראַטור א. א. (פון נחמן מייזל און א. ליטוואַק).

צווישן די מיטאַרבעטער פון אַרבעטער־לוח האָבן זיך געפונען: דוד אייניקן, ב. מיכאַלאָוויטש, מ. אָשטשך, וו. קאָסאָווסקי, י. לעשטשינסקי, סאָפיע דובנאָוא־ערליך, צמח קאָפּעלזאָן („טימאָפּעי"), אַרקאַדי קרעמער (אלעקסאַנדער), א. ליטוואַק, מאָריס וויינטשעווסקי, אַרנאָלד, ד״ר י. לינדערמאַן פ. אַנמאַן, י. יאָשונסקי, נחמן מייזל, ח. ש. קאָזשדאַן, דוד מייער, י. ווילנער, ב. זעליקאָוויטש, ה. ערליך, קלמן קאַמאַשנמאַכער, וו. שולמאַן, שלום אַש, הלל רעגאַף, א. ש. זאַקס, צבי־יון.

10. פאַרשיידענע אַנדערע לוחות. צווישן אַ גאַנצער ריי אַנדערע לוחות, וועלכע מיר האָבן דאָ ניט די מעגלעכקייט און נויטיקייט אויסצורעכענען, ווילן מיר נאָך דערמאָנען פאָלגנדע:

א) מ. ספּעקטאָר. וואַרשאָווער יודישער פאַמיליען־קאַלענדאַר, אַ בוך פאַר ליטעראַטור און געזעלשאַפט מיט אַנאָנסן אין פאַרשיידענע שפראַכן. וואַרשע, 1893 (לשנת תרנ״ד). חוץ די אַנאָנסן, דעם לוח און די פאַרשיידענע אינפאָרמאַציעס האָט ער אַ גרעסערע אָפּטיילונג פאַר „געשיכטע און ליטעראַטור" ביי דער מיטאַרבעטערשאַפט פון אליקום צונזער, מ. זייפערט, מ. ספּעקטאָר, איש יהודי, י. מז״ח, י. ח. זאַנאָרָאַדסקי, פ. זאַמאָשטשין, י. גודא, א. בוכבינדער (אינטערעסאַנטע זאַמלונג פון זאַבעבאָנעס מיט ערקלערונגען, פון נומער 25 ביז 84, דער ערשטער טייל געדרוקט אין „הויז־פרייַנד", צווייטער בוך) א. א.

ב) לוח ארץ ישראל פון אברהם משה לונץ, ירושלים, 1895—1916. די דאָזיקע לוחות, וואָס זיינען אַרויס אַ לאַנגע ריי יאָר גיבן אַ גרויסן מאַטעריאַל וועגן דער געשיכטע און מצב פון ארץ־ישראל, ספּעציעל פון די יידישע קאָלאָניעס, יידישן ישוב און אַלע ענינים פון יידישן לעבן דאָרט. אויך דער ליטעראַרישער טייל פון די לוחות דינט דיזעלבע צוועקן און שטרעבט צו פאַרפלאַנצן ליבע צום לאַנד. דער לוח ברענגט אויך אַרטיקלען וועגן לעבן און מצב פון די יידן אין אַנדערע מזרח־לענדער.

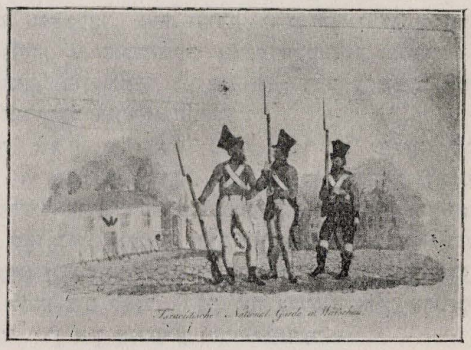
ג) יידישער ליטעראַרישער קאַלענדער. רעדאַקטירט און אַרויסגעגעבן פון ד״ר אַנזעלם קליינמאַן. לעמבערג, 1922—1924. אַ גאַנץ אינטערעסאַנטער ליטעראַרישער מאַטעריאַל, טיילווייז מיט אַ גאַליציש קאָלאָריט. צווישן אַנדערע אַ מיסטעריע אין דריי אַקטן „אין די אַלטע מויערן" (די לעגענדע וועגן דער באַרימטער לעמבערגער פרוי די גילדענע רויזע) פון בנימין רעסלער; אַ ערציילונג פון א. מ. פוקס „אין יענעם

הויז"; לידער פון רחל ה. קאָרן; פאָעמע „טאַרנאָוו" פון ראובן אייזלאַנד; „סאַנ־טימענטאַלער אַרטיקל וועגן גאַליציע" פון מלך ראַוויטש; וועגן „אַנטיגנוס" (ראָמאַן געשריבן אויף יידיש אין יאָר 1833. כתב־יד, האָט זיך געפונען אין דער ביכערזאַמלונג פון יוסף פערל, איצט אין דער פערל־שול אין טאַרנאָפאָל) פון ישראל ווייגלעז א. א.

ד) לוח „אחיעבר" ערוך על ידי שמעון גינצבורג, ד"ר ש. מ. מלמד וצבי שאַרפשטיין. ניו־יאָרק. 1918—1921. זייער גוט אַרויסגעגעבענע דיקע ביכער מיט א רייכן ליטעראַרישן און וויסנשאַפטלעכן מאַטעריאַל. האָבן א בא־זונדערע באַדייטונג פאַר דער כאַראַקטעריסטיק פון דער העברעאישער שאַפונג אין אַמעריקע. אַנטהאַלטן פינף אָפטיילונגען: פּאָרשונג, בעלעטריסטיק, לעבן און קולטור אין אַמעריקע, זכרונות און אָפשאַצונגען, נאָטיצן און בילדער.

ה) לויטן ביישפיל פון יתומים־פאַרבאַנד, וואָס זיין לוח „פון יאָר צו יאָר" איז פון 1927 פאַרבליבן דער אייניקער יידישער געזעלשאַפטלעכער לוח, האָבן אויך אַנדערע יידישע געזעלשאַפטן אָנגעהויבן אַרויסצוגעבן לוחות: די געזעל־שאַפט „טאָז" א אילוסטרירטן וואָכן־לוח „היגיענע" (ערשטער יאָרגאַנג 1928) און דער פאַרבאַנד פון די יידישע קאָאָפעראַטיוון געזעלשאַפטן אין פוילן א „קאָאָפעראַטיוון טאַשן־לוח" (ערשטער יאָרגאַנג 1928). אויך דער „עמיגדי־עקס" אין בערלין גרייט א „לוח פאַר עמיגראַנטן".

משה שאַליט.

יידישע נאַציאָנאַלע גווארדיע אין ווארשע
(בערסאָנס מוזיי אין וואַרשע)

דער פאַרבאַנד פון די יתומים־צענטראַלעס אין יאָר 1928.

אַלגעמיינער מצב. די אומזיכערע פינאַנסיעלע לאַגע פון פאַרבאַנד אויפן יאָר 1928, די גרויסע פאַרקירצונג פון דער דזשוינט־סובוואַנץ (פאַרקירצט אויף 48 פּראָצ. אין פאַרגלייך מיטן יאָר 1927) און פון דער צווייטער זייט דער שטענדיקער וואוקס פון דער אַרבעט האָבן געצוואונגען די עקזעקוטיוו באַצייטנס נאָך, אין מיטן 1927־טן יאָר, אויסצוארבעטן א ענויעם פלאַן וויּ די אַרבעט זאָל אויף ווייטער געפירט ווערן.

דער דאָזיקער פלאַן איז געבויט גלוזאָרן (לויטן רעפעראַט פון עקזעקוטיוו־מיטגליד ה׳ מ. שאַליט) אויף פאָלגענדע יסודות: א) איבערגרופירונג פון די קינדער פון פריוואַטער אויפזיכט — אין די אַנשטאַלטן, רעדוקציע פון על־טערע קינדער (16—17 יעריקע), געדיכטער מאַכן אויף 5 פּראָצ. די קינדער־באַפעלקערונג אין די אַנשטאַלטן גופא — וואָס צוזאַמען האָט עס באַדאַרפט ברענגען צו אַן אָפּשאָרונג פון בודזשעט אויף 1.250.000 זל., ב) א אָנגע־שטרענגטע אַקציע צו העכערן די אַריינפליסונג פון אָרטיקע מיטלען אויף 15 פּראָצ. און צו פאַרגרעסערן די סובוואַנצן פון דער רעגירונג און קאָמונאַלע אינ־סטיטוציעס אויף 25 פּראָצ.

אויב בנוגע דער אָנגעמערקטער העכערונג פון די אָרטיקע מיטלען, ווי אויך פון דער רעגירונגס־ און קאָמונאַלע סובוואַנצן, האָט די ווירקלעכקייט אי־בערגעשטיגן די פאָרזיכטיקע אויסרעכענונגען און ווי עס איז צו זען פון די אונטן־אָנגעגעבענע באַריכטן האָבן זיך די אָרטיקע מיטלען פאַרגרעסערט אויף 19 פּראָצ. און די רעגירונגס־ און קאָמונאַלע סובוואַנצן אויף 85 און 39 פּראָצ., איז דער ערשטער טייל פון אָנגעוויזענעם אַרבעטס־פלאַן — דהיינו: די איבערגרו־פירונג און רעדוקציע פון די קינדער רעאַליזירט געוואָרן נאָר טיילווייז. דאָס ערקלערט זיך דערמיט, וואָס צום באַדויערן (און אפשר ריכטיקער געזאָגט — צום גליק) איז נאָך די אַרבעט אויף אונזער געביט ניט באַפרייט פון די שטאַרקע סענטימענטאַלע מאַמענטן און דערפאַר האָבן טאַקע א גרויסע צאָל קאָמיטעטן ניט געקאָנט ביי זיך פועלן דורכצופירן די ניט לייכטע אָפּעראַציע. אויסער דעם האָבן די ענדערונגען געקאָנט דורכגעפירט ווערן אין לעבן נאָר נאָך דעם, ווען עס וואָלט מעגלעך געווען אין דער גאַנצער מאָס צו פאַרווירק־לעכן דעם אינוועסטיציע־פלאַן, וואָס איז געווען די פאָרבאַדינגונג אין דעם אַרבעטס־פּראָגראַם אויפן יאָר 1928 (זע אונזער באַריכט אין אונזער לוח פאַרן פאָריקן יאָר).

דער אינוועסטיציע־פלאַן האָט אָבער צום באַדויערן ניט געקאָנט היי־יאָר רעאַליזירט ווערן אין דער פולער מאָס צוליב די באַדינגונגען, וועלכע דער פאַרבאַנד האָט — אין הסכם מיט די פון יאָרן אָנגענומענע פרינציפן — געשטעלט די קאָמיטעטן ביים אַרויסגעבן סובוואַנצן אויף אינוועסטיציע־צוועקן, דהיינו:

אז דער גרעסטער טייל פון די אינווסטיציע־קאָסטן מוז פאָראויס געשאפן ווערן דורך די אָרטיקע קאָמיטעטן, וואָס איז בייַ דער אלגעמיינער אָנגעשטרענגטער סיטואַציע פאַר אַ גרויסן טייל פון אונזערע אַנשטאַלטן געווען ניט אויספירבאַר אין משך פון איין יאָר. אַזוי אָרום איז אונזער אָרגאַניזאַציע צום ערשטן מאָל פאַר איר לאַנגיעריקע טעטיקייט צוגעשטאָנען צו דער אַרבעט אין יאָר 1928 מיט אַ פּאָראויס באַשטימטן באַדייטנדן דעפיציט. אָבער מיר מוזן אויך הייַיאָר קאָנסטאַטירן מיט פרייד און צופרידנקייט, אז דאָס האָט דאָך ניט פארהאלטן דעם גאַנג פון אונזער אַרבעט און האָט ניט פאַרמינערט איר תּוך, וואָס באַשטעטיקט אַן איבעריקן מאָל די לעבנספּאיקייט פון אונזער אָרגאַניזאַציע.

טעטיקייט פון פאַרבאַנד. 1. בייַם היינטיקן טאָג איז די רעגירונגס־און קאָמונאַלע סובוועניצן, ניט קוקנדיק אויף זייער שטענדיקן יאָר־יערלעכן צווואוקס, נאָך אַלץ אַן אומבאַדיינדער טייל פון אונזער בודזשעט (16,6 פּראָצ.). דער פאַרבאַנד האַלט זיך אָבער בייַ דער מיינונג, אז זיי דאַרפן ווערן דער זיכערסטער יסוד פון אונזער בודזשעט און אז פּריער אָדער שפּעטער וועלן די רעגירונגס־און קאָמונאַלע סובוועניצן זיין דער וויכטיקסטער שטיצפונקט פון אונזער אַרבעט און דערפאַר שטייט טאָקע די דאָזיקע פראָגע אין צענטער פון אונזער טעטיקייט.

איינער פון די וועגן, וועלכע קאָנען פאַרלייכטערן און אויך אפשר פאַרשנעלערן דעם טעמפּ פון דעם דאָזיקן פּראָצעס, איז דער גאַנג וועגן די אַפּוטרופּסים (אָפּיקונעס), וועלכער איז אויסגעאַרבעט געוואָרן דורכן ראַט בייַם מיניסטער פון געזעלשאַפטלעכע שוץ. אין דעם דאָזיקן ראַט האָט זיך אויך באַטייליקט אין נאָמען פון פאַרבאַנד אונזער פאַרזיצער ה' רפאל שערעשאָווסקי.

דער דאָזיקער גאַנג איז שוין דורכן פרעזידענט באַשטעטיקט געוואָרן און עס ווערט דערוואַרט אין דער נאָענטסטער צייט דאָס פאַרעפנטלעכן די אויספיר־תּקנות צום גאַנג, וואָס וועט דערמעגלעכן דעם גאַנג דורכצופירן אין לעבן.

דער גאַנג באַשטייט אין דעם, וואָס אין יעדער שטאָט און שטעטל ווערן דורך דער אָרטיקער מאַכט געוויילט ספּעציעלע אָפּוטרופּסים, וועלכע דאַרפן האָבן די אויפזיכט איבער די, וואָס נויטיקן זיך אין גאַנזעלשאַפטלעכער שוץ און אין די גרעסערע פונקטן, ווי אויך אין די וואַיוואָדישע צענטערס ווערן געשאַפן קאָמיסיעס פון אָפּוטרופּסים, אין וועלכע עס ווערן איינגעלאַדן פאַרשטייער פון אָרטיקע אָרגאַניזאַציעס. דער דאָזיקער גאַנג — ווי גאַנג — וועט בלי ספק האָבן אַ גרויסע ווירקונג אויף די פאַרגרעסערונג פון די קאָמונאַלע מיטלען, באַזונדערס בנוגע כּוווענצן אויף די פּריוואַטע אויפזיכט, וועלכע ווערן דורך אַ גרויסן טייל קאָמונאַלע אינסטיטוציעס ניט אָנגערעכנט צוליב מאַנגל פון קאָנטראָל־מיטלען.

פאַרקערט, די אויספיר־תּקנות צום גאַנג פון 22־טן אַפּריל 1927 וועגן קאָנטראָל און אויפזיכט, אויף וואָס דער פאַרבאַנד האָט געלייגט אַזויפיל האָ־

פֿענונגען זיינען נאָך ניט אַרויסגעגעבן געוואָרן און אַלע באַמיאונגען פון פּאַר־
באַנד אין דער הינזיכט זיינען ביז איצט געבליבן אָן ערפאָלג.

2. אַדאָנק דער שטענדיקער וואַכזאַמקייט און באַזונדערע אָנשטרענגו־
גען מצד די טוער אויף די ערטער, מצד אונזערע צענטראַלעס ווי אויך מצד
דעם פּאַרבאַנד איז די אַקציע אויף צו באַקומען ס׳בוועגען בייַ דער רעגירונג
און קאָמונאַלע אינסטיטוציעס אויך הייַ־יאָר דורכגעגאַנגען מיט אַ קענטיקן ער־
פּאָלג. אַזוי האָט זיך די רעגירונגס־סובוועגן פּאַרגרעסערט אויף 85 פּראָצ. אין
פּאַרגלייך מיטן יאָר 1927 און די סובוועגן פון די קאָמונאַלע אינסטיטוציעס
אויף 39 פּראָצ. (לויט פּראָווויזאָרישע ידיעות).

3. ניט געקוקט דערויף, וואָס אונזער אַרבעט איז שוין געווג פאָפולער
און פון דער צווייטער זייט ווערט שוין דורך אונזער אָרגאַניזאַציע אַ לענגערע
צייט געפירט אַ סיסטעמאַטישע און פּלאַנמעסיקע אַקציע בנוגע דאָס אַרויסבאַ־
קומען סובוועגן פון די קאָמונאַלע אינסטיטוציעס, האָט זיך דאָך אַרויסגעוויזן,
אַז אַ געווייסע צאָל פון די יידישע ראַטמענער, וואָס זיינען אין אַ באַדייטנדער
צאָל פּאַרטאָגן איצט אין די מאַגיסטראַטן און סיימיקעס (אויף וואָס איז
געלייגט געוואָרן אַזוי פיל האָפענונגען), האָט ניט אַרויסגעוויזן די געהעריקע
פּאַראינטערעסירונג מיט אונזער אַרבעט און בייַם צוזאַמענשטעלן די בודזשעטן
האָבן זיי ניט פּאַרטייִדיקט מיט דער גאַנצער קראַפט אונזערע געראַכטע פּא־
דערונגען.

די עקזעקוטיוועס פון פּאַרבאַנד האָט דעריבער געפונען פּאַר נויטיק זיך צו
וועגדן אויפן פּערסאָנאַלן אופן צו אַ גרויסער צאָל ראַטמענער מיט אַ ספּעציעלן
בריוו, אין וועלכן ס׳איז אויפגעקלערט געוואָרן די לאַגע און זייערע פליכטן
אַלס ראַטמענער, דערבייַ איז יעדן צוגעשיקט געוואָרן די אַלע נויטיקע אינ־
פֿאָרמאַטיוועס מאַטעריאַלן. די דאָזיקע וועגדונגען האָבן אין אַ סך פאַלן געבראַכט
די געוואונטשענע רעזולטאַטן.

4. נאָך אַ געווייסער באַמיאונג האָט זיך איינגעגעבן הייַ־יאָר צו העכערן
די סובוועגן פון דער דירעקציע פון דער רעגירונגס־לאָטעריי (פון 750 — אויף
3000 זל.). אונזערע פילמאָליקע אינטערוועגן אין מיניסטעריום פאַר האַנדל און
אינדוסטריע וועגן אַסיגנירונגען אויף בורסעס האָבן געבראַכט פּאַרהעלטנismעסיק
צו גיגאַנטיקע רעזולטאַטן: עס זיינען באַשטימט געוואָרן גרעסערע איינמאָליקע
סובסידיעס: פּאַר קראַקאָוו — 10.000 זל., פּאַר ראָווגע 6.000 זל. און עס איז
צוגעזאָגט געוואָרן אַ באַדייטנדערע סובוועגן פּאַר לוואָוער בורסעס און
אַ סובסידיע פּאַר דער בורסע אין נאָוואָגרודאָק. מיר אינטערוועגירן אויך וועגן
אַ גאַנצער ריי אַנדערע בורסעס.

5. אויף וויפיל עס פּאַרגרעסערט זיך דער אינטערעס מצד דער רעגי־
רונג צו די געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אויף אַזוי פיל און אפשר נאָך
מערער פּאַרמערן זיך די פּאָדערונגען מצד דער רעגירונג, אין תוך געזומען
געראַכטע, וואָס באַצווינגען צו נאָרמאַליזירן די אַרבעט, אָבער דאָך פּאַר אונזערע
קאָמיטעטן אָפּט זייער שווערע. אַזוי, למשל, איז הייַ־יאָר דורך דער רעגירונג
פּעסטגעשטעלט געוואָרן אַ ספּעציעלע אייגהייטלעכע בוכפירונג, וועלכע וואָלט

זייער באַשוועריש די ארבעט אונזערע קאָמיטעטן, וואָס האָבן ניט קיין געדונ־
גענע ספעציעלע בוכהאַלטערן.

נאָך געוויסע אונטערהאַנדלונגען האָט זיך איינגעגעבן אויסצופילן אי־
ניקע פראַקירצונגען, וועלכע האָבן דאָך אין א געוויסער מאָס פאַראיינפאַכט די
באַשטימטע בוכפירונג (די ביכער זיינען דורך דער ביורא פון פאַרבאַנד אָפּגע־
דרוקט געוואָרן אין ייִדיש און אין פוילישׁ און צושיקט געוואָרן אַלע קאָמיטעטן).

6. אין הספּם מיט דער לעצטער פאָדערונג פון מיניסטעריום פאַר גע־
זעלשאַפטלעכער שוץ איז דורך דער עקזעקוטיווע אויסגעאַרבעט געוואָרן א אייג־
הייטלעכער רעגולאַמין פאַר אַלע אַנשטאַלטן.

7. הייִאָר איז שוין אַריין קראַפט דער צעכן־געזעץ, וועלכער האָט
שוועך געטראָפן אויך אונזערע קינדער, וואָס לערנען זיך אָדער האָבן זיך אויס־
געלערנט א מלאכה. בכדי פעסטצושטעלן אויף ווי ווייט דער געזעץ שטעלט אין
ספּנה די עקזיסטענץ פון אונזערע קינדער און וועלכע מיטלען דאַרפן אָנגענומען
ווערן צו באַזייטיקן די געפאָר, איז דורך דער עקזעקוטיווע אויסגעאַרבעט ג־
וואָרן א ספּעציעלע אַנקעטע. צום באַדויערן האָבן נאָך ניט אַלע אָפּטיילונגען
באַווייזן דורכצופירן די אַנקעטע, אָבער פון די שוין באַקומענע אויסגעפילטע
אַנקעטעס איז צו זען, אַז אין לויפנדן יאָר וועט דאָס זיין אייגע פון די וויכ־
טיקסטע זאָרגן פון פאַרבאַנד.

8. אָפּגעבנדיק אַזוי פיל צייט און מי דער פראָגע פון רעגירונגס־אוך
קאָמונאַלע שטיצע, וואָס דערווייל, בייַם הייַנטיקן טאָג, איז דאָס ניכער א ענין
פון חיי עולם — א קאַמף פאַר א זיכערערן עתיד — האָט אונזער אָרגאַני־
זאַציע אין איר גאַנצן באַשטאַנד — די עקזעקוטיווע פון פאַרבאַנד, די צענטראַ־
לעס און די אָרטיקע קאָמיטעטן — ניט פאַרנאַכלעסיקט די חיי שעה, די טאָג־טעג־
לעכע הכנסות פון די אָרטיקע מיטלען, וואָס איז דערווייל די הויפּט־קוועלע פון
אונזער בודזשעט.

ניט געקוקט אויף דעם, וואָס אין אַלגעמיינעם ווירטשאַפטלעכן לעבן
האָט זיך געפילט א געוויסע פאַרערגערונג לגבי דעם פאָריקן יאָר, ניט געקוקט
אויך אויף דעם, וואָס א גרויסע צאָל אָרטיקע טוער זיינען פשוט איבערגעמאַטערט
פון שטענדיקער אָנשטרענגונג און שווערער לאַסט (פון דאַרף דערבייַ באַמערקט
ווערן, אַז דער גרעסטער טייל פון אונזערע עסקנים זיינען ניט פריי פון אי־
גענע זאָרגן), האָט זיך דאָך איינגעגעבן הייִאָר צו העכערן די גרויס פון די
אָרטיקע מיטלען אויף 19 פראָצ. די אַלע אָנגעווייזענע העכערונגען פון די
הכנסות זיינען אָבער נאָך ניט גענוג גענוג אויף צו פאַרשטעלן דעם בלויז,
וואָס האָט זיך געשאַפן אין אונזער בודזשעט צוליב דער גרויסער רע־
דוקציע פון די דשוינט־מיטלען און אויך צוליב דעם, וואָס דער
פלאַן פון די אָפּשפּאָרונגען האָט זיך נאָר איינגעגעבן דורכצופירן טיילווייז. אַזוי
אַרום האָט זיך געשאַפן אין די אָרטיקע קאָמיטעטן, באַזונדערס אין די אַנשטאַלטן,
באַדייטנדע דעפיציטן, וועלכע האָבן אייניקע ערטער אָנגענומען
א קאַטאַסטראָפאַלן כאַראַקטער; עס זיינען אויך באַדאָאָט געוואָרן די אַלגעמיינע
אַזויגערופענע צענטראַלע אָקציעס ווי זומער־קאָלאָניעס, באַקליידונג א. א. וו.

9. די דאָזיקע געשאַפענע לאַגע האָט געצוואונגען דעם פאַרבאַנד צו פֿראָקלאַמירן א ספּעציעלע איינמאָליקע זאַמל־אַקציע פון א מיליאָן זל., וואָס זאָל דערמעגלעכן דורכצופירן די אַלגעמיינע אַקציעס ווי אויך צו דעקן די געשאַפענע דעפיציטן. צו דער דאָזיקער אַקציע זיינען צוגעצויגן געוואָרן א רײַ אָנגעזעענע פערזענלעכקייטן, פון וועלכע א טייל האָבן ביז איצט זיך פאַסיוו באַטייליקט אין אונזער ארבעט. אַדאַנק דער ווירקונג פון ראַט־מיטגליד פון אונזער פאַר־באַנד ה' ד"ר שטיינבערג פון קראָקע, האָט די הויפּט־לאָזשע פון בני ברית אין קראָקע אויפגעפּאָדערט אַלע לאָזשען אין פוילן מיטצוהעלפן דעם פאַרבאַנד אין דער אַקציע. דער אויפרוף האָט געהאַט די געהעריקע ווירקונג, און אַפילו אין אַזוינע ערטער, וואו מיר פירן לגמרי ניט קיין ארבעט, ווי קאַטאָוויץ, ביעלסקא א. א. האָבן זיך די מיטגלידער פון די לאָזשעס בני ברית מיט א באַוונדער וואַרימקייט געזומען דורכצופירן די אַקציע אין זייערע שטעט.

10. אויף צו דעקן די קלענערע לויפּנדע דעפיציטן פון די אַרטיקע קאָמיטעטן האָט דער פאַרבאַנד אָרגאַניזירט א פאַנטן־לאָטעריי פון 60.000 לאָסן, דער איינקונפט פון וועלכער איז באַשטימט כמעט אינגאַנצן פאַר די אָרטיקע קאָמיטעטן (80 פראָצ.).

11. אומאָפּהענגיק פון די אַלע אַקציעס האָט דער פאַרבאַנד הייַ־יאָר דורכגעפירט די טראַדיציאָנעלע יתומים־וואָך. א גאַנצע רײַ אָנגעזעענסטע געזעלשאַפטלעכע טוער האָבן זיך געוועגדעט מיט אַן אויפרוף צו דער יידישער באַפעלקערונג וועגן שטיצן דעם פאַרבאַנד אין זיין ארבעט. עס זיינען אײַנגע־אָרדנט געוואָרן מיטינגען, ספּעציעלע רעפעראַטן, בלומל־טעג, עס איז אויך געפירט געוואָרן אַן אַקציע צווישן די שול־קינדער.

12. אין מערץ־מאָנאַט איז געעפנט געוואָרן דער אַנשטאַלט פאַר פּסיכיש־אָפּגעשטאַנענע קינדער אין אָטוואָצק. אַלס פאַראַנטוואָרטלעכע פאַרוואַלטערין איז אײַנגעלאַדן געוואָרן די פרל. ד"ר ז. ראָזענבלום און אַלס געהילף, וועלכער געפינט זיך שטענדיק אויפן אָרט — ד"ר טווערסקי. דער אַנשטאַלט איז אויס־גערעכנט אויף 55 קינדער, נאָר צוליב דעם, וואָס אַזא אַנשטאַלט איז נאָך בכלל א נייע זאַך בײַ אונז אין פוילן און אויך דער לערער־פערסאָנאַל האָט נאָך ניט געהאַט די נויטיקע ערפאַרונג, איז באַשלאָסן געוואָרן אָנצונעמען קינדער בהדרגה'דיק. בײַ היינטיקן טאָג געפינען זיך אין אַנשטאַלט 36 קינדער. אין דער נאָענטסטער צייט וועט דער אַנשטאַלט אינגאַנצן קאָמפּלעקטירט ווערן.

נעמענדיק אין אכט, אַז אַזא ארט אַנשטאַלט איז דערווייל נאָך ניטאָ אין פוילן און אַפילו אין פאַרמעגלעכע עלטערן פון אומנאָרמאַלע קינדער האָבן ניט די מעגלעכקייט זיי אײַנצוֹאַרדענען, האָט די עקזעקוטיוו באַשלאָסן איבערצולאָזן פאַר אזעלכע פאַלן 5—6 ערטער, אָבער פאַר אַן אָפּצאָל, וואָס זאָל פאַרלייכטערן דעם ביודזשעט.

13. כמעט פון ערשטן טאָג פון אַנטשטיין פון פאַרבאַנד איז די עקזעקוטיוו אויפגעפאָדערט געוואָרן דורך אירע צענטראַלעס אַרויסצוגעבן אַן אייגענעם אָרגאַן, וואָס זאָל געבן די טוער אויף די ערטער, די לערער און ערציער מעאָרעטישע און פראַקטישע אָנווייזונגען וויי אַזוי די ארבעט צו פירן. די

עקזעקוטיווע האָט צוערשט געמאַכט אַ פרוב צו פאַרוואַנדלען אין אַ צענטראַלן אָרגאַן דעם זשורנאַל „דאָס קינד", וואָס איז דאַן כּמעט אויף אונזערע מיטלען אַרויסגעגעבן געוואָרן דורך דער צענטראַלע פאַר קאָנגרעס־פּוילן. דער פרוב האָט זיך ליידער ניט אייגנעגעבן און אַ גאַנצע ריי צענטראַלעס האָבן דערפאַר באַשלאָסן אַרויסצוגעבן לאָקאַלע זשורנאַלן (ביאַליסטאָק, פּינסק און ראָווגע), ווָאס האָט נאָטירלעך ניט געקאָנט באַפרידיקן אַלע צענטראַלעס און דער פלעכנום פון פאַרבאַנד האָט באַאויפטראָגט די עקזעקוטיווע אַרויסצוגעבן אַ צענטראַלן אָרגאַן.

פון עו שטן יאָנואַר 1928 האָט אָנגעהויבן צו ערשיינען דער מאָנאַטלעכער זשורנאַל „דאָס שוצלאָזע קינד", אונטער דער רעדאַקציע פון די ה״ה א. לעווינסאָן, ל. נוישטאַדט און מ. שניאורסאָן (דער פאַקטישער רעדאַקטאָר איז א. לעווינסאָן).

די רעדאַקציע האָט זיך געשטעלט אַלס ציל צו באַלייכטן אין טעאָרעטישן און פראַקטישן זין ניט נאָר פראָגן פון ענגן געביט פון יתומים־פאַרזאָרגונג, נאָר אויך אַלגעמיינע פראָגן פון קינדער־ערציאונג און קינדער־פאַרזאָרגונג, אָפּגעבנדיק דערביי דעם געהעריקן אָרט פאַר די ספּעציעל־פראַקטישע פראָגן פון אונזער טאָג־טעגלעכער אַרבעט. נאָכדעם ווי עס איז ערשינען דער 6־טער נומער פון זשורנאַל, ווען אונזערע קאָמיטעטן און לעזער בכלל האָבן שוין געהאַט די מעגלעכקייט זיך צו באַקאָנען מיטן כאַראַקטער פון אונזער אָרגאַן, איז אויסגעאַרבעט און צושיקט געוואָרן אונזערע לעזער אַ ספּעציעלער פראָגעבויגן, וואָס דאַרף אונז אָנווייזן די וויכטיקע ריכטליניעס פון זשורנאַל.

14. ווי מיר האָבן שוין אויבן דערמאָנט, זיינען געווען שווערקייטן בייַם רעאָליזירן דעם אינווסטיציע־פּלאַן, דאָך זיינען אין משך פון יאָר ערויס־געגעבן געוואָרן אַ ריי קאָמיטעטן מער אָדער וויניקער גרעסערע סומעס, וואָס האָט די קאָמיטעטן דערמעגלעכט אָדער פאַרלייכטערט אויסצובויען נייע געביידעס. און דורכפירן גרינטלעכע אינווסטיציע־אַיינריכטונגען אין די אַלטע געביידעס.

אַזוי זיינען אַדאַנק דער מיטהילף פון פאַרבאַנד אויסגעבויט געוואָרן נייע פּרעכטיקע בנינים אין שעדלעץ, לאָמזשע און ווילנע (אַנשטאַלט אויפן נאָמען פון ג. מאַרקס), אין ראָווגע און טורקע, אַ צווייטער שטאָק אין טשענסטאָכאָווער אַנשטאַלט א. א. וו.

15. אויף דער צענטראַלער הייל־קאָלאָניע, וואָס דער פאַרבאַנד אַרבנט איין פון יאָר צו יאָר אין ציכטאָציעק, האָבן זיך הייַ־יאָר געפונען 250 קינדער. די מוסטערהאַפטע פירונג פון דער קאָלאָניע האָט זיך דערוואָרבן אַזא נאָמען, אַז פאַרשיידענע געזעלשאַפטן און קהלות האָבן זיך געוועדעט צום פאַרבאַנד מיט בקשות אָנצונעמען פאַר א געגונגדן אָפּצאָל אָרימע קינדער. דער לאָקאַל האָט אָבער ניט ערלויבט אַנטקעגנצוקומען די אַלע ביטעס און פאָדערונגען, און נאָר א טייל פון זיי זיינען אין די ראַמען פון די מעגלעכקייטן דערפילט געוואָרן.

16. אויף וויפיל די יתומים־אקציע האָט זיך באַפרייט פון פילאַנטראָפישן שטייגער און אָנגענומען אַריין־קאָנסטרוקטיוון כאַראַקטער, איז זעלבסט־

פֿאַרשטענדלעך, אַז די אַלע באַמיאונגען און אָנשטרענגונגען מצד די אָרטיקע טוער, וועגן וועלכע איך האָב שוין אויבן גערעדט, האָבן געהאַט פֿאַר זיך איין ציל: די גרויסע מאַסע קינדער צו פֿראָדוקטיוויזירן און דערפֿירן צו אַ תּכלית. דער דאָזיקער ציל איז אויך ה״יאָר דערגרייכט געוואָרן: אין משך פון יאָר האָבן פֿאַרענדיקט זייער פֿאַך אָן געוואָרן זעלבסטשטענדיק 821 קינדער.

צוליב פֿאַרפולקאָמען זיך אין אַ פֿאַך זיינען פון די קלענערע שטעלעך אַריבערגעפֿירט געוואָרן אין גרעסערע שטעט 105 קינדער. אויסער דעם זיינען פון ס׳ניי איינגעאָרדנט געוואָרן ביי אַ פֿאַך 411 קינדער. די פֿראָצענט־פֿאַר־העלטניש צווישן די צאָל קינדער, וואָס האָבן דערגרייכט דעם פֿאַך־עלטער און דער צאָל, וואָס לערנען זיך אַ פֿאַך, איז ה״יאָר אמת פֿאַרקלענערט געוואָרן: פֿאָריקן יאָר איז די פּראָצענט־פֿאַרהעלטניש געווען 89,2 און ה״יאָר—77 פּראָצ. אָבער דאָס פֿאַרקלענערט זיך דערמיט, וואָס פֿאָריקן יאָר זיינען ביי מלאכה איינגעאָרדנט געוואָרן קינדער אין יינגערן עלטער. איצט איז די לאַגע אין דער הינזיכט אויך נאָרמאַליזירט געוואָרן.

17. אויסער די זומער־קאָלאָניעס און אויסער דער טאָג־טעגלעכער מע־דיצינישער הילף, וואָס ווערט די שוואָכע און קראַנקע קינדער געגעבן אויף די ערטער, האָט דער פֿאַרבאַנד און די צענטראַלעס געגעבן דירעקט פֿאָלגנדע אויסערגעווייניעכע מעדיצינישע הילף: פּראָטאָזן 34, איינגאָרדנט אין סאַנא־טאָריעס — 752, ערנסטערע אָפּעראַציעס — 217, ספּעציעלע לענגערע היילונ־גען אין שפּיטאָלן — 780.

18. עס דאַרף דאָ אויך דערמאָנט ווערן די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפע־דענץ און די וועלט־אויסשטעלונג, וועלכע זיינען פֿאָרגעקומען אין יולי מאָנאַט 1928 אין פּאַריז, אויף וועלכע דער פֿאַרבאַנד איז געווען פֿאַרטרעטן.

דער פֿאַרבאַנד האָט אויסגעפֿאַרטיקט אַ רייַ עקספּאָנאַטן (אַרבעטן פון אונזערע קינדער), אַן אַלבאָם מיט פֿאַרשייַדענע בילדער, וועלכע כאַראַקטעריי־זירן דעם געווייַנלעכן טאָג־טעגלעכן לעבן פון אונזערע אַנשטאַלטן, בילדער פון דער פֿריוואַטער פֿאַרזאָרגונג, פון די זומער־קאָלאָניעס א. אַז. וו. און אויך זייער אַ גרויסע קינסטלעריש־אויסגעפֿאַרטיקטע מאַפּע, וואָס שטעלט פֿאָר פֿלאַס־טיש, בילדלעך, די גרויס און דעם פֿאַרנעם פון דער אַרבעט פון יעדער צענט־ראָלע באַזונדער. אַלע אונזערע עקספּאָנאַטן האָבן זיך געפונען געווייַנלעך אין פֿוילישן פּאַוויליאָן, וועלכער אי׳ז געווען מיט געשמאַק אייַנגאָרדנט. ניט גע־קוקט דערויף, וואָס אונזערע עקספּאָנאַטן, ווי אויך די מאַפּע זיינען צופֿעליקער־הייט געווען פֿאַררוקט אין אַ וויַיטן ווינקל, האָבן זיי דאָך צוגעציונן צו זיך די אויפֿמערקזאַמקייט פון די באַזוכער און ווי עס ווייזט אויס ניט נאָר צוליב די יידישע אויפֿשריפֿטן, נאָר זיכער אויך צוליב זייער אינערלעכן אינהאַלט.

די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפֿערענץ ווי אויך די אויסשטעלונג האָבן געהאַט פֿאַר אונז אַ באַזונדערע באַדייטונג: דער פֿאַראַנטוואָרטלעקקייט־געפֿיל פון אַ גאַנצער רייַ אונזערע טוער איז גאַנץ אָפּט געפֿייניקט געוואָרן דורכן געדאַנק צו זיינען אונזערע מעטאָדן און סיסטעם פון דער אַרבעט די ריכטיקע, צו באַפֿרייַענדיק זיך פון אונזער אַלטן טראַדיציאָנעלן צדקה־שטייגער, האָבן מיר

שוין אָנגעטראָפן אויף די אמתע און צוועקמעסיקע ריכטליניע; טאָג איין טאָג אויס אויף אַלע אונזערע קאָנפערענצן האָט מען זיך ניט אויפגעהערט צו גריבלען אין דער פראַגע וועגן אנשטאַלט און פריוואַטע פאַרזאָרגונג, וועגן פאַרויסבילדונג אין שולן צו ביי פריוואַטע בעלי־מלאכות.

דאָ ביי אונז אין לאַנד האָבן מיר ניט געהאט די מעגלעכקייט זיך צו קאָנטראָלירן: אונזער מלוכה איז נאָך יונג און די אַרבעט אויפן געביט פון סאָציאַלער פאַרזאָרגונג איז נאָך בכמות קליין און באיכות — אין די ראַמען פון פאָרזיכטיקע פרובן. און אָט האָבן מיר זיך צוזאַמענגעטראָפן מיט פאָרשטייער פון לענדער, וואו די אַרבעט פון סאָציאַלער פאַרזאָרגונג האָט שוין אונטער זיך א לאַנג־יעריקע געשיכטע און זייער א גרויסע ערפאַרונג און מיר האָבן זיך איבערצייגט, אז אויך דאָרט שטייען אויפן סדר־היום דיזעלבע פראָבלעמען, דיזעלבע האַרבע קשיות וועגן אנשטאַלטן און פריוואַטע פאַרזאָרגונג און סיי־ווי־אָנגעוועגדעט דיזעלבע מעטאָדן פון אַרבעט. און אפילו אויך דאָרט איז א מאַנגל אין א פאַכמענש־אויסגעבילדעטן פערסאָנאל א. אז. ו. אמת, מיר קאָנען זיך ניט מעסטן מיט דעם פאַרנעם און שוואונג פון דער אַרבעט אין אַמעריקע, ענגלאַנד א. אז. ו., ווי עס איז אילוסטרירט געוואָרן אויף דער קאָנפערענץ און אויף דער אויסשטעלונג, אָבער דאָס איז שוין א פראַגע פון פינאַנסיעלע מעגלעכקייטן און ניט פון סיסטעם און מעטאָדן פון דער אַרבעט. און קודם כל איז דאָ פאַר אונז וויכטיק די איבערצייגונג, אז מיר פירן אונזער אַרבעט אין אויסגעפרובטע און אויסגעטראָטענע וועגן.

גלייכצייטיק מיט דער אַלגעמיינער קאָנפערענץ זיינען פאָרגעקומען באַראַטונגען פון אַלע יידישע געזעלשאַפטלעכע טוער, וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין דער אלגעמיינער קאָנפערענץ. אויף די באַראַטונגען איז דער עיקר באַהאַנדלט געוואָרן די פראַגע וועגן שאַפן אַן ענגערן קאָנטאַקט צווישן די אַלע יידישע אָרגאַניזאַציעס אין די באַזונדערע לענדער. אין די דאָזיקע באַראַטונגען האָבן די פאָרשטייער פון פאַרבאַנד געמאַכט א אקטיוון אָנטייל.

די צאָל קינדער. אין הסכם מיט דעם אַלגעמיינעם פלאַן, וועלכער איז אפילו — ווי איך האָב דאָס שוין אויבן אָנגעוויזן — נאָר טיילווייז דורכגעפירט געוואָרן, איז די אַלגעמיינע צאָל קינדער דאָך באַדייטנד פאַרקלענערט געוואָרן און דערגרייכט 12.779, פון זיי אין אנשטאַלטן 4.394, אין פריוואַטער אויפזיכט 8.385.

גאַנצע יתומים	27,5	פראָצ.
האַלבע „	72,5 „	100,0 פראָצ.
יינגלעך	48,0	פראָצ.
מיידלעך	52,0 „	100,0 פראָצ.
טאָרשוס־עלטער	3,1	פראָצ.
שול־עלטער	51,9 „	
פאַך־עלטער	40,0 „	100,0 פראָצ.

אַלגעמיינע בילדונג. די קינדער פון שול־עלטער לערנען זיך אין פאָלגנדע שולן:

רעגירונגס־שולן	35,1	פּראָצ.
יידישע „	10,6	„
העברעאישע „	13,6	„
חדרים און תלמוד־תורות	15,9	„
אָוונט־קורסן	7,0	„
מיטל־שולן	3,0	„
גרופן	10,4	„
פריוואַט	4,4	„
	100,0	פּראָצ.

אינטערוועלן. די צאָל אינטערוועלן אין די צענטראַלע מלוכהשע אָרגאַנען האָבן פון 1־טן יאַנואַר 1928 דערגרייכט קנאַפּע הונדערט און האָבן באַרירט פראָגן וועגן הצכערן די מלוכה־סובוועלן, וועגן די געזעצן פון די אָפּיקונעס, פון צוריקצאָלן די אויסהאַלטונגס־קאָסטן, אסיגנירונגען איף בור־סעס, מלוכה־לאָטעריי, פּאַרשיידענע רעקורסן פון די ערטער און וועגן א גאַנצע רייַ קלענערע ענינים (יתומים־וואָך, פּאַנטן־לאָטעריי, הנחות אויף די באַנען א. א.).

מ. שניאורסאָן.

די צענטראַלע זאַמל־אַקציע פון יתומים־פּאַרבאַנד אין פּוילן.

כדי צו פאַרלייכטערן די שוועריקייטן פינאַנסיעלע לאָגע פון פּאַרבאַנד און פון זיינע אָפּטיילונגען, וועלכע איז אַנטשטאַנען צוליב דער גרויסער רעדוקציע פון דער שטיצע מצד דעם אַמעריקאַנער דזשוינט, איז ביים פּאַרבאַנד אין יאָר 1928 געגרינדעט געווארן א ספּעציעלער פינאַנס־קאָמיטעט.

דער קאָמיטעט האָט זיך געשטעלט פאַר אַן אויפגאַבע דורכצופירן א זאַמל־אַקציע אין לאַנד, וואָס זאָל שאַפן פאַרן פּאַרבאַנד 1.000.000 זלאָטעס.

דער קאָמיטעט באַשטייט פון:

פּראָפ. ד״ר מ. שאַר, אַדוו. מ. ענדעלמאַן, דיר. ד״ר ה. אַשכנזי (וואַרשע); ד״ר ל. אַדער, ד״ר רפאל לאַנדוי, ד״ר יאַן לאַנדוי, ד״ר י. שטיינבערג (קראַקאָוו); ד״ר ע. פּאַרנאַס, ד״ר פ. שלייכער, ד״ר מ. וויזענבערג (לוואָוו); ד״ר ק. האַלפּערין (סטאַניסלאַוואָוו); זיגמונט אַרצט (ביעלסקאָ); דיר. ע. פילערסדאָרף (קאַטאָוויץ); ה. ב. אייטינגאָן (לאָדז); ד״ר ל. קאָן (טשענסטאָכאָוו).

אין קאָמיטעט גייען חוץ דעם אויך אַריין די מיטגלידער פון פּרעזידיום פון פּאַרבאַנד מיט דעם פּאָרזיצער רפאל שערעשאָווסקי בראש.

דער קאָמיטעט האָט אויסגעווײלט א פּרעזידיום פון פאָלגנדע פערזאָנען: פּראָפ. מ. שאַר — אלס פאָרזיצער; ד״ר ק. האלפערין, ד״ר י. שטיינבערג און רפאל שערעשאָווסקי — ויצע־פאָרזיצערס; דיר. ה. אשכנזי — קאָסירער און ל. נייַשטאָט — סעקרעטאַר.

דעם מיליאָן זלאָטעס איז באַשטימט געוואָרן צו זאַמלען אויף דעם פאָלגנדן אופן: אין וואַרשע 200.000 זל.; אין לאָדז — 200 000 זל.; אין דער איבעריקע שטעט פון קאָנגרעס־פוילן — 100.000 זל.; אין קאַטאָוויץ, ביעלסקאָ און פּויזן — 150.000 זל.; אין לוואָוער וואָיעוואָדסטוע — 100.000 זל. און אין קראַקאָווער, וואָלינער, פּאָליעסער, ווילנער און ביאַליסטאָקער וואָיעוואָדסטוע צו 50.000 זל.

די זאַמלונג טראָגט ניט קיין אַלגעמיינעם כאַראַקטער און זי ווערט דורכגעפירט צווישן די רייכערע עלעמענטן אין פוילן. די מינימאַלסטע באַשטייַערונג באַטרעפט 1.000 זל. אין די גרויסע שטעט און 500 — אין די קלענערע.

צו דער אקציע זייַנען אַרויסגעגעבן געוואָרן פאַרשיידענע דרוק־מאַטעריאַלן און א ספּעציעלע בראָשור (אויך אייניקע שפראַכן) אונטערן נאָמען „קורצער איבערבליק איבער דער טעטיקייט פון פאַראַנד פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג אין פוילן״, וועלכע כאַראַקטעריזירט די אָפּגעטאָנענע דורכן פאַראַנד און זייַנע אָפּטיילונגען אַרבעט.

די אַקציע האָט זיך אָנגעהויבן סוף מאַי 1928, האָט זיך אָפּגעהאַלטן צוליב די זומער־חדשים און איז באַנייט געוואָרן סוף סעפטעמבער.

פאַר די קורצע צייט פון זייַן טעטיקייט האָט דער קאָמיטעט, ביז אָקטאָבער 1928, שוין אויפגעזאַמלט (אין וואַרשע און סטאַניסלאָוואָוו) בערך 100.000 זלאָטעס.

דעם קאָמיטעט העלפן זייער אַקטיוו אין זייַן אַרבעט די יידישע הומאַניטאַרע געזעלשאַפטן אין פוילן „בני ברית״.

די צענטראַלע פון „בני ברית״ האָט אַרויסגעלאָזן צו אַלע אירע מיטגלידער א ספּעציעלן אויפרוף וועגן דער זאַמלונג.

ל. נייַשטאָט.

אייניקע ציפער וועגן דער אָרגאַניזאַציע פון פאַראַנד

(צום 1־טן יולי 1928).

1. צאָל צענטראַלעס 8
2. צאָל פונקטן 308
3. צאָל קאָמיטעטן 346
4. צאָל לעגאַליזירטע קאָמיטעטן 317
5. אַלגעמיינע צאָל מיטגלידער פון די פאַרוואַלטונגען און קאָמיסיעס פון די קאָמיטעטן . 2.751
6. אַלגעמיינע צאָל מיטגלידער פון די געזעלשאַפטן . . . 50.569

באלאנס

פון פארבאנד פון די צענטראלעס פאר יתומים-פארזאָרגונג אין פוילן

פון 1-טן יאנואר ביז דעם 1-טן יולי 1928.

אקטיוו.

ארט פון הוצאה		סומע גר.	סומע זל.	סומע גר.	סומע זל.
1.	סובוועניק פאר די רעזשענען (צענטראלעס):				
	א) קאנגרעס-פוילן	44	94.927		
	ב) ביאליסטאק	—	52.077		
	ג) ווילנע — שטאט	76	21.329		
	ד) ווילנע — „יעקאפא"	48	63.090		
	ה) פינסק	40	88.178		
	ו) ראוונע	88	74.378		
	ז) לוואוו	76	145.649		
	ח) קראקאוו	76	51.521	48	591.153
2.	די אקציע פון דער יתומים-וואך			93	10.560
3.	אנשטאלט פאר דעפעקטיווע קינדער אין אטוואצק.			95	72.512
4.	דער זשורנאל „דאס שוצלאזע קינד"			85	8.170
5.	איינמאליקע סובוועניק			38	6.213
6.	די אקציע פון דער פינאנץ-קאמיסיע.			83	2.412
7.	די ארגאניזירונג פון דער פאנטן-לאטעריי			10	1.018
8.	די ארגאניזירונג פון דער קאלאניע אין ציעכאָצינעק			75	2.717
9.	די הוצאות פון דער ביורא פון פארבאנד:				
	א) אדמיניסטראטיווע	06	35.300		
	ב) ארגאניזאציאנעלע	15	7.456	21	42.756
10.	פארשיידענע הוצאות			—	719
	צוזאמען.			48	738.235
	סאלדא אויפן 1-טן יולי 1928.			73	103.180
	בסך-הכל.			21	841.416

פאסיוו.

ארט פון הכנסה		סומע גר.	סומע זל.	סומע גר.	סומע זל.
1.	סאלדא אויפן 1-טן יאנואר 1928			33	130.683
2.	סובוועניק פון ד. ד. ק.	40	597.287		
3.	סובוועניק פון דער רעגירונג	—	45.000		
4.	סובוועניק פון דער דירעקציע פון דער מלוכה-לאטעריי	—	3 000		
5.	אפצאלונגען פון די צענטראלעס פארן פארבאנד	11	5.693		
6.	דער פאנד פון דער פינאנץ-קאמיסיע	—	47.100		
7.	פון דער ניו-יארקער לאנדסמאנשאפט אויף דעם אנשטאלט אין אטוואצק, 500 דאלאר	—	4.440		
8.	פארשיידענע הכנסות:				
	א) פאר די לוחות		5.372.55		
	ב) פאר דעם זשורנאל		2.759.—		
	ג) אומגעקערטע	37	80.82	83	8.212
				21	841.416

בּאַלאַנס

פֿון פֿאַרבאַנד פון די צענטראַלעס פֿאַר יתומים-פֿאַרזאָרגונג אין פּוילן

פֿאַרן יאָר 1927.

אַקטיוו.

אַרט פון הוצאה	גר.	זל.	גר.	זל.	גר.	זל.
1. סובוועניִן פֿאַר די צענטראַלעס:						
א) קאַנגרעס-פּוילן . . .	18	324.866				
ב) ביאַליסטאָק . . .	89	159.425				
ג) ווילנע—שטאָט . . .	42	115.990				
ד) ווילנע—„יעקאָפּאָ" . .	91	297.835				
ה) פּינסק	29	328.676				
ו) ראָוונע	15	312.178				
ז) לוּאָוו	12	632.989				
ח) קראַקאָוו	25	174.174	21	2.346.136		
2. קליידונג-אַקציע:						
א) לייוונט אויף וועש. .	70	44.802				
ב) סובוועניִן אויף שיך .	20	40.223	90	85.025		
3. צענטראַלע קאַלאָניעס:						
א) הייל-קאַלאָניע אין ציכאַצינעק .	84	46.838				
ב) קאַלאָניע פֿאַר דערציער . .	10	3.518	94	50.406		
4. צענטראַלע אַנשטאַלטן:						
א) אַנשטאַלט אין אָטוואָצק .	66	19.386				
ב) רעמאָנט און אָרגאַניזאַציע פון אַנ-שטאַלט פֿאַר דעפּעקטיוויט קינדער אין אָטוואָצק . . .	24	57.378	90	76.764		
5. פּראָפּאַגאַנדע און ליטעראַטור:						
א) אָרגאַניזאַציע פון דער יתומים-וואָך .	86	23.545				
ב) קאַלענדאַר אויפן יאָר 1928. .	18	9.960	04	33.506		
6. איינאַליקע שטיצעס . . .	75			4.349		
7. אַדמיניסטראַציע און אָרגאַניזאַציע:						
א) אַדמיניסטראַטיוויע הוצאות .	63	78.501				
ב) אָרגאַניזאַציאָנעלע הוצאות .	93	14.385				
ג קורס-אונטערשייד . . .	42	227	98	93.114		
8. פּאַרשיידענע:						
א) רעשט הוצאות פון דער אויסשטעלונג	—	198				
ב) רעשט הוצאות פון קאַלענדאַר 1927 י.	83	1.263				
ג) צוריקצאָלונג . . .	—	41	83	1.502	55	2.690.807
9. באַלאַנס-סאַלדאָ צום 1 יאַנואַר 1928 י.:						
א) מזומנים . . .			33	74.628		
ב) אינוואַנטאַר . . .			90	10.798		
ג) דעפּאָזיטאָרן . . .	85	195.025				
אַפּ. קרעדיטאָרן . .	—	155.091	85	39.934		
ד) פּאַרשיידענע . . .			25	5.321	33	130.683
צוזאַמען . . .					83	2.821.490

בּאַלאַנס

פון סאַרבּאַנד פון די צענטראַלעס פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג אין פוילן

פאַרן יאָר 1927.

פאַסיוו.

ארט פון הכנסה	גר.	זל.	גר.	זל.	גר.	זל.
1. סאַלדאָ צום 1־טן יאַנואַר 1927 י.:				37.853	88	
א) מזומנים				10.798	90	
ב) אינוועַנטאַר . . .		18.034	81			
ג) פאַרשיידענע דעבּיטאָרן .		4.913	28	13.121	53	
פאַרשיידענע קרעדיטאָרן .				14.904	70	
ד) הלואות				21 552	—	
ה) חוב פון פאַלקס־בּילד.־ליגע (אַסוואַצק. אנשט.) .				4.378	93	
ו) איבערגאַנגס־סומען . .				1.569	20	104.179
ז) אוואַנסן						
2. ד. ק.־סובוועַנצן:						
א) מאַנאַטלעכע . . .		2.309.245	92			
ב) אויף זומער־קאָלאָניעס .		93.777	75			
ג) אויף קליידונג . .		39.714	67			
ד) ספּעציעלע . . .		97.923	49	2.540.661	83	
3. רעגירונגס־סובוועַנצן . .				93.000	—	
4. סובוועַנצן פון דער מלוכה־לאָטעריע.				1.750	—	
5. אָפּצאָל פון די צענטראַלעס פאַרן פּאַרבּאַנד אין וואַרשע . . .				21.476	72	
6. נדבה פון ה' אָסקאַר קאָהן אין פאַרם פון 20% באַנים. ביים אייַנקויף פון לייוונט .				9.196	65	
7. יתומים־וואָך (טייל פון פאַרבּאַנד) .				25.606	58	
8. פון דער לאַנדסמאַנשאַפט אין ניו־יאָרק פאַרן אַנשטאַלט אין אַטוואַצק .				8.910	—	
9. פאַרשיידענע:						
א) צוריקגעצאָלטע סובוועַנצן פון 1926 י.		6.941	10			
ב) אויספאַרקויפּטע קאָלעקטאַרן.		8.099	45			
ג) באַנק־פּראַוויזיע . .		1.669	36	16.709	91	2.717.311
צוזאַמען . .						2.821.490

באַמערקונגען צו די פינאַנס־באַריכטן.

1. די פינאַנס־ באַריכטן פאַרן ערשטן האַלב יאָר 1928 (ז. ווייטער) זיינען געטיילט אויף צוויי קוואַרטאַלן, ווייל לויט דער נייַער רעגירונגס־פאַראַרדענונג רעכנט זיך דער באַלאַנס־יאָר פאַר וואַוילטעטיקע אינסטיטוציעס פון 1־טן אַפּריל ביזן 31־טן מערץ. חוץ דעם זיינען אַנהויבּנדיק פון דעם פינאַנס־באַריכט פאַרן צווייטן קוואַרטאַל 1928, איינגעפירט געוואָרן א ריי נייַע דעטאַלי־זירטע רובריקעס וועלכע זיינען בּיז דעם 1־טן אַפּריל ניט געווען.

2. דער פינאַנס באַריכט פאַר אַפּריל, מאי און יוני 1928 ווייזט אָן א גרעסערע צאָל פּאַזיציעס, ווי די פריערדיקע באַריכטן, ווייל דער פּאַרבּאַנד האָט, בּהסכם מיט דער נייַער רעגירונגס־פאַראַרדענונג, אַהנהויבּנדיק פון אַפּריל 1928 איינגעפירט, ווי אויבן געזאָגט, מער דעטאַלירטע קאַנטעס אין דער הכנסה און אין דער הוצאה.

3. אין די אַדמיניסטראַטיווע הוצאות אין פינאַנס־באַריכט פאַר יאַנואַר, פעברואַר און מערץ 1928 גייַען שוין אויך אַריין די אַדמ. הוצאות פון די צענטראַלעס אָן קרייז־ביוראָען.

4. פון דער אלגעמיינער סומע אַדמיניסטר. הוצאות 299.634.36 זל., וואָס זיינען אַנגעווויזן אין פינאַנס־באַריכט פאַר אַפּריל, מאי און יוני 1928 באַטרעפן די אַדמיניסטראַטיווע הוצאות פון יתומים־הייזער און פאַר פּריוואַטע אויפזיכט 209.674.34 זל. און די אַדמיניסטראַטיווע הוצאות פון די צענטראַלעס און ראַיאָן־ביוראָען—89.960.02 זל.

5. די פּאָזיציע „אָפּצאָל פאַר קינדער" נעמט אַרום די פּאָלן, ווען די פאַמיליע פון קינד אַדער אַפּוטרופּוס טראָגן אַריין א געווישן אָפּצאָל פאַרן אויסהאַלטן דאָס קינד אין אַן אַנשטאַלט.

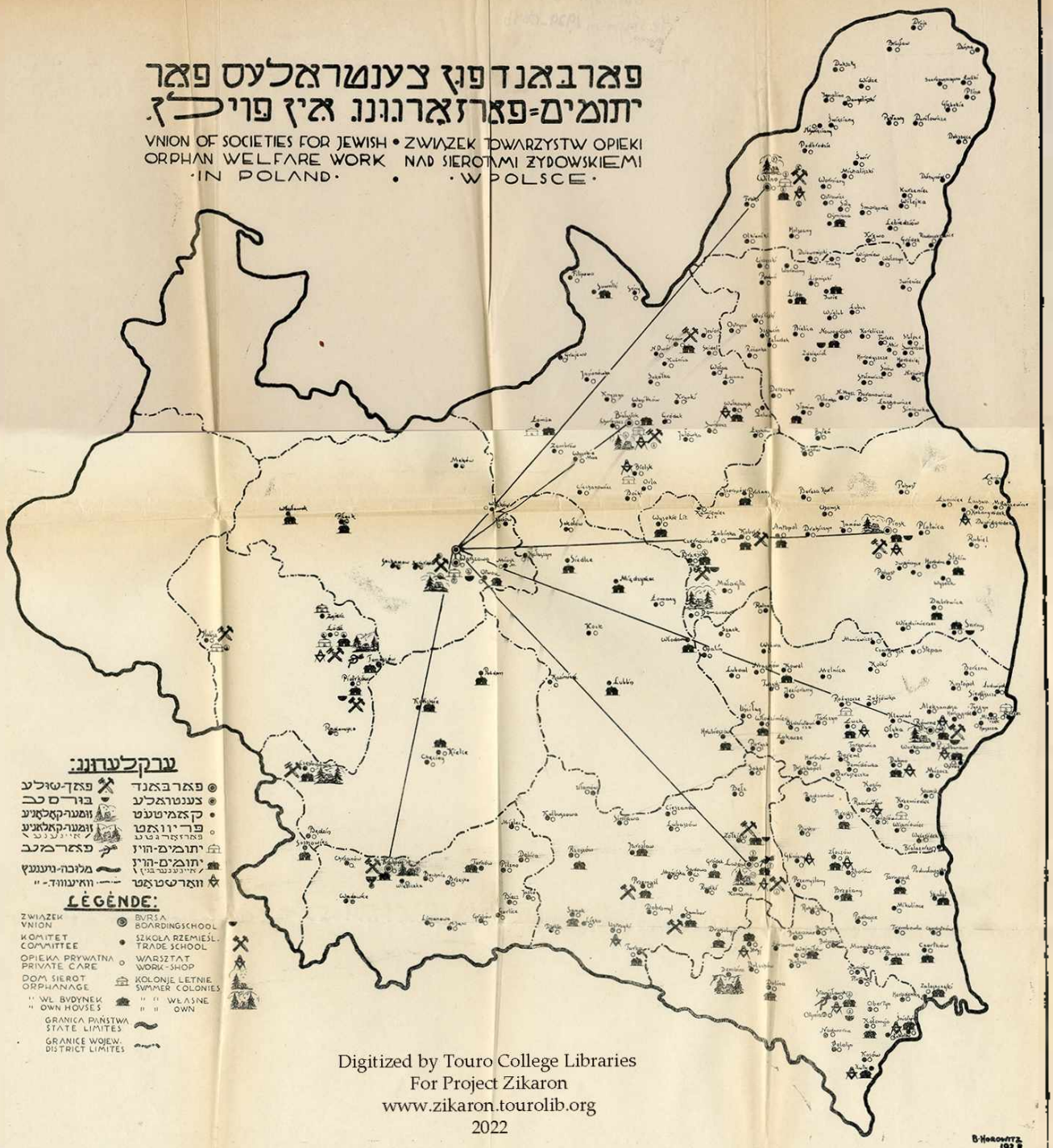
פינאנס-בעריכט פון די יתומים-צענטראלעס פאר יאר 1927.

הכנסה	ק.-פוילן	ביאליסטאק	ווילנע-שטאט	יעקאפא	פינסק	רעווגע	לוואו	קראקאוו	צוזאמען
סובווענצן פון פארבאנד	333.627 62	163.478 69	92.840 92	281.722 99	356.914 79	319.030 33	664.759 42	175.392 78	2.387.767 54
מיסגלידס-אפצאל	188.212 79	68.272 56	6.753 91	18.454 59	29.821 58	34.240 21	205.508 34	73.650 99	624.919 97
נדבות	173.152 56	63.249 59	28.810 19	37.978 63	14 400 86	47 910 84	260.972 12	35.074 93	666.549 72
אינטערעסמונגען	159.674 80	36.052 73	11.266 62	12.147 57	42.768 83	62.890 59	222.503 63	41.742 33	588.997 10
רע. ירינגס סובווענצן	10.333 —	11.681 40	— —	5.720 —	33.501 90	1.325 —	16.440 63	2.000 —	81.001 98
פון קאמונאלע אינסטיטוציעס	205.018 61	118.251 93	67.069 40	19.340 50	51.912 08	37.862 68	74.021 05	20.621 55	594.097 85
פון קהלות	57 939 35	12.157 46	34.313 03	9.175 41	— —	866 50	95.227 64	12.583 —	222.262 39
פארשיידענע	136.693 43	93 525 35	66.936 21	4.762 67	49.836 66	28.456 03	61.255 26	34.888 31	431.373 92
צוזאמען	1.264.602 16	576.669 76	308.015 23	389.302 36	579.156 70	532.582 18	1.600.688 14	395.953 89	5.646.970 47
סאלדא צום 1-טן יאנואר 1927	65.782 89	13.815 35	1 120 33	1.708 53	14.567 14	13.648 21	115.776 52	26.602 76	94.159 58
ס'ה-כ'ל	1.198.819 27	590 485 11	309.135 61	391.010 94	593.723 84	518.933 97	1.716.464 66	422.556 65	5.741.130 05
הוצאה									
אויסהאלטונג	810.75 64	331.744 65	141.039 84	278.246 49	298.216 46	213.617 18	997.129 74	198.196 40	3.268 945 40
אלגעמיינע בילדונג	34.947 70	20.911 92	36.674 75	23.551 76	32.292 90	36.842 96	44.577 99	20.019 71	249.819 69
פאך-בילדונג	17.576 30	19.767 18	9.309 —	27.453 30	18.643 30	26.162 63	90.458 76	14.465 17	223.835 64
מעדיצינישע הילף	38.333 72	8.658 66	6.617 43	15.814 48	16.350 34	26.135 61	46 457 18	4.276 90	162.644 32
קליידונג	76.515 94	32.818 84	15.651 88	14.136 57	52.476 22	32.932 74	117.909 74	31.014 80	373.456 72
זומער-קאלאניעס	33 762 81	16.350 01	4 057 23	7.780 75	29.522 62	30.466 67	57.458 58	19.322 44	198.721 11
רעמאנטן	160.332 98	56 380 64	7.185 72	3.256 81	14.193 82	97.767 92	51.262 85	5.740 92	396.127 66
אדמיניסטראציע	68.626 16	50.617 80	42.269 07	19.194 35	79.370 12	62.259 19	79.475 32	27.697 71	429.509 72
פארשיידענע	105.808 56	51.454 02	43.991 10	3 230 58	21.609 53	20.401 98	139.236 61	72.262 27	457.994 65
צוזאמען	1.346.653 81	533.703 71	306.797 02	392.665 09	562.680 31	546.586 88	1.623 966 77	392.996 32	5.761.054 91
סאלדא צום 1-טן יאנואר 1928	147.839 54	1.781 40	2.338 59	1.654 15	31.043 53	27.652 91	92 497 89	29.560 33	19.924 86
ס'ה-כ'ל	1.198.819 27	590.485 11	309.135 61	391.010 94	593.723 84	518.933 97	1.716.464 66	422.556 65	5.741.130 05

פארבאנד פון צענטראלעס פאר יתומים-פארזארגונג אין פוילן

VNION OF SOCIETIES FOR JEWISH ORPHAN WELFARE WORK ·IN POLAND·

• ZWIĄZEK TOWARZYSTW OPIEKI NAD SIEROTAMI ŻYDOWSKIEMI ·W POLSCE·

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2022

B. Horowitz 1928

„GRAFICON" MARSZAŁKOWSKA 131

פּינאַנס-בּאַריכט פון די יתומים-צענטראַלעס פאַר די חדשים
יאַנואַר, פעברואַר און מערץ 1928

הכנסה	ק.-פּוילן	ביאַליסטאָק	ווילנע-שטאָט	יעקאַפּאָל	פּינסק	ראָווגע	לוואָוו	קראַקאָוו	צוזאַמען
סובוועניצן פון פּאַרבאַנד	48.342 52	36.770 —	12.166 42	36.600 24	47.108 40	34.081 44	87.388 08	32.405 84	334.862 84
מיטגלידס-אָפּצאָל	51.719 16	17.806 81	2.849 78	5.360 35	8.072 88	8.815 68	54.262 11	21.046 15	169.932 92
נדבות	46.144 57	24.818 49	11.423 71	10.044 30	4.596 06	10.170 35	61.890 93	10.833 17	179.921 58
אונטערנעמונגען	46.418 31	7.020 40	3.708 61	1.205 40	7.236 84	21.491 74	86.176 29	14.754 02	188.011 61
רעגירונגס-סובּיזיעס	1.800 —	3.732 —	— —	1.850 —	9.566 50	150 —	4.706 10	200 —	22.004 60
פון קאָמונאַלע אינסטיטוציעס	53.123 74	35.734 64	17.325 33	9.791 80	23.808 07	18.161 25	19.339 27	6.898 96	184.183 06
פּין קהלות	12.198 50	2.733 15	8.337 24	709 33	— —	1.086 60	21.995 76	2.785 —	49.845 58
פאַרשיידענע	80.802 47	26.373 11	23.813 90	2.500 85	15.104 02	8.867 85	14.738 22	10 014 59	182.215 01
צוזאַמען	340.549 27	154.988 60	79.624 89	68.062 27	115.492 77	102.824 91	350.496 76	98.937 73	1.310.977 20

הוצאה									
אויסהאַלטונג	190.710 37	93.684 61	26.346 33	45.731 —	58.895 51	40.103 06	217.145 06	48.305 29	720.921 23
אלגעמיינע בילדונג	7.351 61	4.875 37	9.390 93	2.136 67	6.569 93	6.553 21	8.813 48	6.295 05	51.986 25
פּאַך-בילדונג	1.319 40	5.620 25	1.886 —	6.421 40	1.936 81	7.434 08	16.752 94	3.700 83	45.071 71
מעדיציניש הילף	7.192 70	2.782 66	1.506 25	2.943 05	3.020 28	2.536 82	8.481 96	310 33	28.824 05
קליידונג	23.139 62	9.291 34	5.233 44	5.032 94	5.652 07	9.330 31	30.604 13	5.915 71	94.259 56
זומער-קאָלאָניעס	10 408 42	10.427 02	10.533 45	648 55	13.179 89	9.579 54	5.541 14	2.543 70	62.861 71
רעמאָנטן	34.284 77	12.697 65	467 20	398 95	2.738 43	5.363 80	15.595 86	756 71	72.303 37
אדמיניסטראַציע	8.007 84	8.811 26	9.396 09	2.505 49	7.734 26	9.959 09	15.771 20	5.769 25	67.954 48
פאַרשיידענע	16.333 95	10.568 05	10.351 17	658 61	5.785 23	6 125 52	16.550 74	11.558 17	7.7931 44
צוזאַמען	298.748 68	158.758 21	75.110 86	66.476 66	105.512 41	97.095 43	335.256 51	85.155 04	1.222.113 80
סאַלדאָ פון אומזאַץ	41.800 59	3.769 61	4.514 03	1.535 61	9.980 36	5.729 48	15.240 25	13.782 69	88.863 40
סך-הכל	340.549 27	154.988 60	79.624 89	68.062 27	115.492 77	102.824 91	350.496 76	98.937 73	1.310.977 20

פינאנס-באריכט פון די יתומים-צענטראלעס פאר די חדשים אפריל, מאי און יוני 1928.

הכנסה	ק.-פוילן	ביאליסטאק	ווילנע-שטאט	יעקאפא	פינסק	ראוונע	לוואוו	קרצקויי	צוזאמען
סובוועניצן פון פארבאנד . .	54.253 36	26.916 —	12.645 12	37.356 24	42.938 03	31.031 44	78.508 08	25.689 84	312.438 16
מיטגלידס-אפצאל	46.814 54	17.310 07	3.384 89	3.623 45	8.907 18	9.519 76	48.943 60	10.311 59	148.815 08
נדבות	56.199 01	8.038 59	5.587 62	4.182 95	6.274 31	3.593 23	33.520 05	4.105 60	121.501 36
אונטערמונגען	34.107 49	10.623 59	6.542 74	2.658 85	2.191 64	10.012 08	41.045 59	9.770 42	116.952 40
סובייענצן פון קהלות . . .	12.847 50	4.044 16	6.480 65	171 50	— —	300 —	16.923 82	3.092 —	43.859 63
רעגירונגססובוועניצן . . .	5.731 —	2.100 —	— —	400 —	2.000 —	6.900 —	13.223 60	10.150 —	40.504 60
קאמונאלע סובוועניצן . . .	77.464 03	23.271 70	16.229 61	5.277 —	24.573 78	11.406 07	21.581 37	3.481 50	183.285 06
פון די לאנדס-מאנשאפטן . .	2.347 05	10.299 20	1.720 41	3.018 25	14.407 38	4.103 45	33.379 24	4.072 32	73.347 30
אפצאל פאר קינדער . . .	4.828 53	537 80	185 —	— —	2.048 80	1.409 —	11.533 36	90 —	20.662 49
פון קינדער-ארבעט . . .	642 12	850 55	— —	68 75	— —	1.707 35	11.560 71	3.000 90	17.830 38
פון אייגענע הייזער . . .	262 —	— —	5.107 47	140 92	908 75	— —	5.771 41	— —	11.590 55
פארשיידענע	63.764 01	22.630 67	12.303 15	1.422 83	760 28	5.076 71	73.486 50	5.623 28	185.067 53
צוזאמען	359.260 64	126.672 33	70.166 65	58.320 74	105.060 20	88.109 09	388.877 33	79.387 45	1.275.854 54
הוצאה									
דערנערונג	125.534 41	46.787 45	25 646 35	32.750 23	42.371 32	30.851 83	151.022 56	29.488 32	484.452 49
מדיצינישע הילף	6.536 47	2.022 28	1.312 85	2.968 29	1.068 32	3.399 30	8.462 06	454 30	26.223 87
אלגעמיינע בילדונג . . .	8.252 64	3.528 34	7.019 36	1.350 85	6.336 06	5.635 25	9.120 48	2.642 68	43.885 61
פאך-בילדונג	1.560 28	2.865 03	2.380 95	4.184 05	1.138 10	6.150 08	14.413 44	479 25	33.171 18
קליידונג	19.973 41	8.058 47	2.140 71	1.244 —	3.263 21	5.652 26	17.630 58	6.130 74	64.143 38
זומער-קאלאניעס	10.309 62	395 15	648 65	695 15	4.919 65	1.556 20	10.818 33	534 45	29.917 20
רעמאנט	11.369 46	1.136 14	148 23	588 20	1.601 24	682 66	7.599 51	240 20	23.368 67
אינווסטיציעס	44.773 25	6.394 36	— —	— —	703 31	1.520 05	7.331 92	270 95	60.998 84
וועש וואשן	3.703 58	616 83	892 35	252 40	628 18	469 81	2.294 94	441 43	9.304 55
אויסהאלטן אייגענע הייזער .	81 44	15 25	1.106 95	165 21	732 74	247 25	862 25	13 49	3.224 58
שטייערן	852 24	104 30	— —	— —	634 67	293 05	1.008 02	— 20	2.897 48
אינווענטאר	7.452 41	867 23	1.150 12	157 95	2.511 93	767 75	4.189 89	237 45	17.334 78
געהאלט פערסאנאל . . .	40.585 86	24.273 16	13.824 99	7.233 90	20.451 89	6.022 55	42.641 10	10.240 10	175.273 55
דירה-געלט	13.475 16	515 82	1.760 89	420 —	2.835 —	1.125 —	4.483 15	868 50	25.483 52
באהייצונג און באלייכטונג .	10.248 77	5.094 69	1.733 32	964 89	2.162 18	1.948 58	14.783 95	860 12	37.796 50
אנדערע אדמיניסטר. הוצאות .	15.732 45	9.948 85	1.246 94	2.074 59	4.870 85	4.235 19	19.374 43	3.596 49	61.080 79
פארשיידענע	39.309 55	12.943 86	8.189 12	3.157 —	6.088 43	4 960 37	42.663 06	14.254 27	131.565 66
צוזאמען	359.756 —	125.567 21	69.201 78	58.206 73	102.355 13	85.533 19	358.749 70	70.752 91	1.230.122 65
סאלדא פון אומזאץ . . .	495 36	1.105 12	964 88	114 01	2.705 17	2.575 90	30.127 63	8.634 54	45.731 89
סך-הכל	359.260 64	126.672 33	70.166 66	58.320 74	105.060 30	88.109 09	388.877 33	79.387 45	1.275.854 54

299.634 36

שטיצע פון דער רעגירונג און פון די זעלבסטפאַר־וואַלטונגען לטובת דער יתומים־פאַרזאָרגונג

אין יאָר 1928.

1. רעגירונגס־שטיצע. דער פאַרבאַנד האָט באַקומען פאַר די חדשים יאַנואַר—אָקטאָבער 1928 דירעקט פון מיניסטעריום: פאַר די ערשטע 7 חדשים צו 9.000 זל. און פאַר די 3 לעצטע חדשים צו 10.000 זל. — צוזאַמען פאַר 10 חדשים 93.000 זל. (אין יאָר 1927 פאַר די זעלבע 10 חדשים 76.500 זל.)

פון דער געזעראַל־דירעקציע פון דער מלוכה־לאָטעריי 6.000 זל. (אין יאָר 1927—1.750 זל.).

אויסער דעם האָט דאָס מיניסטעריום פאַר האַנדל און אינדוסטריע אַסיגנירט אויף פאַך־אינטערנאַטן פון פארבאַנד 18.000 זל. (אין יאָר 1927 — 7.000 זל.) און דאָס מיניסטעריום פאַר אַרבעט און געזעלשאַפטלעכע שוץ 2.000 זל. אויף אָרגאַניזאַציאָנס־קאָנסטן פון נייע בורסעס — צוזאַמען 20.000 זל. אויף בורסעס.

צוליב דעם, וואָס דאָס געלט אויף בורסעס ווערט זיי אויסגעצאָלט דירעקט, איז די רעגירונגס־שטיצע, וועלכע ווערט אויסגעצאָלט דורך די וואָיעוואודסטוועס, גרעסער. אין דער ערשטער העלפט פון יאָר 1928 האָבן די צענטראַלעס און אייגלנע אַנשטאַלטן באַקומען 62.509.200 זל. ד. ה. אויסער די 20.000 זל. אויף בורסעס—42.509.20 זל. (אין יאָר 1927—33.813.08 זל.).

אַזוי ווי דאָס מיניסטעריום פאַר אַרבעט האָט דיספאָזיציאָנס־געלטער ערשט אין נאָוועמבער און דעצעמבער, איז צו האָפן, אַז אין די לעצטע 2 חדשים פון יאָר 1928 וועלן אויסגעצאָלט ווערן די צוגעזאָגטע איינמאָליקע שטיצע אויף אָטוואָצקער אנשטאַלט ווי אויך אַנדערע איינמאָליקע סומען.

אין אַלגעמיינעם דאַרף מען, אָבער, באַמערקן, אַז די רעגירונגס־שטיצע איז זייער קליין לגבי דעם בודזשעט פון פארבאַנד און זיינע צענטראַלעס און באַטרעפט בלויז א נישטיקן פראָצענט פון דעם דאָזיקן ביודזשעט.

2. קאָמונאַלע־שטיצע.

וואָיעוואודסטוועס	פון 1־טן יאַנואַר ביזן 1־טן יולי 1928	פון 1־טן יאַנואַר ביזן 1־טן יולי 1927
1. קאָנגרעס־פוילן	130.587.77	87.939.83
2. ביאַליסטאָק	59.006.34	52.538.06
3. ווילנע—שטאָט	33.554.94	34.418.59
4. יעקאָבשטאָט	15.068.80	7.066.—
5. פינסק	48.381.85	23.699.10
6. ראָווני	29.567.32	18.591.50
7. לוצאָוו	40.920.64	31.835.25
8. קראַקאָוו	10.379.46	7.252.90
צוזאַמען	367.468.12	264.041.23

ווי עס איז צו זען פון דער טאַבעלע איז די קאָמונאַלע סובוועניע פאַר דער ערשטער העלפט 1928 גרעסער אויף אַן ערך 100.000 זל. אין פאַרגלייך צום יאָר 1927 און באַטרעפט 367.468.12 זל. (אויסער אַן ערך 50.000 זל. פאַר א האַלב יאָר, וועלכע ווערן אויסגעצאָלט דורך די קאָמונאַלע אינסטיטוציעס אין מזרח-גאַליציען אויף דער יתומים-אקציע דירעקט דורך די יידישע קהלות).

עס איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אז די קאָמונאַלע שטיצע פאַר דער צוויי-טער העלפט פון יאָר 1928 וועט זיין גרעסער, ווייל אין דער ערשטער העלפט פון יאָר איז צו באַמערקן א גרויסער מאַנגל אין מיטלען ביי די זעלבסטפאַר-וואַלטונגען און דעריבער וועט דאָס געלט פאַר דער יתומים-אקציע אויסגעצאָלט ווערן ניט לויט די אַסיגנירונגען, נאָר לויט דער שטאַנד פון דער קאַסע.

פון דער זעלבער טאַבעלע איז צו זען, אז אויסער שטאָט ווילנע (ווו דער מאַגיסטראַט מאַכט פאַרמעלע שוועריקייטן ביים פאַררעכענען יתומים אין דער צאָל פון די סובסידירטע) און ביאַליסטאָק (ווו דער וואַיוואָדע האָט אויסגע-מעקט קעגן דעם ווילן פון די זעלבסטפאַרוואַלטונגען באַדייטנדע בודזשעט-פאָסטן אויף דער יתומים-אקציע) איז אומעטום דער צוואַקס פון דער קאָ-מונאַלער שטיצע געשטיגן און האָט א ווייטערדיקע טענדענץ צו שטייגן.

אויך בנוגע דער קאָמונאַלער שטיצע דארף באַמערקט ווערן, אז הגם זי ווערט שוין א גאַנץ קענטיקע פאָזיציע אין בודזשעט פון די צענטראַלעס, איז זי נאָך אַלץ ביי הייַנטיקן טאָג א פאַרהעלטניסמעסיק-קליינע און באַטרעפט ניט מער ווי א זיבעטל פון אַלגעמיינעם בודזשעט פון פאַרבאַנד און די צענטראַלעס.

3. נייע דעקרעטן.

סוף יאָר 1927 און אין יאָר 1928 זיינען פאַרעפנט-לעכט געוואָרן פאָלגנדע דעקרעטן און פאַראָרדענונ-גען אויף דעם געביט פון געזעלשאַפטלעכע שוץ (די פאָריקע געזעצן און פאַר-אָרדענונגען אויף דעמזעלבן געביט זיינען אָפגעדרוקט אין א ספעציעלער בראָ-שור פון פאַרבאַנד):

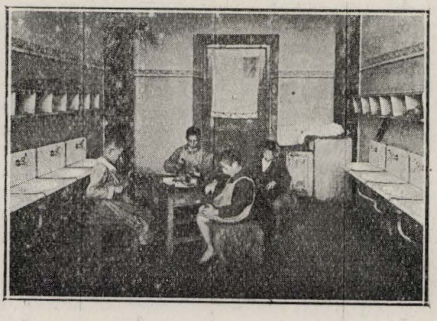
דעקרעט אָדער פאַראָרדענונג	פון	דאַטע	№	דאַטע פון אָנהייבן אין קראַפט
1. וועגן קוואַליפיקאַציעס פון פאַרוואַלטער פון פאַרזאָר-גונגס-אנשטאַלטן	דעפּ. פון אַרבעט	10.10.27	100/27	15.9.27
2. וועגן רעגולאַמין פון אנשטאַלטן		12.10.27	100/27	15.9.27
3. וועגן באַריכטן פון דער טעטיקייט און קאַסע-באַריכטן פון אינסטיטוציעס פון געזעלשאַפטלעכער שוץ . .		23.9.27	2/27	7.9.28
באַמערקונג: די אלע 3 פאַראָרדענונגען זיינען אויספיר-תקנות צום דעקרעט וועגן קאָנטראָל אי-בער די טעטיקייט פון פריוואַטע אינסטיטוציעס .		22.4.27	40/27	30.4.28
4. וועגן בויען און אויסהאַלטן וואַיוואָדישע אנשטאַלטן .		16.1.28	8/28	28.1.28
5. וועגן פאַרטיילן די פאַרזאָרגונגס-פליכטן אין די קאַמו-נאלע פאַרבאַנדן	פון פּרעזידיום	6.3.28	26/28	10.3.28
6. וועגן אַפיציאַנטן און קאָמיסיעס פון געזעלש. שוץ .		6.3.28	29/28	14.3.28
7. וועגן צוזישן-קאָמונאלן צוועק-פאַרבאַנד		22.3.28	39/28	26.3.28

פון די אויבנדערמאָנטע דעקרעטן קען דער דעקרעט וועגן אָפּיעקונעס פאַרגרעסערן די קאָמונאַלע שטיצע אין יאָר 30—1929 און די אויספירונגס־תקנות וועגן אומקערן די קאָסטן פריוואַטע אינסטיטוציעס (צום אַרט. 13 פון דעקרעט 22.4.27) קאָנען באַדייטנד פאַרגרעסערן די קאָמונאַלע שטיצע אין יאָר 31—1930.

י. בריאַנסקי.

יתומים־הויז אין לאָדז, פּולנאַצנא 38.
נייי־וואַרשטאַט.

יתומים־הויז אין לאָדז, פּולנאַצנא 38.
שוסטער־וואַרשטאַט.

די הייל־קאָלאָניע אין ציעכאָצינעק.

שוין 5 יאָר ווי דער פּאַרבאַנד פירט אַ אינטענסיוועס טעטיקייט אויפן געביט פון זומער־קאָלאָניעס.

צווישן די דאָזיקע קאָלאָניעס פאַרנעמט בלי ספק אַ באַזונדערס וויכטיקן אָרט די זומער־קאָלאָניע פון פּאַרבאַנד אין ציעכאָצינעק, וועלכע איז, אין קעגנזאַץ צום גרעסטן טייל זומער־קאָלאָניעס, ניט בלויז אַ רו־ און פלעגונגס־קאָלאָניע, נאָר דער עיקר אַ הייל־קאָלאָניע און טראָגט אַ כאַראַקטער פון אַ צענטראַלער קאָלאָניע פאַר גאַנץ פוילן. דער דאָזיקער ספּעציפישער הייל־כאַראַקטער פון ציעכאָצינקער זומער־קאָלאָניע באַשטימט פאָראויס הן דעם באַשטאַנד פון די קינדער, הן די אַרט פון פלעגונג און דערציאונג והן די אַדמיניסטראַטיוו־טעכנישע אייגנאָרדענונג פון דער קאָלאָניע.

פון דער זומער־קאָלאָניע אין ציעכאָצינעק האָבן גענאָסן קינדער פון אַלע טיילן פון פוילן (אַחוץ מזרח־גאַליציע, וועלכע שיקט אירע קינדער אין אייגענע קאָלאָניעס). די צאָל קינדער איז אין זומער פון 1928 געווען גרעסער ווי אין 1927 צוליב דעם, וואָס סיאיז צוגעקומען אַ 4־טער סעזאָן, וועלכער האָט זיך געענדיקט דעם 10־טן סעפּטעמבער. לויט דעם עלטער האָבן זיך די קינדער פאַרטיילט אויף פאָלגנדיקן אופן:

דער עלטער פון די קינדער

עלטער	ייִנגלעך	מיידלעך	צוזאַמען
4 יאָר	—	1	1
„ 5	—	3	3
„ 6	4	2	6
„ 7	4	8	12
„ 8	8	4	12
„ 9	6	6	12
„ 10	8	8	16
„ 12	6	2	8
„ 11	5	11	16
„ 13	13	20	33
„ 14	10	18	28
„ 15	5	6	11
„ 16	11	30	41
„ 17	6	13	19
„ 18	4	5	9
„ 19	1	4	5
„ 21	1	—	1
„ 22	—	1	1
„ 23	—	1	1
צוזאַמען	92	143	235

פון דער טאַבעלע איז צו זען, אַז די צאָל מיידלעך איז באַדייטנד אַ גרעסערע. דיזעלבע ערשיינונג איז צו באַמערקן יעדן יאָר אויף דער קאָלאָניע

און ווי ס׳באַווייזט די אַלגעמיינע סטאַטיסטיק פון די קור־געסט אין ציעכאָסלאָוואַקיי־נעק איז עס אַן אַלגעמיינע דערשיינונג.

פאַר די 4 זומער־סעזאָנען אין יאָר 1928 — פון דעם 14־טן מאַי ביז דעם 10־טן סעפטעמבער — האָבן גענאָסן פון דער קאָלאָניע 235 קינדער, פון זיי 92 יינגלעך און 143 מיידלעך. חוץ דעם האָבן 14 קינדער געהאַט לויט די פאָרשריפטן פון דאָקטאָר א פאַרלענגערטע קוראַציע נאָך אויף א סעזאָן און אויך אזא אופן באַטרעפט די אַלגעמיינע צאָל קינדער, וואָס האָבן גענאָסן פון דער קאָלאָניע—249.

די קינדער זיינען געווען פון יתומים־הייזער וויי אויך פריוואַט־אַדאָפּטירטע, וועלכע זיינען געשיקט געווארן דורך די צענטראַלעס פון פאַרבאַנד. א געוויסע צאָל קינדער זיינען אויך ניט קיין יתומים, וועלכע זיינען געשיקט געווארן דורך אנדערע אָרגאַניזאַציעס, ווי וואָלצלאַווקער קהלה, „החלוץ" א. א. ביים קאָמפּלעטירן די סעזאָנען, האָט געדינט אלס מאָדוס די פאַרטיילונג לויט די צענטראַלעס, ד. ה. אויף דעם ערשטן סעזאָן האָבן געשיקט קינדער די צענט־ראַלעס פון וואָלין און פּאָלעסיע: אויף דעם צווייטן סעזאָן — די שטאָט ווילנע, „יעקאָפּאָ" און ביאַליסטאָקער ראיאָן; אויף דעם דריטן סעזאָן — די צענטראַלע פון קאָנגרעס־פּוילן און קראַקאָווער געגנט; אויף דעם פערטן סעזאָן — וואָלצ־לאַווקער קהלה, „העלענובעק" און די אָרגאַניזאַציע „החלוץ".

דער דאָזיקער מאָדוס האָט געהאט מעלות אין אָרגאַניזאַציאָנעלן זין, האָט אָבער גלייכצייטיק געהאט דעם חסרון, וואָס דער עלטער פון די קינדער איז געווען א פאַרשיידנארטיקער און אין איין און דערזעלבער צייט איז אויסגעקו־מען צו פירן די אָרבעט און צו האָבן די אויפזיכט איבער ניט קיין גלייכן עלטמענט.

וויי אין די פריערדיקע יאָרן איז אויך אין דעם יאָר 1928 די קאָלאָניע געווען איינגעאָרדנט אין דער געדונגענער ווילע פון ה׳ אָבענד אויף ניעשאוו־סקא גאס בייס סאמע סאָסנע־פּאַרק אין דער געזונטסטער געגנט פון ציעכאָסלא־נעק. דער לאָקאַל באַשטייט פון 2 גרויסע זאלן, 14 צימערן, וואש־צימער, קלייידער־צימער און צימער צו וואַשן וועש. די צימערן זיינען אויסגענוצט גע־ווארן אויף דעם פאָלגנדן אופן: 2 גרויסע זאלן — שלאָפצימערן פאַר 33 קינדער, 8 שלאָפצימערן צו 5 קינדער אין א צימער, 4 צימערן פאַרן פערי־סאָנאל, איין צימער פאַר איזיאָלאַציע און איין צימער פאַר דער אמבולאַטאָריע.

אין פאַרגלייך אָבער מיט די נויטן פון דער קאָלאָניע, וואָס אָנטוויקלט זיך אלץ מער, איז דער לאָקאַל צו קליין און ניט גענוג צוגעפאַסט. פאַרן פאַר־באַנד וועט דעריבער שטיין אויף להבא די אויפנאָבע אויסצוגעפינען מער געאייגנטע לאָקאַל־באַדינגונגען פאַר דער קאָלאָניע.

מיר גייען אַריבער צום הויפּט־צוויג פון דער אַרבעט אויף דער היי־קאָלאָניע, ד. ה. צו דער מעדיצינישער טעטיקייט. די קינדער פאַר זייער אָנ־קומען אויף דער קאָלאָניע ווערן אונטערזוכט דורך א דאָקטאָר, וועלכער קוא־ליפיצירט און שטעלט פעסט די גויטוועגדיקייט פון קוראַציע אין ציעכאָסלאָוואַקיי.

יעדער קינד קומט דעריבער קיין ציעכאָצינעק מיט אַ געזונטהייטס־קאַרטע, וועלכע אַנטהאַלט אַלע פּרטים וועגן זיין געזונטצושטאַנד.

אויף דער קאָלאָניע האָבן זיך די קינדער קורירט אויף פאָלגנדע קראַנק־הייטן: 1) סקראָפל, 2) ראַכיט, 3) שווינדזוכט פון בייגער, געלענק און דריזן, 4) רעוומאַטיזם פון געלענק און מוסקלען, 5) אַרטריעטיזם (בייַ עלטערע), 6) פאַראַליז פון מוסקלען און נערוון, 7) אויסקרימונג פון חוט־השדרה.

יעדער קינד וועלט אין משך פון חודש (מינימום) צוויי מאָל אונטערזוכט דורכן דאָקטאָר. דאָס ערשטע מאָל גלייך נאָכן אָנקומען, בכדי פעסטצושטעלן די געהעריקע פאָרשריפטן פאַר דער קוראַציע. די צווייטע אונטערזוכונג קומט פאָר נאָך די ערשטע צווייַ וואָכן מיטן צוועק פעסטצושטעלן די ווירקונג פון דער קוראַציע און צו ס׳איז ניט נויטיק אַן ענדערונג אין די פאָרשריפטן. די מעדיצינישע הילף איז אויף דער קאָלאָניע געגעבן געוואָרן אין דער פולער מאָס. ס׳זיינען אָבער־וענדעט געוואָרן אַלע היילמיטלען, וואָס זיינען נאָר געווען נויטיק פאַר דער פאַרבעסערונג פון געזונטצושטאַנד פון די קינדער, ניט רעכענדיק זיך אַפילו מיט די גרעסערע קאָסטן. צו דער דיספאָזיציע פון דער מעדיצינישער אָפטיילונג האָט זיך געפונען אַ ספּעציעלער אַמבולאַטאָרישער צימער, וועלכער איז געווען באַאָרגט מיט די נויטיקע ספּעציפישע מכשירים, ווי אויך מיט אַ קלייַנער אפטייק. מיט דער אַמבולאַטאָריע האָט פאַרוואַלטעט אַ היגיענישטין, וועלכע האָט געאָרגט דערפאַר, אַז די פאָרשריפטן פון דאָקטאָר זאָלן ווי געהעריק אויסגעפירט ווערן. אין דער אַמבולאַטאָריע מאַכט די היגיע־ניסטין די נויטיקע באַנדאַזשירונגען, מאַסאַזש וכדומה און באַאָרגט די רעצעפטן, וועלכע זי גיט די קינדער אין דער געהעריקער צייט. וען ס׳איז נויטיק, באַ־זאָרגט זי די קינדער, מיטן הסכם פון קאָלאָניע־דאָקטאָר, מיט ספּעציאַליסטן־דאָקטוירים און אונטער איר אויפזיכט באַקומען זיי דאָן די פאַרגעשריבענע ספּעציעלע קוראַציע.

אין די טעג פון גוטע וועטערן זיינען די קינדער געגאַנגען אויף די זאַמדן, וואו ס׳זיינען פאַרגעקומען זונענבעדער.

לויט די פאָרשריפטן פון דאָקטאָר האָבן די קינדער פאַר דער גאַנצער צייט פון דעם זומער באַקומען פאָלגנדע בעדער:

זאַלץ	4.138
בלאָטעוואַנעס	12
פאַסאָנען	197
אינהאַלאַציעס אַלגעמיינע .	597
" ספּעציעלע .	73
גאַז־וואַנעס " .	46
בלאָטע־קאָמפרעסן . . .	69
הידראָפאַטיע	14

אַדאַנק דער אינטערוועניר בייַם דירעקטאָר פון קוראָרט איז געלונגען צו באַקומען אומזיסט 66 פאַסאָנען, 17 גאַז־וואַנעס און 32 בלאָטע־קאָמפרעסן און הנחות אויף די איבעריקע בעדער.

אויסער די בעדער זיינען די קינדער אויך געגאַנגען אין אַ ספּעציעלן אַנשטאַלט אויף הייל־גימנאַסטיק.

ניט קוקנדיק אויף די שווערע באַדינגונגען פֿאַר דער סאַניטאַר־היגיענישער אַרבעט, מוז מען דאָך באַצייכענען מיט צופֿרידנקייט, אַז פֿאַרן גאַנצן זומער זיינען פון 235 קינדער געלעגן אין דער איזאָלאַציע נאָר 16 קינדער, וועלכע זיינען געווען קראַנק אויף ברענדיט, מאָגן, אַנגינע, בלאָטערן און הויט־רייצונג. די אַלע אויבנדערמאָנטע קינדער זיינען געזונט געוואָרן אויפן אָרט. בלויז איין קינד איז אַוועקגעשיקט געוואָרן קיין וואַרשע.

גרויס אויפמערקזאַמקייט איז געגעבן געוואָרן אויף דער דערנערונג פון די קינדער. נאָך אַ רייַ באַראַטונגען מיט דער באַטייליקונג פון דאָקטאָר איז אויסגעאַרבעט געוואָרן אַ ספּעציעלע מעניו. די קינדער האָבן באַקומען 5 מאָל אין טאָג עסן און ווי ס׳איז צו זען פון די טעגלעכע באַריכטן, איז די מעניו אַזוי אויסגעאַרבעט געוואָרן, אַז אין משך פון דער וואָך חזרן זיך ניט איבער דיזעלבע מאכלים. בכדי צו האָבן אַ באַגריף ווען דער באַשפייזונג פון די קינדער אויף דער קאָלאָניע ברענגען מיר אַלס ביישפיל די שפּייז־קאַרטע פון טאָג: 1־טער פֿרישטיק — 2—3 זעמל מיט אַ טעפּל מילך; 2־טער פֿרישטיק — שמאָנט, ברויט מיט פּוטער, קאַווע; מיטאָג — בוראַקעס־זופּ מיט קאַרטאָפֿל, זראַזעס מיט קאַשע און קאָמפּאָט; פּאָר־אָוונטברויט — קעפּיר, ברויט מיט פּוטער; אָוונטברויט — אייער, ברויט מיט פּוטער, קאַקאָ.

די קינדער האָבן זיך גוט ערהוילט און ס׳איז זיי צוגעקומען אין וואָג. פֿאַר דער צייט פון חודשדיקן סעזאָן זיינען די קינדער אייניקע מאָל געוואויגן געוואָרן. דער וואוקס פון וואָג איז געווען פאָלגנדער:

ס׳איז צוגעקומען ביי:

60 קינדער.	— 1 קילאָ	14 קינדער.	3,50 קילאָ
15 „	1,25 „	9 „	— 4 „
24 „	1,50 „	3 „	4,50 „
31 „	— 2 „	5 „	— 5 „
23 „	2,50 „	1 „	— 7 „
19 „	— 3 „		

בלויז ביי 23 קינדער איז קיין וואָג ניט צוגעקומען און ביי 8 קינדער — איז אָפּגעקומען. דאָ דאַרף מען אָבער נעמען אין באַטראַכט די וויכקונג פון די בעדער.

אויף אַ קינד איז דורכשניטלעך צוגעקומען 1,8 קילאָ, שוין אַרייַנגערעכנט נעגדיק די אומפּאַרענדערונג און פּאַרלוסט פון וואָג ביי אייניקע קינדער.

דער אויסזען פון די קינדער האָט זיך אויסערגעווייַנלעך פֿאַרבעסערט. די קינדער, וועלכע זיינען אָנגעקומען בלייכע, מאָגערע, שוואַכע קערן זיך אום אַהיים אָפּגעברענטע, פולערע און מונטערע. די פלעגמאַטיקער זיינען געוואָרן באַדייטנד רירעוודיקער און לוסטיקער, די וויכקונג פון די בעדער איז גאָר

גרויס. פאר די עטלעכע יאָר עקסיסטענץ פון אונזער קאָלאָניע, האָבן מיר געהאט קראַנקע קינדער, וועלכע מען האָט געמוזט טראָגן אויף די הענט און אריינזעצן אין די וואַנעס און נאָך דער קוראַציע זיינען זיי געגאַנגען אפילו אָן דער הילף פון א שטעקן.

וויטער דאַרף מען זיך אָפשטעלן אויף דער דערציערישער טעטיקייט. צוליב דעם וואָס די הויפט־אויפמערקזאַמקייט אין א היל־קאָלאָניע ווערט אָפגעגעבן אויף קוראַציע, איז די וויכטיקסטע אויפגאַבע פון די דערציערס געווען — צו שטיין אויף דער וואַך, אַז די נויטיקע קוראַציע זאָל ווי געהעריק דורכגעפירט ווערן. די דערציער און דערציערינס זיינען דעריבער אין זייער אַרבעט ניט געווען אַוטאָנאָם און זיינען געווען אָפהענגיק פון די מעדיצינישע אָנווייזונגען. די דערציערישע אַרבעט אויף א היל־קאָלאָניע ווערט איינגעפאַסט אין א ראַם פון אויפזעערישער אַרבעט.

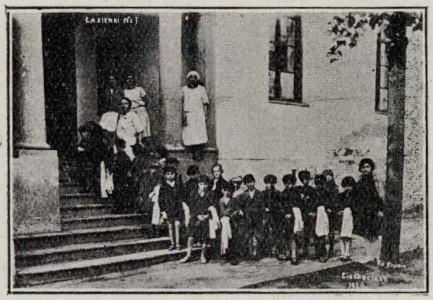
די קינדער זיינען אין משך פון גאַנצן טאָג ניט געבליבן קיין איין רגע אָן דער השגחה פון די דערציערינס: פון אויפשטיין ביזן שלאָפן־גיין האָבן זיי פאַרבראַכט צוזאַמען מיט די קינדער. אָבער אויסער דער אויספירונג פון טאָג־פלאַן האָט נאָך דער דערציער געהאַט ספעציעלע אויפגאַבן פון אָפהיטן די דיסציפלין און די אַלגעמיינע אָרדענונג און אויפקוקן, אַז דאָס צוזאַמענלעבן פון די קינדער זאָל זיין א פרידלעך און אינטערעסאַנט און אויך זאָרגן, אַז די קינדער זאָלן שטרענג אָפהיטן די רייניקייט אין די שלאָפצימערן. אויף דער היל־קאָלאָניע אין ציעכאָצינעק האָט דער ערציער אויך די אויסערסט־וויכטיקע אויפגאַבע — צו זאָרגן, אַז די קינדער זאָלן, לויט די פעסטגעשטעלטע סאַניטאַר־שריפטן פון דאָקטאָר, באַקומען די געהעריקע צאָל בעדער אין דער געהעריקער צייט. די קינדער ווערן דעריבער באַגלייט צו די וואַנעס דורך די דערציער, וועלכע היטן אָפּ די פעסטגעשטעלטע טעמפעראַטור פון דער וואַנע וויי אויך די געהעריקע צייט.

בייַ די עקסיסטירנדע באַדינגונגען פאַלט אויס די דערציער זייער שווער צו דערפילן די אויפגאַבע פון ווייַלן די קינדער. צו דעם צוועק זיינען פאַראַן אויף דער קאָלאָניע פאַרשיידענע שפילצייג ווי קראָקעט, פילקעס, דאָמינע, שאַשקעס, שאך א. א. אויסער די שפילצייג געפינט זיך אויך אויף דער קאָלאָניע אַן אייגענע ביבליאָטעק פאַר קינדער און יוגנטלעכע אויף העברעאיש, ייִדיש און פויליש. די ביכער ווערן אַרויסגעגעבן טעגלעך אונטער דער אויפזיכט פון די דערציערס. א חוק די פאַרווייַלונגען אין דער ווילע ווערן אויך איינגעאָרדנט א ריי קלענערע און גרעסערע אויספלוגן. עס ווערן באַזוכט אין משך פון מאָנאַט די טענזשניע, זאָלץ־ראַפינעריע, דער קור־פּאַרק, טענזשניע־פּאַרק, וואו די קינדער שפּאַצירן, הערן מוזיק, און אויך די שכנותדיקע לאָנקעס, וועלדל און דערפל. בעת דעם אָפרו אויף דער פרישער לופט גיבן די דערציער דערקלערונגען די קינדער וועגן פאַרשיידענע נאַטור־דערשיינונגען, אייגנשאַפטן פון ציכאָצינעק, און ס׳ווערן געפירט שמועסן וועגן קינדער־לעבן. אַן אויסזרגעווייַלנדיק־גוטן אייַנדרוק האָט געמאַכט אויף די קינדער דער אויספלוג קיין טאַרן.

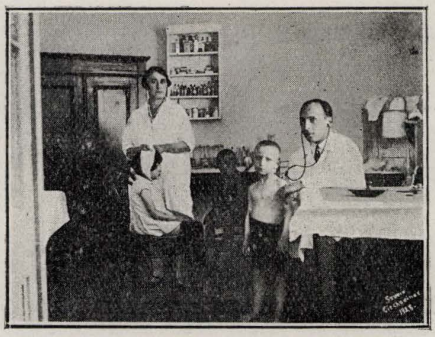
עס זיינען אויך דורך די קינדער באַזוכט געוואָרן די אַלע ספּעציעל פאַר זיי אייננעאָרדנטע פּאַראַנשטאַלטונגען, ווי די קינדער־פּאָרשטעלונג אין טעאַטער, קינאָ א. א.

די קינדער האָבן מיט אייגנע קרעפטן אייננעאָרדנט אַ פּאָרשטעלונג און אַרויסגעגעבן אַ צייטונג.

ח. שיחור.

די הייל־קאָלאָניע אין ציכאָצינעק.
די קינדער גייען אין די בעדער.

די הייל־קאָלאָניע אין ציכאָצינעק.
די קינדער ווערן אויסגעהערט פון דאָקטאָר
אין אמבולאַטאָריע פון קאָלאָניע.

פינאַנס = באַריכט

פון דער היל־קאָלאָניע אין ציעכאָצינעק אין יאָר 1928

(אין זלאָטעס).

ארט פון דער אויסגאַבע	סעזאָנען 1	2	3	4	אויסגעגעבן אין ווערשע	צוזאמען
דערנערונג	4.076.47	3.842.46	5.022.26	5.784.24	—	18.725.43
בעדער	741.60	645.20	1.157.90	1.385.45	—	3.930.15
מעדיקאמענטן	51.05	66.41	193.98	135.99	269.65	717.08
אינווענטיצעס	138.05	51.60	17.—	18.50	—	225.15
אינווענטאר	473.70	92.25	4.—	28.30	53.70	651.95
רייזע־הוצאות פון די קינדער א, א.	759.55	668.50	624.40	865.81	3.099.75	6.018.01
באהייצונג און באלייכטונג	139.80	173.06	187.02	373.61	—	873.49
דירה־געלט	—	—	—	—	5.700.—	5.700.—
באַרריכטן מלבושים	24.—	18.—	35.—	15.—	—	92.—
געהאלט	382.—	390.—	390.—	470.75	6.600.—	8.232.75
קאנצעל. אויסגאבן	29.35	13.35	21.55	18.85	51.40	134.40
וועש־וואשן	93.70	95.50	206.85	166.75	—	562.80
פארשיידענע	420.24	309.10	553.31	682.60	119.40	2.084.65
צוזאמען	7.329.41	6.365.43	8.413.27	9.945.85	15.893.90	47.947.86

דער צענטראַלער קאָמיטעט פאַר אויפזיכט איבער יידישע יתומים אין לוואָוו.

דער קאָמיטעט איז אַנטשטאַנען נאָך אין יאָר 1916, לויט דער איניציאטיוו פון א הייפל פריוואַטע פערזאָנען, אַלס אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט דעם ציל אויסשליסלעך די אויפזיכט איבער די יידישע מלחמה־יתומים, ד. ה. איבער קינדער, פון וועלכע דער פאָטער אָדער ביידע עלטערן זיינען געפאַלן אָדער פאַרלאָרן געגאַנגען אין די מלחמה־יאָרן. די דאַמאַלסטיקע עסטרייכישע רעגירונג האָט באַאַנדלט די פראגע פון די מלחמה־יתומים, אַלס איינע פון די פראַבלעמען, וועלכע שטייען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער וויייטערדיקער מלחמה־פירונג, עוועַנטועל מיט דערפירן זי צו א גינסטיקן רעזולטאַט. די אַקציע פאַר די מלחמה־יתומים האָט דעריבער געגאָסן די פולע אונטערשטיצונג פון דער רעגירונגס־מאַכט און איז פון אָנהייב געפירט געוואָרן דערהויפט מיט דער הילף פון די רעגירונגס־פאָנדן. אין גיכן איז דערצו צוגעקומען א זייער באַדייטנדע מאַטעריעלע הילף מצד דער געזעלשאַפט צו העלפן פאַרלאָזענע יידישע קינדער אין גאַליציע און בוקאָווינע, וואָס האָט דאַן עקסיסטירט אין ווין. דערהויפט אַדאַנק דער הילף פון דער דאָזיקער געזעלשאַפט האָט זיך אונז אַיינגעגעבן צו שאַפן אין גאַליציע א גאַנצע רייַ דערציאונגס־ און אויפזיכטס־אינסטיטוציעס. דערביי איז אויך אין גרויסן מאַסשטאַב געפירט געוואָרן די אַקציע פון שוץ אויסער די וועגט פון אַנשטאַלט, מיט דער הילף פון מלוכה־סובסידיעס. דער דאָזיקער מצב האָט געדויערט פמעט אָן ענדערונגען ביזן סוף פון דער וועלט־מלחמה, דער צעפאַלונג פון עסטרייך און דער אַנטשטייאונג פון דער פוילישער מלוכה. צום סוף פון יאָר 1918 און אין יאָר 1919 האָט די יתומים־אַקציע איבערגעלעבט ביי אונז א זייער שווערן קריזיס, צוליב דעם, וואָס מ׳האָט אינגאַנצן אויפגעהערט צו געבן די מלוכה־סובסידיעס און גלייכצייטיק איז שווער געווען אָנצוקניפן א קאָנטאַקט מיט אויסלאַנד, אין דער ערשטער רייַ מיט דער אויבנדערמאַנטער ווינער געזעלשאַפט. אינגיכן אָבער האָט זיך אייַנגעגעבן טיילווייז צו באַנייען די אַקציע און דערנאָך צו פאַרברייטערן זי אַלץ מער און מער אַדאַנק דער הילף, וואָס האָט אָנגעהויבן אָנצוקומען פון אַמעריקע.

מיטן מאָמענט, וועַן דער דזשוינט האָט אָנגעהויבן ביי אונז אין לאַנד זיין טעטיקייט, איז די אָרגאַניזאַציע פון יתומים־שוץ שוין געווען אַוועקגעשטאַלט אין דער גאַנצער בריט. מיר האָבן פאַרמאָגט א נעץ פון אַנשטאַלטן און הייַמען, ווי אויך קאָמיטעטן פאַר שוץ אויסער די וועגט פון אונזערע אַנשטאַלטן; עס איז געפירט געוואָרן אַן אינטענסיוו אַקציע פאַר זומער־קאָלאָניעס, א באַקליידונגס־אַקציע א. אַ. וו. די טעטיקייט פון דזשוינט איז בעאַנגען פאַראַלעל מיט דער אַרבעט פון צענטראַל־קאָמיטעט, אָבער פון אָנהייב אין פולשטענדיקער אומאָפהענגיקייט פון אים. ביסלעכווייז אָבער איז אָנגעקניפט געוואָרן א ענגערער קאָנטאַקט. אַדאַנק דער אַקציע פון דזשוינט האָט

די אָרגאַניזאַציע באַווײַזן זיך צו קאָנסאָלידירן, זיך פֿאַרשטאַרקן, פֿאַרבעסערן אירע אינסטיטוציעס, פֿאַרטיפֿן און ראַציאָנאַליזירן די גאַנצע אַרבעט.

אין יאָר 1923 האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט איבערגענומען די יתומים־אַקציע אין מזרח־גאַליציע פון דזשוינט־ביוראָ, וואָס האָט זיך דאַן ליקווידירט, און פֿירט זי בײַזן היינטיקן טאָג. גלייכצייטיק ווערט דער צענטראַל־קאָמיטעט פֿאַרוואַנדלט אין אַ סטאַטוס־אָרגאַניזאַציע, א. נ. דער פֿאַרבאַנד פון אַלע יתומים־קאָמיטעטן אין געגנט. אונטערן שוץ פון צענטראַל־קאָמיטעט האָבן זיך דאַן געפֿונען 3658 יתומים, די צאָל אַנשטאַלטן האָט באַטראָפֿן 28, די צאָל קינדער, וועלכע האָבן באַקומען אַ פּראָפּעסיאָנעלע בילדונג 469. אין דעם יאָר האָבן געגאָסן פון זומער־קאָלאָניעס 554 יתומים. דער אַלגעמיינער ביודזשעט פון דער אַקציע האָט אין יענעם יאָר באַטראָפֿן אין הוצאות 39.984.728.675 פוילישע מאַרק: דערפון האָט 34.679.644.788 פוילישע מאַרק צוגעשטעלט דער דזשוינט, עוועַנטועל דער פֿאַרבאַנד פון די צענטראַלעס פֿאַר יתומים־פֿאַרזאָרגונג אין פוילן.

אין יאָר 1924 פֿאַרקלענערט זיך די צאָל קינדער ביז 2.948 צוליב דעם, וואָס דער דזשוינט האָט פֿאַרקלענערט זיין סובסידיע. מיר קענען היינט־ניט פעסטשטעלן די פּראָפֿאַרציע, אין וועלכער ס׳האָט זיך גלייכצייטיק פֿאַרקלענערט דער אַלגעמיינער ביודזשעט פון דער אַקציע, צוליב דעם וואַלוטע־כאַאָס, וואָס האָט דאַן געהערשט. איז היינט אוממעגלעך פעסטצושטעלן אַ פעסטע באַרעכענונגס־איינהייט. אין יעדן פֿאַל קען מען פעסטשטעלן, אַז די סובסידיע פון דזשוינט, וואָס האָט אין יאָר 1923 אויסגעמאַכט ביז 85 פּראָצענט פון באַטרעף פון דער אַקציע, איז אין יאָר 1924 געווען עטוואָס מער פון 50 פּראָצענט.

דער יאָר 1925 קען כאַראַקטעריזירט ווערן מיט דער ווייטערדיקער רעדוקציע פון דער דזשוינט־סובסידיע און מיטן ווייטערדיקן פאַלן פון דער צאָל קינדער. עס איז כדאי צו פֿאַרנאָטירן, אַז טראָץ דעם, וואָס די אַלגעמיינע צאָל קינדער האָט זיך פֿאַרקלענערט, וויזן אַרויס ספּעציעלע צוויגן פון דער אַרבעט אַן אינטענסיוויע טעטיקייט. דערהויפּט איז באַדייטנד געשטיגן די צאָל יתומים, וואָס האָבן זיך געלערנט אַ פּאַך. ס׳איז אויך פֿאַרגרעסערט געוואָרן די צאָל קאָלאָניעס און די צאָל קינדער, וואָס האָבן געגאָסן פון זיי. אַ חוץ דעם האָט זיך אָנגעהויבן די פונאַנדערבויאונג פון די פּראָפּ. שולן. די מעדיצי־נישע הילף האָט באַקומען אין דער סאַנאַטאָריע אין דעמבין אַ גלענצנדן מיטל צום קאַמף מיטן געפֿערלעכסטן שונא פון אונזערע קינדער, ד. ה. מיטן סובּערקולאָז.

אין יאָר 1926 אַנטוויקלט זיך באַדייטנד די אַקציע אין יעדער ריכטונג. די אַלגעמיינע צאָל קינדער שטייגט ביז 4.343. די צאָל פון די, וואָס לערנען אַ פּאַך, איז אין פֿאַרגלייך מיטן יאָר 1925 געשטיגן מער ווי דרייפֿאַך: פון 489 אויף 1.563. עס איז אויך געשטיגן די צאָל פון די זומער־קאָלאָניעס, וואו עס זיינען אויסגעהאַלטן געוואָרן 825 ק׳נדער. דער אַלגעמיינער ביודזשעט פון דער אַקציע האָט אין דעם יאָר באַטראָפֿן 1.428.775.74 זלאָטעס. דערבײַ האָט

די סובסידיע פון פֿאַרבאַנד באַטראָפֿן 817.161.20 זלאָטעס. די אייגענע הכנסות 578.361.33 זלאָטעס.

אין יאָר 1927 איז די צאָל קינדער באַדייטנד פֿאַרקלענערט געוואָרן; דערבײ איז פֿאַרגרעסערט געוואָרן כּמעט אויף 15 פּראָצ. דער ביודזשעט פון דער אָקציע, וואָס באַווייזט איר אינטענסיווע פֿאַרטיפונג. אין דער דעקונג פון ביודזשעט אין דעם יאָר נעמט דער פֿארבאַנד אָן אָנטייל אין דער הויך פון 41,5 פּראָצ.

אין ערשטן האַלביאָר פון 1928 האָט זיך די צאָל יתומים באַדייטנד פֿאַרקלענערט. דערבײ אָבער איז דער אַלגעמיינער ביודזשעט פֿאַרבליבן כּמעט אומגעענדערט אין פֿאַרגלייך מיטן ערשטן האַלביאָר פון 1927. דערפֿאַר אָבער איז פֿאַרגעקומען א גרינדלעכע ענדערונג אין דער פּראָפֿאָרציע צווישן די סומען, וואָס ס׳האָט געגעבן אויף דער אָקציע דער דזשוינט און די געזעלשאַפֿט. די סובסידיעס פון פֿארבאַנד האָבן געדעקט קנאַפּע 22 פּראָצ. פון די אַלגעמיינע הוצאות. די אייגענע הכנסות, וועלכע האָבן אין משך פון גאַנצן יאָר 1927 באַטראָפֿן 845.476.99 זלאָטעס, האָבן אין דעם ערשטן האַלביאָר פון 1928 אויסגעמאַכט נאָר 509.268.89 זלאָטעס.

דער מצב פון דער יתומים-אָקציע אין אונזער ראַיאָן איז צום 1-טן יולי 1928 אין ציפֿערן געווען פֿאָלגנדער:

אין מזרח-גאַליציע זיינען טעטיק 99 אינסטיטוציעס, עוועטועל קאָמי-טעטן, אין 66 פונקטן. די יתומים-געזעלשאפֿטן אין אונזער ראַיאָן האָבן צוזאַ-מען 16.322 מיטגלידער. ס״ה געפֿינען זיך אונטערן שוץ פון אונזערע קאָמיטעטן 3.199 יתומים, צווישן זיי 971 קיילעכדיקע יתומים און 2.228 האַלבע יתומים. אין די אַנשטאַלטן געפֿינען זיך 1.394 יתומים, דהיינו 572 קיילעכדיקע יתומים און 822 האַלבע יתומים. די איבעריקע געפֿינען זיך אונטער פּריוואַטער אויפ-זיכט, דערהויפּט בײ די מוטערס און נאָענטע קרובים, און 213 יתומים בײ פּרעמדע. א סאַך לערנען זיך 1.131 יתומים, דערפון 542 יינגלעך און 589 מיידלעך. פּראָפּעסיאָנעלע בילדונג מאַכן דורך 280 יתומים אין פּראָפּעסיאָנעלע שולן און 851 בײ פּריוואַטע מייסטערס. אין ערשטן האַלביאָר 1928 האָבן פֿאַרענדיקט זייער פּראָפּעסיאָנעלע בילדונג 47 יתומים.

ווי מיר האָבן שוין אויבן דערמאָנט, איז אין לויפֿנדיקן יאָר די סובסידיע פון דזשוינט געפֿאַלן בײז 22 פּראָצ. פונם אַלגעמיינעם ביודזשעט פון דער אָקציע. מען מוז אָבער קאָנסטאַנטירן, אַז די מאַטעריעלע הילף פון דער געזעלשאפֿט גופֿא איז דערגאַנגען בײז דעם מאַקסימום, וואָס לאָזט זיך איבערהויפּט דער-גרייכן בײ די איצטיקע באַדינגונגען, און אַז די פּולשטענדיקע אָפּשטעלונג פון דער סובסידיע פון דזשוינט וועט נאָר אין דעם פֿאַל ניט אַרויסרופֿן קיין אָפּ-שוואָנג פון דער אָקציע, אויב ווייניקסטנס דעם דאָזיקן דעפּיציט וועלן אונז דעקן די סובסידיעס פון די זעלבסטפֿאַרוואַלטונגען. דערבײבער טאָקע פּירט דער צענטראַל-קאָמיטעט זינט א לענגערע צייט א זייער ענערגישן קאַמף, כּדי די יידישע יתומים-אָקציע זאָל באַקומען די סובסידיעס, וואָס עס קומען איר מצד די קאָמונאַלע פֿארבאַנדן. דעם דאָזיקן קאַמף פּירן מיר קאָנסעקווענט, און אין

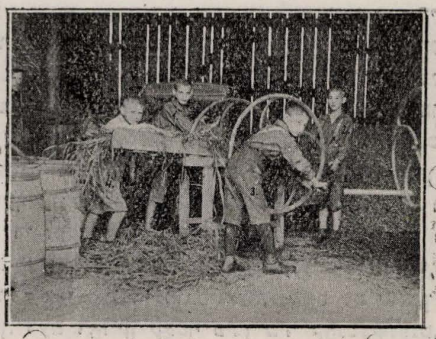
דער ריכטונג גייען מיר כסדר פאָראויס, הגם מיט לאַנגזאַמע שריט. זייער א ווייכטיקער אינסטרומענט אין דעם דאָזיקן קאַמף איז דער חודש־זשורנאַל "Przegląd społeczny" (געזעלשאַפטלעכע איבערזיכט), וואָס מיר גיבן ארויס זינט א יאָר און וואָס עס דינט אונז גלייכצייטיק סיי אלס מרכז־מאַגאַזין, סיי אויפצוהויבן די געזעלשאַפטלעכע ארבעט אין אונזער געגנט. דער דאָזיקער אָרגאַן האָט שוין הינטער זיך א גאַנצן יאָר ארבעט און ס׳איז פאַרהאַן א האַלבע נונג, אז ער וועט באַוויזן מיט דער צייט צו באַקומען די אָנערקענונג און אונטערשטיצונג פון די ברייטע שיכטן פון דער געזעלשאַפט.

דער פערזאָנאַלער צוזאַמענשטעל פון צענטראַל־קאָמיטעט איז פאָלגנדיקער: פאָרזיצער ד״ר וויטאָלד וויזענבערג, פארטרעטער ד״ר מאַקס שאַף און ד״ר קאראָל האַלפערן, מיטגלידער פון עקזעקוטיוועט (אָחוץ די אויבנדערמאָנטע): ד״ר צעציליע קלאָפסטען (סעקרעטאר), ד״ר אדא רייכענשטיין (קאַסירער), ד״ר אדאָלף שאָר, ד״ר הערמאַן פארנאס. אין הויפט־ראַט פון צענטראַל־קאָמיטעט גייען אריין א חוץ די אויבנדערמאָנטע מיטגלידער פון עקזעקוטיוועט: בערטא אקסעלבראַד, ד״ר איזידאָר באַהר, יוען איגנאַצי פיש, אינזש. זיגמונט באַראַנד דיר. הערמאַן האָראָוויץ, מינע מינץ, ד״ר יוזף קימעלמאַן, ד״ר ישראל מאַטפוס און ד״ר מארקוס אָלעסקער.

ד״ר י. קאַן.

שלאָסערײַ־ווערשטאַט אין סיגנויאויקא בײַ לוואָוו.

פערמע אין דראָהאָביטש.

די טעטיקייט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים-פארזארגונג אויף וואלין.

(1923 — 1928).

כמעט די איינציקע געגנט, וואו עס איז ביז נאך דעם וועלט-קריג ניט געפירט געוואָרן קיין שום ארבעט פאר יתומים-פארזארגונג — איז געווען וואָלין, בעת אויף אנדערע געביטן פון געזעלשאפטלעכער טעטיקייט, איז דאָרט גראָד פיל געטאָן געוואָרן. ערשט דער וועלט-קריג און די גרויזאמע געשעענישן נאָך אים האָבן ארויסגערוקט דאָס יתומים-פראָבלעם אויף דעם ערשטן אָרט. צו דער ארבעט האָט זיך געמוטען לכתחילה דער „דזשוינט", ווייל די אָרטיקע געזעלשאפט איז דאָן געווען צו הילפלאָז און נידערשלאָגן.

די לאָגע פון די יתומים איז געווען אַ שרעקלעכע: די אומגליקלעכע קינדער האָבן זיך אין פולן זין פון וואָרט געווארטלאָגערט ניט נאָר אין די גאַסן, נאָר אויף די ברייטע לאָנקעס און וועגן, אויף די פעלדער און וועלדער. עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואָס אין דער ערשטער צייט פון דער ארבעט האָט ניט געקענט זיין קיין רייד פון אַ וועלכער עס איז סיסטעם און פלאַנמעסיקייט אָדער פון וויטערע פערספעקטיוון.

אויף וואָלין האָבן זיך דאָן געפונען ביי 12.000 יתומים, פון זיי בערך 7.000 מלחמה- און פאָגראָם-יתומים. די דאָזיקע קינדער האָבן זיך גענויטיקט אין באַלדיקער דרינגענדער הילף: מ'האָט זיי געדארפט היילן פון פארשיידענע קראַנקייטן, זיי באַקליידן און באַשוכן. ערשט מיט דער צייט, וען די אָרטיקע יידישע געזעלשאפטלעכקייט איז מער-ווייניק געקומען צו זיך, איז זי צוגעצוגן געוואָרן צו דער ארבעט, וועלכע האָט אָנגענומען אַ מער אָרגאַניזירטן און טיפערן כאַראַקטער.

אָנהויב 1923 איז פאָרגעקומען די ערשטע קאָנפערענץ פון די אַוויגע-רופענע יתומים-קאָמיטעטן, אויף וועלכע עס איז געלייגט געוואָרן דער גרונט-שטיין פון דער איצט עקסיסטירנדער געזעלשאפט פאר יתומים-פארזארגונג.

אין משך פון דער צייט זיינען פאָרגעקומען 6 קאָנפערענצן פון דער געזעל-שאפט, פון זיי די לעצטע אין יוני 1928, אויף וועלכער ס'איז אויך אויסגעווייזלט געוואָרן אַ נייער צענטראַל-קאָמיטעט אין באַשטאַנד פון: ה' וויינ — פאָרזיצער, פרוי לאַנדיס ראָזא (דובנע), ה' דענענבערג א. און רויזען מיכל — ויצע-פאָר-זיצערס, ה' בערלינער י. — קאסירער און ה' שפילבערג ליב — סעקרעטאר; אַלס מיטגלידער: פרוי בערלינער ראָזא (ראָוונע), ה"ה בערגער יהושע (לוצק), דודזאָן חיים (אָסטראָג), גאָכמאַן יצחק (ק. סעלישטש), אַדוואָקאַט וויינסגלוז אַ. (ראָוונע), ד"ר לאַנדסבערג ב. (קרעמעניץ), ד-ר מאנטעל מ. (ראָוונע), שנע-ראָר משה (זדאָלבונאָוו) און שרייער ישראל (וולאָדימיר). אַלס זייערע פאָר-טרעטערס ד"ר באָם (וואָרקאָוויטש), ה"ה גאָלדרינג (קרעמעניץ), אַדוו. עפּעל-בוים יעקב (קאָוועל), וואולאָך י. (קאָרעץ), פעפער חיים (ראָזישטש), שלייפ-

שטיין שמחה (זדאָלבונאָוו), פרייוונער מאָטל (לובאָמל) און מירמעלשטיין דוד (האָשטש).

אין דער עקזעקוטיוועַ זיינען אויסגעוויילט געוואָרן: אַדוו. ווייסגלוז — פאָרזיצער, ד"ר לאַנדסבערג, — וויצע־פאָרזיצער, און מיטגלידער: ד"ר מאנטעל, י. בערלינער, א. דענענבערג, ל. שפילבערג, י. בובעס, מ. שנערער.

צום 1־טן יולי 1928 האָט די געזעלשאַפט פאַרמאָגט 59 אָפּטיילונגען אין פאַרשיידענע שטעט. די אַלגעמיינע צאָל מיטגלידער דערגרייכט ביז 6.800. די דירעקטע אַרבעט ווערט אָנגעפירט דורך די פאַרוואַלטונגען פון די אָפּטיילונגען, אין באַשטאַנד פון וועלכע ס׳גייען אַרײַן 430 מיטגלידער. דער דורכשניטלעכער מיטגלידס־אָפּצאָל מאַכט אויס 3.200 זל. א מאָנאַט, ד. ה. צו קנאַפּע 48 גראָשן א מאָנאַט אויף א מיטגליד.

די אַרבעט ווערט געפירט אויף צוויי געביטן: 1) פאַר די קינדער אין די אַנשטאַלטן און 2) פאַר די קינדער מחוץ די אַנשטאַלטן. ליידער געפינט זיך די וואָלינער צענטראַלע אין דער אומאָנגענעמער לאָגע, וואָס די מערהייט פון אירע קינדער איז צושפּרייט איבער די קלענערע פונקטן, וואו עס זיינען קיין אַנשטאַלטן ניט פאַראַן.

צום 1־טן יולי 1928 האָט אונזער געזעלשאַפט פאַרמאָגט 11 געשלאָסענע אַנשטאַלטן (3 בורסעס און 8 בתי־יתומים). אין די דאָזיקע אַנשטאַלטן געפינען זיך 256 קינדער. פון די 11 אַנשטאַלטן האָבן 7 אייגענע הייזער, דריי פון וועלכע ס׳זיינען דערוואָרבן געוואָרן אין משך פון די לעצטע אָנדערהאַלבן יאָר (2 דורך דער ראָוונער אָפּטיילונג און 1 דורך דער צענטראַלע). ביים איצטיקן מאָמענט איז אויך די אָפּטיילונג אין קרעמעניץ צוגעטראָטן צו בויען א הויז פאַר איר בית־יתומים.

די גרעסטע מערהייט קינדער געפינט זיך, אָבער, ווי מיר האָבן שוין געזאָגט, אין פריוואַטער אויפזיכט. סך־הכל געפינען זיך אין וואָלין 2.030 קינדער אין פריוואַטער אויפזיכט, פון זיי זיינען 257 קינדער איינגעאָרדנט אינגאַנצן בייַ פרעמדע, און פאַר זיי צאָלט די געזעלשאַפט די פולע אויסהאַלטונגס־קאָסטן. 1.773 קינדער געפינען זיך בייַ קרובים און זיי ווערן מאַנאַטלעך געשטיצט אין פאַרשיידענע פאָרמען. פון דער אָנגעוויזענער צאָל זיינען 550 גאַנצע יתומים.

דער גרעסטער טייל קינדער (1.331) זיינען אין עלטער פון 10 ביז 13 יאָר. פון 16—17 יאָר זיינען פאַראַן 155 קינדער. פאַר איר וויכטיקסטע אויפגאַבע האַלט די געזעלשאַפט צו פאַרזאָרגן די יתומים מיט אַלגעמיינער און פאַך־בילדונג. 1.597 קינדער באַקומען בילדונג. פון זיי לערנען זיך: אין רעגירונגס־שולן — 405 קינדער, אין יידישע שולן 32 קינדער, אין „תרבות"־שולן 373 קינדער, אין תלמוד־תורות 332 קינדער, אין מיטל־שולן 30 קינדער, אויף אָוונט־קורסן 179 קינדער, אין ספעציעל אָרגאַניזירטע גרופן 87 קינדער און פריוואַט 159 קינדער. פאַר דעם גרעסטן טייל קינדער, דערהויפט פאַר די, וועלכע לערנען זיך אין פריוואַטע שולן, ווערט געצאָלט שכר־למוד, חוץ דעם,

5 יאָר אַרבעט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים-פאַרזאָרגונג אויף וואַלין

(פון 1-טן יולי 1923 ביזן 30-טן יוני 1928)

פאַרגלייכונגס-טאבעלע.

		1923 יולי—דע צעמבער	1924	1925	1926	1927	1928 יאנואר—יוני
1	צאָל קאָמיטעטן	95	62	38	61	60	59
2	צאָל מיטגלידער	—	—	3.415	6.800	7.210	7.310
3	צאָל אנשטאלטן	8	6	6	8	10	11
4	צאָל קינדער אין פריוואטער אויפזיכט	2.499	1.471	835	2.293	2.095	2.030
5	צאָל קינדער בײ קרובים און פרעמדע	583	218	217	331	257	257
6	צאָל קינדער בײ קרובים	1.916	953	618	1 962	1.826	1.773
7	צאָל קינדער אין אנשטאלטן	101	80	186	226	251	256
8	אלגעמיינע צאָל קינדער	2.600	1.651	1.021	2.519	2.346	2.286
9	צאָל קינדער אין שולן	1.918	1.105	930	1.942	1.836	1.597
10	צאָל קינדער אין פאַך-עלטער	1.581	1.382	1.116	887	770	753
11	צאָל קינדער בײ פאַך-בילדונג	437	357	353	817	743	727
12	צאָל זעלבשטענדיק-געווארענע קינדער	61	102	94	130	88	15
13	צאָל קינדער אין זומער-קאָלאָניעס	411	673	272	437	405	353
14	צאָל קאָלאָניעס	8	4	2	6	3	5
15	צאָל אפעראציעס און פראָמען	8	10	12	7	9	4
16	אלגעמיינע הוצאות	12.876.875.953 מארק	421.422.35 זל.	296.156.16 זל.	544.143.99 זל.	546.586.88 זל.	172.669.53 זל.
17	אדמיניסטראטיוויע אויסגאבן	2.383.549.616 „	62.730.40 „	43.549.22 „	74.582.24 „	71.897.99 „	32.911.86 „
18	שטיצע פון פארבאנד	29 202.060.354 „	307.662.28 „	166.823.71 „	356.276.17 „	319.030.33 „	79.777.92 „
19	רעגירונגס-שטיצע	—	—	—	5.500.00 „	1.325.00 „	7.300.00 „
20	קאָמונאלע שטיצע	—	—	—	27.020.45 „	37.862.68 „	28 567.32 „
21	אייגענע הכנסות	—	91.001.00 „	107.140.57 „	121.196.80 „	145.041.64 „	73.514.15 „
22	צוזאמענפאַרן פון קאָמיטעטן	1	2	1	—	1	1
23	צאָל דעלעגאטן	93	74	47	52	69	45
24	זיצונגען פון צ. ק. און עקזעקוטיוויע	14	22	48	76	51	84
25	באזוכן אויף די ערטער	112	82	59	—	62	49
26	קאָרעספאָנדענץ	885—1.072	1.085—1.139	1819—2.931	4.045—8.012	4.153—8.141	2.044—2.020
27	באראטונגען פון דערציערס	—	—	—	—	—	—
28	פערסאָנאל פון צ. ק.	18	11	7	5	5	5

די אקטיוע טוער אויפן געביט פון יתומים-פארזארגונג אויף וואלין.

וואָס זיי באַקומען שול־מכשירים. דורכשניטלעכע גרויס פון שכר־למוד באַטרעפט בין 3—4 זל. א מאָנאַט פאַר א קינד.

באַזונדערס אינטערעסאַנט איז דאָס בילד פון דער אַקציע פון פאַך־בילדונג. פון 753 קינדער אין פאַך־עלטער לערנען זיך מלאכה 727 קינדער. פון דער צאָל לערנען זיך 55 קינדער אין פאַך־שולן און 95 קינדער אין אייגענע, דורך דער געזעלשאַפט געגרינדעטע וואַרשטאַטן. בייַ פריוואַטע מייסטערס לערנען זיך 607 קינדער. נאָר 26 קינדער לערנען זיך ניט קיין פאַך צוליב קראַנקייט און אַנדערע סיבות. דער ערפאָלג פון דער אַקציע ווערט נאָך בולטער, ווען מען נעמט אין באַטראַכט, אַז בין צום 1־טן מערץ 1925 זיינען פון 1.116 קינדער אין פאַך־עלטער געווען באַשעפטיקט אין פאַך — 357, ד. ה, אַז מער ווי 759 קינדער האָבן קיין פאַך־בילדונג ניט באַקומען. די קינדער, וועלכע לערנען זיך מלאכה, זיינען פאַרנומען אין 31 פאַרשיידענע פאַכן, אָבער דער גרעסטער טייל קינדער איז פאַרנומען בייַ שניידערייַ. דאָס ערקלערט זיך פריער פאַר אַלעמען דערמיט, וואָס פון 405 מיידלעך, וועלכע לערנען זיך א פאַך, זיינען 371 פאַרנומען בייַ שניידערייַ, אָבער אויך פון די יינגלעך זיינען פון 322—116 פאַרנומען בייַ שניידערייַ.

די גרעסטע רעזולטאַטן זענען מיר טאַקע אויף דעם געביט פון פאַך־בילדונג. בין דעם 1־טן יולי 1928 זיינען 490 קינדער געווארן אינגאַנצן זעלבסטענדיק, פון זיי זיינען אייניקע אזוי איינגעאָרדנט, אז זיי האָבן איבערגענומען אויף זיך דאָס אויסהאַלטן פון זייערע יינגערע שוועסטער און בריידער.

גרויס אויפמערקזאַמקייט ווערט אויך געלייגט אויף דער מעדיצינישער הילף. דאָ רעדט זיך פון דער מעדיצינישער הילף, וועלכע ווערט ארויסגעגעבן דורך דעם צענטראַל־קאָמיטעט, חוץ דער טאָג־טעגלעכער ארבעט אויף דעם געביט, וועלכע ס׳פירן די באַזונדערע אָפטיילונגען. עס איז געווען אָנצוווייזן, אַז דורך דער געזעלשאַפט זיינען אויסגעהיילט געווארן מער פון 500 קינדער פון פאַוואוס, בייַ 300 קינדער פון טראַכאָמע א. אז. וו. איבערהויפט שווער איז געווען דער קאַמף מיט טראַכאָמע, צוליב דעם, וואָס וואָלין פאַרמאָגט ניט קיין איין אַנשטאַלט, וואו מען זאָל קענען די דאָזיקע קינדער היילן, און אונזער געזעלשאַפט האָט געמוזט אויפשטעלן א ספעציעלן שפיטאָל פאַר טראַכאָמע־ליידנדע קינדער. דער שפיטאָל האָט עקסיסטירט 18 חדשים און האָט זיך געשלאָסן דאַן, ווען צווישן אונזערע קינדער איז די דאָזיקע מחלה אויסגעראָטן געווארן.

א באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט פאַרנעמט בייַ אונז די אַקציע פון די זומער־קאָלאָניעס. שוין אין יאָר 1923 האָט אונזער געזעלשאַפט איינגעאָרדנט— די ערשטע אין וואָלין, — 6 זומער־קאָלאָניעס פאַר 411 קינדער. פון דאַן אָן אָרדנט איין אונזער געזעלשאַפט יאָר־יערלעך ענלעכע קאָלאָניעס, וועלכע ברענגען זייער גרויסע נוצן אונזערע קינדער. אויך אין יאָר 1928 זיינען דורך אונז איינגעאָרדנט געווארן 5 זומער־קאָלאָניעס, אויף וועלכע עס זיינען געווען 353 קינדער

אונזער געזעלשאפט האָט א מאַנאַטלעכן בודזשעט פון בערך 40.000 זל. די סובוועניץ פון דעם פאַרבאַנד, וועלכע האָט אין יאָר 1926 אויסגעמאכט 60 פראָצ. פון דער סומע, דערגרייכט שוין אין יאָר 1928 נאָר 25 פראָצ. דער רעשט ווערט געשאפן פון פארשיידענע אונטערנעמונגען, וועלכע ווערן זייער אָפט אייגנעאָרדנט דורך די אָפטיילונגען. חוץ דעם ווערן יעדן יאָר דורך דער צענטראַלע דורכגעפירט גרעסערע אונטערנעמונגען, ווי, למשל, די יתומים-וואָך, די תשרי-אקציע א. ד. גל.

אן אָנגעזעהן אָרט פארנעמט אויך די סובוועניץ פון די קאָמונאַלע אינסטיטוציעס, אַזוי, למשל, איז אויף דעם לויפנדן בודזשעט-יאָר (1928—1929) דורך 17 מאגיסטראַטן און 24 גמינעס אסיגנירט געוואָרן 69.240 זל. (אין פאָריקן יאָר 48.574). עס איז אָבער פאַראן א גרויסער אונטערשייד צווישן די אסיגנירונגען און די אויסצאָלונגען. ליידער דערגרייכן ניט בײַ היינטיקן טאָג די אויסגעצאָלטע סומעס אפילו קיין 35 פראָצ. פון די אסיגנירטע.

דער אלגעמיינער צושטאנד פון דער געזעלשאפט איז בײַם איצטיקן מאָמענט אן ערנסטער. מען דאַרף אָבער קאַנסטאַטירן, אז ניט אומעטום איז די לאָגע דיזעלבע. אין די גרעסערע שטעט, ווואו עס זיינען פאַראן אנשטאַלטן,— און די אָפטיילונגען באַקומען אַדאַנק דעם סטאַבילע סובוועניץ פון די מאגיסטראַטן, — איז די לאָגע א מער זיכערע, פעסטערע. זאָלן נאָר די דאָזיקע אָפטיילונגען זיין בכח ארויסצוגיין פון די גרויסע דעפיציטן, וועלכע זיי האָבן, און זיי וועלן קענען די ארבעט מער-ווייניקער נאָרמאל פירן. ערגער איז די לאָגע אין די קלענערע פונקטן, ווואו עס איז קאָנצענטרירט די גרעסטע צאָל יתומים. דאָרט ווערן געמאכט די שטארקסטע אָנשטרענגונגען, עס זיינען פאַראן שטעטלעך, ווואו יעדע וואָך ווערט בײַ די איינוואוינער געמאָנט זייער מיטגלידס-אָפצאָל, און עס צאָלן אלע איינוואוינער, אָבער דאָס שטעטל איז ניט אימשטאַנד בײַ קיינע שום אָנשטרענגונגען צו זאַמלען די סומען, וועלכע זיינען נויטיק צו דעקן דעם בודזשעט.

און עס מוז נאָכאָמאָל אונטערגעשטראָכן ווערן, אז די גרעסטע צאָל קינדער געפינט זיך גראָד אין די קליינע שטעטלעך. עס אנטשטייט דעריבער דאָס אלטע שווערע פראָבלעם: אָדער די געזעלשאפט מוז באַזיצן מיטלען, כדי זי זאָל זיין אימשטאַנד מיצוהעלפן די אָפטיילונגען אין די קלענערע שטעט צו פירן די ארבעט, אָדער די דאָזיקע גרויסע צאָל קינדער מוז אַריבערגעפירט ווערן אין די גרעסערע פונקטן. ווען מיר נעמען דערבײַ אין באַטראַכט, אז אין די קלענערע שטעט זיינען מערסטנטייל ניט פאַראן קיין שולן, און עס איז דאָרט אויך ניטאָ, ווואו די קינדער זאָלן קענען לערנען א פאַך וכדומה,— ווערט פארשטענדלעך, אז דאָס בעסטע וואָלט געווען צו קאָנצענטרירן די קינדער אין די גרעסערע שטעט. אָבער וועלכן אופן די געזעלשאפט זאָל ניט אָנווענדן—אייגנס איז אָבער קלאָר: מען דאַרף באַזיצן די געהעריקע דערויף מיטלען.

אָט דאָס פראָבלעם שטייט אויף דער טאָג-אָרדנונג ניט נאָר פון וואָלינער צענטראַלע, נאָר פון דעם גאַנצן פארבאַנד פון די יתומים-געזעלשאפטן אין פוילן.

ל. שפילבערג.

5 יאָר אַרבעט פון דער געזעלשאַפט פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג אויף פּאָלעסיע

(1 יולי 1923 — 30 יוני 1928).

די טאַבעלע, וועלכע מיר ברענגען אונטן און וועלכע באַשטייט פון 22 דוברים, נעמט אַרום די וויכטיקסטע מאָמענטן פון דער אַרבעט. מיר וועלן זיך אָפּשטעלן אַביסל געניויער אויף אייניקע פון זיי: ערשטנס, זאָל עס דינען לזכרון: צווייטנס, אפשר וועט מען דערפון עפּעס לערנען בנוגע דער אַקציע אין דער צוקונפט.

אין אַפּריל 1923 נעמט די געזעלשאַפט איבער פון אַמעריקאַנער דזשוינט (ד. ד. ק.) די גאַנצע אַרבעט פון דער יתומים־אַקציע. אין די חדשים מאַי און יוני געפינט זיך די אַרבעט בין שתּי רשויות, ערשט אין יולי הויבט זיך אָן די זעלבסטשטענדיקייט פון דער געזעלשאַפט אין זין פון האָבן די דעה איבער די געלט־מיטלען, ביים פולן קאָנטאַקט מיט די פאָרשטייער פריער פון ד. ד. ק. און דערנאָך פון פאַרבאַנד.

מען דאַרף אונטערשטרייכן, אַז די געזעלשאַפט האָט געפונען די אַקציע אויסגעבויט אין אַ גרויסן מאַסשטאַב און גראַנדיאָזע פאָרמען. אָבער, צוליב דעם, וואָס לכתּחילה איז עס געווען אַ הילפס־אַקציע, אַ דרינגענדע, מיט ניט קיין קלאָרע פערספּעקטיוון אויף דער צוקונפט, מיט ניט קיין פעסטן גלויבן אין די כּוחות פון דער געזעלשאַפט, איז דער דאָזיקער בנין געשטאַנען אויף אַ צו שוואַכן פונדאַמענט. דער בוים מיט די גרויסע צווייגן האָט ניט געהאַט די אַנטשפּרעכנדיקע וואָרצלען אין געזעלשאַפטלעכן באָדן.

צווישן דעם ד. ד. ק. און דער געזעלשאַפט האָט געהערשט אַ קעגנזייטיקער אומצוטרוי: פון איין זייט האָט דער ד. ד. ק. געצווייפלט, צו די געזעלשאַפט וועט זיין בכח צו פירן ווייטער די קאָלאָסאַלע אַרבעט; פון דער צווייטער זייט האָט די געזעלשאַפט אונטערשעצט אירע פאָטענציעלע מעגלעכקייטן און האָט זיך געשראָקן און חושד געווען, אַז דער ד. ד. ק. וויל דעם דאָזיקן ענין פאַרלאָזן אינמיטן: „איר האָט אונז אָנגעוואָרפן אַזוי פיל אינסטיטוציעס, איצט ווילט איר אַוועקגיין און מיר זאָלן דעם דאָזיקן וואָגן אַליין שלעפּן", — אַזוי האָט געטענהט אַן עסקן פון אַ געוויסער שטאָט צום פאָרשטייער פון ד. ד. ק. אין דער ערשטער צייט נאָכן איבערנעמען די אַרבעט. ביי היינטיקן טאָג האָט דיזעלבע שטאָט געפּענט נאָך אַן אינסטיטוציע פאַר יתומים (די דאָזיקע ענדע־רונג אין דער שטימונג איז אַ רעזולטאַט פון פיל אויפמונטערונגען צו גלויבן אין די אייגענע כוחות).

קודם כל איז נויטיק געווען צו שטודירן די אַרבעט אין אַלע אירע אינצלהייטן, אויסצופאָרשן די נויטיקע אָרגאַניזש טיילן פון איר און פאַרטראָכטן זיך איבער די מיטלען, ווי אַזוי צו באַזייטיקן אירע אומנויטיקע און אַפילו

אומגעזונטע זייטן אָן אַ שאָדן פאַר דער עצם־אַרבעט. זייער פיל מי איז פאַר־וועגדעט געוואָרן אויף אייגצובירגערן אין די מוחות פון דער געזעלשאַפט אוֹן אפילו פון די עסקנים, אַז דאָס גלעט, כאָטש עס קומט פון אַמעריקע, געהערט ניט צום „אַמעריקאַנער קאָמיטעט", נאָר צו דער געזעלשאַפט פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג. נאָך מער מי האָט מען געמוזט אָנווענדן בײַם אויסוואָרצלען די שלעכטע געווײנהייטן פון די אָרטיקע קאָמיטעטן בײַם צונויפשטעלן די רעכע־נונגען אוֹן סטאַטיסטיק. צו די דאָזיקע ניט פינקטלעכע חשבונות זײַנען די קאָ־מיטעטן טיילווייז געווען געצוואונגען דורך דער עצם זאַכלאָגע, וואָס איז גע־שאפן געוואָרן צוליב דער טאַקטיק אוֹן די מעטאָדן פון דער ד. ד. ק.־שיטה „פיפטי־פיפטי" (פופציק אויף פופציק, ד"ה. געבן אַזויפיל וויפיל די אָרטיקע געזעלשאַפט). די דאָזיקע שיטה פאַר זיך איז, אפשר, אַ גערעכטע, אָבער איר אָנווענדונג אין אַלע פאַלן אָן אויסנאַם האָט געבראַכט צו טרויעריקע רעזולטאַטן. אַ ביישפיל: אַ קליין שטעטעלע, אַ צרואינירטע, נאָך אַ פאָגראָם, האָט אוֹן בית־יתומים אַ גרעסערע צאָל קינדער. לויט די אינסטרוקציעס האָלט אויס דער ד. ד. ק. נאָר 60 פראָצ. פון דער אַלגעמיינער צאָל קינדער, דעם רעשט, 40 פראָצ. קינדער, האָט דער קאָמיטעט באַדאַרפט אויסהאַלטן אויף אייגענע מיט־לען (בײַם צונויפשטעלן די רעכענונגען פלעגן די 60 פראָצ. הייסן „מיינע קינ־דער" אוֹן די 40 פראָצ. „דיינע קינדער"). דאָס איז צו יענער צייט ניט געווען מעגלעך, דער קאָמיטעט האָט שוין געמוזט אַזוי קאָמבינירן מיט דער צאָל קינ־דער אוֹן מיט די גלעט־חשבונות, אַז די קינדער זאָלן זאָס זיין אוֹן דער גלעט־חשבון בײַם ד. ד. ק. זאָל שטימען. די דאָזיקע מחלה, וועלכע האָט געשאפן אַ כאָאָס אין דער גאַנצער אַרבעט, איז באַזייטיקט געוואָרן אַדאַנק דעם פולן צוטרוי פון דער צענטראַלע צו די אָרטיקע טוער אוֹן אַדאַנק דער אָפשאַפונג פון „פער קאָפּ"־סיסטעם אוֹן דער אָנווענדונג פון דעם אינדיווידואַליזירונג־סיסטעם, הן מצד דער צענטראַלע צו די קאָמיטעטן, הן מצד די קאָמיטעטן צו אייגצעלע קינדער.

די אַרבעט איז געוואָרן געזינטער, קאָנסאָלידירט אוֹן — אַז מען ווייס אַ גענויעם חשבון קען מען ריכטיקער אָפשאַצן די מעגלעכקייטן.

כּדי דאָס בילד זאָל זיין קלאָר, כּדי די ציפער זאָלן ריידן דייטלעכער, דאַרף געזאָגט ווערן אין אַכט, אַז פון יאָר 1923 הויבט אָן די אַרבעט צוזאַ־מען מיט די גלעט־מיטלען ביסלעכווייז צו פאַלן אוֹן אין יאָר 1925, ווען עס איז געמאָלדן געוואָרן די ליקווידאַציע פון דער ד. ד. ק.־שטיצע, ווערט די אַרבעט צוגויפגעדריקט ביז אַ מאַקסימום. ס'ווערן געמאַכט די גרעסטע אָנ־שטרענגונגען צו דערהאַלטן די וויכטיקסטע געביטן פון דער אַרבעט, אָבער דער גאַנצער אומפאַנג, דער אַלגעמיינער סך־הכל ווערט קלענער. דער דאָזיקער יאָר דאַרף פאַרצייכנט ווערן אַלס דער קריזיס־יאָר פון דער אקציע. פון דאָן הויבט אָן די אַרבעט ווידער צו שטייגן אוֹן ביסלעכווייז וואַקסט זי כמעט ביז צו דער זעלבער גרויס, ווי אין יאָר 1923, אָבער די אַרבעט איז שוין אַ גאַנץ אַנדערע, אַ געלייטערטע אין דעם קריזיס־פּרעס, מער צילבאַר, מער קאָנסטרוק־טיוו אוֹן, וואָס דער עיקר, מער סטאַביליזירט.

5 יאָר אַרבעט פון דער געזעלשאפט פאר יתומים־פארזאָרגונג אויף כּאָלעסיע

פון 1־טן יולי 1923 ביז דעם 30־טן יוני 1928.

פארגליכונגס־טאבעלע

		1923 יולי—דעצעמבער (האלב־יאר)	1924	1925	1926	1927	1928 יאנואר־יולי (האלב־יאר)
1	צאל קאמיטעטן	41	49	33	36	36	36
2	צאל אנשטאלטן	10	10	10	10	11	12
3	צאל קינדער אין די אנשטאלטן	499	451	418	381	362	380
4	צאל קינדער אין פרייוואטער אויפזיכט	1.396	1.006	613	1.318	1,075	860
5	אלגעמיינע צאל קינדער	1.895	1.457	1.031	1.699	1,437	1.240
6	צאל קינדער אין שולן	1.461	998	620	974	743	699
7	צאל קינדער בייַ פאַך־בילדונג	337	425	371	639	519	402
8	צאל זעלבשטענדיק־געווארענע קינדער	—	39	67	96	198	88
9	צאל קינדער אין זומער־קאלאניעס	501	373	234	271	292	368
10	צאל אפפראציעס און פראַטעזן	3	24	21	28	25	9
11	אלגעמיינע הוצאה	26.337.084.077 מארק	417.894.47 זל.	372.386.40 זל.	601.247.95 זל.	563.405.65 זל.	203.519.47 זל.
12	די ד. ק.־שטיצע (פארבאנד)	43.360.298.205 „	319.460.80 „	210.715.14 „	410.911.51 „	356.914.79 „	71.528.40 „
13	רעגירונגס־שטיצע			32.305 13 „	41.801.34 „	33.501.90 „	11.566.50 „
14	קאמונאלע שטיצע	1.665.971.562 „	106.336.45 „	36.119.40 „	39.567.48 „	52.357.98 „	48.331.85 „
15	אייגענע הכנסות (אפצאל, נדבות, אונטער־נעמונגען, אויסלאנד א.א.)			94.170.28 „	86.139.12 „	132.508.42 „	69.551.38 „
16	צוזאמענפארן פון די קאמיטעטן	1	1	1	—	1	—
17	צאל דעלעגאטן	22	31	23	—	38	—
18	זיצונגען פון צ. ק. און עקזעק־טיוו	21	15	13	11	9	4
19	באזוכן אויף די ערטער	69	72	37	34	51	14
20	קאָרעספאַנדענץ (אַנגעקומענע און אַרויסגעשיקטע בריוו)	787	1.090	1.683	3.141	3.813	1.641
21	באראטונגען פון דער־ציערס.	—	—	—	—	—	1
22	פערסאָנאל פון צענטר. ביורא (צאל פערז.)	10	7	4	3	3	3

באמערקונג: אין די יאָרן 1923 און 1924 זיינען די סובסידיעס פון דער רעגירונג, קאמונאלע אינסטיטוציעס אין אייגענע מיטלען אָנגעוויזן אין 1 סומע.

מען דאַרף אונטערשטרייכן, אַז די אַרבעט האָט געליטן פיל שאָדן דער־פון, וואָס זי האָט געמוזט געפירט ווערן פון טאָג אויף טאָג, פון יאָר אויף יאָר, אָן פערספעקטיוון און אויסזיכטן אויף א לענגערער צייט. די גרעסטע איניציאַטיוו, די שענסטע פלענער האָבן געמוזט אָפט צוקלאַפט ווערן, אָנשטויסן־דיק זיך אָן דעם ליקווידאַציע־שוועבעד, וועלכער פלעגט פלוצלונג אָנהויבן צו פאָכן אפילו אין די מאָמענטן, וואָן מען האָט דאָס אמווייניקסטן דערוואַרט. ביי א סטאַביליזירטער לאָגע וואָלטן די דערגרייכונגען אויף א גאַנצער רייַ געביטן געווען פיל גרעסער. די איצטיקע לאָגע דאַרף אָן קאָן פאַררעכנט ווערן, אלס סטאַביליזירטע. באַדייטנד ענדערן די ציפער וועט מען ניט דאַרפן אָן מען וועט ניט קענען.

די איצטיקע צאָל קינדער וועט אויך מוזן בלייבן אויף ווייטער. קיינע אָפּשפאָרונגען אין די הוצאות זיינען מער ניט מעגלעך. די אָרטיקע הכנסות האָבן דערגרייכט זייער מאקסימום. אויף א וואוקס קען מען רעכענען נאָר בנוגע דער קאָמונאלער שטיצע אָן מיט דער צייט קאָן מען האָפן אין א גע־וויסער מאָס אויף שטיצע מצד די קהילות; אָבער דאָס קאָן נאָך דויערן א לענ־גערע צייט. אויב די בארופענע פאקטאָרן ווילן ניט שאפן די נויטיקע מיטלען, זאָל דאָס זיין מן הגורן צו מן היקב, וועט די אַרבעט בלי ספק ליידן. די גרעסטע סכנה אָבער באשטייט אין דעם, וואָס אויב ס׳ווילן פאלן די צענטראַלע מיטלען, וועט אויך שוואכער ווערן דער צוזאַמענבונד צווישן די איינצעלנע פונקטן, אָן דאָס דראָט שוין אונטערצוגראָבן די יסורות פון דער אקציע אין איר אלפוילישן מאסשטאב.

אין דעם איז די געפאר.

נאָך דעם אריינפיר ווילן מיר אריבערגיין צו די וויכטיקערע רובריקעס פון דער פארגלייכונגס־טאבעלע:

רובריק 1. די צאָל קאָמיטעטן ביים איבערנעמען די אַרבעט איז 41; מיטן איבערנעמען אין יאָר 1924 ביי דער וואָלינער צענטראַלע דעם סארנער ראיאָן, וועלכער גלאָהערט צו דער פאָלעסיער וואָיעוודסטוו — 49; אין איבער־ברוך־יאָר 1925 — 33 און אין די שפעטערדיקע יאָרן — 36. ס׳איז, אלזאָ, ליקווידירט געווארן די אַרבעט אין 13 פונקטן. וועלכע סיבות האָבן דערצו גורם געווען?

דאָס זיינען פונקטן, וועלכע ליגן ווייט פון דער באַן, אָפגעשטאַנענע שטעטלעך, וואָס האָבן זייער א שוואכן באגריף וועגן געזעלשאפטלעכער ארבעט, וואו די ארבעט איז געווען א מין חלוקה אויס רחמנות, די קאָמוניקאַציע איז באשווערט און קאָסט א סך צייט און געלט. ביי דער ליקווידאַציע פון דער ארבעט אין אזעלכע פונקטן זיינען ארויסגענומען געווארן פון דארטן די קינדער, וועלכע האָבן זיך אממערסטן געניטיקט אין אויפזיכט, און אריבערגעפירט ג־ווארן אין אנדערע שטעט.

רובריק 2. די צאָל אנשטאלטן איז ביים איבערנעמען די ארבעט געווען 10. ס׳ווערט ליקווידירט דער בי״ת אין קאמעניץ, די ליקווידאַציע איז נאָך געווען אָנגעמערקט דורכן ד. ד. ק., וועלכער האָט דאָן בכלל געהאלטן מער

פון פריוואַטער אויפזיכט, ווי פון אַנשטאַלטן, און בפרט פון אַנטשאַלטן אין קלײנערע פונקטן. דער צווייטער אַנשטאַלט, וועלכער איז שוין ליקווידירט געוואָרן דורך דער געזעלשאַפט — איז דער קליינער אינטערנאַט אין בריסק. די סיבות זיינען געווען פאָלגנדע: ערשטנס, איז דער אינטערנאַט געווען אונטערגעוואָרפן אַ פאַרטייאישן קוראַטאָריום, וועלכער האָט אין שטאָט, בנוגע שאַפן אייגענע מיטלען, קיין שום השפעה ניט געהאַט, צווייטנס, איז דורך דער געזעלשאַפט געשאַפן געוואָרן דער גרויסער אינטערנאַט און ס׳האָט ניט געהאַט קיין זין צו האַלטן נאָך אַ אינטערנאַט, בפרט אַז ער האָט ניט פאַרמאָגט קיין אייגענעם לאָקאַל און דירה־געלט האָט אויסגעמאַכט אַ באַדייטנדן פראָצענט פון בודזשעט.

דאָך פאַרבלייבט אויך אויף די ווייטערדיקע יאָרן די צאָל פון די אַנשטאַלטן ניט געענדערט, ווייל אַנשטאָט די 2 ליקווידירטע אַנשטאַלטן, נעמט איבער די געזעלשאַפט דעם בית־יתומים און אינטערנאַט (פון נייעם שול־יאָר שוין געשלאָסן און איבערגעפירט די קינדער אין בריסק) אין סאַרני. אין יאָר 1927 קומט צו אַ יתומים־הויז אין דאָמבראָוויץ אוֹן אין 1928 — אַ טאָג־היים אין בריסק, אַזוי אַז די צאָל אַנשטאַלטן דערגרייכט איצט 12.

רובריק 3. די נאָרמאַלע צאָל קינדער פאַר די לעצטע 4 יאָר אין די אַנשטאַלטן איז בערך 400 און אונטערשיידט זיך פון יאָר 1923 מיט בערך 100 קינדער. די פאַרקלענערונג דערקלערט זיך דערמיט, וואָס די אַנשטאַלטן זיינען מער נאָרמאַליזירט געוואָרן, און די ניט פאַסיקע קינדער זיינען איבערגעפירט געוואָרן אין פריוואַטער אויפזיכט אָדער אינגאַנצן אויסגעשלאָסן געוואָרן. די צאָל 400, וועלכע ענדערט זיך ניט כמעט, אָנהויבנדיק פון יאָר 1925, דאַרף בערעכנט ווערן, אַלס סטאַבילע. די צאָל פלעצער, וועלכע ווערן באַפרייט אין די אַנשטאַלטן, דעקט קוים די באַדערפענישן פון אַריינצונעמען די נויטבאַדערפטיקע נייע קאַנדידאַטן.

רובריק 4. די צאָל קינדער אין פריוואַטער אויפזיכט מאַכט דורך גרויסע וואַקלונגען. בײַ דער נערוועזיטעט, וועלכע די אָקציע האָט דורכגעלעבט, פלעגן פאַלן אַלס ערשטער קרבן די קינדער פון דער פריוואַטער אויפזיכט. אמת, די אָפשפאָרונגען אין בודזשעט זיינען זייער נישטיקע. דאָס זעט מען בולט, ווען מען פאַרגלייכט די יאָרן 1924 און 1925: די אַלגעמיינע צאָל קינדער פאַלט אין יאָר 1925 לערך אויף 30 פראָצ. און די אַלגעמיינע הוצאה נאָר אויף בערך 10 פראָצ. דאָס באַטייט, אַז אין אַלע פאָזיציעס (אַנשטאַלטן, קליידונג, זומער־קאָלאָניעס א. א. וו.) איז די הוצאה כמעט ניט געוואָרן קלענער און דער גאַנצער צאָרן וועלט אויסגעגאָסן אויף די קינדער פון פריוואַטער אויפזיכט. אָבער פסיכאָלאָגיש איז דאָס פאַרשטענדלעך. די שטענדיקע ניט זיכערקייט פון דער אָקציע איז גורם צו שרעקעניש און בײַ אַזאַ צושטאַנד קאָן מען שוין קיין אויסגערעכנטע אַרבעט ניט פירן.

ווי ווייט די אַרבעט איז געוואָרן פיל סיסטעמאַטישער אָפילו אין דער היגזיכט איז צו זען, ווען מען פאַרגלייכט די יאָרן 1927 און 1928. די צאָל

די אַקטיוע טוער אויפן געביט פון יתומים־פאַרזאָרגונג אויף פּאָלעסיע.

קינדער פֿאַלט נאָר אויף 15 פּראָצ. אין דער צייט, וועלן די הוצאה פֿאַלט אויף העכער 20 פּראָצ.

רובריק 8. פון די 488 זעלבסטשטענדיק־געווארענע קינדער זיינען 235 מיידלעך און 253 יינגלעך. פון די מיידלעך זיינען 212 שניידערקעס, 15 פון אנדערע נאָדל־פאַכן (7 נייטערינס, 6 העפטערינס, 2 היטנפוצערינס), 5 אָנ־געשטעלטע, 1 פאָטאָגראַפיסטין, 1 בייטל־מאַכערין און 1 ביי טריקאָטאַזש־אַרבעט. פון די יינגלעך זיינען 56 שניידער, 54 סטאָליאַרעס, 45 שלאָסער, 44 שוס־טער, 12 שטעפער, 10 קירזשנער, 5 שמידן, 5 פריזירער, 4 זייגער־מאַכער, 4 פאָטאָגראַפן, 3 מוליאַרעס און צו 2 און צו 1 אין אַנדערע פאַכן. ס׳וואַרפט זיך אין די אויגן די גרויסע צאָל שניידערקעס. די געזעלשאַפטלעכע פאַר־אָרגאַניזאַציעס מוזן ניט נאָר טראַכטן, נאָר אויך טאָן עפּעס ממשותדיק די דאָזיקע דיספּראָפּאָרציע צו ענדערן.

די רובריק איז די וויכטיקסטע. דער הויפּט־ציל פון דער גאַנצער ארבעט צום באַדויערן, פּעלן די געוויע ידיעות וועגן יעדן איינצעלנעם קינד. ניט אַלע קאָמיטעטן פֿאַרבלייבן מיט זיי אין א שטענדיקן קאָנטאַקט. אין אלגעמיין אָבער קאָן מען פּעסטשטעלן, אַז די קינדער (מיט קלייניע אויסנאַמען) ארבעטן בייזיער פֿאַר און זיינען ניט שלעכט אויפֿגענאָרדנט.

רובריק 9. אָנהויבנדיק פון יאָר 1926 וואָקסט די צאָל קינדער, וועלכע געניסן פון זומער־קאָלאָניעס, ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס די פינאַנ־ציעלע מעגלעכקייטן פּאַלן כסדר. דאָס ערקלערט זיך טיילווייז דערמיט וואָס די געזעלשאַפט שאַצט אָפֿ ווי געהעריק די נויטוועגדיקייט פון דער דאָזיקער אקציע, טיילווייז אויך מיט דעם, וואָס אייניקע קאָמיטעטן פירן ארויס אויף דער קאָלאָניע דעם גאַנצן אנשטאַלט און דערמיט שפּארט מען איין די קאָסטן פון פּערסאָנאַל.

רובריק 13. די רעגירונגס־שטיצע דערגרייכט אין יאָר 1926 איר מאַקסימום, איז אָבער אַליין פאַר זיך ניט קיין איבעריקס גרויסע. פון דאָן הויבט זי נאָך אָן צו פאַלן. די סיבה: ס׳וואָקסט באַמערקבאַר די צאָל ניט יידישע אנשטאַלטן און די זעלבע רעגירונגס־שטיצע וועלט געטיילט אויף א גרעסערע צאָל קינדער און וועלט נאָך קלענער.

רובריק 14. די קאָמונאַלע סובוענצן וואָקסן אמת פון יאָר צו יאָר, אָבער דער אָנהייב איז געווען אזא אומבאַדייטנדער, אז ס׳וועלן נאָך מוזן דורכ־גיין פיל יאָרן ביז די קאָמונאַלע אינסטיטוציעס וועלן חשק האָבן צו דעקן אונ האָבן מיט וואָס צו דעקן די פאַרפליכטונגען, צו וועלכע דער געזעץ איז זיי מחייב.

רובריק 15. די אייגענע הכנסות דאַרף מען רעכענען פאַר סטאַבילע. די איבעריקע רובריקעס נייטיקן זיך ניט אין פירושים.

א. גאָלדין (פינסק).

אידערבליק איבער דער טעטיקייט פון דער ביאַליס־טאָקער געזעלשאַפט פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג

(1922—1928).

1. אונזער געזעלשאַפט איז אַנטשטאַנען אין אויגוסט 1922, ווען די יתומים־אָפּטיילונג ביים ד. ד. ק. האָט צונויפגעזעצט די ערשטע קאָנפערענץ פון פאָרשטייער פון די אַרטיקע קאָמיטעטן פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג. די דעלעגאַטן פון דער דאָזיקער קאָנפערענץ האָבן ניט געהאַט קיין גרויס חשק איבערצונעמען די גאַנצע אַרבעט פון דזשוינט, ווייל ס׳האָט געהערשט די איבערצייגונג, אַז ווי נאָר די אָנפירונג מיט דער אַרבעט וועט איבערגיין צו דער געזעלשאַפט, וועט זיך דער דזשוינט צוריקציען, און די גאַנצע לאַסט וועט פאַלן אויף די אַרטיקע טוערס. נאָר אַדאַנק דער ענערגישער שטעלונג פון די דזשוינט־פאָר־שטייער און פון אייניקע דעלעגאַטן איז געלונגען דורכצופירן דעם באַשלוס, אַז ס׳וועט געשאפן אַן אָרטיקע צענטראַלע געזעלשאַפט פאַר יתומים־פאַרזאָר־גונג, וועמענס אָנפירנדיקער אַרגאַן איז גלייך אויסגעוויילט געוואָרן. די ערשטע צייט האָט דער נייַ־אויסגעוויילטער צ.־ק. געאַרבעט אין דעם ענגסטן קאָנטאַקט מיט די דזשוינט־פאָרשטייער, כּמעט אונטער זייער אַפּוטרופּסות. ביסלעכווייז אָבער וועט ער אַלץ זעלבשטענדיקער, ביז ער נעמט איבער אין זייַנע הענט אַלע ענינים פון דער אַרבעט.

2. אַלס זיין ערשטע אויפגאַבע האָט זיך דער צ.־ק. געשטעלט די פאַר־געזעלשאַפטלעכונג פון דער גאַנצער אַקציע. אין ערגעץ כּמעט זייַנען ניט געוואָרן קיין געוויילטע קאָמיטעטן, נאָר נאָמינירטע דורכן דזשוינט. ס׳וועט אויס־געאַרבעט אַ נאָרמאַלער סטאַטוט, און נאָך זיין לעגאַליזירונג וועלן אומעטום געשאפן אָפּטיילונגען. די לעצטע וועלבירן מיטגלידער, און ווען זייער צאָל איז גענוג גרויס, קומען פאָר אַלגעמיינע פאַרזאַמלונגען, וועלכע ווייַלן אויס די פאַרוואַלטונגס־אָרגאַנען. די דאָזיקע רעפאָרם, וועלכע רופט זיך אָפּ גינסטיק אויף דער אַנטוויקלונג פון דער אַרבעט, לאָזט זיך אָבער דורכפירן נאָר אין אַ טייל פון ראַיאָנען, נעמלעך אין ביאַליסטאָקער וואָיעוואָדסטוווע; דער איבעריקער טייל פון ראַיאָן, וואָס געהערט צו נאָוואָגרודקער וואָיעוואָדסטוווע און אויף וועלכן דער נייער סטאַטוט איז ניט חל, בלייבט ווי ביז איצט ניט דע־מאָקראַטיזירט. דער דאָזיקער צושטאַנד דויערט ביזן סוף פון יאָר 1924, ווען דער ראַיאָן באַראַנאָוויטש־סלאָנים וועלן איבערגעגעבן צו ווילנער „יעקאָפּאָ", און אונזער אַרבעט באַגרענעצט זיך מיט די ראַמען פון דער ביאַליסטאָקער וואָיעוואָדסטוווע.

3. די ווייטערדיקע אויפגאַבע פון צ.־ק. איז געווען—פאַרפעסטיקן די פינאַנסיעלע באַזע פון די אָפּטיילונגען. ס׳איז געווען פאַר אַלעמען קלאָר, אַז פריער אָדער שפעטער, ס׳מוז אָבער קומען דער מאָמענט, ווען די

אויסלענדישע הילף וועט זיך לגמרי אָפּשטעלן, און אויב מיר וועלן ניט באַווייזן ביז יענעם מאָמענט געפינען שטענדיקע און באַדייטנדיקע הכנסה־מקורים, וועט די ארבעט קראַכן. כדי דערצו ניט צו דערלאַנגן, ווערן אָנגענומען פאַרשיידענע מיטלען, וועלכע לאָזן זיך איינטיילן אין דריי הויפּט־ריכטונגען. די ערשטע באַמיאונגען ווערן געמאַכט אויפן געביט פון פאַרגרעסערן די אָרטיקע הכנסות. ווי ווייט ס׳איז געווען די דעמאָראַליזאַציע פון דער אָרטיקער באַפעלקערונג, וועלכע האָט זיך צוליב פאַרשיידענע סיבות (מלחמה, ספעקולאַציע, פילאַנטראָפּישע הילף פון אויסן) אָפּ־געווייניט צו געבן, איז דאָך אַלעמען באַקאַנט. ס׳קומט דעריבער אויס צו מאַכן די גרעסטע אָנשטרענגונגען, כדי צו צווינגען די מער פאַרמעגלעכע יידישע באַפעלקערונג צו דערפילן איר חוב לגבי דעם יידישן יתום־קינד. די הויפּט־אויפמערקזאַמקייט ווערט געלייגט אויף דעם מאַנאַטלעכן מיטגלידס־אָפּצאָל. פון צייט צו צייט ווערן פראָקלאַמירט ספעציעלע אקציעס אויף צו ווערבירן נייע מיטגלידער, און אין רעזולטאַט באַטרעפט די צאָל מיטגלידער צום 1־טן יולי 1928—5.127. די הכנסה פון מיטגלידס־אָפּצאָל האָט באַטראָפן אין יאָר 1926— 43.076.55 זל., אין יאָר 1927 — 52.053.84 זל., אין דער ערשטער העלפט פון 1928 — 27.704.88 זל. גלייכצייטיק ווערט געווענדט די איניציאַטיוו פון די אָפּטיילונגען איינצואָרדענען פאַרשיידענע אונטערנעמונגען, זאַמלונגען, פאָר־לעזונגען א. ד. גל., וועלכע פאַרשאַרקן זייערע מיטלען. אין די יאָרן 1926— 1928 שטעלן זיך פאָר די הכנסות פון נדבות און אונטערנעמונגען אויף פאָלגדן אופן:

יאָר	נדבות	אונטערנעמונגען	צוזאַמען
1926 . .	62.864.02 זל.	22.364.08 זל.	85.228.10 זל.
1927 . .	65.579.59 „	31.429.88 „	97 009.47 „
1928 (ניון 1/7)	32.857.08 „	17.242.54 „	50.099.62 „

צוזאַמען מיט די פאַרשיידענע אַנדערע מיטלען, וועלכע זיינען געשאַפן דירעקט דורך די אָפּטיילונגען, באַטרעפן די אייגענע הכנסות: 1925—133.620.41 זל., אין 1926 — 201.228.04 זל., אין 1927 — 251.695.91 זל. און אין דער 1־טער העלפט פון 1928 — 142.463.66 זל.

4. ווי גרויס אָבער ס׳אָלן ניט זיין אונזערע דערפאָלגן אין פרט פון אָרטיקע מיטלען, וועלן מיר זיי ניט קענען דערבערענגען צו אַזאַ הויך, אַז זיי זאָלן אינגאַנצן דעקן אונזערע באַדערפענישן, בפרט נאָך, אַז די דזשוינט־שטיצע האָלט זיך פון יאָר 1926 אין איין פאַרקלענערן. די פראָגע פון באַזאָרגן דעם יידישן שוצלאָזן קינד וועט בלייבן אַזוי לאַנג ניט פאַרענטפערט, ביז די מלוכה און זעלבסטפאַרוואַלטונגען וועלן ניט איבערנעמען די זאָרג פאַר זיי. אין דעם פרט איז די לאַגע אין אָנהויב פון אונ׳ער ארבעט געווען זייער א טרויעריקע. קיין מלוכה־שטיצע איז אינגאַנצן ניט געווען; קאָמונאַלע סובסידיעס האָבן באַ־קומען נאָר אייניקע אנשטאַלטן, אָבער אויך אין א נישטיקער מאָס, ווייל אויב אפילו דער אָדער יענער מאַגיסטראַט האָבן שוין באַשטימט אין זיין בודזשעט

אַ נעוויסע סומע, פלעגט זי צוליבן כסדרדיקן פאַלן פון פּוילישן מאַרק פאַר־וואַנדלט ווערן אין גראַשנס.

מיר האָבן אָבער אָנגעהויבן אַ פּאַרבּיטערטן, עקשנותדיקן קאַמף פאַר אונזער אָנערקענונג און אונזערע רעכט, אַ קאַמף, וועלכער איז נאָך ווייט פון זיין זיגרייכן סוף, וועלכער האָט שוין אָבער צו פאַרצייכענען באַדייטנדיקע בצחונות אויף אונזער זייט. מיר וועלן זיך דאָ באַגרענעצן מיט דער כאַראַק־טעריזירונג פון די הויפּט־מאָמענטן פון אָט דעם וויכטיקסטן קאַפּיטל פון אונזער געשיכטע. די גאַנצע אַקציע פאַר אויספּועלן רעגירונגס־סובסידיעס איז בעפירט געוואָרן און ווערט אויך איצט געפירט דירעקט דורכן צ.־ק. די הויפּט־שווערקייט איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס מען האָט אונז קיינמאָל ניט אָפּגע־זאָגט אין אונזערע רעכט, פאַרקערט, מען האָט ניט געקאַרגט קיין קאַמפּלי־מענטן אויפן חשבון פון אונזער ארבעט בכלל און אונזערע אַנשטאַלטן בפרט, וועלן עס פלעגט אָבער קומען צו באַשטימען אַ סובסידיע, פלעגט מען עס מיט כּלערליי תירוצים אָפּשטופן. כמעט 2 יאָר דויערט אָט די לאַגע, און ערשט אין סוף 1924 פועלן מיר אויס אַ קליינע, אָבער סיסטעמאַטישע שטיצע פאַר אונזערע אַנשטאַלטן. די פריוואַטע פאַרזאָרגונג וועלט אָבער נאָך עד־היום ניט אָנערקענט. אין יאָר 1925 באַטראָפּט די רעגירונגס־סובסידיע 4.130 זל., אין 1926 — 7.262 זל., אין 1927 — 11.641 זל. און אין 1928 (ביזן 1־טן יולי) — 5.832 זל.

אויב אין פּרט פון רעגירונגס־שטיצע האָט מען געדאַרפט באַקעמפן נאָר די פאַרמאַסקירטע אַנטיסעמיטישע טענדענצן, האָט מען אין פּרט פון קאָמונאַ־לער הילף געדאַרפט גובר זיין די כלומרשט „פּרינץ פּיעלע" נעגאַטיוויע שטעלונג פון פאַרשיידענע שטאָט־מושלים.

ס׳איז אויך אויסגעקומען צו באַקעמפן דעם קנאַפּן באַוואוסטזיין פון אַרי־אַרטיקע טוערס פון דער יתומים־געזעלשאַפט גופא: ס׳זיינען געווען אין די שטעטלעך אזעלכע פאַרוואַלטונגען, וועלכע האָבן געהאַלטן, אז מען טאָר ניט פאַרלאַנגען ביי דער גמינע אָדער מאַגיסטראַט קיין סובסידיע, ווייל מען וועט אויף דעם סמך פאַרגרעסערן די שטייערן. דאָרטן, וואו קיין לאָגיק האָט ניט געהאָלפן, האָט מען געמוזט אָנווענדן רעפּרעסיעס, ביז מען האָט געפּועלט, אז מען זאָל זיך וועגדן.

לייכטער פאַרהעלטניסמעסיק איז אָנגעקומען אויסצופּועלן סובסידיעס דאָרטן, וואו מיר האָבן געהאַט אַנשטאַלטן, אָדער אפילו וואו מיר האָבן ניט געהאַט, אָבער ס׳האָבן עקסיסטירט קרי־סטלעכע אַנשטאַלטן. אַ סך שווערער איז עס געווען אין די אינבּעריקע שטעט. לאַנגזאַם אָבער זיכער וועלט דער דאָ־זיקער מויער דורכגעברָאכן, און ביי היינטיקן טאָג האָבן מיר שוין ניט קיין איין שטאָט, וועלכע זאָל ניט באַקומען קיין סובסידיעס. אין יאָר 1925 האָבן די קאָמונאַלע סובסידיעס באַטראָפן 71.030.37 זל., אין 1926 — 91.456.65 זל., אין 1927 — 118.251.98 זל. און אין 1928 (ביזן 1.טן יולי) 59.006.34 זל.

5. פאַראַלעל מיט די אַלע באַמיאונגען צו פאַרגרעזעלשאַפטלעכן די ארבעט און געבן איר אַ פעסטן פינאַנסיעלן יסוד, גייט אויך אַ כסדרדיקע ארבעט

אויפן אזוי צו זאגן „אינערלעכן פראָנט", אַ כסדרדיקע שטרעפונג איר צו מאַדערניזירן און אריינגיסן אַ פרישן אינהאַלט, אָפטמאָל אפילו איבערגיסן אין נייע פאָרמען. דער תמצית פון אָט דער גאַנצער ארבעט באשטייט אין אָפּשוואַכן דעם פילאַנטראָפישן מאָמענט און אָרויסרוקן אין פאָדערגרונט דעם פעדאַגאָגיש־דערציערישן. די יתומים־הייזער ווערן באַזאָרגט מיט צוגעפאַסטן פעדאַגאָגיש־דערציערישן פערסאָנאַל, ס׳ווערט לויט מעגלעכקייטן רעגולירט דאָס אויפנעמען און אָרויסלאָזן קינדער פון די אנשטאלטן, וועלכע מען באַמיט זיך אויך צו נאָרמאַליזירן אין פרט פון עלטער פון די קינדער. שפּעטער ווערט אויסגעארבעט אַ געוויסער רעגולאַמין פון אינערלעכן לעבן פון די אנשטאלטן, אין די גרעסערע שטעט ווערן געשאפן אָרטיקע פעדאַגאָגישע ראַטן, וועלכע פירן אָן מיט דער גאַנצער אינערלעך־פעדאַגאָגישער ארבעט פון די אנשטאלטן וי אויך פון דער פריוואַטער פאָרזאָרגונג; ביים צ.־ק. ווערט געשאפן אַ צענטראַלער פעדאַגאָגישער ראַט, וועלכער שטייט אין אַן ענגן קאָנטאַקט מיט די אָרטיקע פעדאַגאָגישע ראַטן, גיט זיי אָנווייזונגען, אינסטרוקציעס א. ד. גל. אַ סך אויפמערקזאַמקייט ווערט אויך געלייגט אויף דער סאַניטאַר־היגיענישער זייט.

דער גרעסטער טייל קינדער, וואָס ווערן סובסידירט דורך אונזער געזעלשאַפט, געפינען זיך אין דער אַזויגערופענער פריוואַטער פאָרזאָרגונג. די דאָזיקע סיסטעם, וועלכע איז בייַ אונז אין לאַנד אייַנגעפירט געוואָרן דורכן דזשוינט און ווערט איצט אין דער גאַנצער וועלט אָנערקענט אַלס די בעסטע, האָט ליידער צוליב פאַרשיידענע סיבות ניט געגעבן בייַ אונז די געווינשטע רעזולטאַטן. מיר מיינען מיט דעם ניט צו זאָגן, אַז די קינדער, וואָס זיינען אויסגעוואַקסן אין פריוואַטע הייזער, זיינען ערגערע, פארקערט, אין געוויסע הינזיכטן, ווי צ. ב. אין פרט פון זעלבשטענדיקייט און פראַקטישקייט זיינען דאָ די רעזולטאַטן בעסערע ווי אין די אַנשטאַלטן, — אָבער די דאָזיקע סיסטעם האָט זיך ניט געלאָזט ווי געהעריק אַנטוויקלען און ניט געווואונען קיין פּאָפולאַריטעט ניט בייַ ס׳רוב טוערס און אויך ניט בייַ די בריייטערע שיכטן פון דער באַפעלקערונג און בייַ די מאַסט־אָרגאַנען.

גלייך אין אָנהייב פון דער ארבעט האָט דער דזשוינט אויסגעבילדעט ספּעציעלע דערציערינס, וועמענס אויפגאַבע איז געווען אונטערצוהאַלטן אַ נאָענטן קאָנטאַקט מיט די היימען פון די קינדער; בייַ די פאַרוואַלטונגען זיינען געשאפן געוואָרן ספּעציעלע אויפזיכטס־סעקציעס, וועלכע האָבן געהאט אַן ענלעכן ציל. אָבער — ווי געזאָגט — האָט דאָס אַלץ ניט באַווייזן פּאָפולער צו מאַכן אָט דעם צווייג פון דער ארבעט. די דאָזיקע אומשטענדן האָבן אונז געצוואונגען זיך צו פאַרטראַכטן וועגן נייע פאָרמען פון ארבעט אויף דעם געביט, און אזוי ארום זיינען מיר געקומען צום געדאַנק וועגן האַלב־אינטערנאַט (טאָג־היימען), ד. ה. אנשטאַלטן, וואו די קינדער פארברענגען נאָר דעם טאָג, באַקומענדיק דערנערונג און געהעריקע אויפזיכט. די דאָזיקע אידעע איז מיט צופרידנקייט אויפגענומען געוואָרן ניט נאָר דורך אונזערע אָפּטיילונגען, נאָר אויך דורך אַנדערע צענטראַלעס. מען איז צוגעטראָטן צו דער אָרגאַניזיר־

הויפט־פֿאַרוואַלטונג און ביורָא־פּערסָאָנאַל פון דער ביאַליסטאָקער געזעלשאַפֿט פֿאַר יתומים־פֿאַרזאָרגונג.

ס׳זיצן (פון לינקס אויף רעכטס): מ. שאַפּירָא (ביאַליסטאָק), א. לוריא (ביאַליסטאָק), פרוי ר. ראַבינאָוויטש (ביאַליסטאָק), א. שליאַסבערג (וואַלקאָוויסק), ש. זבענאָוויטש (האַראַדאָק). — ס׳שטייען: נ. לעוו (בוכהאַלטער פון הויפט־ביורָא), ב. אַבראַמאָוויטש (גראַדנע), י. סאַלאָוויטשיק (גראַדנע), מ. ראָזענבערג (בעלסק), א. דאַמערַאַצקי (פֿאַרוואַלטער פון הויפט־ביורָא).

[ס׳פעלן: פֿאַרזיצער פון דער הויפט־פֿאַרוואַלטונג אַדוו. א. גומענער, וויצע־פֿאַרזיצער י. סוכאָוולינסקי (גראַדנע) און מ. שייקעוויטש (וואַלקאָוויסק).]

ארבעט, און בײַ הײַנטיקן טאָג פונקציאָנירן שוין 2 האַלב־אינטערנאַטן (אין וואַלקאָוויסק און סאָקאָלקע), און 3 אַנדערע (אין בײַאַליסטאָק, גראָדנע און קרינקי) געפינען זיך אין סטאַדיע פון אָרגאַניזירונג.

6. אײַנער פון די וויכטיקסטע געביטן פון אונזער ארבעט, וועלכן ס׳איז געשענקט גרויסן זייער א סך אויפמערקזאַמקייט און ענערגיע, איז די פּאַך־בי ל דונג. ניט זייענדיק צופרידן מיט דעם אופן פון לערנען די קינדער א פּאָר בײַ פּריוואַטע מייסטערס, שטרעבן מיר פון אָנהויב אָן אײַנצואָרדענען א גרעסערע צאָל קינדער אין פּראָפעסיאָנעלע לערן־אַנשטאַלטן. היות די צאָל פון אַזעלכע אַנשטאַלטן איז אין אונזער ראַיאָן זייער קליין, פּאַרנעמען מיר זיך — אַליין אָדער צוזאַמען מיטן „אָרט" — מיט שאַפן לערן־וואַרשטאַטן. אַזוי אַרום זיינען אַנטשטאַנען לערן־וואַרשטאַטן פּאַר דאַמען־שניידעריי אין וואַלקאָוויסק און קרינקי, א זאָקן־וואַרשטאַט אין ביעלסק, א סטאָלער־וואַרשטאַט אין בײַאַליסטאָק. צוזאַמען מיט „אָרט" שאַפן מיר אין בײַאַליסטאָק א לערן־וואַרשטאַט פּאַר שוסטעריי, וועלכער וועט אָבער שפּעטער ליקווידירט צוליבן פעלן פון א פּאַסיקן אינסטרוקטאָר, ווי אויך לערן־וואַרשטאַטן פּאַר דאַמען־שניידעריי, וועלכע וועלן שפּעטער פּאַרוואַנדלט אין א האַנטווערקער־שולע פּאַר מיידלעך.

ווי אַזוי ס׳וואַקסט די צאָל קינדער אין די פּראָפעסיאָנעלע שולן, באַוויזן פאָלגנדע ציפּער: אין יאָר 1924 האָבן זיך געלערנט אין האַנטווערקער־שולן און וואַרשטאַטן 22 קינדער, אין 1925 — 69 קינדער, אין 1926 — 92 קינדער, אין 1927 — 102 קינדער און אין 1928 (ביזן 1/7) — 105 קינדער. בסך־הכל לערנען זיך א פּאָר צום 1־טן יולי 1928 — 323 קינדער.

7. כּדי צו פּאַרבעסערן דעם געזונט־צושטאַנד פון די שוואַכערע קינדער, שיקן מיר זיי אַרויס יעדן זומער אין די קאָלאָניעס פון „טאָז" (געוו. „אָזע"), ווי אויך אין דער צענטראַלער קאָלאָניע פון פּאַרבאַנד אין זיעכאָצינעק. פון יאָר 1927 הייבן מיר אָן צו שאַפן אייגענע האַלב־קאָלאָניעס (בײַאַליסטאָק, גראָדנע), אין יאָר 1928 שאַפן מיר די ערשטע אייגענע קאָלאָניע אין וואַלקאָוויסק. אין דעם יאָר געניסן פון די קאָלאָניעס און האַלב־קאָלאָניעס 262 קינדער און פון דער היי־קאָלאָניע אין זיעכאָצינעק 20 קינדער. ס׳געלינגט אונז אויך דאַמאָלט צו באַקומען ספּעציעלע אַסיגנירונגען פון דער וואָיעוואָדסטוע אין דער גרויס פון 1.200 זל.

8. א געהעריקן אָרט אין אונזער ארבעט פּאַרנעמט די פּראָפּאַגאַנדע, ווי אומעטום ווערט זי אויך בײַ אונז געפירט אין א מונדלעכער און שריפּטלעכער פּאָרם. די ערשטע באַשטייט אין מיטינגען, רעפּעראַטן און פּאָרלעזונגען וועגן די פּראָגן פון קינדער־שוץ, די צווייטע — אין פּאַרשפּרייטן דעם געדרוקטן וואָרט אין פּאַרשיידענע פּאָרמען. אין די שטעט, וואו ס׳איז פאַראַן אַן אייגענע פּרעסע, ווערט זי אויסגענוצט צו נאָטיצן, ארטיקלען א. ד. גל. פון צייט צו צייט גיבן מיר אַרויס ספּעציעלע אויפרופן צו דער באַפעלקערונג. צלייך ווי ס׳הייבט אָן דערשיינען דער זשורנאַל „דאָס קינד", פּאַרשפּרייטן מיר אים אין א פּאָר הונדערט עקזעמפלאַרן, פון אַפּריל 1927 גיבן מיר אַרויס אַן

אייגענעם זשורנאל „פאַרן יידישן קינד", וועלכער הערט אויף צו דערשיינען אין יאַנוואַר 1928, וועו דער פאַרבאַנד הויבט אָן אַרויסצוגעבן זיין זשורנאל „דאָס שוצ־לאָזע קינד". ביים צ. ק. ווערט געשאַפן א פּעדאַגאָגיש־דערציערישע ביבליאָטעק, מיט וועלכער ס'באַנוצן זיך דער דערציערישער פערסאָנאל און די טוערס.

9. צום 1־טן יולי 1928 ציילט אונזער געזעלשאַפט 28 אָפּטיילונגען מיט 247 פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער און 5.127 מיטגלידער־צאָלערס. בס"ה ווערן געשטיצט 868 קינדער, פון זיי 516 אין פריוואַטער פאַרזאָרגונג און האַלב־אינטערנאַטן און 352 אין אינטערנאַטן. 433 קינדער געפינען זיך בייַ קרובים און 83 בייַ פרעמדע, 694 קינדער באַזוכן שולן און 323 לערנען א פאַך. פאַר דער גאַנצער צייט פון אונזער אַרבעט זיינען זעלבשטענדיק געווען 147 קינדער. ס'זיינען פאַרגעקומען 5 ראַיאָן־צוזאַמענפאָרן. אונזער הויפט־פאַרוואַלטונג האָט פאָלגנדיקן צוזאַמענשטעל: פאָרזיצער—אַדוו. א. גומענער, וויצע־פאָרזיצער— ה' י. סוכאָווילינסקי (גראָדנע), קאַסיר — פרוי ר. ראַבינאָוויטש (ביאַליסטאָק), סעקרעטאַר — ה' מ. ראָזענבערג (ביעלסק). מיטגלידער: ה"ה אברהמאָוויטש (גראָדנע), סאָלאָוויטשיק (גראָדנע), שלאָסבערג (וואָלקאָוויסק), שייקעוויטש (וואָלקאָוויסק), לוריע (ביאַליסטאָק), שאַפּירא (ביאַליסטאָק), זבענאָוויטש (האָראָדאָק) און בושאָזע (לאָמזשע), פאַרוואַלטער פון הויפט־ביוראָ איז—א. דאָמעראַצקי.

אונטערציענדיק א סך־הכל פון אונזער 6־יאָריקער טעטיקייט, קענען מיר פעסטשטעלן: מיר האָבן באַווייזן פאַר דער צייט צו שלאָגן טיפע וואָרצלען אין דעם באָדן פון דער אָרטיקער געזעלשאַפטלעכקייט. מיט אונזער טעטיקייט האָבן מיר פאָפולאַריזירט צווישן די בריטערע שיכטן די אידעע פון א מאָדערנער ראַציאָנעלער קינדער־פאַרזאָרגונג בכלל און יתומים־פאַרזאָרגונג בפרט; מיר האָבן דורכגעבראַכן די וואַנט בייַ די מאַסגעבנדיקע מאַכט־אָרגאַנען און— דער עיקר — מיר האָבן גערעטעוועט פאַר דער געזעלשאַפט צענדליקער און הונדערטער מיטגלידער, וועלכע וואָלטן אַנדערש פאַר איר פאַרלאָרן געגאַנגען. גרויס איז די אָפּגעטאָנענע אַרבעט, אָבער נאָך גרעסער זיינען די אויפגאָבן אויף להבא. די ראַמען פון דער אַרבעט דארפן פאַרבריטערט ווערן און אַרום־נעמען אלע שוצלאָזע און פאַרוואָרלאָזטע יידישע קינדער, דער קאַמף פאַר אונזער אָנערקענונג און פאַקטישע גלייכבאַרעכטיקונג דאַרף דערפירט ווערן ביז צו זיין זיגרייכן סוף — צו א פולער אויסהאַלטונג דורך דער מלוכה אוּן קאָמונאַלע אָרגאַנען, די נעץ פון קינדער־אינסטיטוציעס דארף פונאַנדערגעבויט ווערן. און נאָך א סך אַנדערע און וויכטיקע אויפגאָבעס דארפן אויסגעפירט ווערן, אָבער דאָס וועט מעגלעך זיין נאָר ביי אַיין תנאי — וועו די לאָסט פון דער אַרבעט וועט פאַלן ניט אויף יחידים, נאָר בריטערע מאַסן פון דער יידישער באַפעלקערונג, וועלכע זיינען אין דעם דערפאָלג פון דער דאָזיקער אַרבעט בלוטיק פאַראינטערעסירט, וועלן איר מיט אלע זייערע כּחות אוּן מעגלעכקייטן אונטערשטיצן. אַריינציען אָט די דאָזיקע מאַסן און זיי אקטיוויזירן פאַר אונזער אַרבעט איז אויך אייגע פון די וויכטיקסטע פראָבלעמען פון גאָענטן עתיד.

א. דאָמעראַצקי.

ווילנער שטאָטישער יתומים־קאָמיטעט.

גרינדונג. דער ווילנער שטאָטישער יתומים־קאָמיטעט איז געגרינדעט געוואָרן אין אָקטאָבער 1921 יאָר. ביז יולי 1927 יאָר איז דער קאָמיטעט נאָך ניט געווען לעגאַליזירט און האָט זיך געהאלטן ביי דער ווילנער יידישער קהילה; אין יולי 1927 יאָר איז דער יתומים־קאָמיטעט לעגאַליזירט געוואָרן אלס זעלבשטענדיקע געזעלשאפט.

אָרגאַניזאַציע. דער קאָמיטעט פון דער געזעלשאפט באשטייט פון: 1. א ראט פון 33 פערזאָנען, וועלכער איז פארטיילט אויף 3 סעקציעס: א) וירטשאפט־סעקציע, ב) קולטור־סעקציע, ג) פינאַנס־סעקציע. 2. פארוואלטונג פון 15 פערזאָנען: פרוי ז. לעוואנדע (פאָרזיצערין) פרוי י. ויגאָדסקא (וויצע־פאָרזיצערין), ה' א. קרוק, (וויצע־פאָרזיצער), פרוי ד. גערזאָן (נאמן), פרוי א. לעווין (סעקרעטאַרין); פרוי ט. שעכיאוויטש, פרוי מ. פאגער, פרוי ר. ריוואוש, פרוי ארוך, פרוי ל. דעסלער, פרוי א. אייסוראוויטש, פרוי ראָם, פרוי פערגא־מענט, פרוי אוצעכאָווסקא, ה' ראָזנהויז.

אלגעמיינער איבערבליק. אויף דעם 1־טן אוגוסט 1928 יאָר זיינען דורך דער געזעלשאפט סובווענציאָנירט געוואָרן ס"ה 517 יתומים; פון זיי אין אנשטאלטן — 302 און אין פריוואָטער אויפזיכט 215 קינדער. יינגלעך 259; מיידלעך 258. לויטן עלטער טיילן זיך די קינדער: ביז 7 יאָר 74; פון 7 ביז 14 — 311; איבער 14 יאָר 132, ס"ה 517 יתומים. די געזעלשאפט שטיצט פאָלגנדיקע יתומים־הייזער:

1.	תלמוד־תורה (יינגלעך)	122	קינדער
2.	יתומים־הויז פאר מיידלעך	63	"
3.	אחיעזר „בית אליהו" (מיידלעך)	24	"
4.	גאָלדע מאַרקס (22 יינגלעך און 33 מיידלעך) .	55	"
5.	זויג־קינדערהיים (22 יינגלעך און 16 מיידלעך)	38	"

בס"ה 302 קינדער.

אלגעמיינע בילדונג. 298 יתומים לערנען זיך אין פאָלגנדיקע שולן:

תלמוד־תורה . . .	130	קינדער
חדרים	1	"
יידישע שולן	96	"
העברעאישע שולן . .	48	"
מיטלשולן	20	"
פריוואט	3	"

בס"ה 298 יתומים.

פּאַך־בּילדונג. מלאכה לערנען זיך 162 יתומים, פון זיי אין פּאַך־שולן 65 און בּיי פּריוואַטע מייסטער 97. די געזעלשאַפט האַלט אויס אויף איר חשבון 2 ווערשטאַטן, וואו סיי לערנען זיך שניידעריי אונטער דער אָנ־פּירונג פון אינסטרוקטאָרן 40 יתומים, פון זיי 20 יינגלעך אין שניידעריי־וואַר־שטאַט פון תּלמוד־תּורה און 20 מיידלעך אין שניידעריי־ווערשטאַט פון יתומים־הויז פּאַר מיידלעך.

זומער־קאָלאָניעס. אין משך פון זומער האָט די געזעלשאַפט געשיקט אין זומער־קאָלאָניעס:

אין	זומער־קאָלאָניע	פון	„טאַז"	ווילנע	.	.	.	.	12	יתומים
„	„	„	„	צ. ב. ק.	.	.	.	.	22	„
„	„	„	ציעכאָצינעק	פון פּאַרבּאַנד	.	.	.	.	9	„
									בס״ה 43	יתומים.

אויסער דעם זיינען געשיקט געוואָרן דורך אונזער געזעלשאַפט אין די האַלב־קאָלאָניעס פון „טאַז" אין ווילנע 22 קינדער.

מעדיציניש־הילף. יעדער יתומים־הויז האָט אַ דאָקטאָר, וועלכער ערטיילט מעדיציניש הילף די יתומים פון אַנשטאַלט. אַלע פּריי־וואַטע סובוועניאָנירטע קינדער באַקומען דורך דער געזעלשאַפט אומזיסטע מעדיציניש הילף פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטן, ווי אויך אומזיסטע מעדיקאַמענטן.

נ. וואַפנער.

אייניקע ציפער וועגן דער יתומים־אַרבעט פון די צענטראַלעס אין קאָנגרעס־פּוילן, מערב־גאַליציע און „יעקאָפּאָ".

גענוי אַרטיקלען וועגן דער יתומים־אַרבעט אין די דאָזיקע צענט־ראַלעס זיינען געווען געדרוקט אין די פּריערדיקע יאָרגענג פון אונזער לוח. דאָ ברענגען מיר די אַלגעמיינע ציפער וועגן דעם מצב פון דער אַרבעט אין די דריי צענטראַלעס צום 1־טן יולי 1928.

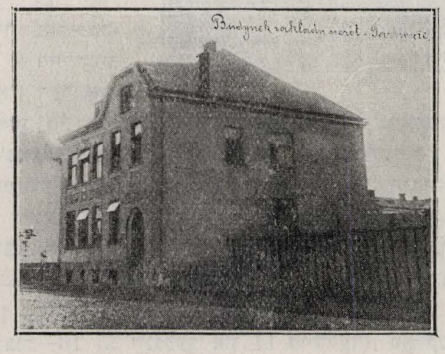
„יעקאָפּאָ". אין ווילנער און נאָוואָגרודקער וואָיעוואודסטוועס געפינען זיך אונטער דער אויפזיכט פון די קאָמיטעטן און קאָמיסיעס 2.031 יתומים, פון זיי אין פּריוואַטער אויפזיכט — 1.876 און אין 5 אַנשטאַלטן (אָשמענע, לידע, איוויע, סלאָנים און נאָוואָגרודאָק) — 155. די הויפּט־אַרבעט פון דער צענטראַלע — איז אויסבילדן די עלטערע קינדער (515) אין אַ פּאַך און דער וויכטיקסטער אויפטו פון אָט דער אַרבעט איז דאָס אריבערפירן קינ־דער (333 פּאַר די גאַנצע צייט) פון די פּאַרוואַרלאָזטע פּראָווינץ־שטעטלעך קיין ווילנע, וואָס זיי ווערן פּאַרפולקאָמט בּיי פּאַרשיידענע פּאַכן אין פּראָפּא־סיאָנעלע שולן און בּיי מייסטערס. פּאַר די גאַנצע צייט, וואָס די אַרבעט ווערט געפּירט, האָבן געענדיקט דעם פּאַך און זיינען געוואָרן זעלבשטענדיק 648

קינדער. די צאָל קינדער, וואָס לערנען זיך בייַ אַ פּאָך צום סוף יאָר 1928 אין ווילנע, פון די אַריבערגעפירטע פון דער טיפער פּראָווינץ, דערגרייכט ביז 150.

קראַקאָוו. די קראַקאָווער צענטראַלע באַזאָרגט 725 יתומים, פון זיי 628 אין פּריוואַטער אויפזיכט און 97 אין אַנשטאַלטן (קראַקאָו, טאַרנאָוו און זשעשאָוו). אַ פּאָך לערנען זיך 208 קינדער, פּאָר די גאַנצע צייט זיינען זעלבשטענדיק געוואָרן 198 קינדער אָון ס׳זיינען אַריבערגעפירט געוואָרן אין גרעסערע פונקטן צוליב פּאָך־בילדונג — 87 קינדער.

קאָנגרעס־פּוילן. די צענטראַלע פון קאָנגרעס־פּוילן האָט נאָך לוואָוו (37) יתומים אין די אַנשטאַלטן גייט זי אויפן ערשטן אָרט, הגם לויט דער אַלגעמיינער צאָל יתומים, וואָס זי פּאַרזאָרגט (1.913) גייט זי, נאָך לוואָוו (3.199), ראָווע (2.286) און „יעקאָפּאָ״ (2.031), אויפן פערטן אָרט. דאָס כאַראַקטעריסטישסטע פּאָר איר אַרבעט איז טאַקע, וואָס די ווייט־גרעסטע צאָל יתומים פּאַרזאָרגט זי נית דורכן וועג פון פּריוואַטער אויפזיכט, נאָר דורך אַנשטאַלטן. פון די 1.913 יתומים, וואָס געפינען זיך אונטער איר שוץ, זיינען אין אַנשטאַלטן גאַנצע 1.460. אַ פּאָך לערנען זיך 512 יתומים. פּאָר די גאַנצע צייט זיינען געוואָרן זעלבשטענדיק 192 און זיינען אַריבערגעפירט געוואָרן אין גרעסערע פונקטן צוליב פּאָך־בילדונג — 56 יתומים.

געניוערע אַנאַליזן וועגן דעם כאַראַקטער און די אופנים פון דער אַרבעט פון די איינצלנע צענטראַלעס געפינען זיך אין ווייטערדיקן אַרטיקל וועגן דער „אינעווייניקסטער סטרוקטור פון דער אַרבעט פון די צענטראַלעס״.

יתומים־הויז אין טאַרנאָוו.

נייע בנינים פון יתומים־הייזער.

1. יתומים־הויז אין שעדלעץ.

אין משך פון די לעצטע פאָר יאָר איז פֿאַרענדיקט געוואָרן דער גרויסער בנין פון שעדלעצער יתומים־הויז, וועלכער איז פאָראויסגעזען פֿאַר 120 קינ־דער. צוליב די באַגרענעצטע בודזשעט־מעגלעכקייטן האָבן זיך אין יאָר 1928 געפונען אין יתומים־הויז נאָר 84 קינדער.

דער חודשדיקער בודזשעט פון בית־יתומים באַטרעפט 4.500—5.000 זל. און איז געזיכערט בלויז אויף א העלפט, וועלכע ווערט געדעקט דורך דעם מאַגיסטראַט און דער יידישער קהלה. דער רעשט — די אַנדערע 50 פּראָצ. פון בודזשעט, איז קיינמאָל ניט געווען געזיכערט און צוליב דעם איז אַנטשטאַנען א באַדייטנדער דעפיציט, וועלכער באַטרעפט צום 1־טן אָקטאָבער 1928 בערך 20.000 זלאָטעס.

זומער 1928 איז אייגעאָרדנט געוואָרן א קאָלאָניע פֿאַרן גאַנצן יתומים־הויז, אַזוי אַז דער בנין איז במשך פון די זומער־חדשים געווען געשלאָסן און צוזאַמען מיטן גאַנצן פערסאָנאַל און ווירטשאַפט איז אַלץ אַריבערגעטראָגן געוואָרן אויפן דאָרף. דער רעזולטאַט איז געווען זייער א גוטער. די קינדער האָבן צוגענומען אין וואָג צו 2 און 4 קילא.

עס פֿראָיעקטירט זיך צו עפענען אין יאָר 1929 אַן אייגענעם וואַרשטאַט פאַר טריקאָטאַזש־ און זאָקן־אויס־אַרבעטונג בכדי די מיידלעך זאָלן זיך אין יתומים־הויז גופא אויסלערנען א פאַך.

די אינסטיטוציע אונזערע עקסיסטירט שוין 24 יאָר. ליידער פעלן די באַריכטס־מאַטעריאַלן פון א ריי יאָרן. פון יאָר 1916 איז דער אַר־כיוו געזאַמלט. במשך פון די יאָרן 1916—1923 זיינען געוואָרן זעלבשטענדיק 74 קינדער, און כמעט אַלע זיינען שוין אויפן ברייטן וועג פון לעבן.

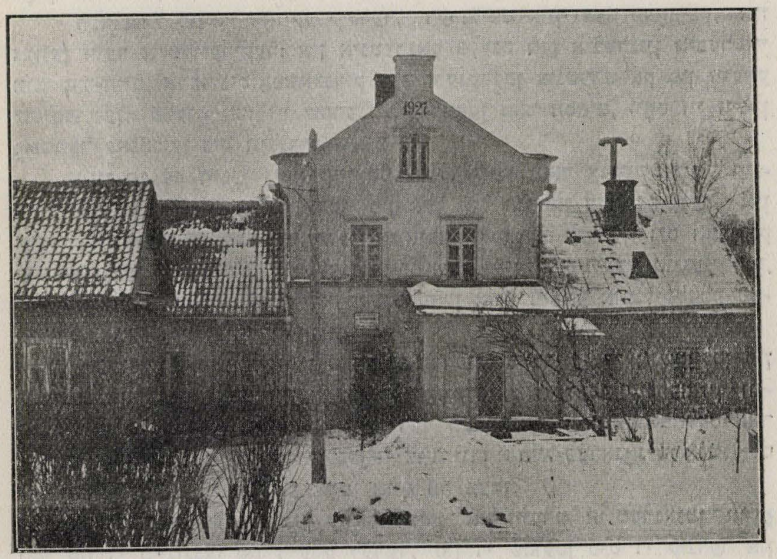
די סטאַטיסטישע ידיעות וועגן די 84 קינדער פון יתומים־הויז צום 1־טן אָקטאָבער 1928 זיינען פאָלגנדע: 1) יינגלעך—48, מיידלעך—36; 2) גאַנצע יתומים—17, האַלבע יתומים—67; 3) פון די האַלבע יתומים זיינען אָן א פאָטער—58, אָן א מוטער—9; 4) פאָרשול־עלטער—10, אין שולן—53, ביי א פאַך—21; די קינדער באַזוכן פאָלגנדע שולן: פאָושעכנע—10 (מיידלעך), תלמוד־תורה—25 (יינגלעך), תרבות—16 (5 יינגלעך און 11 מיידלעך), פאָלקסשול—2 (מיידלעך), פאַך־שולן אין וואַרשע (2 יינגלעך און 2 מיידלעך).

ב. ראָטענבערג.

2. יתומים-הויז אויפן נאָמען פון גאָלדע מאַרקס אין ווילנע

(אייגענער הויף פון ווילנער שטאָטישן יתומים-קאָמיטעט).

דער בית-יתומים אויפן נאָמען פון „גאָלדע מאַרקס" איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1917 אין דער צייט פון דער דייטשער אָקופאַציע דורך דעם ה' קאָמערציען-ראַט געאָרג מאַרקס פון קעניגסבערג אויפן נאָמען פון זיין פאַרשטאָרבענער פרוי גאָלדע מאַרקס. אין יאָר 1927 איז אויך ה' געאָרג מאַרקס געשטאָרבן און זיינע קינדער שטיצן נאָך דעם יתומים-הויז פון צייט צו צייט.

אין יאָר 1928 האָט זיך דער בית-יתומים אַרײַנגעקליבן אין נייעם, אייגענעם בנין אויף פּאָלאַצקער גאַס 5, וועלכער איז געקויפט געוואָרן אין יאָר 1927 און איז גרינטלעך רעמאָנטירט געוואָרן. דער בנין געפינט זיך אויף אַ גרויסן הויף מיט אַ פרוכט-גאָרטן און זייער אַ שיינער, מאָלעריישער פערספעקטיוו אויף די וויליע און אַרומיקע געגנט. דער בית-יתומים שטעלט פאָר מיט זיך ביי הייַנטיקן טאָג איינעם פון די בעסטע אַנשטאַלטן אין שטאָט ווילנע.

פאַר די לעצטע אַנדערהאַלבן יאָר זיינען נאָך אויסגעבויט אָדער געקויפט געוואָרן בנינים פאַר יתומים-אַנשטאַלטן אין פאָלגנדע שטעט: טשענסטאָכאָוו; לאָמזשע; פינסק (אַ הויז אויף אַ בורסע); ראָוונע (אַ בית-יתומים און אַ בורסע); טורקא; וואויניליאָוו; נייַ-סאָנדז; אָסטראָצק; דאָמבראָוויץ און סטאָלין.

דער היל־פעדאַגאָגישער אַנשטאַלט אין אָטוואָצק.

I.

דער פאַרבאַנד פון די צענטראַלעס פאַר יתומים־פאַרזאָגונג אין פוילן, וועלכער האַלט אויס אין זיינע אַנשטאַלטן איבער 4.300 יתומים און גיט שוץ איבער 12.700 יתומים האָט ניט איינמאָל באַקומען אָנקלאָגעס מצד די אָנפירער פון די יתומים־אַנשטאַלטן, אַז אייניקע קינדער קענען זיך ניט איינלעבן מיט די איבעריקע, דעמאָראַליזירן די קינדער און שטערן דעם נאָרמאַלן לעבן פון אַנשטאַלט. די דאָזיקע קינדער זיינען געווען אָדער גייסטיק אָפגעשטאַנען אָדער האָבן געהאַט אַן אויסגעשפּראָכן־פּסיכאָפּאַטישן כאַראַקטער.

דער גורל פון די דאָזיקע קינדער, דערהויפּט אויף דער פראָווינץ, איז געווען זייער א טרויעריקער: אין אינטערנאַט פלעגט מען איבערגיין איבער זיי צום סדר־היום, אָדער ניט אָפּשאַצנדיק דעם קרענקלעכן אונטערשלאָק פון זייערע שטיפעריייען, פלעגט מען זיי שטרענג באַשטראָפן פאַר חטאים, וואָס זיי זיינען אָפטמאָל באַאַנגעז ניט ווילנדיק.

אַווי ווי עס זיינען ניטאָ קיין ספּעציעלע שולן פאַר אָפּגעשטאַנענע קינדער, פלעגט מען זיי ארויסווארפן פון איין שול און פון דער צווייטער, און ארומוואַנדערנדיק עטלעכע יאָר, פלעגן זיי איבערריסן דאָס לערנען, ניט האָבנדיק קיין שום פּאַך אין האַנט. זיי פלעגן אויסווּאַקסן געזעלשאַפטלעכע טויגעניכטסן, און די לאַסט אויסצוהאַלטן זיי פלעגט פאַלן אויף זייערע אומגליקלעכע פּאַמיליעס, עוועטועל אויף די קהלות.

וועלנדיק כאָטש טיילווייז פאַרהיטן דערפון, באַפּריין די אַנשטאַלטן פון זייער א שווערן באַלאַסט און העלפן די דאָזיקע אומגליקלעכע קינדער זיך וויי־עס־איז אייניצוארדענען אין לעבן, האָט דער פאַרבאַנד פון די צענטראַלעס פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג אין פוילן באשלאָסן צו גרינדן א היל־פּעדאַגאָגישן אַנשטאַלט אין אָטוואָצק, אין די ערשטע צייטן אויף 50 בעטן.

די קינדער פלעגט מען קוואַליפיצירן אין זייערע אינטערנאַטן אויפן סמך פון די מיינונגען פון זייערע לערער, פון די שמועסן מיט די קינדער און פון די פסיכאָלאָגישע מעטאָדן לויט בינעט פערמאַן. מען פלעגט אין פרינציפּ ניט אָננעמען קיין קינדער מיט אַן אינטעליגענץ נידעריקער פון 0,4, ארויס־גייענדיק פון שטאַנדפונקט, אַז א טיף־אָפּגעשטאַנענע קינד איז ניט בכח זיך אויסצולערנען א פאַך און פאַדערט גיכער קוראַציע אין אַן אַנשטאַלט. דער ציל, אָבער, וועלכן עס האָבן געהאַט אין אויג די גרינדער און די פאַרוואַלטער פון אַנשטאַלט, איז באַשטאַנען דערין, אַז די קינדער ביי א געהעריקער דערציאונג און פּראָפעסיאָנעלער אויסבילדונג, ווי אויך דורך דערציאונג אין א ספּעציעלער שול, זאָלן זיך וויייקסטנס טיילווייז קענען איינאַרדענען אין לעבן.

די בנינים פון אינטערנאַט, פריש אָפּגערעמאָנטירטע, מאַכן זייער א גוטן אייַנדרוק מיט זייער פיינער אויסערלעכקייט. צווישן בעדער דערלויבן אייַנצוהאַלטן די רייַנקייט, דערהויפּט א דאַנק די טושן.

אין געפיט פון אינטערנאַט (וועלכער האָט אַרום זיך 4 מאָרג וואַלד) איז פאַראַן אַ שולבנין מיט 3 אָפּטיילונגען, וואו די למודים ווערן געפירט אויף יידיש, לויט דער פּראָגראַם פון די ספּעציעלע שולן אין וואַרשע. דער צווייטער שולבנין, וואָס באַשטייט פון 4 צימערן, נעמט אין זיך אַריין די וואַרשאַטן פאַר שוסטעריי, קאָשיקעס־פלעכטעריי, וועש און האַנטאַרבעט פאַר קליינע קינדער.

צוויי באַזונדערע בנינים דינען אלס דירה פאַרן דאָקטאָר, פאַרוואַלטער פון אַנשטאַלט און פאַרן אינטענדענט.

דער פערסאָנאַל פון אַנשטאַלט באַשטייט פון א פאַרוואַלטער א פאַכמאַן און פון אַן אינסטרוקטאָר פון דער ספּעציעלער שול, וועלכע קומען כסדר צופּאַרן פון וואַרשע, ווי אויך, אויפן אָרט, פון א דאָקטאָר־פאַרוואַלטער, אַן אינטענדענט, 3 דערציערינס, וועלכע ערפילן גלייכצייטיק די פונקציעס פון לערערינס, 1 לע־רער און צוויי מייסטערס: א שוסטער און א קאָשיק־מאַכער. מיט דעם וועשעריי־וואַרשטאַט פירט אָן אייגע פון די לערערינס.

די קינדער, וואָס ווערן רעקרוטירט פון גאַנץ פוילן, קען מען אייגנטיילן אויף עטלעכע הויפּט־גרופּן:

1) גייסטיק־אָפּגעשטאַנענע, אָן פסיכאָפּאַטישע אייגנשאַפטן.
2) גייסטיק־אָפּגעשטאַנענע מיט א גרויסן פסיכאָפּאַטישן באַלאַסט.
3) פסיכאָפּאַטן מיט נאָרמאַלער אינטעליגענץ.
4) קינדער, וועלכע עס איז שווער צו דערציען, אָן בולטע פסיכאָפּאַטישע אייגנשאַפטן, וועלכע פאָדערן אָבער אַן אינדיווידועלע באַהאַנדלונג. אַלע קינ־דער, אויפן סמך פון דעם דורכגעפירטן עקזאַמען, זיינען אייגנעטיילט געוואָרן אויף געהעריקע גרופּן און אָפּגעגעבן אין שול.

די קינדער זיינען דאָס רוב געווען אין עלטער פון 8—15 יאָר.

די קינדער זיינען פאַרטיילט געוואָרן אויף גרופּן אויך אויפן סמך פון א קערפערלעכער אונטערזוכונג און זיינען אָנגעטרויט געוואָרן די מייסטערס אין די וואַרשטאַטן.

דער גאַנצער פערסאָנאַל איז איינשטימיק געקומען צום באַשלוס, אַז די דערציאונגס־סיסטעם דארף זיך שטיצן אויף דער וויים גייענדיקסטער אינדיווי־דואַליזירונג, אויף וועקן ביי די קינדער די בעסטע אינסטינקטן, אָפּעלירנדיק צו זייער אמביציע און פּאַזיטיוון און פּאַרשטאַרקנדיק כסדר זייער געפיל פון אייגענעם ווערט און מהות.

וועלכע רעזולטאַטן האָט געגעבן די דאָזיקע סיסטעם, וואָס שטיצט זיך אויף דעם צוטרוי און גלויבן אין קינד, זאָגאַר אין אָפּגעשטאַנענסטן און ערגסטן? די קינדער פלעגן קומען צו אונז פאַרביטערטע, פיינדלעך געשטימטע, נעגאַטיוויסטישע. אין משך פון די ערשטע צוויי חדשים פלעגן מיר כסדר אָנ־טרעפן אויף אַנטיגעזעלשאַפטלעכע אינסטינקטן.

די קינדער פלעגן ניט וועלן סאָלגן, זיין פויל, ניט וועלן ארבעטן, האָבן ליב געהאַט אויסצוהאַקן די שויבן, פאַרניכטן בלומען, וועג אויף זיי פלעגט

אָנפאַלן א כעס, פלעגן ניט האָבן צו קיינעם קיין צוטרוי און אַרומטראָגן זיך מיט חשדים.

אין משך פון עטלעכע וואָכן האָט זיך די שטימונג ביי די קינדער פול־שטענדיק געביטן, די מילדע, געדולדיקע און גלייכצייטיק ענערגישע האַלטונג פון די לערער פלעגט געווינען די אַלגעמיינע אָנערקענונג פון די קינדער, וועלכע האָבן זיך שטאַרק צוגעבונדן צו די באַזונדערע דערציער. עס האָט זיך געשאפן דיסציפלין, וועלכע האָט ערלויבט אייגצופירן דיזשורן פון די קינדער אין אינטערנאַט, אין די וואַרשטאַטן און אין שול. די ק׳נדער זיינען א גאַנצן טאָג באַשעפטיקט און ראַמען אויף אַלע בגינים אונטער דער אויפזיכט פון די דערציער; אינדערפרי גייען זיי אין שול, נאָכמיטאָג פון 3 ביז 7 האָבן זיי פרא־פעסיאָנעלע למודים.

דער געדאַנק פון פראָפעסיאָנעלער אויסבילדונג האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר גאָלונגען אין יעדער הינזיכט. מיר האָבן פעסטגעשטעלט, אַז זאָגאַר די קינדער, וועלכע זיינען פולשטענדיק אומפעאיק צו שול־למודים, אַרבעטן אין די וואַרשטאַטן מיטן גרעסטן אינטערעס און מיט אויפריכטיקער פרייד.

א פופצניאָריקער יינגל, וואָס קען ניט ציילן ביז 10, לייגט ניט שלעכט זוילן אויף שטיוול.

א 16־יאָריקע מיידל, א פולשטענדיקע אַנאַלפאַבעטין, האָט זיך אויסגע־לערנט שטוביקע ווירטשאפט און מיט גרויס חשק אַרבעט זי אין דער נייטעריי. דיזעלביקע מיידל האָט זיך אין איר אינטערנאַט אין משך פון 8 יאָר ניט אויס־געלערנט שיילן קאַרטאָפל. אין שוסטערשן וואַרשטאַט האָבן די יינגלעך אונטער דער אָנפירונג פון מייסטער אויפגענייט 33 פּאָר נייע שיך. אין קאָשיקעריי־וואַרשטאַט איז פאַרקויפט געוואָרן קאָשיקעס און טשעמאָדאַנעס פאַר 124 זל. אין וועשעריי־וואַרשטאַט האָבן זיך 6 מיידלעך שוין אויסגעלערנט גוט נייען אויף א מאַשין און די איבעריקע האָפטן. עס ווערט אָנגענומען אַרבעט פון שטאָט.

די וואַרשטאַטן זיינען טעטיק פון יוני 1928. דאָס וויכטיקסטע איז אָבער, וואָס די קינדער זיינען שטאָלץ מיט די רעזולטאַטן פון זייער אַרבעט און באַקומען מער גלויבן אין די אייגענע כוחות.

ביי די דאָזיקע פסיכאָפאַטן — אָט ביי די קינדער, וואָס געווינטלעך שלאָגט מען זיי אומברחמנותדיק און מען באַהאַנדלט צום ערגסטן, האָבן מיר געפונען זייער פיל געפיל און סובטעלישקייט, און דעריבער טאַקע קוקן מיר אויף דער צוקונפט מיט פיל גלויבן.

די אַרבעט איז זייער א שווערע, אָבער דער הייפל אידעאיש לערער, וואָס האָט געמעמן אויף זיך די ראָלע צו דערציען די אָפּגעשטאַנענע קינדער, איז פול מיט התלהבות און צוטרוי.

אין דער דאָזיקער אַרבעט שיינען פאַר די לערער און דערציער די ווער־טער, וואָס וואָלטער האָט אַמאָל געשריבן: „יעדער מענטש ברענגט מיט זיך גוטע און שלעכטע זיטן. דער גאַנצער קונץ באַשטייט דערין אויסצוגעפינען די

גוטע זיטן". נאָך א גרעסערער קונץ איז אויפצוועקן דעם געדאנק אין אָפּ־
געשטאַנענעם, פּאַרנאַכלעסיקטן קינד, אויפמונטערן אים צו טעטיקייט, מאַכן
אים סעאיק צו אַרבעט און אומקערן אים דער געזעלשאַפט אלס נוצלעכן
מענטשן.

ד"ר זאָפיאַ ראָזענבלום.

II.

אין דער הינזיכט פון לערנען זיינען די קינדער איינגעטיילט אויף 3
גרופּן און אין זעלטענערע פאַלן זיינען מיר אויך געצוואונגען אָנצוווענדן
שטרענג־אינדיווידועלע בילדונג.

ווען מיר וואָלטן געוואָלט אין דערציאונגס־הינזיכט איינטיילן די קינדער
אויף גרופּן לויט די טיפּן, וואָלטן מיר באַקומען 35 פאַרשיידענע גרופּן, וואָרים
אַזויפיל האָבן מיר קינדער.

די פראַגע ווי צו דערציען אונזערע קינדער איז אפשר נאָך שווערער, ווי
די פראַגע, ווי זיי צו לערנען. אויף אייגער פון די ערשטע פאַרזאַמלונגען איז
באַטראַכט געוואָרן די פראַגע, ווי דאַרף מען רעאַגירן דערויף, ווען א קינד
פאַרשולדיקט זיך, צי דאַרף מען באַלויגענען פאַר גוטע אויפפירונג און בא־
שטראָפן פאַר שלעכטע, און וואָס פאַר א שטראָף.

מיר האָבן פאַרשטאַנען, אז שלעכטע מעשים פון קינדער קומען אַרויס
אומבאַוואוסטזיניק, אז די קינדער האַנדלען אונטערן אייגפלוס פון אויפרעגונג,
אז מען מוז מיט אַלע כּוחות ניט דערלאָזן צו חטאים, ווייל די עברות פון אײן
קינד ווירקן אויף אַנדערע און רעגן זיי אָן צו אַנאַלאָגישע מעשים.

אָבסערווירנדיק אונזערע קינדער, האָבן מיר באַשלאָסן קודם כּל צו ווירקן
אויף דער פסיכיק פון די קינדער, וועלכע האָבן לויט אונזער מיינונג קאַליע
געמאַכט די הארמאָניע און באַשווערט די ארבעט.

די פאַרשיידנאַרטיקייט פון די נאָר וואָס דערמאָנטע קינדער האָט אונז גע־
צוואונגען צו באַהאַנדלען יעדן פון זיי אויף אָן אַנדער אופן. די רעזולטאַטן פון
דער ארבעט זיינען געווען אויסגעצייכנטע. אָן אויפמערקזאַמער אָבסערוואַטאָר
וועט באַמערקן א גרויסע ענדערונג אין דער האַלטונג פון די קינדער, און
וואָגאָר אין זייער אויסערלעכן אויסזען. אַלע האָבן זיי זיך בארואיקט, לעבן
בשלום צווישן זיך, זיך צוגעווייגט צו דער אַטמאָספערע פון אינטערנאַט, זיינען
פריילעך, לוסטיק. די ענדערונג אין דער אויפפירונג פון אַלע קינדער האָט
ארויסגערופן די האַנדלונג פון די דערציער, וועלכע פלעגן אָפט פלומרשט ניט
ליגן קיין אכט אויף די חטאים פון די קינדער, און מיט זייער האַלטונג גע־
צוואונגען די קינדער צו אַנאַליזירן זייערע אייגענע מעשים.

א קאַלאָסאַלן אייגדרוק האָט געמאכט אויף די קינדער און געווירקט
אויף דער אויסבילדונג פון זייער כאַראַקטער די עקסקורסיע קיין וואַרשע. די
גרויסע שטאָט, די גרויסע באַוועגונג, דער אָנקום און אָפּפאָר פון די אַראָפּלא־
נען, דער זאָאָלאָגישער גאָרטן, דאָס אַלץ, וואָס זיי האָבן ביז דאָן ניט געזען,
האָט זיי געגעבן א מאַסע אייגדרוקן, זיי אַנטציקט און געירט. בכלל האָבן

די עקסקוריעס, וועלכע די קינדער האָבן דורכגעמאַכט זייער פיל בעת די זומער־חדשים, געשפּילט אַ גרויסע ראָלע, אַלס מעכטיקער דערציאונגס־פאַקטאָר.

אַדאַנק דעם, וואָס די קינדער האָבן זיך באַרואיקט, האָבן מיר געקענט אָרגאַניזירן אַ חברשן קרייזל, וואָס האָט פאַרגעזעלשאַפטלעכט די קינדער, פאַר־לייכטערט דאָס צוזאַמענלעבן און צוזאַמענאַרבעט. די למודים אין דער שול זיינען אין די זומער־חדשים פאַרקירצט געוואָרן. זיי האָבן געדויערט בלויז פון 8 ביז האַלב 11. די איבעריקע צייט איז געווידמעט געוואָרן די אויספלוגן.

די לעקציעס זיינען געפירט געוואָרן לויט אַ פון פריער דורך די לערער אויסגעאַרבעטער פראָגראַם. די קינדער האָבן געאַרבעט מיט גרויס פאַראינטע־רעסירונג, באַאַרבעטנדיק דאָס אלץ, וואָס זיי האָבן אָבסערווירט.

עס איז ניט געווען קיין קינד, וואָס זאָל גלייך נאָכן גלעקל ניט אַריינגיין אין קלאַס. די פרילינג־פראָגראַם האָט אַריינגענומען דאָס וועקן זיך פון דער נאַטור צום לעבן און די גאַנצע אַרבעט פון לאַנדווירט און גערטנירער.

די פראָגראַם פון דער זומער־אַרבעט איז באַשטאַנען פון: 1) אַ סינטעז פון די גאָרטן־אַרבעטן, 2) די נויטוועניקע באַדינגונגען פאַר דער אַנטוויקלונג פון די געוויקסן, 3) דער ציל פון האָדעווען די געוויקסן, 4) פאַרגלייכן די געוויקסן פון זייער גאָרטן מיט די געוויקסן פון דעם גאָרטן, מיט וועלכן אַ גערטנירער פירט אָן און מאַכן דערפון די געהעריקע אויספירן, 5) די לאָנקע און דער הייס־שניט, 6) דער פעלד און דער שניט, 7) דער וואַלד און די יאַגדעס, פאָזימעקס און שוואַמען.

די וויניקער אָפּגעשטאַנענע קינדער האָבן אָנטון די אַלגעמיינע טעמעס באַאַרבעט פאָלגנדיקע: 1) די נויטוועניקייט פון פראָפעסיאָנעלער צוגרייטונג, 2) די פלאַנמעסיקייט און אויסדויער אין דער אַרבעט, 3) די קענזייטיקע אָפּהענגיקייט פון מענטשן, און די אייניריכטונגען, וואָס פאַרלייכטערן דאָס צוזאַמענלעבן.

בכלל איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז די קינדער האָבן געמאַכט גרויסע פאָרשריטן, וואָס עס האָט זיך אויך אָפּגעשפּיגלט אין דער אַרבעט אין די וואַר־שטאַטן. בכלל איז שווער אָפּצוטיילן דאָס לערנען פון דערציען: איז דאָך אונזער ציל — אונטערריכטנדיק דערציען, און דערציענדיק אונטערריכטן. דער גאַנצער טאָג פון קינד, הגם צעטיילט אויף פאַרשיידענע מינים באַשעפטיקונג, איז איין שנור פון דעם קינדס אַרבעטן, מיטן ציל עס צוצוגרייטן צו אַ זעלבשטענדיקן לעבן. די פריידיקע אַטמאָספערע פון אינטערנאַט גיט דערביי די מעגלעכקייט צו דערפירן דעם קינד צו אַ גייסטיקן גלייכגעוויכט.

אין מיין באַריכט האָב איך געזומען אין אַכט די אַרבעט פון די דערציער. ווען מיר אַנאַליזירן אָבער אַלע סיבות, וועלכע האָבן געווירקט אויף דער ענ־דערונג פון כאַראַקטער פון די קינדער, קענען מיר ניט פאַרבייגיין די זייער וויכטיקע באַדייטונג פון די באַדינגונגען, אין וועלכע דאָס קינד געפינט זיך איצט. זוניקע און ליכטיקע צימערן, אידעאַל־היגיענישע לעבנס־באַדינגונגען, ראַציאָנעלע און געזונגעדע דערנערונג, דאָס פאַרברענגען כסדר אויף דער פרישער לופט האָבן אין אַ גרויסער מאָס מיטגעהאָלפן אויף צו דערגרייכן די איצטיקע רעזולטאַטן.

בעלא אוערבאך.

הכנסה פון דער יתומים-וואָך 1928

	צענטראלע	סומע	%
1.	קאָנגרעס-פוילן	10.487.02	19,4
2.	ביאליסטאָק	5.698.42	10,5
3.	ווילנע שטאָט	3.234.53	5,9
4.	יעקאָפאָ	3.372.89	6.2
5.	פינסק (ניט איינגעאָרדנט)	—	—
6.	ראָווע	4.036.31	7,5
7.	לוואָוו	22.878.—	42,2
8.	קראקאָוו	4.519.09	8,3
	בסך-הכל	54.226.26	100

סובווענצן פון יידישע קהלות אויף יתומים-פארזאָרגונג

(א"ן יאָר 1927).

		זלאָטעס	
1.	וואַרשע	75.000	(אויף אייגענע שטאָלטן)
2.	"	10.200	(סובוועצן)
3.	לאָדז	40.000	
4.	שעדלעץ	6.550	
5.	וולאָצלאָווק	1.500	
6.	קיעלץ	750	
7.	סאָסנאָוו	500	
8.	הרובישאָוו	1.650	
9.	קאָליש	2.500	
10.	לובלין	20.000	
11.	ראָדאָם	1.200	
12.	גראיעווא	500	
13.	אָסטראָוויעץ	200	
14.	טשאָרטקאָוו	2.100	
15.	בראָדי	900	
16.	זלאָטשעוו	1.500	
17.	וויעליטשקא	300	
18.	אָסטינץ	240	
19.	רזשעשאָוו	1.100	
20.	ליסקא	800	
21.	סובאלק	15.240	
22.	דעמביצע	600	
23.	דראָהאָביטש	3.000	
24.	ראָהאטין	1.200	
25.	אָבערסין	400	
26.	קאָלוש	600	

דער בודזשעט פון פאַרבאַנד און די שווערע מאַטעריעלע לאַגע פון די יתומים־צענטראַלעס אין פוילן.

דעם 1־טן נאָוועמבער 1928 איז פאָרגעקומען אין וואַרשע דער ערשטער אַלגעמיינער צוזאַמענפאָר פון פאַרבאַנד לויט זיין נייעם סטאַטוט.

אויף דעם דאָזיקן צוזאַמענפאָר איז פאָרגעלייגט געוואָרן פון געשעפטסעקרעטאַר פון פאַרבאַנד מ. שניאורסאָן א רייכער מאַטעריאַל ויבער מצב פון דער יתומים־אַרבעט אין פוילן אין דער פאָרם פון א געניעם שריפטלעכן באַריכט וועגן דער טעטיקייט פון פאַרבאַנד פון 1־טן אַפּריל 1924 ביזן 1־טן יולי 1928 מיט א גרויסער צאָל טאַבעלן, ציפער און דאַטן, ווי אויך א ענוי־אויס־געאַרבעטן בודזשעט פאַר די 15 חדשים פון 1־טן יאַנואַר 1929 ביז דעם 1־טן אַפּריל 1930 (לויט דער נייער רעגירונגס־פאַראָרדענונג ווערט דער בודזשעט־יאָר געראָטן פון דעם 1־טן אַפּריל ביז דעם 1־טן אַפּריל).

דער בודזשעט ווערט געטיילט אויף א נאָרמאַלן אָדער געווייגלעכן און ספּעציעלן, און איז פון צוזאַמענפאָר איבערגעגעבן געוואָרן דעם פלענום פון הויפט־ראַט פון פאַרבאַנד.

דער פלענום האָט אויסגעווייזלט א ספּעציעלע קאָמיסיע (די פאַרוואַלטערס פון די צענטראַלעס און פון פאַרבאַנד), וועלכע האָט אויף אירע זיצונגען דעם 14־טן און 15־טן נאָוועמבער 1928 פעסטגעשטעלט דעם געווייגלעכן בודזשעט פ׳ן די צענטראַלעס פאַר די 15 חדשים אין דער גרויס פון 6.644.300 זלאָטעס (און פון פאַרבאַנד אויף 619.000 זלאָטעס), אויף וועלכן די צענטראַלעס האָבן א פאַראויסגעזעענעם דעפיציט ביז 2.000.000 זלאָטעס.

דאָס געלט וועט מוזן געשאַפֿן ווערן, כדי אָנצוהאַלטן די גרויסע אַרבעט און ניט לאָזן פאַלן די יתומים־אַקציע.

די לאַגע ווערט נאָך באַוונדערס שווער און געפערלעך דורכדעם, וואָס דער דזשוינט האָט פון 1־טן יאַנואַר 1929 אינגאַנצן אָפּגעשטעלט (אין א וועלכער ניט איז רעגלמעסיקער פאָרם) זיין שטיצע אויף דעם נאָרמאַלן און געווייגלעכן בודזשעט פון דער יתומים־פאַרזאָרגונג און פון אים קענען דערוואַרט ווערן געוויסע קלענערע סומעס נאָר אויף ספּעציעלע צוועקן פון צייט צו צייט.

ס׳פאַרבלייבט אויף אַזא אופן אין איר גאַנצער גרויזאַמקייט די דרינגענדע אויפגאַבע ווי אַזוי צו דעקן דעם גרויסן דעפיציט, וועלכער אַנטשטייט שוין נאָכדעם, ווי ס׳איז געגומען געוואָרן אין באַטראַכט די אַלע מעגלעכע פאַרגרעסערונגען מצד די קאָמונאַלע אינסטיטוציעס און רעגירונג און די מאַקסימאַלע הכנסה אין הינזיכט פון אָרטיקע מיטלען ביי א באַפעלקערונג, וואָס איז, אויסגעשפּט און אויסגעמאַטערט.

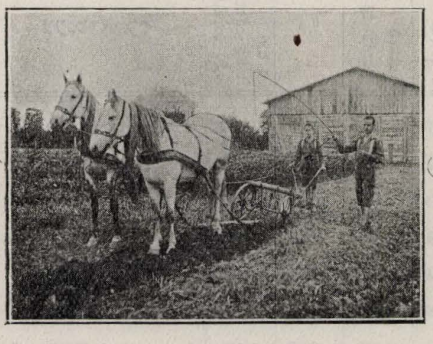
ס׳מוזן, אלזאָ, אָנגעשטרענגט ווערן אַלע מעגלעכקייטן, כדי פון איין זייט ערפאָלגרייך דורכצופירן די צענטראַלע זאַמל־אַקציע פון פאַרבאַנד אין פוילן (ז. זייט 59—60) און פון דער אַנדער זייט באַמיען זיך צו דערגרייכן א גע־וויסע געלט־שטיצע פון אויסן.

צו דעם לעצטן צוועק איז באַשלאָסן געוואָרן צו שיקן א דעלעגאַציע פון יתומים־פאַרבאַנד אין די פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון־אַמעריקע.

אין דער ערשטער רייַ פאָרט אַרויס קיין אַמעריקע אַלס דעלעגאַט מיט די אָנגערופענע צוועקן דער געזעראַל־סעקרעטאַר פון יתומים־פאַרבאַנד מ. שניאורסאָן.

יתומים־פאַרזאַרגונג.
סטאָלערײַ־וואַרשטאַט אין ביאַליסטאָק.

יתומים־פאַרזאַרגונג.
די פערמע אין דראָהאָביטש.

צו דער אינעוויניקסטער סטרוקטור פון דער יתומים-ארבעט.

I. אלגעמיינע צאָל יתומים. פריוואטע אויפזיכט און אנשטאלטן.

%/ = פארהעלטעניש.

1 יולי 1923.

צענטראלעס	יתומים	%/	פון דער גאנצער צאָל	%/	אן אויפזיכט	%/
1. קאָנגרעס-פוילן	1913	100	453	23,6	1.460	76,4
2. ביאליסטאָק	868	100	516	65,9	352	34,1
3. ווילנע-שטאָט	517	100	215	41,5	302	58,5
4. יעקאָבּא	2.031	100	1.876	92,3	155	7,7
5. פינסק	1.240	100	860	69,5	380	30,5
6. ראָווגע	2.286	100	2.030	88,8	256	11,2
7. לוואָוו	3.199	100	1.805	56,4	1.394	43,6
8. קראָקאָוו	725	100	628	85,6	97	13,4
בסך-הכל	12.779	100	8.383	65,6	4.396	34,4

II. פאָך-בילדונג. אלגעמיינע צאָל יתומים. %/ = פארהעלטעניש.

1 יולי 1928.

צענטראלעס	יתומים	%/	א פון דער גאנצער צאָל יתומים	%/ פאך-קינדער
1. קאָנגרעס-פוילן	1913	12,9	512	26,7
2. ביאליסטאָק	868	8,1	323	37,2
3. ווילנע-שטאָט	517	4,1	162	31,3
4. יעקאָבּא	2.031	13,0	515	25,3
5. פינסק	1.240	10,1	402	32,4
6. ראָווגע	2.286	18,3	727	31,8
7. לוואָוו	3.199	28,5	1.131	35,3
8. קראָקאָוו	725	5,0	208	28,6
בסך-הכל	12.779	100	3.980	31,2

III. צאָל קינדער אין פּאַך־עלטער. צאָל קינדער, ווָאָס לערנען אַ פּאַך. % = פּאַרהעלטעניש.

1 יולי 1928.

צענטראַלעס	צאָל קינדער אין פּאַך־עלטער	לערנען אַ פּאַך	%
1. קאָנגרעס־פּוילן	639	512	80,1
2. ביאַליסטאָק	430	323	75,1
3. ווילנע־שטאָט	213	162	76,0
4. יעקאָבּאָ	1.010	515	50,0
5. פּינסק	667	402	60,3
6. ראָווגע	753	727	96,5
7. לוּאָוו	1.157	1.131	97,7
8. קראָקאָוו	248	208	84,0
בסך־הכל	5.117	3.980	77,7

IV. פּאַך־בילדונג. זעלבשטענדיק־געוואָרענע קינדער פּאַר די גאַנצע צייט ($4^1/_2$ יאָר). —% = פּאַרהעלטעניש.

צענטראַלעס	צאָל קינדער פּאַר 4½ יאָר	פּראָצענט פון קינדער פּאַר 4½ יאָר פון 1 יולי 1928	צאָל קינדער פּאַר 4½ יאָר	צאָל קינדער פּאַר 4½ יאָר, וואָס לערנען אַ פּאַך	%
1. קאָנגרעס־פּוילן	192	512	704	13,0	5,6
2. ביאַליסטאָק	147	323	470	31,3	4,3
3. ווילנע־שטאָט	114	162	276	41,3	3,4
4. יעקאָבּאָ	648	515	1.163	55,7	19,0
5. פּינסק	488	402	890	54,8	14,3
6. ראָווגע	490	727	1.217	40,3	14,3
7. לוּאָוו	1.140	1.131	2.271	50,2	33,3
8. קראָקאָוו	198	208	406	48,7	5,8
בסך־הכל	3.417	3.980	7.397	46,2	100

די טעטיקייט פון דזשוינט אין דער גאַנצער וועלט

(אויסגאבן פאר די יאָרן 1927 און יאנואר—יוני 1928).

1928 (יאנואר-יוני)	1927	
דאָלארן	דאָלארן	
131.503.50	530.772.44	קינדער- און יתומים-פארזארגונג
49.400.00	194.091.56	מעדיצינישע הילף
83.309.42	72.968.22	אלגעמיינע הילפס-ארבעט
8.439.47	50.837.84	הילף פאר היימלאָזע
10.815.57	28.963.53	הילף פאר עמיגראנטן
19.731.53	8.500.00	פראָפעסיאָנעלע בילדונג
—	42.584.03	קולטורעלע טעטיקייט
37.899.39	212.099.38	גמילות-חסדים-קאסעס
—	33.800.00	הילף פאר ארבעטלאָזע
—	15.417.56	באקליידונג און הילף איף פסח
22.511.26	43.567.91	קאָנסטרוקטיוו ארבעט
3.763.41	23.657.51	פארשיידענע הילפס-אקציעס
855.060.16	2.229.326.08	הילף אין רוסלאנד
1.222.433.71	3.495.587.06	בסך-הכל

לויט אייגצלנע לענדער פארטיילן זיך די אויסגאבן אויף פאָלגנדן אופן:

1928 (יאנואר-יוני)	1927	
דאָלארן	דאָלארן	
188.203.15	461.408.76	פארשיידענע לענדער
179.165.40	804.852.22	פוילן
855.060.16	2.229.326.08	רוסלאנד
1.222.433.71	3.495.587.06	בסך-הכל

חוץ די אויבנאָנגערופענע פונקציאָנעלע אויסגאבן האָט נאָך דער דזשוינט נעגעבן סובוועניצן פארשיידענע געזעלשאפטן, ווי „אָרט" א. א.

אויפן יאָר 1929 זיינען די אויסגאבן פאר פוילן דערפירט צו א מינימום. שוין אין ערשטן האלב יאָר 1928 זיינען די אויסגאבן שטארק פארקירצט געוואָרן. די סובוועניץ פון דזשוינט פאר יתומים-פארזאָרגונג אין פוילן איז

אין א וועלכער ניט איז ר׳גלמעסיקער פאָרם אויפן יאָר 1929 אינגאַנצן אָפּגע־
שטעלט געוואָרן, וואָס עס מאַכט נאָך שווערער דעם ביטערן קאַמף פון פאַר־
באַנד און פון די צענטראַלעס פאַר די עקסיסטענץ און צופאַסונג צום לעבן פון
די פיל טויזנטער יתומים, וואָס זיי פאַרזאָרגן, ביי די גרעסטע אָנשטענגונגען
פון די אָרטיקע כחות און מיטלען, וועלכע זיינען ביז גאָר אויסגעשעפט.

DR. BORIS D. BOGEN

ד״ר ב. באָגען

הגט אָנגעפירט מיט דער אלגעמיינער הילפס־טעטיקייט פון
דזשוינט אין פוילן אין די שווערע יאָרן 922 —1919.

DR. JOSEPH A. ROSEN

ד״ר יוסף ראָזען

הויפט־רעפרעזענטאַנט פון אמעריקאַ־דזשוינט, פירט אין מיט דער
״דישער קאָלאָניזאַציע אין רוסלאַנד מצד דעם ד. ז. ק.

די טעטיקייט פון דער „פונדיישן"

(1927—1928).

אין יאָר 1927 און אין דער ערשטער העלפט פון 1928 האָט די „פונדיישן" פאַרגעוואַלטיקט די אונטערשטיצונג פון די יידישע קאָאָפּעראַטיוון אין פּאָלגנדע אָרט לענדער: בולגאַריע, עסטלאַנד, לעטלאַנד, ליטע, עסטרייך, פוילן, רומעניע (אָלט־רומעניע, בעסאַראַביע, בוקאָווינע, טראַנסילוואַניע) און טערקיי.

די פינאַנציעלע אונטערשטיצונג פון דער „פונדיישן" איז באַשטאַנען אין געבן קרעדיטן אויף זייער קליינע פּראָצענטן פאַר קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון און וואוינונגס־קאָאָפּעראַטיוון. אויף דעם צוועק האָט די „פונדיישן" פון 1־טן יאַנואַר ביזן 31־טן דעצעמבער 1927 אַרויסגעגעבן 517.943 דאָלאַר און פון 1־טן יאַנואַר ביזן 30־טן יוני 1928 — וווייטערדיקע 206.793 דאָלאַר, צוזאַמען אָלזאָ פאַר די אָנדערהאַלבן יאָר 724.736 דאָלאַר. די קרעדיטן פון דער „פונדיישן" זיינען צום גרעסטן טייל פאַרוועגדעט געוואָרן אויף פאַרגרעסערן די אומזאַץ־מיטלען פון די קאָאָפּעראַטיוון געזעלשאַפטן. אין אַ קלענערן טייל פאַלן זיינען די קרעדיטן באַשטימט געוואָרן אויך אויף ספּעציעלע צוועקן: אין בעסאַראַביע, וואו זייער פיל יידישע לאַנדווירטן זיינען מיטגלידער פון די קאָאָפּעראַטיוון, האָט די „פונדיישן" אַרויסגעגעבן ספּעציעלע קרעדיטן אויף פינאַנסירן דעם פאַראַיאָריקן שניט. אויסערדעם האָט די „פונדיישן" דורך אַ ספּעציעלן קרעדיט געהאָלפן די בעסאַראַבער לאַנדווירטן אויסצוקויפן און צו באַקומען אַלס אייגנטום דעם באָדן, וואָס איז זיי צוגעפאַלן אויפן סמך פון דער אַגראַר־רעפאָרם. אין ליטע האָט די „פונדיישן" מיט דער הילף פון קרעדיטן מעגלעך געמאַכט די דרינגענד־נויטווענדיקע פלאַנמעסיקע רעאָרגאַניזאַציע פון די פאָלקס־בענק. אין פוילן האָבן די וויניקער באַמיטלטע קאַסטן באַקומען ספּעציעלע קרעדיטן אויף איינקויפן זיך געלטשרענק און אייגשאַפן זיך לאָקאַלן.

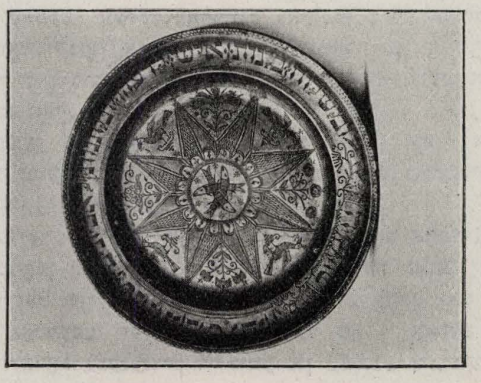
וויייטער האָט די „פונדיישן" אין אייניקע לענדער, וואו די קאָאָפּעראַטיוון זיינען נאָך ניט גענוג גרויס אין צאָל און ניט גענוג שטאַרק פינאַנציעל, געגעבן געווייסע סומען די יידישע קאָאָפּעראַטיוון פאַרבאַנדן און אזוי אַרום זיי מעגלעך געמאַכט און פאַרלייכטערט וווייטער צו פירן זייער גוצלעכע אַרבעט און עוועַנטועל זי צו פאַרברייטערן.

אַ חוץ די קרעדיטן פאַר די קאָאָפּעראַטיוון האָט זיך די „פונדיישן" אויך אַקטיוו פאַרנומען מיט העלפן די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון מיט ראַט, אינסטרוי־רונג אין אינספעקציע אין בולגאַריע און רומעניע האָט די „פונדיישן" מיטגע־האָלפן ביי דער גרינדונג פון נייע קאָאָפּעראַטיוון, און די נייַ־געגרינדעטע האָט זי געגעבן אָרגאַניזאַטאָרישע הילף. אין ליטע איז אַדאַנק די באַמיאונגען פון דער „פונדיישן" אוועקגעשטעלט געוואָרן ווי געהעריק די שוין אויבנדערמאַנטע רעאָרגאַניזאַציע פון די קאַסטן.

פון דער פאלגנדער סאבעלע קען מען זען די צאל פון די קאאפעראטיוון, וועלכע די „פונדיישן" האט געגעבן קרעדיטן און די צאל מיטגלידער פון די דאזיקע קאאפעראטיוון:

לאנד	31 דעצעמבער 1926		31 דעצעמבער 1927		30 יוני 1928	
	צאל פון קאאפ.	צאל פון מיטגלידער	צאל פון קאאפ.	צאל פון מיטגלידער	צאל פון קאאפ.	צאל פון מיטגלידער
בולגאריע .	—	—	1	367	1	590
עסטלאנד .	1	69	1	65	1	70
לעטלאנד .	20	10.403	21	10.952	21	11.146
ליטע .	84	23.357	83	22.966	86	23.297
עסטרייך .	1	1.186	1	1.374	1	1.430
פוילן .	321	114.544	372	148.116	458	174.190
רומעניע:						
אלט-רומעניע .	14	10 575	19	15.854	26*	19.066*
בעסאראביע .	40	27.166	40	28.877	40	30.069
טראנסילוואניע** .	4	—	5	—	7	—
טערקיי** .	3	—	3	—	3	—

*) צום 31-טן יולי 1928. **) די קאאפעראטיוון אין טראנסילוואניע און אין טערקיי פונקציאנירן אלס צענטראל-געזעלשאפטן. די קאאפעראטיוון אין טראנסילוואניע האבן ארויסגעגעבן אין ערשטן האלב-יאר 1928 — 5.247 הלוואות אין דער אלגעמיינער סומע פון 38.770.555 לעי. און די 3 קאסעס אין טערקיי, 1.763 הלוואות אויף א סומע פון 230.777 טערקישע פונט.

(בערסאם מוזיי לין וואלעס)

די טעטיקייט און אַנטוויקלונג פון די ג"ח-קאַסעס אין פוילן

צום 1-טן אוגוסט 1927 האָבן עקסיסטירט גמילות-חסדים-קאַסעס אין שטעט און שטעטלעך, וואו ס'וואוינען 79,6 פּראָצ. פון דער גאַנצער יידישער שטעטישער באַפעלקערונג אין פוילן.

ביים עפענען ג"ח-קאַסעס אין יאָר 1927 איז געגעבן געוואָרן די בכורה די שטעט, אין וועלכע ס'עקסיסטירן ניט קיין קאָאָפּעראַטיוון בענק, וואו די ג"ח-קאַסעס זיינען די אייניקע אינסטיטוציע, וואָס באַדינען מיט קרעדיט די יידישע באַפעלקערונג. אין יאָר 1927 זיינען אייַנגעשלאָסן געוואָרן 278 קאַסעס, פון זיי אין שטעט, וואו סגעפינען זיך ניט קיין קאָאָפּעראַטיוון בענק — 168 קאַסעס.

פון דעם 1-טן יאַנואַר 1928 ביזן 1-טן יולי 1928 זיינען אייַנגעשלאָסן געוואָרן נאָר 11 נייע קאַסעס, און דאָס נאָר פון די, וועלכע האָבן זיך געווענדעט נאָך פּאַרן 1-טן אוגוסט 1927.

זיינט ס'איז אָפּגעשטעלט געוואָרן דאָס רעגיסטרירן פון נייע קאַסעס, האָבן זיך געגרינדעט אין פּאַרשיידענע. שטעטלעך אין פוילן נאָך 124 נייע קאַסעס, וועלכע זיינען דורכן דזשוינט ניט אייַנגעשלאָסן געוואָרן צוליבן מאַנגל אין פּאָנדן. דאָס אייניקע, וואָס מ'האָט געקענט טאָן פּאַר די דאָזיקע קאַסעס איז דאָס מיטהעלפן זיי צו לעגאַליזירן, ארויסשיקן פּאַרשיידענע אָנווייזונגען און אינסטרוקציעס, ווי אויך אָנווייזונגען ווי צו פירן די ביכער פון דער קאַסע.

אין משך פון 1927 יאָר האָט דער דזשוינט אַסיגנירט פּאַר די קאַסעס 212.560 דאָלאַר און אין משך פון ערשטן האַלבן יאָר 1928 — 33.613 דאָלאַר.

די סומעס, וועלכע זיינען ארויסגעגעבן געוואָרן אין יאָר 1928, באַציען זיך נאָר צו די קאַסעס, וועלכע האָבן ניט באַקומען צוליב פּאַרשיידענע סיבות די געלטער, וואָס זיינען פּאַר זיי אַסיגנירט געוואָרן נאָך אין די יאָרן 1926 און 1927, ווייל קיין נייע געלטער זיינען פּאַר די ג"ח-קאַסעס אין יאָר 1928 ניט באַשטימט געוואָרן.

די זאַמלונגען פון אָרטיקע און אַנדערע קוועלן האָבן אין יאָר 1927 אויסגעמאַכט די סומע פון 1.499.470 זל. און אין דעם האַלבן יאָר 1928 — די סומע פון 611.090 זלאָטעס.

דער אייגענער קאַפּיטאַל פון די 482 קאַסעס האָט אויפן 31-טן דעצעמבער 1927 באַטראָפן 1.497.403 זל. און אין משך פון האַלבן יאָר 1928 איז דער גרונט-קאַפּיטאַל פון די קאַסעס פּאַרגרעסערט געוואָרן מיט 376.761 זל., צוזאַמען אַלזאָ באַטרעפט דער גרונט-קאַפּיטאַל פון די קאַסעס די סומע פון 1.863.142 זל. (אָראָפּרעכענענדיק די סומע פון 11.022 זל., וועלכע האָבן זיך פּאַרקלענערט בייַ א טייל קאַסעס).

גרונט־קאָפּיטאַל פון די ג"ח־קאַסעס

(אין זלאָטעס).

צענטראַלעס	צום 31־טן דעצעמבער 1927	צוואוקס פֿאַרן יאָר 1928	פֿאַרקויפֿט אין 1928	מצב אויפֿן 1־טן יולי 1928
1. קאָנגרעס־פּוילן	1.187.423	257.736	9.439	1.435.720
2. יעקאַפּאַ (ווילנער און נאָוואַ־ גרודקער וואַיעוו.) .	116.853	39.152	397	155.608
3. מזרח־גאַליציע	107.779	39.835	894	146.720
4. מערב־גאַליציע	85.348	40.038	292	125.094
ז"ה .	1.497.403	376.761	11.022	1.863.142

די ברוטאָ־זאַמלונגען אין 1927 זיינען געווען פֿאַרהעלטנismäßig גרעסער אייַדער אין דעמזעלבן פֿעריאָד פון האַלבן יאָר 1928. די גרויס פון דער נעטאָ־סומע, וועלכע איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין גרונט־קאַפּיטאַל, איז אָבער ניט קלענער אייַדער אינדעמזעלבן פֿעריאָד פון 1927. דאָס דערקלערט זיך דער־ מיט, וואָס אין יאָר 1927 זיינען נאָך דורך פֿאַרשיידענע קאָמיטעטן אַרויסגע־ געבן געוואָרן געלטער אויף פֿאַרשיידענע פּאָרמען שטיצע, באַזונדערס אין וואַרשע, וואָס האָט באַטראַפֿן בייַ 20 טויזנט זל. מאַנאַטלעך. אין יאָר 1928 זיינען די אַלע סומעס, וועלכע זיינען אייַנגעפֿלאָסן אין די קאָמיטעטן און זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן אויף שטיצע, ניט אַריינגענומען געוואָרן אין די הכנסות פון אָרטיקע קוועלן בייַ דער אַלגעמיינער צוזאַמענשטעלונג פון אַלע באַריכטן פון די ג"ח־קאַסעס.

ס'מוז אויך געזאָגט ווערן אין אַכט, אַז אויף וויפּיל אין יאָר 1928 זיי־ נען פון דזשוינט ניט אַסיגנירט געוואָרן קיין נייַע געלטער, האָט דאָס אויך גע־ בראַכט צו שוואַכערע זאַמלונגען, ווייל יעדע נייַע אַסיגנירונג פון דזשוינט פֿלעגט אויך מיטווירקן צו גרעסערע זאַמלונגען אויפֿן אָרט. דאָך מוז באַצייכנט ווערן, אַז די זאַמלונגען אין משך פון האַלבן יאָר 1928, זיינען ניט קלענער אייַדער די סומעס, וועלכע זיינען אַסיגנירט געוואָרן דורכן דזשוינט פֿאַר דעמ־ זעלבן צייט־פּעריאָד.

ס'איז וויכטיק דערבייַ צו באַמערקן, אַז פֿאַר דער גאַנצער צייט, זינט ס'זיי־ נען געגרינדעט געוואָרן די רעטונגס־קאָמיטעטן און ג"ח־קאַסעס אין פּוילן, איז געזאַמלט געוואָרן פון אָרטיקע און אַנדערע קוועלן די סומע פון 3.679.185 זל., ד. ה. א סומע פון איבער 410.000 דאָלאַר. נעמענדיק אין אַכט די שוו־ רע לאָגע פון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין פּוילן, מוז עס באַטראַכט ווערן אַלס אַן ערשיינונג פון דער גרעסטער וויכטיקייט, וואָס ווייזט אויף דעם

שטאַרקן סאָציאַלן געפיל, וועלכער הערשט ביי דער יידישער באַפעלקערונג אין פוילן.

דער כאַראַקטער און די אופנים פון די זאַמלונגען נעמען אַלץ מער אָן אַ פּאָלקסטימלעכן כאַראַקטער. ס׳איז כדאי דערביי אָנצווויזן, אַז אין דער לעצטער צייט באַמערקט זיך אין פֿאַרשיידענע געגנטן, אַז פֿאַרשיידענע פֿערזאָנען שרייבן אָפּ אין זייער צוואות גרעסערע סומעס פֿאַר די ג״ח־קאַסעס.

א וויכטיקע באַדייטונג האָבן די אונטערשטיצונגען, וועלכע די ג״ח־קאַסעס באַקומען פון די יידישע קהלות און מאַגיסטראַטן. א רייַ יידישע קהלות האָבן אויף זיך איבערגענומען די גאַנצע אַדמיניסטראַציע־קאָסטן פון די קאַסעס, וואָס האָט א גרויסע באַדייטונג פֿאַר די זאַמלונגען אין דער שטאָט, ווייל די באַפּעלקערונג וויסן, אַז די געשענקטע געלטער ווערן פֿאַרוועַנדעט אינגאַנצן אויף דעם צוועק, אויף וועלכן זיי ווערן געגעבן.

אינטערעסאַנט איז דער פֿאַל אין ווילאָצלאַווצק, וואו די קאַסע האָט באַקומען א הלואה אין „באַנק גאָספּאָדאַרסטוואַ קרעדיטוועגע״ און די קהלה האָט אויף זיך גענומען צו דעקן די פּראָצענטער פון דער דאָזיקער הלואה.

ס׳איז ווערט אויך אונטערצושטרייכן, אַז דער אינטערעס און צוגעבונדנקייט פון די אָרטיקע טוער צו דער קאַסע, איז ניט נאָר ניט געפֿאַלן, נאָר אַדרבה, ער האָלט אין איין שטייגן און אומעטום שאָפט זיך דער געפיל, אַז די ג״ח־קאַסעס ערפילן א וויכטיקע אויפגאַבע אין יידישן לעבן און אַז זיי ווילן פֿאַרוואַנדלט ווערן אין א סטאַביל אינסטיטוציע.

כדי זיך צו שאַפן א בילד ניט נאָר פון דער גאַנצער באַוועגונג אין אַלגעמיין, נאָר אויך פון דעם, ווי עס זעט אויס די לאַגע אין די איינצלנע קאַסעס, זיינען זיי גרופירט געוואָרן אין 4 קאַטעגאָריעס. צו דער 1־טער קאַטעגאָריע (גוטע) געהערן די קאַסעס: א) אין וועלכע דער גרונט־קאַפּיטאַל לגבי די דזשוינט־אַסיגנירונגען דערגרייכט איבער 50 פּראָצ., ב) אין משך פון האַלבן יאָר 1928 איז פֿאַרגרעסערט געוואָרן זייער קאַפּיטאַל אויף 20 פּראָצ. פון זייער גרונט־קאַפּיטאַל, ג) די צוריקצאָלונגען פון די הלואות פליסן איין נאָרמאַל.

צו דער 2־טער קאַטעגאָריע (צופֿרידנשטעלנדע) געהערן די קאַסעס: א) וועלכע באַזיצן 25 פּראָצ. גרונט־קאַפּיטאַל לגבי די דזשוינט־אַסיגנירונגען, ב) אין משך פון האַלבן יאָר 1928 האָט זיך זייער גרונט־קאַפּיטאַל פֿאַרגרעסערט אויף 10 פּראָצ., ג) זייערע צוריקצאָלונגען זיינען נאָרמאַל.

צו דער 3־טער קאַטעגאָריע (שלעכטע) געהערן די קאַסעס, וועלכע באַזיצן 10 פּראָצ. גרונט־קאַפּיטאַל לגבי די דזשוינט־אַסיגנירונגען אָדער האָבן נאָכניט געוואַמלט אין יאָר 1928, אָדער זיי האָבן גרויסע אַדמיניסטראַציע־אויסגאַבן און פֿאַרלעגענע חובות.

צו דער 4־טער קאַטעגאָריע געהערן די קאַסעס, וועלכע האָבן ניט קיין אייגענעם גרונט־קאַפּיטאַל, זייער אַדמיניסטראַציע־קאָסטן זיינען גרויסע און באַדייטנדע סומעס פון הלואות געפינען זיך אויף די הענט פון די לוים.

צאָל ג"ח-קאָנגרעס לויט די באָזונדערע קאָטעגאָריעס.

צענטראַל עס	ס"ה	1	2	3	4
1. קאָנגרעס-פוילן	255	148	69	28	10
2. יעקאָפּא (ווילנער און נאָוואָגר. וואַיוו.)	62	38	16	6	2
3. מזרח-גאַליציע	90	26	34	19	11
4. מערב-גאַליציע	59	23	24	6	6
ס"ה .	466	235	143	59	29

דער ס"ה איז, אַז פון די 466 קאָנגרעס, פון וועלכע עס זיינען דאָ פולע ידיעות (פון 38 קאָנגרעס פעלן ידיעות), געהערן צו דער:

1=טער	קאָטעגאָריע . .	235 קאָנגרעס
2=טער	" . .	143 "
3=טער	" . .	59 "
4=טער	" . .	29 "

אַזוי אַרום זיינען 378 קאָנגרעס, ד. ה. 80 פּראָצ., פאַרעכנט אַלס גוטע קאָנגרעס, אָדער פאַר אַזעלכע, וועלכע אַרבעטן נאָרמאַל און נאָר אין 20 פּראָצ. קאָנגרעס קען די אַרבעט אונז ניט צופּרידנשטעלן און די קאָנגרעס זיינען קוואַליפיצירט געוואָרן אַלס שלעכטע.

דאָס הייסט אַבסאָלוט ניט, אַז די דאָזיקע קאָנגרעס האָבן ניט די אויסזיכטן אויסגעבּעסערט צו ווערן און נאָרמאַל זיך צו אַנטוויקלען, נאָר אַדרבּה מען קען רעכענען, אַז בּיי אַ געוויסער אָנשטרענגונג וועט געלינגען אויפצוהויבּן די קאָנגרעס אויף דעמזעלבּן ניוואָ, אויף וועלכן ס'געפינט זיך די מערהייט קאָנגרעס. די קאָנגרעס, בּנוגע וועלכע ס'זיינען פאַרהאַן וויניק האָפענונגען אויסצובּעסערן זייער אַרבּעט און וועלכע זיינען באַצייכנט געוואָרן מיט דער קאָטעגאָריע 4, זיינען אינגאַנצן פאַרהאַן 29, וואָס מאַכט אויס 7 פּראָצ. פון דער אַלג. צאָל קאָנגרעס.

אויף די דערהאַלטענע פון דזשוינט קרעדיטן גיבן די קאָנגרעס אַרויס וועקסלען מיט פעסטגעשטעלטע טערמינען.

צו נאָוועמבּער 1928 זיינען שוין פעליק געוואָרן פון 450 קאָנגרעס וועקסלען אויף אַ סומע פון בּערך 16.000 דאָלאַר, וועלכע זיינען אַלע איינגעפלאָסן פּינקטלעך, אויסער 4 — 5 פּראָצענטן, און מעגלעך, אַז אויך זיי וועלן אויסגעקויפט ווערן.

פון די קאָנגרעס, וועלכע צאָלן ניט די וועקסלען, ווערט געריכטלעך אויפגעפאָדערט די גאַנצע סומע קרעדיטן, וועלכע זיי האָבן באַקומען.

דער פּאַקט פון די פּינקטלעכע צוריקצאָלונגען מצד די לוים אין די קאָנגרעס און מצד די קאָנגרעס צום דזשוינט, ווייזט אויף די מאָראַלישע הויך פון דער יידישער באָפעלקערונג, ווי אויך פון די פירער פון די קאָנגרעס.

לעצטנס איז אָנגענומען געוואָרן אַ באַשלוס מצד דער צענטראַלע פון דזשוינט אויף אייראָפּע, אַז די צוריקגעצאָלטע געלטער און מעגלעך מיט אַ צוגאָב פון נאָך אַ געוויסער סומע, זאָלן ווייטער אַרויסגעגעבן ווערן די באַזונדערע קאַסעס און אויף אַזאַ אופן זאָלן די צוריקגעצאָלטע געלטער דינען אַלס אומזאָק־מיטלען פאַר די ג"ח־קאַסעס.

ביי דער דאָזיקער פאַרטיילונג ווילן געוומען ווערן אין אַכט די באַוונדערע קאַטעגאָריעס, ד. ה. די קרעדיטן ווילן באַשטימט ווערן פאַר די באַזונדערע קאַסעס לויט דער אַרבעט, ווילכע ס'האָט אַנטוויקלט יעדע קאַסע אויפן געביט פון שאַפן אָרטיקע מיטלען.

ס'איז נאָך נויטיק צו באַמערקן, אַז וועגן דער באַוועגונג פון די ג"ח־קאַסעס איז לעצטנס אָפּגעדרוקט געוואָרן אַן אַרטיקל אין „קוואַרטאַלניק סטאַטיסטישני", ווילכער ווערט אַרויסגעגעבן דורכן הויפּט־סטאַטיסטישן־אַמט אין פוילן. דער דאָזיקער אַרטיקל איז אויך אַרויס אַלס בראָשור אין דעמזעלבן פאַרלאָג.

י. גיטערמאַן.

HARRIET B.L.GOLDSTEIN

פרוי ה. גאָלדשטיין

פאַרנעמט זינט 1914 דעם אַמט פון אַ קאָנטראָלער
ביים ד. ד. ק. אין ניו־יאָרק.

דער מצב און אנטוויקלונג פון די ג"ח-קאסעס אין פוילן.

אינהאלט	מצב אויפן 31 דעצעמבער 1926	אומזאץ פאר יאר 1927	מצב אויפן 31 דעצעמבער 1927	אומזאץ פאר 6 חדשים 1928	אומזאץ פאר יאר 1928
1. צאל און וואוקס פון די ג"ח-קאסעס אין פוילן . .	226	278	504	—	515
2. צאל יידישע באפעלקערונג אין שטעט מיט ג"ח-קאסעס . .	1.451.730	524.652	1.976.382	—	1.993.734
3. % פון דער גאנצער יידישער באפעלקערונג אין פוילן . .	59,3%	20,3%	79,6%	—	80,3%
4. שטעט מיט נאר ג"ח-קאסעס . .	104	168	272	—	280
5. שטעט מיט ג"ח-קאסעס און קרעדיט-קאאפעראטיוון . . .	122	110	232	—	235
6. שטעט מיט נאר קרעדיט-קאאפעראטיוון	163	55	108	—	106
7. די אסיגנירונג פון דזשוינט (אין דאלארן)	312.250	212.560	524.810	33.613	558 423
8. געזאמלטע מיטלען פון ארטיקע קוועלן (זל.) . . .	1.568.625	1.313.009	2.881.634	535.650	3.417.284
9. געזאמלטע מיטלען פון אנדערע קוועלן (זל.) . . .	—	186.461	186.461	75.440	261.901
10. געבארגטע געלטער ביי פריוואטע פערזן: אנפראצענטיקע פקדונות (זל.)	—	847.099	847.099	490.721	1.337.820
11. צאל אריסגעגעבענע הלוואות .	51.000	138.770	189.770	83.476	273.246
12. סומע אריסגעגעבענע הלוואות (אין זלאטעס) . . .	4.132.834	13.259.313	17.392.147	7.766.426	25.158.573
13. סומע פון אומגעקערטע הלוואות (אין זלאטעס) . . .	1.529.451	10.349.503	11.878.954	7.112 902	18.991.856
14. אדמיניסטראטיוע אויסגאבן (אין זלאטעס)	394.315	390.768	785.083	231.352	1.016.435

באמערקונג: 1. די ציפער פון דער דאזיקער טאבעלע זיינען אנגענומען לויט די פראוויזארישע צוזאמענשטעלונגען פון די חודש-באריכטן פון די ג"ח-קאסעס.

2. פון 1-טן יאנואר 1928 ווערן אין דער רובריק „געזאמלטע מיטלען פון ארטיקע קוועלן" ניט אריינגערעכנט די זאמלונגען פון ווארשעווער רעסונגס-קאמיטעט, וועלכע האבן באטראפן 20.000 זלאטעס מאנאטלעך און וועלכע זיינען תמיד פאררעכנט געווארן אין דער דערמאנטער רובריק פון הכנסות.

די טעטיקייט פון די יידישע קהלות אין פוילן

(1925, 1926, 1927).

1. די באדייטנדסטע יידישע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס, וועלכע שפילן א באזונדערס וויכטיקע ראל אין לעבן פון דער יידישער באפעלקערונג אין פוילן, זיינען אן א ספק די יידישע קהלות.

ווארום אויסער די רעליגיעזע פונקציעס (ראבינאט, שולן, מקואות א. ד. גל.), וועלכע גייען ארײן אין טעטיקייטס־געביט פון דער יידישער קהלה,—האט זי אבער גלייכצייטיק דאס רעכט צו פארנעמען זיך מיט סאציאלער הילף, צו שטיצן קולטורעלע אינסטיטוציעס, פירן דעם רעגיסטער פון דער יידישער באפעלקערונג א. א. וו. דער דאזיקער ווירקונגס־קרייז נעמט אלזא ארום א באדייטנדן טייל פון יידישן געזעלשאפטלעכן לעבן און יידישע נויטן.

דער געזעץ וועגן די יידישע רעליגיעזע קהלות, וועלכער איז ארויסגעגעבן געוואָרן צו דער פאראַרדענונג פון מלוכה־פרעזידענט דעם 14־טן אָקטאבער 1927 (נאוועליזירט דעם 6־טן מערץ 1928), ערפילט ניט די פאדערונגען פון די ברייטע יידישע פאָלקס־מאסן, וועלכע ווילן זען אין דער קהלה ניט נאָר א אינסטיטוציע אויף צו באפרידיקן די רעליגיעזע הצטרכותן פון א טייל באפעלקערונג, נאָר ווילן, אז די קהלה זאָל ווערן דער קערן פון דער יידישער נאציאנאלער אוטאָנאָמיע מיט דער ברייטער קאמפעטענץ צו דעצידירן אין אלע וויכטיקע לעבנס־פראגן פון דער קולטורעלער און געזעלשאפטלעכער אנטוויקלונג פון דער יידישער באפעלקערונג.

עס זענען אָבער דאָך פאראן, ווי געזאגט, אין איצטיקן געזעץ, פארשיידענע מעגלעכקייטן (ביי א דעמאָקראטישער צוזאמענשטעלונג פון ראט) צו אנטוויקלען געוויסע ארבעטן אויפן געביט פון סאציאלער פארזאָרגונג און הילף פאר קולטורעלע אינסטיטוציעס. דערצו נאָך האט די קהלה דאס רעכט צו באשטיין פרי יידישע באפעלקערונג און אפילו מיט צוואנג אויפצומאנען די באשטיערטע סומען.

דערביבער גייען אלע פאָליטישע גרופירונגען צו די וואלן פון דער קהלה און באמיען זיך צו באקומען די השפעה אויף די פירונג פון די קהלה־ענינים.

מחמת דעם איז זייער אינטערעסאנט צו באקענען זיך מיט די מאטעריאלן, וועלכע וואַרפן א בילד אויף דעם מצב און אנטוויקלונג פון די יידישע קהלות אין פוילן: די גרויס פון זייערע בודזשעטן, די ארט הוצאות, די גרופירונגען, וועלכע זיינען פארטראָטן אין דער קהלה א. ד. גל.

א באזונדערע וויכטיקייט וועט אויך האָבן דער פאקט, וואס פיר וועלן איצט קענען באקומען א בילד וועגן דער דאָפלטער באשטייערונג, מיט וועלכער די יידישע באפעלקערונג איז באלאסטעט: מיט דעם עטאָפּאָל, פון וועלכן די ניט־יידישע באפעלקערונג איז, פארשטענדלעך, פריי.

2. איידער מיר וועלן צוטרעטן צו אַנאַליזירן דעם באַאַרבעטן מאַטע־ריאַל, מוזן מיר פריער אָנווייזן אויף די שוועריקייטן, וועלכע זיינען געווען פאַרבונדן מיטן אויספֿאָרשן און זאַמלען דעם מאַטעריאַל.

דאָס מיניסטעריום פֿאַר בילדונג, אָדער בעסער געזאָגט, דער דעפּאַרטא־מענט, אונטער וועמענס אויפזיכט ס׳געפינען זיך די קהלות, דאַרף אייגנטלעך זיין אין דער ערשטער ריי פֿאַראינטערעסירט, אַז אַזעלכע מאַטעריאַלן זאָלן ווי געהעריק אויסגעפֿאָרשט, באַאַרבעט און פֿאַרעפֿנטלעכט ווערן. ער טוט עס אָבער ליידער ביז איצט ניט.

ווערן דאָך מצד אַנדערע קאָמונאַלע און עפֿנטלעכע אינסטיטוציעס כסדר פֿאַרעפֿנטלעכט די סטאַטיסטישע ידיעות תּענגן זייער פינאַנסיעלן מצב. פֿאַרוואָס זאָלן עפּעס די יידישע קהלות זיין אונטערגעוואָרפן אַנדערע קאַטעגאָריעס פון געזעלשאַפֿטלעכער און וויסנשאַפֿטלעכער באַהאַנדלונג?

מוז מען דעריבער אָנקומען צו אַנדערע קוועלן: צו אַנקעטעס, הגם ניט תּמיד איז די אַנקעטע־פּאָרם צוגעפּאַסט פֿאַר אַזעלכע אוספֿאָרשונגען און אַנאַליזן: די אָרטיקע געזעלשאַפֿטלעכע טוער קענען זיך אָפּטמאָל ניט ווי געהעריק פונאַנ־דערקלייבן אין די פֿאַרשיידענע פֿראַגן, די ענטפֿערס פֿאַראורזאַכן ניט זעלטן אַן אומגעהויער־גרויסע ארבעט מיט אַ דאָפּלטער קאָרעספּאָנדענץ וועגן יעדער קלייניקייט א. א. וו. אָבער דאָך פֿאַרבלייבט דאָ די אַנקעטע אַלס דער איינ־ציקער מקור פון פֿאָרשונג.

די וויטערדיקע מאַטעריאַלן זענען אַלזאָ באַאַרבעט געוואָרן אויפן יסוד פון דער אַנקעטע, וועלכע איז אין מערץ 1928 צושיקט געוואָרן דורך דעם „אינסטיטוט פֿאַר פֿאָרשן די ענינים פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן אין פּוילן״.

די דאָזיקע אַנקעטע, צוזאַמענגעשטעלט אין דער פּוילישער שפּראַך, איז ליידער ניט ווי געהעריק רעדאַגירט געוואָרן, אַזוי, אַז דער געבראַכטער מא־טעריאַל קען ניט אַלזייטיק אַנאַליזירט ווערן, און מען מוז זיך דעריבער בא־גנוגענען בלויז מיט עטלעכע כאַראַקטעריסטישע קאָמבינאַציעס און פֿאַרגלייכן.

די אויבנדערמאָנטע אַנקעטע איז צושיקט געוואָרן צו איבער 500 יידי־שע קהלות אין פּוילן, וועלכע זענען דאָס שוין טעטיק געווען אויפן געביט פון דער וואַרשעווער, לאָדזער, קיעלצער, לובלינער, קראָקאָווער, לעמבערגער, סאַר־נאָפֿאָלער, סטאַניסלאַוואָווער וואָליִוואָדסטוועס און טיילווייז פון ביאַליס־טאָקער וואָליִוואָדסטוועס. ווי באַקאַנט, זיינען אויף די קרעסן ביז צו־דער צייט פון דער אַנקעטע ניט געווען טעטיק קיין קהלות; די וואָלן זיינען דאָרט פֿאַרגעקומען ערשט אין יאָר 1928.

דערהאַלטן זענען געוואָרן אויסגעפילטע אַנקעטעס פון בערך 380 קהלות. פון דער דאָזיקער צאָל האָט אַ גרויסער טייל געמוזט אָפּפּאַלן צוליב דער שלעכטער אויספּילונג פון דער אַנקעטע און אונזערע טאַבעלן נעמען דערי־בער אַרום נאָר פון 310 ביז 330 קהלות (פֿאַרשיידן לויט די באַזונדערע יאָרן).

דער גאַנצער מאַטעריאַל איז אָבער פֿאַר זיך אַליין וויכטיק, אויף וויפיל ער נעמט אַרום די גרעסטע צאָל יידישע קהלות אין פּוילן, אין וועלכע ס׳לעבן

כּמעט 90 פּראָצ. פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג אין די אויבנדערמאַנטע וואָיעוואדסטוועס. די פּאַרשיידענע אויספירן, וועלכע מיר האָבן געמאַכט פּאַר די קהלות, וואָס זיינען אַריין אין אונזערע טאַבעלן, ווילן געבן די מעגלעכקייט דורכצופירן זייער לייכט אַ פּאַרגלייך אויך פּאַר די איבריקע קהלות. אַזוי, אַז מיר ווילן זיך קאָנצן, כאָטש אין אַלגעמיין, שאָפן אַ בילד וועגן דער גאַנצער לאַגע.

3. אַריבערגיענדיק צום אַנאַליז פון די וויטערדיקע טאַבעלן, מוזן מיר לכתּחילה אָנווייזן, אַז צו די זעלבשטענדיקע קהלות אין די באַזונדערע שטעט זיינען נאָך צוגערעכנט געוואָרן אַנדערע אזויגערופענע „פּאָליטישע גמינעס", אין וועלכע ס'לעבן זייער וויניק יידן און ווילכע קענען ניט אויסהאַלטן קיין זעלבשטענדיקע קהלה מיט אַ רב, שולן א. א. וו. אַזעלכע „פּאָליטישע גמינעס" מיט אַ קליינער יידישער באַפעלקערונג זיינען פּראַקטיש אין דעם אָנגעווייזענעם מאַטעריאַל 3.267; אין אונזערע אַנאַליזן האָבן מיר, פּראַקטישע נדלעך, בענומען אין אַכט נאָר די קהלות און ניט די צאָל אָן זיי אָנגעשלאָסענע קליינע „פּאָליטישע גמינעס", ווילכע בעהערן צו דער קהלה.

די צאָל יידישע באַפעלקערונג איז אָנגעגעבען געוואָרן לויט די ידיעות פון יעדער קהלה אויפן יאָר 1927.

מיר האָבן געפּרובט פּאַרגלייכן די אָנגעגעבענע צאָל יידישע באַפעלקערונג אין די פּאַרשיידענע קהלות מיט דער צאָל יידן לויט דער פּאָלקס-צייטונג פון 30-טן סעפּטעמבער 1921 און מיר האָבן זיך איבערצייגט, אַז אין דער גרעסטער צאָל שטעט אָנטשפּרעכן די אָנגעגעבענע ציפער די וויכלעכע פּראַקטישן, נעמענדיק אין אַכט דעם נאַטירלעכן צוואוואקס פון דער יידישער באַפעלקערונג פּאַר די לעצטע 7 יאָר זינט דער פּאָלקס-צייטונג פון יאָר 1921.

פון דער טאַבעלע נומ' 1 זעען מיר, אַז אין 312 קהלות (אין יאָר 1925), ווועלכע האָבן אַרומגענומען אַ יידישע באַפעלקערונג פון 1.736.820 יידן, זיינען געווען 202.115 עטאַט-צאָלער, ד. ה. אַז 11,6 פּראָצ. פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג זיינען אין דעם דערמאָנטן יאָר געווען עטאַט-צאָלער, אָדער בעסער געזאָגט, ווען מיר זאָלן נעמען אין אַכט, אַז די 1.736.820 יידן ציילן בערך 434 טויזנט משפּחות (צו 4 פערזאָן אויף אַ משפּחה), קומט אויס, אַז כּמעט יעדע צווייטע משפּחה איז אַן עטאַט-צאָלער אין דער קהלה.

די אויבנדערמאָנטע פּאַראַלעלעניש באַטרעפט 9,4 פּראָצ. אין דער לווּאָווער וואָיעוואדסטוועס און דערגרייכט אין דער וואַרשעווער וואָיעוואדסטוועס — 13,2 פּראָצ.

ווילן מיר ווידער באַטראַכטן די סומע, ווועלכע איז איינגעפלאָסן פון עטאַט-אָפּצאָל אין יאָר 1925, זעען מיר, אַז אין דאָזיקן יאָר האָט זיך די הכנסה פון דער דאָזיקער קוועלע אויסגעדריקט אין דער סומע פון 5.301.996 זלאָטעס, ד. ה. אַז יעדער עטאַט-צאָלער איז דורכשניטלעך באַלאַסטעט געוואָרן מיט 26,2 זלאָטעס.

די דאָזיקע באַלאַסטונג איז אַ פּאַרשיידנארטיקע אין די באַזונדערע וואָיעוואדסטוועס, באַטרעפנדיק 13,4 זל., אין דער טאַרנאָפּאָלער וואָיעוואדסטוועס,

די טעטיקייט פון די יידישע קהלות איז פוילן.

אלגעמיינער סך-הכל

וואיעוואדסטוועס	1925								
	צאל קהלות	צאל קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם יידישן כּלל	פּראצענט פון קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם יידישן כּלל	צאל יידן אין קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם יידישן כּלל	פּראצענט פון יידן אין קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם יידישן כּלל	צאל יידן אין קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם פּויליש כּלל	צאל יידן אין קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם יידישן כּלל	פּראצענט פון יידן אין קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם יידישן כּלל	פּראצענט פון יידן אין קהלות מיט אן אויסגעשפּראכענעם פּויליש כּלל
צוזאמען .	312	1.736.820	202.115	11,6	5.301.996	26.24	13.253.948	65.57	7.63
וואַרשע-שטאָט .	1	310.322	33.762	10,8	1.826.645	54.—	1.985.157	58.—	6.40
וואַרשעווער .	44	108.707	14.421	13,2	482.632	33.—	1.173.049	81.—	10.80
לאָדזער .	42	303.291	39.352	13,0	786.793	19.09	1.613.692	41.—	5.3)
קיעלצער .	53	250.408	31.528	12,6	698.511	22.16	2.158.702	68.50	9.—
לובלינער .	49	202.587	24.383	12,0	435.695	18.60	1.332.971	54.—	6.60
ביאליסטאָקער .	16	49.791	6.082	12,2	125.978	20.79	460.516	75·70	9.20
קראקאָווער .	25	118.649	13.252	11,1	292.419	22.07	1.254.651	94.65	10.60
לוואָווער .	35	202.612	19.222	9,4	344.384	18.—	1.783.491	93.—	8.80
טאַרנאָפּאָלער .	25	75.513	8.249	10,9	110.677	13.40	596.303	72.10	7.98
סטאַניסלאָווָווער .	22	114.940	11.864	10,3	198.256	16.70	890.416	75.—	7.30
	1926								
צוזאמען .	309	1.726.834	187.340	10,8	5.247.900	28.—	15.467.694	82.56	8,80
וואַרשע-שטאָט .	1	310.322	31.208	10,0	1.651.277	53.—	1.968.416	63.—	6.03
וואַרשעווער .	39	97.165	11.953	12,3	346.986	29.—	1.191.699	99.70	12.26
לאָדזער .	36	299.291	32.844	10,9	1.127.378	34.30	2.064.479	62.90	7 —
קיעלצער .	50	241.730	29.199	12,8	641.165	21.80	2.510.055	80.60	10.80
לובלינער .	49	200.507	21.973	10,9	347.660	15.70	1.645.445	75.—	8.20
ביאליסטאָקער .	19	55.037	6.622	12,0	134.239	20.27	547.241	82.70	9.30
קראקאָווער .	25	118.649	13.373	11,2	334.788	25.03	1.589.460	118.80	13.40
לוואָווער .	38	209.312	20.160	9,6	371.836	18.44	2.123.897	105.35	10.14
טאַרנאָפּאָלער .	29	78.921	8.540	10,8	94.231	11.03	775.302	90.70	9.80
סטאַניסלאָווָווער .	23	115.900	11.468	9,9	198.340	17.30	1.051.700	91.70	9.—
	1927								
צוזאמען .	313	1.740.040	187.841	10,7	6.612.756	35.—	19.987.800	106.40	11.49
וואַרשע-שטאָט .	1	310.322	29.254	9,4	2.186.690	74.75	4.502.370	153.90	14.51
וואַרשעווער .	38	87.588	11.758	13,4	489.714	41.65	1.411.702	120.07	10.60
לאָדזער .	38	309.671	34.263	11,3	1.241.759	36.24	2.240.499	65.40	7.50
קיעלצער .	49	244.683	27.109	11,—	735.787	27.13	2.928.757	108.—	12.—
לובלינער .	47	205.875	21.653	10,5	557.498	25.75	1.725.473	79.68	7.26
ביאליסטאָקער .	19	55.037	6.482	11,9	158.415	24.44	601.117	92.75	10.20
קראקאָווער .	25	118.649	13.317	11,2	409.238	30.70	1.777.093	133.45	15.—
לוואָווער .	42	215.594	20.445	9,5	475.717	23.26	2.636.434	129.—	10.97
טאַרנאָפּאָלער .	30	80.721	9.962	12,3	124.620	12.50	908.025	90.10	11.20
סטאַניסלאָווָווער .	24	120.900	13.598	11,2	233.318	17.10	1.256.330	92.30	10.38

22,2 זל. אין דער קיעלנער, 33 זל. אין דער וואַרשעווער און 54 זל. אין דער שטאָט וואַרשע.

דער בודזשעט פֿאַרן יאָר 1925 האָט באַטראָפֿן אין ס"ה די סומע פֿון 13.253.948 זלאָטעס, וואָס מאַכט אויס אויף יעדן עטאַט־צאָלער די סומע פֿון 65,6 זלאָטעס.

ווילן מיר אָבער וויסן, וועלכע סומע פֿון קהלה־בודזשעט פֿאַלט אויס אויף יעדער פֿערזאָן פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג, זעען מיר, אַז אין 1925 יאָר באַטרעפֿט די דאָזיקע פֿאַרהעלטעניש — 7,6 זלאָטעס.

דער דאָזיקער פֿאַרגלייך אין די באַזונדערע וואָיִוואָדסטוועס באַטרעפֿט: אין דער לאָדזער וואָיִוואָדסטוו—5,3, אין דער שטאָט וואַרשע — 6,4 און אין דער וואַרשעווער וואָיִוואָדסטוו — 10,8.

אַנאַליזירן מיר ווידער דיזעלבע מאַמענטן אין די ווייטערדיקע יאָרן 1926 און 1927, זעען מיר, אַז אין יאָר 1926 האָט זיך די צאָל עטאַט־צאָלער בײַ א כמעט דערזעלבער צאָל באַפֿעלקערונג (1.726.834 יידן אין 309 קהלות) שטאַרק פֿאַרקלענערט און האָט באַטראָפֿן 187.340 עטאַט־צאָלער, אַריינברענגענדיק דיזעלבע סומע שטייערן ווי אין יאָר 1925. דאָקעגן איז אָבער דער אַלגעמיינער בודזשעט אין 1926 יאָר געשטיגן און האָט באַטראָפֿן די סומע פון 15.467.694 זלאָטעס.

אויך אין יאָר 1927 האָט די צאָל עטאַט־צאָלער (אין 313 קהלות) באַטראָפֿן 187.841, אַריינברענגענדיק אין דעם יאָר עטאַט־אָפּצאָל אויף א סומע פון 6.612.756 זל., וואָס מאַכט אויס דורכשניטלעך 35 זל. אויף יעדען עטאַט־צאָלער. דער אַלגעמיינער בודזשעט אין דעם דאָזיקן יאָר האָט באַטראָפֿן די סומע פון 19.987.800 זל. און האָט אויסגעמאַכט דורכשניטלעך אויף יעדן קאָפּ פון דער יידישער באַפֿעלקערונג — 11,5 זלאָטעס.

די צאָל פֿאַרקלענערטע עטאַט־צאָלער לאָזט זיך דערקלערן קודם כל דערמיט, וואָס צוליב דעם ווירטשאַפֿטלעכן קריזיס האָבן פֿיל עטאַט־צאָלער געמוזט באַפֿרייט ווערן פון שטייער פֿאַר דער יידישער קהלה.

ווען מיר וועלן נעמען אין אַכט, אַז די סומע פון עטאַט־אָפּצאָל, וועלכע איז איינגעפֿלאָסן אין 1925 יאָר האָט לויטן דאַמאָלסדיקן דאָלאַר־קורס (5.20 זל.) באַטראָפֿן 1.019.600 דאָלאַר, האָט אָבער די עטאַט־סומע פון די שפּעטערדיקע יאָרן (למשל אין יאָר 1927), באַטראָפֿן אין דאָלאַרן די סומע פון 743.000 דאָלאַר (לויט 8.90 זל.), ד. ה. אַז די הכנסה פון דער דאָזיקער קוועלע האָט זיך אין דער רעאַלער וואַלוטע פֿאַרקלענערט אויף גאַנצע 27,5 פּראָצ.

א קלענערער, אָבער דאָך א גאַנזעוודיקער אונטערשייד איז פֿאַראַן בײַ דעמזעלבן אַנאַליז בײַם פֿאַרגלייכן די בודזשעטן: בשעת די הכנסה פון גאַנצן בודזשעט אין יאָר 1925 האָט אין דער דאָלאַר־וואַלוטע באַטראָפֿן 2.548.000 דאָלאַר, האָט דער בודזשעט פֿאַרן יאָר 1927 באַטראָפֿן 2.245.000 דאָלאַר, ד. ה. דער רעאַלער ווערט האָט זיך דאָ פֿאַרקלענערט נאָר אויף 12 פּראָצ.

אריבערגייענדיק צו דעם אנאליז פון די מאטעריאלן אין די באזונדערע גרופן־ישובים, באקומען מיר פאלגנדן בילד: וואס קלענער דאס שטעטל איז, אלץ גרעסער איז די צאל עטאט־צאלער. עס הייסט אלזא, אז אין קלענערן ישוב ווערט פארהעלטניסמעסיק א גרעסערע צאל משפחות באלאסטעט מיטן עטאט־אפצאל.

דאקעגן אבער די הויך פון דער דורכשניטלעכער באלאסטונג פון עטאט־אפצאל ווערט וואס א מאל גרעסער, לויט דער גרויס פון ישוב. אזוי, למשל, באטרעפט די דורכשניטלעכע באלאסטונג פון עטאט אין דער גרופע קהלות מיט א באפעלקערונג פון 1.000 ביז 2.000 יידן — 13,9 זלאטע, אין דער צייט, ווען אין דער גרופע קהלות מיט א באפעלקערונג פון איבער 15.000 יידן באטרעפט דער דאזיקער דורכשניט 33 זלאטע אויף יעדן עטאט־צאלער.

דערבייי איז כדאי צו באמערקן, אז אין אייניקע קהלות (באזונדערס אין גאליציע) איז ניט אנגענעבן די צאל עטאט־צאלער, צוליב דעם, וואס אין די דאזיקע קהלות איז ניט איינגעפירט די סיסטעם פון עטאט, נאר די גמינע דעקט אירע גאנצע הוצאות פון אנדערע קוועלן (שחיטה, בתי־מדרשים, גמינע־אייניריכטונגען א. ד. גל.).

4. איידער מיר גייען אריבער צו אנאליזירן די מאטעריאלן ווענן דער פארטיי־אנגעהעריקייט פון די קהלה־פרנסים, מוזן מיר באמערקן, אז די וואלן צו די ראטן און פארוואלטונגען פון די קהלות זיינען פארגעקומען אין פאלגנדע יארן:

יארן	אין קאנגרעס־פוילן	אין גאליציע
אין קהלות ס"ה	207	123
1914	—	2
1919	—	1
1920	—	2
1921	1	5
1922	—	4
1923	3	7
1924	182	65
1925	14	25
1926	3	5
1927	3	7
1928	1	—

פון דער דאזיקער טאבעלע זעען מיר אלזא, אז די וואלן אין דער גרעסטער צאל קהלות זיינען פארגעקומען אין די יארן 1924 און סיילוויייז (אין גאליציע) אין 1925.

ווי מיר האבן שוין פריער באמערקט, נעמט אונזער ארבעט ניט ארום די קהלות אויף די קרעסן, וואו די וואלן צו די קהלות זיינען פארגעקומען דעם ערשטן מאל ערשט אין יאר 1928.

ווילן מיר ווידער באטראכטן דעם פארטיי־צוזאמענשטעל פון די קהלות, זעען מיר, אז אין די 313 קהלות, פון וועלכע מיר האָבן באקומען ידיעות, שטעלט זיך די לאגע אזוי ווי ס׳באווייזט די פאלגנדע טאבעלע (אלגעמיינער סך־הכל):

פאליטישע גרופירונגען	ר א ט ן	%	פארוואלטונגען	%
ס״ה אין אלע וואיעוואדסטוועס	2.163	100	1.270	100
1. אגודה	221	10,2	162	12,8
2. חסידים	144	6,7	78	6,1
3. ארטאדאקסן	219	10,1	126	9,9
4. אומפארטייאישע ארטאדאקסן	365	16,9	173	13,6
5. אומפארטייאיש	374	17,3	225	18,—
6. ציוניסטן	379	17,5	219	17,—
7. מזרחיסטן	180	8,3	122	9,6
8. צעירי־ציון	2	0,1	1	0,1
9. התאחדות	11	0,6	2	0,2
10. פועלי־ציון רעכטע	7	0,3	3	0,2
11. פועלי־ציון לינקע	7	0,3	2	0,2
12. פאלקיסטן	18	0,8	10	0,8
13. אסימילאטארן	19	0,9	6	0,5
14. האנטווערקער־פראיינען	181	8,3	128	10,—
15. „בונד"	36	1,7	13	1,—

דעם גרעסטן פראָצענט אין די ראָטן בילדן די ציוניסטן (17,5 פראָצ. פון אלע פרנסים), אויפן צווייטן אָרט גייען די „אומפארטייאישע", דאן אומפארטייאישע ארטאָדאָקסן, אגודה א. א. אין דערזעלבער פארהעלטעניש בערך געפינט זיך דער פארטיי־צוזאמענשטעל פון די פארוואלטונגס־מיטגלידער.

נעמען מיר אָבער אין אכט די גאנצע ארטאָדאָקסיע צוזאמען (פון דער אגודה מיט די פאָרשיידענע חסידים־גרופעס ביז צו מזרחי איינשליסלעך), זעען מיר, אז זי בילדעט אין די ראָטן 51,3 פראָצ. פון אלע קהלה־פרנסים.

געגויער און לויט אייגענע וואָיעוואדסטוועס זעען מיר דעם פארטיי־צוזאמענשטעל פון דער טאבעלע נומ׳ 2.

באטראכטן מיר ווידער דעם פראָפעסיאָנעלן באשטאנד פון די ראָטן און פארוואלטונגס־מיטגלידער פון די קהלות, באקומען מיר פאלגנדיקן בילד:

	אין ראָט:	אין פארוואלטונג:
	אין פראָצענטער:	
פראָפעסיאָנעלע אינטעליגענץ	9,1	6,6
סוחרים	64,0	56,0
אינדוסטריעלער	10,1	7,6
האנטווערקער	11,3	23,1
ארבעטער	0,5	1,4
אנדערע	5,0	5,3

די פּרנסים אין די באַוונדערע קהלות לויט זייער פּאַרטיי־אָנגעהעריקייט.

וואָיעוואוד־סטווע	צאָל קהלות		אַלגעמיינע		בונדיסטן		פּאָלקסיסטן		סיאָניסטן		פּראָגרעסיוון		סאָציאַל־דעמאָקראַטן		פּאָלקס־פּאַרטיי		פּראָגרעסיוון		סאָציאַל־דעמאָקראַטן		אַנדערע		ס"ה מיטגלידער אין די:	
	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע	גאַנצע צאָל	פֿון וועלכע עס זענען אַלגעמיינע
צוזאַמען .	169	144	221	162	144	78	219	126	365	173	374	225	379	219	180	122	2	1	11	2	7	3	7	2	18	10	19	6	36	13	2.163	1.270
ווארשע־שטאָט	1	—	17	5	—	—	—	—	3	2	—	—	15	4	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	5	1	50	15
ווארשעווער .	10	34	14	23	8	11	2	23	4	19	11	36	20	32	11	20	—	—	1	—	—	1	1	—	4	—	—	—	4	2	92	191
לאָדזער .	12	24	44	34	7	8	—	10	15	18	22	40	19	25	22	17	1	—	1	1	—	—	—	1	3	1	1	1	13	6	154	181
קיעלצער .	17	34	36	34	10	7	9	14	44	45	22	48	25	32	27	22	—	1	1	—	—	1	—	1	2	1	—	—	4	1	222	247
לובלינער .	15	31	29	39	14	19	41	42	15	33	13	34	19	38	7	13	—	—	2	—	—	1	1	—	5	1	—	—	5	2	186	253
ביאַליסטאָקער	6	13	10	10	1	4	7	7	1	11	7	7	12	18	12	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	65	88
קראָקאָווער .	20	5	19	6	18	3	44	35	3	72	14	17	23	10	8	8	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	242	62
לוּבלינער .	35	2	27	4	32	11	61	44	8	121	16	7	59	17	22	2	1	—	1	—	2	—	—	—	—	3	1	—	—	—	406	66
טאַרנאָפּאָלער	29	1	23	7	39	9	16	61	8	39	23	89	86	28	36	16	4	—	1	—	—	—	—	—	—	1	4	1	23	1	404	110
סטאַניסלאַוואוו.	24	—	2	—	15	6	20	3	51	7	68	13	98	15	40	4	—	—	1	—	2	—	—	—	4	2	11	3	3	3	342	57

די סיבה פֿאַרוואָס די האַנטווערקער בילדן אין דער פֿאַרוואַלטונג 23,1 פּראָצ. פון דער צאָל אין דער אויבנדערמאָנטער צוואַמענשטעלונג, דערקלערט דערמיט, וואָס אין די קלענערע שטעטלעך, וואו עס זיינען ניטאָ קיין ראַטן, נאָר בלויז קהלה־פֿאַרוואַלטונגען, איז דער אָנטייל פון דאָזיקן עלעמענט א שטאַרקערער ווי אין די גרעסערע שטעט — אויפן חשבון פון דער גרופּע „אינדוסטריעלער" א. א.

ווילן מיר ווידער אַנאַליזירן די ארט הוצאות און הכנסות פון די קהלות באַקומען מיר פֿאָלגנדיקן בילד:

אין דער קאַטעגאָריע 1

(ביז 5.000 יידן).

הכנסה		הוצאה	
אין פּראָצענטער:			
עטאַט	68,2	רבנים, שוחטים א. א.	78,8
שחיטה	16,3	שולן	2,1
אַנדערע	15,5	סאָציאַלע פֿאַרזאָרגונג	2,5
		אַדמיניסטראַט. קאָסטן	10,3
		פֿאַרשיידענע . .	6,3

אין דער קאַטעגאָריע 2

(איבער 5.000 יידן).

הכנסה		הוצאה	
אין פּראָצענטער:			
עטאַט .	34,6	רבנים, שוחטים א. א.	49,9
שחיטה	56,8	שולן	7,6
אַנדערע	15,5	סאָציאַלע פֿאַרזאָרגונג	21,7
		אַדמיניסטראַט. קאָסטן	12,8
		פֿאַרשיידענע . .	8,0

דער דאָזיקער דורכשניטלעכער פֿאַרגלייך איז דורכגעפירט געווארן בנוגע 200 קהלות.

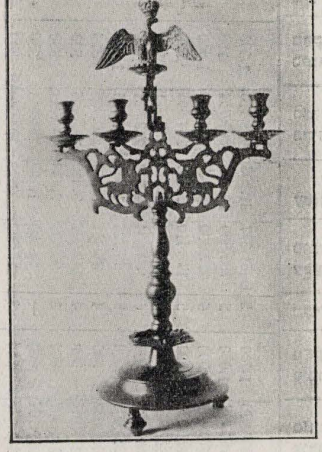
די אונטערשיידן צווישן די גרעסערע און קלענערע קהלות באַשטייען אין דעם, וואָס אין די לעצטע פֿאַרנעמען די אויסגאַבן אויף אויסצוהאַלטן די כּלי־קודש מער ווי $^2/_3$ פון דער גאַנצער הוצאה. וואָס גרעסער אָבער די קהלה איז, אַלץ מער נעמט זי אָנטייל אין אויסהאַלטן פֿאַרשיידענע אינסטיטוציעס פֿאַר סאָציאַלע הילף, קולטורעלע אינסטיטוציעס א. אַז. וו.

5. מיר האָבן ליידער ניט די מעגלעכקייט ברייטער זיך אָפצושטעלן אויף די פֿאַרשיידענע אַנדערע מאָמענטן פון יידישן קהלה־לעבן.

מיר גלויבן אָבער, אז מיטן פֿאַרעפנטלעכן צום ערשטן מאָל די מאַטעריאַלן וועגן די יידישע קהלות אין פוילן, האָבן מיר געגעבן די מעגלעכקייט די פֿאַראינטערעסירטע יידישע געזעלשאַפטלעכע טוער און אינסטיטוציעס וויייטער צו פֿאָרשן און גרינטלעכער זיך צו פֿאַראינטערעסירן מיט דער אָרגאַניזאַציע פון די קהלות, וואָס שפילן אַזאַ וויכטיקע ראָל אין לעבן פון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין פוילן.

6. וועגן די בודזשעטן פון די באַזונדערע קהלות וועלן וויייטער געבראַכט געווינ טאַבעלעס.

י. בּאָרנשטיין.

(פערסישער מוזיי פון וואַרשע).

די בודזשעטן פון די יידישע קהלות אין פוילן

מיט א יידישער באַפעלקערונג פון 5.000 פערזאָן אָן

(אין זלאָטעס).

	שטאָט מיט א קהלה	1925 יידישע באַפעלקערונג	1925 גאַנצע-בודזשעט	1925 גאַנצע-הכנסות	1925 דעפיציט	1925 דעפיציט פון מינימום אָדער מאקסימום עט.-אָפּצ.	1926 גאַנצע-בודזשעט	1926 גאַנצע-הכנסות	1926 דעפיציט	1926 דעפיציט פון מינימום אָדער מאקסימום עט.-אָפּצ.	1927 גאַנצע-בודזשעט	1927 גאַנצע-הכנסות	1927 דעפיציט	1927 דעפיציט פון מינימום אָדער מאקסימום עט.-אָפּצ.
1	וואַרשע	310.322	1.985.157	33 762	1.826.645	5	1.968.416	31.208	1.651.277	5	4.502.370	29.254	2.186.690	5
2	לאָדז	175.000	489.831	23.407	430.340	5	882.754	19.526	788.500	5	882.754	19.526	788.500	5
3	לובלין	89.831	1.066.707	9.788	254.000	6	1.248.143	10.647	272.000	6	1.579.047	11.421	388.000	6
4	לובלין	43.500	263.740	5.587	166.640	5	284.195	5.418	172.410	5	321.070	4 377	214.070	5
5	קראָקע	42.000	511.948	4.094	146.765	3	735.021	4.080	202.430	5	837.831	4.108	247.850	5
6	טשענסטאָכאָוו	33.000	—	—	—	—	268.851	4,322	60.684	6	380.584	3.023	101.000	6
7	דראָהאָביטש	32.000	194.720	1.726	35.050	5	236.725	1.637	39.725	5	290.805	1.381	30.060	5
8	סטאַניסלאַוואָוו	31.500	255.464	3 641	81.265	2	320.735	3.265	88.957	4	446.032	4.097	98.587	4
9	ראדאָם	30.000	261.250	3.748	135.000	4	342.625	3.350	119.932	4	431.104	3.501	120.000	4
10	בעדזין	25.000	255.556	3.196	132.056	5	297.722	2.739	90.622	3	277.397	2.675	125.183	5
11	קאַלאָמעא	20.000	131.353	1.400	43 961	—	216.136	1.400	41.398	—	211.287	1.400	49.655	—
12	טאַרנאָוו	20 000	233.930	2.412	31.820	3	293.049	2.329	13.473	3	321.639	2.380	19.042	5
13	קאַליש	18.000	192.337	3.020	80.337	2	195.620	2.585	77.620	5	217.505	2.689	94.505	10
14	שעדלעץ	18.000	139.346	2.080	43.450	5	152.413	1.677	32.913	5	209.175	2.172	60.161	5
15	קיעלץ	17.500	150.500	1.953	46.500	3	190.559	1.523	66.900	6	187.009	—	79.500	6
16	כעלם	16.000	88.773	1.500	14.648	1	94.750	1.363	7.920	1	96.690	1.331	13.830	1
17	סאָסנאָוויעץ	15.000	142.522	1.835	75.000	5	170.965	2.048	96.065	6	184.089	1.900	102.000	5
18	כטרי	14.000	—	1.466	23.174	6	159.674	1.268	22.150	6	209.166	1.400	21.490	6
19	פיאָטרקאָוו	13.000	146.585	2.325	56.040	3	143.836	2.008	55.400	5	166.980	1.885	70.000	3
20	זאָמאָשטש	12.500	90.634	939	11.376	2	77.140	796	12.021	3	99.154	833	29.038	2
21	טאָמאַשאָוו-מאַז.	12.000	75.680	1.242	49.910	1	115.575	1.198	43.575	1	90.047	1.521	51.847	6
22	זשעשאָוו	11.370	79.083	1.193	8.872	2	100.639	1.193	8.932	2	138.416	1.355	25.711	2

די בודזשעטן פון די יידישע קהלות אין פוילן

מיט א יידישער באפעלקערונג פון 5.000 פערזאן אן

(המשך)

(אין זלאטע).

שטאט מיט א קהלה			1925			1926				1927				
			דעפיציט	גאנצע באדזשעט	גאנצע אויסגאבן	גאנצע איינגאבן	דעפיציט	דעפיציט	מינימום און מאקסימום פון עט.-אפצ.	גאנצע איינגאבן	גאנצע אויסגאבן	דעפיציט	מינימום און מאקסימום פון עט.-אפצ.	
									מינימום				מינימום	מאקסימום
23	מעזריטש-פאדל.	. .	11.000	114.892	1.461	26.215	178.828	1.359	28.160	178.769	1.143	45.135	5	700
24	לאמוטש .	. .	10.227	69.958	1.003	30.890	82.371	957	31.696	89 079	905	39.926	12	600
25	וולאצלאוועק	. .	10.000	169.910	1.430	94.969	238.538	1.363	84.538	232.248	1.301	125.583	5	2.160
26	פאביאניץ .	. .	10.000	77.970	937	19.870	95.000	237	15.587	139.915	1.000	40.000	5	400
27	פאדגורזשע .	. .	9.500	61.100	1.049	17.818	83 800	1.189	19.500	114.700	1.157	33.600	6	200
28	בראדי .	. .	9.565	76.430	1.166	19.371	71.705	1.357	16.983	79.225	1.380	20.559	4	105
29	שווידענצים .	. .	9.000	28.650	800	5 000	58.170	830	7.000	61 170	800	10.000	2	120
30	אסטראווויץ	. .	8.500	93.160	1.363	19.160	90.205	1.214	11.145	114.600	1.189	20.000	3	200
31	הרובישאוו .	. .	9.000	68 726	1.008	6.619	80.403	932	6.750	89.668	911	10.000	2	200
32	זאוויערציץ	. .	8.000	96.627	1.031	22.583	107.974	1.004	11.524	104.402	1.015	17.565	4	125
33	אסטראוו-מאז.	. .	8.000	54 000	816	16.915	55.000	773	14.965	63.000	767	15 425	5	250
34	ראדאמסק .	. .	9 000	65.000	950	14 000	72.796	840	14.900	80 007	760	21.000	3	500
35	שטוינ'צק .	. .	8.000	113.000	815	36.995	86.500	621	12.000	114.665	789	34 565	5	250
36	זשעלעכאוו .	. .	8.000	33.800	761	6.500	56 800	644	10.900	49.664	823	13.246	5	100
37	טארנאגראד	. .	8.315	30.476	489	9.465	29.947	403	791	29.355	430	1.006	1	4
38	קוטנא .	. .	8.500	72.735	900	28.085	863	5	25.000	137.200	856	53.000	5	2.000
39	ביאלע-פאדל.	. .	9.000	66.160	827	18.710	655	3	10.227	80.280	639	18.080	5	750
40	טאמאשאוו .	. .	8.000	38.110	525	9.088	525	8	8.600	64.615	586	25.000	5	300
41	זלאטשעוו .	. .	8.500	90.702	772	20.000	722	5	5.000	83 390	722	6.000	5	400
42	סובאלק	. .	7.500	165.921	1.009	33.015	938	6	36.183	177.253	940	41.595	6	900
43	דזיאלאשיצע	. .	7.500	53 865	782	15.645	—	—	—	60.550	471	6.905	5	100
44	פלאצק .	. .	7.000	105.845	1.168	62.477	113.755	1.104	46.569	137.031	1.067	54.495	6	800

די בודזשעטן פון די יידישע קהלות אין פוילן

מיט א יידישער באפעלקערונג פון 5.000 פערזאן אן

(סוף) (אין זלאטע).

	שטאט מיט א קהלה	באפעלקערונג	1925				1926				1927				
			בודזשעט	אויסגאבן	דעפיציט	דעפ. מינימום	בודזשעט	אויסגאבן	דעפיציט	דעפ. מינימום	בודזשעט	אויסגאבן	דעפיציט	דעפ. מינימום	
						פון עט.-אפצ.				פון עט.-אפצ.				פון עט.-אפצ.	
45	לוקאוו	7.250	80.770	1.077	20.770	10	77.531	1.051	6.366	3	82.810	1.047	10.532	2	400
46	כמעלניק	7.339	60.938	607	9.908	4	62.793	624	15.544	5	78.016	601	3.682	2	50
47	בזשעזשין	7.500	49.400	607	9.240	5	42.000	357	8.140	10	42.640	377	8 165	10	150
48	יאראסלאוו	7.000	90.427	900	10.087	2	89.852	755	10.513	2	89.852	755	10 513	2	180
49	בוטשאטש	7.000	55.518	594	7.000	4	80.893	483	8.000	4	85.601	477	8.800	4	100
50	אפאטאוו	6.300	54.511	646	10.197	5	67.741	438	2.690	3	79.234	447	6.394	3	75
51	קראשניק	6.312	44.047	1.029	24.510	5	64.585	948	5.299	1	74.807	951	27.687	1	300
52	סאקאלאוו-כאלד.	6.000	40.604	883	10.362	1	50.403	762	3.922	1	61.274	882	11.878	3	378
53	צ'עכאנאוו	6.000	58.100	625	21.993	6	60.310	636	24.710	10	60.950	640	22.000	10	400
54	קאלא	6.000	58 430	600	17.910	5	58.820	—	20.000	5	61.180	—	92.175	5	300
55	דעלאטין	5.000	17 000	605	2.024	3	23.200	641	2.625	3	29.940	641	2.625	3	75
56	לאוויטש	5.500	60 000	756	24.000	6	49.470	562	10.800	5	51.000	496	6.525	5	250
57	סאנאק	5.500	64.049	1.186	14.487	4	70.240	1.145	20.390	4	76.920	990	10.070	5	500
58	סקערניעוויץ	5.200	51.900	585	16.500	5	56.400	583	9.750	3	58.855	376	7.870	4	200
59	יענדזשעיעיו	5.008	68 659	592	17.980	10	74.585	—	—	—	78.137	587	11.213	3	300
60	דאמבראוא-גור.	5.000	40.531	602	4.531	3	62.071	540	10.591	3	68.130	536	14.125	3	1.000
61	זוראלען	5.000	32.254	502	8.123	6	44.094	561	5.461	1	—	592	6.028	1	60
62	קאלוש	5.400	54.864	700	6.925	5	49.368	505	5.887	5	50.544	—	—	—	—
63	מיעלעץ	5.000	39.052	647	2.982	1	33.016	661	2.294	1	39,216	670	2.205	1	70
64	טשארטקאוו	5.000	34.495	850	10.500	3	71.350	888	12.180	5	91.975	899	13.810	5	200
65	באלעכאוו	5.000	18.780	300	3.600	5	22.740	350	3.600	5	30.295	375	5.445	5	300
66	כענטשין	5.000	—	482	4.760	1	46.546	476	4.690	2	43.558	489	6.114	2	200

די לאַנדווירטשאַפלעכע קאָאָפּעראַציע אין ארץ־ישראל.

א.

די יידישע קאָאָפּעראַציע אין ארץ־ישראל קען איינגעטיילט ווערן אין 4 תקופות:

1) אין דער תקופה ביז 1900 האָבן זיך געגרינדעט די ערשטע יידישע לאַנדווירטשאַפטלעכע ישובים אין ארץ־ישראל מיט דער הילף פון באַראָן ראָטשילד און אונטער דער אָנפירונג פון זיינע פקידים. אין יענער צייט איז אויך געגרינדעט געווען מיט פריוואַטע געלט — די קאָאָפּעראַציע פּתח־תקוה און מיט דער הילף פון דער פראַנצויזישער יידישער חברה „כל ישראל חברים" (אליאַנס) — די לאַנדווירטשאַפטלעכע שול און פּאַרם — מקוה ישראל.

דערהויפּט זיינען אין דער תקופה געגרינדעט געווען קאָאָפּעראַציעס אין יהודה אויפן באַזיס פון אינטענסיווע ווירטשאַפטס־פלאַנצונגען.

2) אין דער צווייטער תקופה 1901—1907 זיינען געגרינדעט געווען די גרויסע קאָאָפּעראַציעס אין גליל אויף בריייטע לאַנד־פלעכן פּאַרן עקסטענסיוון אָפּערירן מיט די געלטער פון באַראָן ראָטשילד און אונטער דער אָנפירונג פון יק"א.

3) אין דער תקופה פון 1908—1913 זיינען געמאַכט געווען די ערשטע פרובן פון קאָאָפּעראַציע מצד דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אויף קלייניע ערד־שטחים מיט קלייניע מיטלען — א געמישטע ווירטשאַפט.

4) אין דער תקופה פון נאָך דער מלחמה פון 1922 און ווייטער זיינען געקומען געווען דורך דעם קרן־קיימת די בריייטע פלעצער פון דעם עמק־יזרעאל און דורך דעם קרן־היסוד זיינען געגרינדעט געווען די נייע אַרבעטער־קאָאָפּעראַציעס. אויך די פריערדיקע פּלאַנטאַציע־קאָאָפּעראַציעס האָבן זיך פיל פאַרברייטערט און עס זיינען אויסגעוואַקסן גייע — מיט דער אינוועסטיציע פון פרישן פריוואַטן קאַפּיטאַל און אויך מיט די געלטער פון פיק"א (באַראָן ראָטשילד).

אָבער אין דער תקופה פון 1914 — 1922, אין דער מלחמה־צייט, און באַלד נאָך איר אין משך פון 8 יאָר האָט די לאַנדווירטשאַפט ניט נאָר ניט געפאָלגט פאַרברייטערן זיך אין לאַנד, נאָר אויך דאָס עקסיסטירנדיקע האָט פיל געליטן.

ב.

אין משך פון די 4 אויבנדערמאַנטע תקופות זיינען אויך געקומען צום אויסדרוק פאַרשיידענע ווירטשאַפטס־טיפן אין צוזאַמענהאַנג מיט די אַרבעטס־צווייגן, אויף וועלכע די ווירטשאַפט האָט זיך באַזירט:

1) א ווירטשאַפט, וועלכע באַזירט זיך אויף פלאַנצונגען צומיינסטנס וויינ־שטאָקן און פאָמעראַנצן און וועלכע שטיצט זיך אויפן וועלט־מאַרק. צום אויפ־

בוי פון דעם טיפ ווירטשאפט האָט פיל געהאָלפן די קאָלאָניזאַטאָרישע טעטי־קייט פון דעם בארַאָן ראָטשילד. די דאָזיקע ווירטשאפטן געפינען זיך מערסטנ־טייל אין יהודה אויף כלערן, וועלכע זיינען צוגעפאַסט צו אינטענסיווער לאַנד־ווירטשאפט. די ווירטשאפט פאָדערט ניט קיין גרויסן שטח, אָבער אָנשטאָט דעם— גרויסע געלט־אינוועסטיציעס ביז די ווירטשאפט הויבט אָן טראָגן פאַרדינסטן. א מינימאַלסטער שטח, וועלכער איז נויטיק צו דערנערן א משפחה, איז 10 דונאם און בערך 750 ענגלישע פונט.

2) אן עקסטענסיווע אקערבוי־ווירטשאפט, וועלכע שטיצט זיך דער עיקר אויף זייַן וויין, גערשטן, פאַרשיידענע ארבעס און בעבלעך. די פרוכטן גייַן מערסטנטייל אויף זעלבסטדערנערונג און דער רעשט פאַרן נאָענטן מארק. דער שטח, וועלכער איז נויטיק פאַר א קאָלאָניסט, הויבט זיך אָן מיט 200 און דערגרייכט ביז 400—500 דונאם, אָפהענגיק פון קוואַליטעט פון באָדן.

3) א געמישטע ווירטשאפט, וועלכע באַזירט זיך אויף פלאַנצונגען, אקער־בוי, גרינס, מילך־און הינער־ווירטשאפט, וועלכע פאַסט זיך צו מער צום מין ארבעטער־משפחות, וועלכע ארבעטן אליין אין זייער ווירטשאפט און די פרוכטן נוצן זיי אויס טיילווייז פאַר זיך און טיילווייז פאַר דעם נאָענטן מארק, און אויך צום טראַנספאָרטירן אויפן וועלט־מארק. דער טיפ ווירטשאפט איז אייג־געפירט געווארן דורך דער קאָלאָניזאַטאָרישער טעטיקייט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און איז ספעציעל צוגעפאַסט פאַר ארבעטס־ווירטשאפטן. דער נויטיקער שטח באָדן פון 70 ביז 100 דונאם און מיט אינוועסטיציע (צוזאַמען מיטן באָדן) פון 750 ביז 850 פונט שטערלינג, אָפהענגיק פון די פרייזן פון באָדן און פון פרייז פון די געביידעס.

ג.

בנוגע די פאַרמען פון אָנפירן מיט דער ווירטשאפט, פון דער געזעל־שאפטלעכער הנהגה און אייגאָרדענונג — זייַנען אויך געקומען צום אויסדרוק געוויסע קאָלאָניזאַציע־פאַרמען:

1) א ווירטשאפט מיט אן אַדמיניסטראַטיוער אָנפירונג. דער טיפ איז געווען איינגעפירט צום ערשטן מאָל אין די קאָלאָניעס, וועלכע זייַנען געגרינ־דעט געווארן דורך דעם בארַאָן ראָטשילד. עס זייַנען געשיקט געווארן אין לאַנד פקידים, פאַכלייט, וועכלע האָבן אויף זייער אייגענע אַחריות און לויט זייער פאַרשטאַנד אויסגעפירט די קאָלאָניזאַציע־ארבעט, ניט רעכענענדיק זיך מיט דעם ווילן פון די קאָלאָניסטן. דער אופן לייטונג האָט געמוזט ברענגן צו פיל קאָנפליקטן און איז אָפגעשטעלט געווארן.

2) פריוואַטע קאָלאָניזאַציע מיט אייגענע מיטלען און איניציאַטיוו און אויף אייגענער אַחריות. צו דעם טיפ געהערן די אלטע קאָלאָניעס פתח־תקוה און חדרה און איצט פיל נייע.

3) בשותפותדיקע פאַרמען און גיטער מיט מיטלען פון פריוואַטע פער־זאָנען. אויף דעם אופן זייַנען געגרינדעט געווארן פאַרשיידענע חברות, וועלכע האָבן געקויפט צוזאַמען באָדן און פאַרפלאַנצט גערטנער און פרדסים. די חברות שיקן זייערע לייטערס קיין ארץ־ישראל אויף אָנפירן מיט די פאַרמען, ביז זיי

וועלן ברענגען פרוכט. פיל פון דעם טיפ פארמען האָבן געליטן שאָדן צוליב דער שלעכטער פארוואלטונג און אויך צוליב דעם, וואָס אָנהויבנדיק א קאָלאָניזאַציע־ארבעט זיינען זיי געווען ניט געניג אינפאָרמירט. ביים היינטיקן טאָג איז גרינדצע געווארן אן ארבעטער־אונטערנעמונג מיטן נאָמען: „יכין", וועלכע נעמט אָן אויפשטעלן פארשיידענע גיטער און פארמען אויף פולער אחריות, ביז דעם טאָג וען זיי וועלן געבן פרוכט.

4) פארמען און גיטער אויף ארענדירטן באָדן. דער באָדן געהערט צו דער קאָלאָניזאַציע־געזעלשאפט און דער באַזיצער באקומט א שטיק באָדן אויף געוויסע תנאים אויף לאנגע יאָרן. צום ערשטן איז דער טיפ קאָלאָניזאַציע אייגנעפירט געווארן דורכן בארָאָן ראָטשילד אין די אקערבוי־קאָלאָניעס. נאָר אין די קאָלאָניעס איז זיי השפעה אויף די אנטוויקלונג פון דער ווירטשאפט ניט געווען קיין באדייטנדע. די ציוניסטישע ארגאניזאַציע האָט אויך אָנגענומען דעם טיפ קאָלאָניזירונג. דער באָדן איז געקויפט געווארן דורך דעם קרן־קימת, אלס נאַציאָנאלע אייגנטום און ווערט געגעבן אויף אייביקע ארענדע דעם קאָלאָניסט אויף געוויסע באדינגונגען און לויט דעם הויפט־פרינציפ פון זעלבסט־ארבעט און נאַציאָנאלן באָדן, וועלכער קאָן ניט געקויפט און פארקויפט ווערן און אויף וועלכן מען האָט רעכט נאָר דאָן, וען מען באַ־ארבעט אליין דעם באָדן. ביי דער קאָלאָניזאַטאָרישער ארבעט פון דער ציוניס־טישער ארגאניזאַציע איז געגעבן געווארן פולע אוטאָנאָמע רעכט פאר זעלבסט־אָנפירונג פון די באַזיצער און אונטער דער אויפזיכט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאַציע (וועלכע גיט אויך די מיטלען צום קאָלאָניזירן און דורך דער קאָלאָניזאַטאָרישער געזעלשאפט פון דער ארבעטערשאפט).

5) געהילפס־ווירטשאפטן ביי די עקסיסטירנדע קאָלאָניעס. קליינע שטחים באָדן ווערן געגעבן פון קרן־קימת פאר ארבעטער־משפחות, וועלכע ארבעטן אלס לוין־ארבעטער אין די פלאַנטאַציע־קאָלאָניעס און אזוי ארום האָבן זיי די מעגלעכקייט אָפצושפּאָרן געוויסע סומען פאר ארבעטסלאָזע פערזאָנען אין קאָ־לאָניע און באשעפטיקן אויך די פרוי און גרעסערע קינדער ביי דער הויז־ווירטשאפט, וועלכע באשטייט פון א קליינער מילך־ווירטשאפט, גרינס, געפליגל, בינענצוכט און אויך א קליינעם גאָרטן פון בוימער. אויך דער טיפ ווירטשאפט איז קאָנסטרואירט מיט דער הילף פון דער ציוניסטישער ארגאניזאַציע.

6) די ארבעטער־זידלונגען טיילן זיך אין 2 געמיינשאפטלעכע טיפן: א) „מושב עובדים" — אינדיווידועלע זידלונג און אויף דער פריוואטער אחריות פון יעדער יחיד; ב) „קבוצה" — וואו די וירטשאפט פון דעם גאַנצן דאָרף איז א קאָלעקטיוו און ווערט אָנגעפירט מיט א געמיינזאמער לייטונג אויף דער אחריות פון אלע באַזיצער.

ד.

א גרויסע אנטויקלונג און עקספאנסיע פילט זיך דער עיקר אין די פלאַנצונגס־ווירטשאפטן אין ארץ־ישראל. סאָראויס גייען די ארָאַנזשן־פלאַנצונגען. נאָך דער ענגלישער אָקופאַציע האָבן די יידישער ארָאַנזשן־פרדסים דערגרייכט

ביז 10.500 דונאם. די ערשטע יאָרן נאָכן כּבוש זיינען קיין נייע פּרדסים ניט צוגעקומען.

אין די יאָרן 23—1927 זיינען צוגעקומען	11.000	דונאם
אין יאָר 1928 זיינען צוגעקומען	9.000	"
פון פאַר דער מלחמה זיינען געווען . . .	10.500	"
צוזאַמען .	30.500	דונאם

דער שטח פּרדסים פאַרבריימטערט זיך פון יאָר צו יאָר אַלץ מער און מער. די גינסטיקע סבות פאַר זיין גיכער אַנטוויקלונג זיינען פאָלגנדע: 1) פּראָדוקציע־תּנאים (לייכטער גינסטיקער קלימאַט, צוגעפּאַסטער באָדן פּאַרן אָראַנזש, די צענטראַליזירונג פון די אָראַנזשן־שטחים ניט ווייט פון ים־ברעג, לעבן האָפן א. אז. וו.); 2) דער מאַרק (דער ארץ־ישראל־אָראַנזש איז מאָנאָפּאָליזירט אויפן וועלט־מאַרק אַדאַנק זיין גוטער איכות, ער איז אַריינגעדרונגען אויפן ענגלישן מאַרק, גרייט צו פאַר זיך גוטע פּאָזיציעס אין אייראָפּע און דרינגט אַריין אויך אין ווייטע ווינקלען, ווי כינע, האָלענדישע אינזלען, ציילאָן און האָלט ביים אַריינדרינגען אויך קיין רוסלאַנד. דער ארץ־ישראלדיקער אָראַנזש איז בכח צו קאָנקורירן מיט פּראַנצויזישן און שפּאַנישן אָראַנזש); 3) דער וואוקס פון געברויכן דעם פּרוכט, וועלכער פאַרגרעסערט זיך פון יאָר צו יאָר מיט שנעלע טריט; 4) די רענטאַבליטעט פון אַרבעטס־צווייג (די יערלעכע ריינע הכנסה דעקט מיט זיך 25 פּראָצ. פון אינוועסטיציע־קאַפּיטאַל). אין זין פון רענטאַבליטעט אויפן געביט פון פּרדסים־פלאַנצונגען שטייגט ארץ־ישראל אַריבער פיל אַנדערע לענדער. א גאַנצע ריי נייע אויפטוען (אויפבוי פון דעם פּאָרט, עלעקטריפיקאַציע אין צוזאַמענהאַנג מיטן באַוואַסערונגס־פלאַן פאַר גרויסע שטחים און דאָס אויסבעסערן און פאַרבריימטערן פון שאָסיין־נעץ) וועלן נאָך פאַרפעסטיקן די רענטאַבליטעט פון די פּרדסים־פלאַנצונגען.

גלייכצייטיק אַנטוויקלט זיך אין עמק יזרעאל די ווירטשאַפט פון ווייניקשטאָק־פלאַנטאַציעס. אין משך פון די לעצטע 6 יאָר זיינען פאַרפלאַנצט געוואָרן אין דער סביבה ביז א מיליאָן שטאָק־פלאַנצונגען, דאָרט וואו עס איז פריער קיין איין שטאָק ניט געווען. דער פּראָדוקט פאַסט זיך צו פאַרן עקספּאָרט קיין אויסלאַנד און פאַר זיין אַנטוויקלונג שטייט פאָר א גרויסע צוקונפט. אויך די באַנאַנען־פלאַנצונגען אַנטוויקלען זיך גאַנץ שיין אין נעגנט פון עמק הירדן, דאָרט וואו זיי האָבן פאַר זיך כמעט א טראָפישן קלימאַט.

דער חשבון פון דעם יידישן קאַפּיטאַל אין לאַנדווירטשאַפט:

א) לאַנדווירטש. באָדן און געביידעס אין די ווירטשאַפטן	8.000.000	פונט שטערלינג
ב) פּרדסים פון אָראַנזשן	700.000	" "
ג) אַנדערע פלאַנטאַציעס	820.000	" "
ד) באַוועגלעכער אינוועסטאָר	400.000	" "
סך־הכל .	9.920.000	פונט שטערלינג

אין פֿאַרגלייך מיטן יידישן קאַפּיטאַל מחוץ דער לאַנדווירטשאַפט:

א)	אינדוסטריע און פֿאַבריקאַציע . .	2.300.000	פונט שטערלינג
ב)	קליינע וואַרשטאַטן	500.000	" "
ג)	טראַנספֿאַרט־מאַשינען	160.000	" "
ד)	אין מסחר	1.250.000	" "
ה)	שטאַטישער באָדן און געביידעס .	8.000.000	" "
	סך־הכל .	12.210.000	פונט שטערלינג

דערפון איז צו זען, אַז דער יידישער קאַפּיטאַל, וועלכער איז אינווע־סטירט אין לאַנדווירטשאַפט, דערגרייכט ביז 45 פּראָצ. פון דעם אַלגעמיינעם קאַפּיטאַל פון יידן אין ארץ ישראל.

ה.

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, אין איר לאַנדווירטשאַפטלעכער טעטיקייט, האָט זיך פֿאַרנומען דער עיקר מיט אַרבעטער־זידלונגען, וועלכע עקסיסטירן פון אייגענער פּראָצע. פון די 53 אַרבעטער־ישובים, וועלכע געפינען זיך אין ארץ־ישראל, געהערן 47 פון זיי דער ציוניסטישער קאָלאָניזאַציע, און נאָר 4 פון זיי געהערן דער פּיק"א. דער שטח באָדן אין די דאָזיקע ישובים דערגרייכט ביז 116.000 דונאָם, וועלכע זיינען געקויפט געוואָרן דורך דעם קרן־קימת. די געלטער, וועלכע זיינען אינווסטירט געוואָרן דורך דעם קרן־היסוד אויף די ישובים ביז תרפ"ז, דערגרייכן ביז 520.000 פונט שטערלינג. אויסער דעם זיינען נאָך אינווסטירט געוואָרן געלטער דורך דעם קרן־קיימת אויף אויסבע־סערן און פֿאַרבייטערן דעם באָדן, ווי אויך פֿאַר וואַסערלייטונגען. די צאָל נפשות אין די ישובים דערגרייכט ביז 4.786.

דער הויפּט־טיפּ איז דאָ אַ געמישטע ווירטשאַפט, כדי צו דערמעגלעכן די עקספּלאָאַטאַציע פון פֿאַרשיידענע באָדנס, וועלכע פּאַסן זיך צו ניט דוקא פֿאַר אָראַנזשן־פּלאַנטאַציעס, נאָר האָבן גרויסע מעגלעכקייטן פֿאַר אַנדערע צווייגן און אויך כדי צו מאַכן פּילפֿאַרביקער די ארץ־ישראלדיקע לאַנדווירט־שאַפט. ספּעציעל איז דאָס נויטיק פֿאַר אַרבעטס־ווירטשאַפטן, וועלכע זאָלן ניט זיין אָפּהענגיק פון פֿאַרשיידענע קאָניונקטורן פון מאַרק־קריזיסן, וועלכע קאָנען זיך אָפּט טרעפֿן, אויב די ווירטשאַפט וועט זיין געבויט נאָר אויף איין צווייג.

רעזומירנדיק די אַנטוויקלונג פון די פֿאַרשיידענע צווייגן אין דער גע־מישטער לאַנדווירטשאַפט ביזן יאָר 1927, קאָנען מיר פעסטשטעלן די פּראָצענטועלע גרויס פון די הכנסות לויט דער פֿאָלגנדער טאַבעלע:

הכנסות פון פֿאַרשיידענע לאַנדווירטשאַפטלעכע צווייגן:

תבואות	35	פּראָצ.
מילך־ווירטשאַפט . . .	27	"
גרינס־גערטנעריי . . .	8	"
פּלאַנצונגען	8	"
הינער און ביינענצוכט .	6	"
פֿאַרשיידענע	16	"
סך־הכל .	100	פּראָצ.

מיר זעען אלזא, אז דער עיקר־צווייג — זיינען תבואות, נאָכדעם קומט די מילך־ווירטשאפט. די פלאַנצונגען גיבן נאָך דערווייל אַ קליינעם פּראָצענט הכנסה, אָבער די פילע פלאַנצונגען, וועלכע זיינען שוין אין באָדן און וועלכע מען פאַרגרעסערט יאָר־יערלעך, לאָזן זיכער האָפן, אז דער פּראָצענט הכנסה פון זיי וועט וואקסן. דער דאָזיקער טיפּ ווירטשאפט איז אַ רענטאַבלער און אַ פעס־טער און איז אויך צוגעפאַסט פאר אַן ארבעטער־זידלונג.

ו.

צום סוף עטלעכע ציפער וועגן יידישן באָדן און צאָל לאַנדווירטשאפט־לעכער באַפעלקערונג.

יידישער באָדן אין ארץ־ישראל:

א) קרן־קימת	260.000	דונאַם
ב) פיק"א	430.000	"
ג) קהלות ציון	150.000	"
ד) פאַרשיידענע חברות און יחידים	260.000	"
סך־הכל	1.100.000	דונאַם

די הכנסות פון קרן־קימת, אַנהויבנדיק פון דעם גרינדונגס־יאָר, דער־גרייכן ביז 2.150.000 פונט שטערלינג, אינוועסטיציעס פון דעם קרן־היסוד אין לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָלאָניזאַציע ביז תרפ"ט — באַטרעפן העכער אַ האַלבן מיליאָן ענגלישע פונט.

דער יידישער לאַנדווירטשאַפטלעכער ישוב אין ארץ ישראל דערגרייכט ביז 32 טויזנט איינוואוינער, פון זיי 8 טויזנט בעלי־מלאכות, וועלכע וואוינען אין די דערפער, 6.000 לוין־ארבעטער ביי לאַנדווירטשאַפט און 4.700 אין די ארבעטער־זידלונגען אויפן נאַציאָנאַלן באָדן.

י. בנארי (תל־אביב).

דער מצב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין סאָוועט־רוסלאַנד

צום 1־טן יאנואר 1928.

אין דער אויסגאבע „פון יאָר צו יאָר" פאר 1928 האָבן מיר געגעבן אן אַלגעמיינעם איבערבליק איבער דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין סאָוועטישן פאַרבאַנד און האָבן געבראכט ידיעות וועגן דעם צושטאַנד פון די יידישע לאַנדווירטשאַפקלעכע ישובים צום 1־טן יאנואר 1927. דער איצטיקער ארטיקל האָט דעם ציל צו באַקאַנען דעם לעזער מיטן מצב פון דער פּלאַנמעסיקער יידישע קאָלאָניזיר־ארבעט צום 1־טן יאנואר 1928 און פעסטשטעלן די ענדערונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין משך פון יאָר 1927.

ערד־שטחים פאר יידישער קאָלאָניזאַציע און די צאָל באַזעצטע משפחות. צום 1־טן יאנואר 1928 איז פאר דער יידישער קאָלאָניזאַציע אויסגעטיילט געווארן 325.183 העקטאר לאַנד און עס איז באַזעצט געווארן 11.865 יידישע משפחות.

לויט די איינצלנע רעפובליקן און ראיאָנען האָבן זיי זיך אזוי געטיילט:

ר א י א ן	צאָל אויסגעטיילטע העקטאר	צאָל באַזעצטע פאַמיליעס
אוקראינע	165.334	7.251
קרים	119.623	2.312
וויסרוסלאַנד און האַמלער גובערניע .	20.560	1.727
ר. ס. פ. ס. ר. (מיט צפון קאווקאז און דאגעסטאן) .	18.166	432
אוזבעקיסטאן . . .	1.500	143
בסך־הכל .	325.183	11.865

אזוי־ארום איז פארן יאָר 1927 די צאָל קאָלאָניזירטע משפחות פארגרעסערט געווארן אויף 2.379 (סוף 1926 האָט מען געציילט 9.486 משפחות), אָבער די צאָל ניי־באַזעצטע אין 1927 יאָר איז פאקטיש גרעסער פון די אָנגעוויזענע דאטן, ווייל א טייל פון די קאָלאָניסטן פון די פריערדיקע יאָרן האָט זיך אומגעקערט פון די פאַנדן צוריק אין די אלטע היימען, באַזונדערס פון כערסאָנער ראיאָן, וועלכער האָט אין יאָר 1927 געהאט א שלעכטע גערעטעניש.

פון די 11.865 משפחות זיינען 1.868 קאָלאָניזירט געוואָרן ביז דער גרינדונג פון „קאָמזעט" (אין קרים — 623, אין אָדעסער ראיאָן — 662 אין קריוואָראָגער ראיאָן — 435 און אין וואָלין 148 פאַמיליעס). אַזוי, אַז פאַר די 3 יאָר פּלאַנמעסיקע קאָלאָניזאַציע 1925—1927 זיינען באַזעצט געוואָרן 9.997 משפחות. אויב מיר וועלן נעמען אין אכט, אַז אַ געוויסער טייל וועט זיך נאָך אומקערן צוריק אין די אויסוואַנדערונגס־ערטער, וועלן מיר באַקומען, אַז דורכ־שניטלעך וועלן קאָלאָניזירט בערך 3.000 משפחות אַ יאָר.

פון די אָנגעוויזענע 11.865 משפחות זיינען אויף די הויפּט־פּאָנדן אין אוקראַינע און קרים קאָלאָניזירט געוואָרן 8.564 פאַמיליעס, ווי ס'באַווייזט פאָלגנדע טאַבעלע:

ר א י ָן	אויסגעטיילטע חלקים	צאָל באַזעצטע משפחות
כערטאָנער	2.945	1.980
קריוואָראָגער (מיט ניקאָפּאָלער)	3.907	2.544
מאריאופּאָל־זאַפּאָראָזשער .	1.286	746
אָדעסער	1.159	929
מעליטאָפּאָלער . . .	462	53
ס"ה אין אוקראינע .	9.759	6.252
קרים	3.744	2.312
צוזאַמען .	13.503	8.564

אויף אַזא אופן איז צום 1־טן יאַנואַר 1928 אויף די הויפּט־פּאָנדן גע־בליבן 4.939 פריַיע ערד־חלקים. חוץ דעם זיינען אין 1928 אויסגעטיילט גע־וואָרן: אין אוקראינע — 25.000, אין קרים — 12.000, אין דאָגעסטאַן—5.000 און אין ווייסרוסלאַנד 2.800 העקטאָר. עס איז אויך באַשלאָסן געוואָרן אויס־צוטיילן נייע 109.000 העקטאָר לאַנד פאַר 15.000 יידישע משפחות אין קרים, אַזוי אַז אויף די פּאָנדן פאַר יידישער קאָלאָניזאַציע איז נאָך פאַראַן פריַיע חלקים פאַר בערך 25.000 משפחות (חוץ בירא־בידזשאַן).

די אַלגעמיינע צאָל פון דער יידישער לאַנדווירטשאַפטלעכער באַפעלקע־רונג האָט סוף 1927 דערגרייכט קרוב צו 160.000 נפשות (מיט די פאַמיליען־מיטגלידער).

דער צושטאַנד פון די איבערגעוואַנדערטע וירטשאַפטן. די יונ־גע יידישע פויערשע וירטשאַפטן האָבן זיך פאַרן יאָר 1927 פאַרפעסטיקט, דער לעבעדיקער און טויטער אינוואָנטאַר, די צאָל הייזער און אויך דער

פֿאַרזיי־שטח איז לגבי 1926 באַדייטנד פֿאַרגרעסערט געוואָרן. באַזונדערס איז שטאַרק אויסגעוואַקסן די צאָל הייזער. אין 1926 האָט מען אויף די הויפּט־פּאָנדן אין אוקראינע און קרים געציילט 2.331 הייזער און צום 1־טן יאַנואַר 1928 — 5.566, ד. ה. אַז אין משך פון 1927 איז אויסגעבויט געוואָרן מער בנינים ווי אין 1925 און 1926 צוזאַמען. דער פּראָצענט ווירטשאַפֿטן, וואָס האָבן זיך באַווייזן אויסצובויען צום 1־טן יאַנואַר 1928 אין אייגנלנע ראַיאָנען, איז געווען פֿאָלגנדער:

ר א י א ן	% פֿארזאָרגטע מיט בנינים
כערסאָנער	83,3
קריוואָראָגער (מיכאיל־וועזער)	59,6
ניקאָפּאָלער . . .	83,0
מאריאופּאָל־זאפּאָראָזשער .	52,8
אָדעסער	86,0
קרים	43,7
סך־הכל .	65,5

פון דער אַלגעמיינער צאָל 5.566 הייזער איז דורך „אַגראָדזשוינט" אויסגעבויט געוואָרן 3.368 אָדער 60,3 פּראָצענט. פון אַלע בנינים. די ידיעות וועגן דער צאָל הייזער אין ראַיאָן פון „אַגראָדזשוינט" (5.472 משפּחות) ווייזן אויך, אויף וויפיל די איבערוואַנדערער פון פּאַרשיידענע יאָרן זיינען פֿאַרזאָרגט מיט הייזער:

די ישובים פון 1924־טן יאָר זיינען פֿאַרזאָרגט מיט הייזער אויף 85,4 פּראָצענט.

„ „ „ „ 1925 „ „ „ „ „ „ 80,3 „

„ „ „ „ 1926 „ „ „ „ „ „ 57,3 „

„ „ „ „ 1927 „ „ „ „ „ „ 15,1 „

שוין אויפן צווייטן יאָר איז מער ווי א העלפט פון די איבערוואַנדערער פֿאַרזאָרגט מיט הייזער און אויפן דריטן יאָר גאַנצע 80 פּראָצענט. ביי די שווערע באַדינגונגען, אויף וועלכע מען שטויסט זיך אָן ביי די בוי־אַרבעטן, איז דאָס געווייס א גרויסער ערפֿאָלג. אין אַלגעמיין איז די נויט אין בנינים אין 1927 באַדייטנד גרעסער געוואָרן פֿאַר די ישובים פון די פריערדיקע יאָרן, נאָר די איבערוואַנדערער פון 1927 האָבן נאָך ניט באַווייזן זיך אויסצובויען.

דער וואוקס פונם לעבעדיקן אינוועניטאַר אויף די פּאָנדן ווערט אילוסטרירט דורך פּאָלגנדער טאַבעלע:

לעבעדיקער אינוועניטאַר אויף 100 פאַמיליעס.

ראיאָן	ארבעטס-פי און פערד 1)		בהמות	
	צום 1-טן יאַנואר 1927	צום 1-טן יאַנואר 1928	צום 1-טן יאַנואר 1927	צום 1-טן יאַנואר 1928
כערסאָנער	75,8	114,3	30,6	107,6
קריוו-אָראָגער (מיכאיללאָוער)	73,6	116,5	35,8	76,2
ניקאָפּאָלער	59,3	95,5	7,0	58,8
מאריאופּאָל-זאפּאָראָזשער .	90,8	126,2	27,6	48,6
אָדעסער	101,5	129,2	61,4	107,7
קרים	96,0	111,4	56,9	77,8
בסך-הכל .	81,4	113,2	37,5	82,4

1) אין דער צאָל ארבעטס-פי גייען אריין פערד און אָקסן, דערבּיי זיינען 3 אָקסן געגליכן צו 2 פערד.

א מיטעלע פויערשע ווירטשאפט נויטיקט זיך אין 2 פערד און 1 בהמה. אין דורכשניט האָט די צאָל בהמות כמעט דערגרייכט דעם נאָרמאַלן צושטאַנד, פערד-קראפט פעלט נאָך אויס, אָבער דעם מאַנגל אין ארבעטס-פי זיינען ממלא די טראקטאָרן און אַנדערע מאשינעס, וואָס זיינען אין די נייע יידישע קאָלאָניזאַציעס פאראַן אין א באַדייטנדער צאָל.

אויך דער פּאַרטיי-שטח אין 1927 יאָר איז באַדייטנד פאַרגרעסערט געוואָרן. דורכשניטלעך האָט דער פּאַרטיי-שטח (ווינטער- און זומער-תבואות) אויף איין ווירטשאפט באַטראָפן אין 1926 יאָר 8,7 העקטאַר און אין 1927 יאָר — 10,2 העקטאַר.

די איבערגעוואַנדערטע ווירטשאפטן האָבן זיך אַזוי ערום אין אלע הינזיכטן באַדייטנד פאַרפעסטיקט אין 1927 יאָר, אָבער אויך איצט האָבן נאָך די נייע יידישע פויערים א סך צו ליידן, דער עיקר פון די אומגערעטענישן, וואָס פאַלן אָפט זייער שלעכט אויס אין די סטעפּישע געגנטן, וואו עס ווערט געפירט די יידישע קאָלאָניזאַציע. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם ווערט זייער שארף געשטעלט די פראַגע ווענן אינטענסיפיצירונג פון דער יידישער לאַנדווירטשאפט, כדי צו זיכערן דעם פויער א מינימאלע עקסיסטענץ-מעגלעכקייט אויך בייא שלעכטער גערעטענישׂ. אין דעם פרט קאָן שפילן א גרויסע ראָלע די אַנטוויקלונג פון ווייַנגערטנעריי. אויף דעם געביט איז די לעצטע יאָרן א סך געטאָן געוואָרן אויף די פּאָנדן, וואָס ווערן באַדינט דורך דעם „אַגראָדזשוינט".

צום 1-טן יאנואר 1928 זיינען אין ראיאן פון „אגראדשוינט" געווען פארצאָגט מיט ווייניקער 26,4 פראצ. פון די איבערגעוואנדערטע ווירטשאפטן, דער עיקר אין די ישובים פון 1924 (56,7 פראצ.) און 1925 (35,2 פראצ.).

די איבערוואנדערער ווייזן אויך ארויס א סך איניציאטיוו ביי דער שאפונג פון באהילפיקע אונטערנעמונגען אין די נייע יידישע קאלאניעס. צום 1-טן יאנואר 1928 האבן פונקציאנירט 152 אזוינע אונטערנעמונגען, דערפון 86 קאאפעראטיוון קעגן-און פוטער-קאכערייען (אין ווייסרוסלאנד — 60, אין אוקראינע — 21 און אין קרים — 5), 13 מילן, 10 קראכמאל-זאוואדן, 8 אייל-זאוואדן, 11 גארבעריין, 8 וועבעריין א. ד. גל.

די דאזיקע אונטערנעמונגען פארלייכטערן אין א גרויסער מאס די לאגע פון די איבערוואנדערער, אבער וויט ניט אין א ענינגדער מאס, די אומגערעטענישן פון יאר 1928 האט עס באזונדערס בולט באוויזן. די רעארגאניזירונג פון דער יידישער לאנדווירטשאפט, די אנטוויקלונג פון אינטענסיוון קולטורן און פי-צוכט איז די וויכטיקסטע פראבלעם פון דער יידישער קאלאניזיר-ארבעט אין סאוועט-רוסלאנד.

מעדיצינישע אנשטאלטן און שולן אין די יידישע קאלאניעס.

מעדיצינישע און וועטערינארע הילף באקומט די יידישע פויערשע באפעלקערונג אין די אלגעמיינע מלוכישע מעדיצינישע אינסטיטוציעס, וואס געפינען זיך נאענט צו די יידישע ישובים. חוץ דעם זיינען אויף די יידישע פאנדן געשאפן געווארן אויך ספעציעלע אנשטאלטן. צום 1-טן יאנואר 1928 האבן אין די נייע יידישע ישובים עקסיסטירט 3 שפיטאלן, 7 מעדיצינישע און 2 וועטערינארישע פונקטן.

די שול-פראגע איז די שווערסטע און אנגעוויטאגסטע אין די יידישע ישובים. די יידישע פויערים אלס שטאטישע עלעמענטן שטעלן אין דעם פרט גרויסע פאדערונגען, אפט זאגן זיך די איבערוואנדערער אפ צו ברענגען זייערע פאמיליעס אויף די פאנדן, צוליב דער אפוועזנהייט פון א שול פאר די קינדער. די ארטיקע מלוכישע אנשטאלטן זיינען ניט ביכולת צו באפריידיקן די באדערפענישן פון דער באפעלקערונג, זייערע בודזשעטן זיינען מינימאלע, ווייל אין די איבערוואנדערער-ישובים ווערט נאך ניט אויפגעמאכט דער לאנד-ווירטשאפטלעכער שטייער. פונדעסטוועגן איז פאר די לעצטע יאָרן אויף דעם געביט א סך געטאן געווארן. צום 1-טן יאנואר 1928 האט מען אויף די אוקראינער און קרימער פאנדן געציילט 90 שולן:

כערסאנער ראיאן	26
קריוואראגער	22
מאריאופאל-זאפאראזשער	9
אדעסער	12
קרים	21
צוזאמען	90

די דאָזיקע שול־נעץ קלעקט כלל וכלל ניט צו באפרידיקן די קינדער פון דער איבערוואנדערער־מאסע, און די מערהייט קינדער אין שול־עלטער בלייבט אויסער דער שול. די דאָזיקע פראגע פאדערט דעריבער א באוונדערע אויפמערקזאמקייט מצד די אָרגאניזאציעס, וואס פירן די יידישע קאָלאָניזאציע־ארבעט אין רוסלאנד.

די אויסגאבן אויף דער יידישער קאָלאָניזאציע. פון 1־טן אוו־גוסט 1924 ביז צום 1־טן אָקטאָבער 1927 האָבן די הוצאות פאר דער יידישער קאָלאָניזאציע באטראָפן 14.873.807 רובל, דערפון:

פון מלוכה־בודזשעט און די לאַנדווירט־שאפטלעכע בענק	3.748.169	רובל אָדער	25,2 פראָצ.
פון געזעלשאפטלעכע אָרגאניזאציעס .	9.525.638	„ „	64,0 „
פון די איבערוואנדערער	1.600.000	„ „	10,8 „
בסך־הכל .	14.873.807	רובל אָדער	100 פראָצ.

די אסיגנירונגען פון מלוכה־בודזשעט און די קרעדיטן פון די לאַנדווירט־שאפטלעכע בענק האָבן אויסגעמאכט 25 פראָצ., די קאָפיטאַלן פון די איבער־וואנדערער זיינען מינימאל — אין 1925 יאָר האָבן זיי אריינגעלייגט אין דער ווירטשאפט צו 300 רובל, אין 1926 און 1927 האָבן די אייגענע מיטלען פון די איבערוואנדערער אין דורכשניטלעך באטראָפן צו 100 רובל אויף א פאמיליע. דעם גרעסטן טייל פון בודזשעט (כמעט 2/3) האָבן געדעקט די אויסלענדישע אָרגאניזאציעס, דער עיקר דער „אָגראָדזשוינט", וועלכער האָט פאַרן אָנגעוויזענעם פעריאָד אויסגעגעבן פאר דער יידישער קאָלאָניזאציע אין רוס־לאַנד העכער 8 מיליאָן רובל.

נ. געלגעל.

אייניקע ציפער וועגן יידישן לאַנדווירטש. ישוב אין ארגענטינע.

לויט די ידיעות, וואָס ס'ברענגט אין זיין באריכט ד"ר מ. קרייניז, וועל־כער האָט אין יאָר 1928 באַזוכט דאָס לאַנד אלס דעלעגאט פון „היקעס", פארמאָגט יק"א אין ארגענטינע 549.333 העקטאר באַזעצטן און ניט־באַזעצטן באָדן אין די פאָלגנדיקע פראָווינצן: ענטרע־ריאָס, בוענאָס־איירעס, סאנטאָ־פע, סאן־טשאקאָ דעל עסטעראָ, פאמפא. ניט באַזעצטער באָדן איז פאראן אומגעפער פאר נאָך 1.000—1.200 משפחות.

סך־הכל זיינען צום אָנהויב 1927 געווען אין די קאָלאָניעס: 1) 3.597 משפחות אָדער 20.142 נפשות, וואָס באשעפטיקן זיך דירעקט מיט לאַנדווירטשאפט. 2) 2.251 משפחות אָדער 12.982 נפשות, וואָס וואוינען אין די קאָלאָניעס און באשעפטיקן זיך מיט מלאכה, ווי אויך אָנגעשטעלטע, לערער, באַאמטע א. אז. ו. צוזאמען — 5.848 משפחות אָדער 33.124 נפשות.

פון זיי האָבן אויסגעצאָלט דער „קא" אלע זייערע חובות — און זיי־נען געווארן אייגנטימער פון זייערע נחלאות אומגעפער 30 פראָצ.

די יידישע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן.

1. צווישן די פֿאַרשיידענע פֿאַקטאָרן, וואָס האָבן אַ השפּעה אויף די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אַנטוויקלונג פון דער באַפעלקערונג ווירקן אויך אָן ספק די ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס.

די דאָזיקע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע בילדן אַ קאָלעקטיוון כּח צו לייזן גע־זעלשאַפטלעכע פראָבלעמען, שפּילן אַ באַדייטנדע ראָלע אין לעבן פון פּאָלק און פון דער מלוכה.

אַן אַנדער פראַגע איז אויף וויפיל זיי זיינען אימשטאַנד — צוליב די פֿאַרשיידענע באַדינגונגען, אין וועלכע זיי געפינען זיך און אין וועלכע זיי קומט אויס צו אַרבעטן, — צו פֿאַרווירקלעכן זייערע פּלענער און אויפגאַבן. דאָס שוואַכט אָבער ניט אָפּ די וויכטיקייט און נוטיקייט פון די דאָזיקע אָרגאַניזא־ציעס, וועלכע גרייטן צו דעם באָדן פֿאַר זייער אַרבעט און אָרגאַניזירן דעם פֿאַראינטערעסירטן עלעמענט.

און אויב פֿאַר די אַלגעמיינע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס שטייט די פראַגע פון פֿאַרבריטערן און פֿאַרטיפן די ווירטשאַפטלעכע עקספּאַנסיע פון זייערע מיטגלידער, האָבן די י י ד י ש ע אָרגאַניזאַציעס דערווייל נאָך אַן אַנדער אויפגאַבע: זיי מוזן מיט אַלע כּוחות זיך באַמיען צו דערהאַלטן די שוין אויס־געקעמפטע פּאָזיציעס, און וועגן נייע איז שוין ניטאָ וואָס צו רעדן, צוליב די פֿאַרשיידענע סיבות, וועלכע ווירקן אין פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן פון דער מלוכה.

די דאָזיקע סיבות האָבן אויך אַרויסגערופן אַ שטאַרקע אַנטוויקלונג פון די יידישע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן. די שוועכע עקאָנאָמישע לאַגע פון איין זייט — די עקסטרעמינאַציע־ און שטייער־פּאָליטיק פון די מלוכה־ספּערן פון דער צווייטער זייט, — זיינען אין דער ערשטער רייַ די הויפּט־סיבות פון דעם גרויסן וואוקס פון די יידישע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע זיינען טעטיק כּמעט אין 700 קבוצים אין פוילן, ד. ה. אין 80 פּראָצ. פון אַלע קבוצים מיט אַ יידישער באַפעלקערונג פון 300 יידן אָן.

וועָן מיר וועלן נאָך נעמען אין אַכט די אָפּגעשטאַנענקייט פון דער יידי־שער באַפעלקערונג אין געזעלשאַפטלעכן זין, וועָן מיר וועלן אָנווייזן אויף דעם פּאַקט, וואָס פֿאַר דער מלחמה זיינען אין גאַנצן געווען. קאָנגרעס־פוילן געווען טעטיק נאָר 16 יידישע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, — וועלן מיר פֿאַרשטיין, וְוי ווייט עס האָט דערגרייכט די נויט אין דער אָרגאַנזאַציע פון די פֿאַרשיי־דענע ווירטשאַפטלעכע גרופּירונגען.

ס׳איז דערביבער וויכטיק צו פֿאַרנעמען זיך מיט דער פראַגע פון די ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן און באַאַרבעטן די מאַטעריאַלן אויפן דאָזיקן געביט.

צוליב די גרויסע שווערקייטן, וועלכן מיר האָבן באַגעגנט ביים זאַמלען די מאַטעריאַלן, איז אוממעגלעך געווען ארויסצובאַקומען די אלע מאַמענטן, וועלכע זאָלן אילוסטרירן דעם פּראָבלעם אין זיין גאַנצן אומפאַנג. דאָס איז, זעלבסטפֿארשטענדלעך, קודם־כל די שולד פון די צענטראַלעס פון די פּארטיי־דענע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיי האָבן ניט אָרגאַניזירט און באַ־זיצן ניט אין זייער רשות קיינע שום ציפערן און מאַטעריאַלן, מיט וועלכע מען זאָל זיך קענען באַנוצן צו אזא ארבעט. מען קען אפילו ניט פעסטשטעלן סטאַטיש דעם מצב פון די באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס, כדי שפּעטער צו קענען נאָכפּאָלגן די דינאַמישע אַנטוויקלונג פון דער באַוועגונג, ווייל עס איז אַבסאָלוט ניט אָרגאַניזירט ביי די פּארטיידענע ווירטשאַפטלעכע פּאַראיינען די זאַמלונג פון סטאַטיסטיש מאַטעריאַלן, וואָס זאָל געבן א בילד וועגן דעם פּאַלן אָדער וועגן דעם וואוקס פון דער באַוועגונג.

מיר באַטראַכטן דעריבער אונזער איצטיקע ארבעט נאָר ווי א פּראָגמענט און פרוב צו לייגן א טייל פון דעם אויבנדערמאַנטן פּראָבלעם און מיר גלויבן, אז די אָנגעגעבענע דורך אונז מאַטעריאַלן (זיי באַציען זיך אלע צום יאָר 1928) וועלן פּאַרלייכטערן די פּראַקטישע פערזאָנען און אָרגאַניזאַציעס ביי די ווייטערדיקע פּארשונגען און אַנאַליזן אויף דעם דאָזיקן געביט.

2. איידער מיר טרעטן־צו צו אַנאַליזירן די ווייטערדיקע טאַבעלן, מוזן מיר אָנווייזן, אז ביים באַארבעטן די מאַטעריאַלן האָבן מיר געהאַלטן פאַר וויכטיק איינטיילן אלע ישובים און קבוצים מיט א יידישער באַפעלקערונג אין פוילן אויף עטלעכע כאַראַקטעריסטישע גרופן, כדי צו באַקומען א בילד, אין וועלכע פונקטן ס'זיינען קאָנצענטרירט די באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס.

אין דער ערשטער גרופע גייען אריין קבוצים מיט א יידישער באַ־פעלקערונג פון 300 ביז 500 יידן; אין דער צווייטער גרופע — פון 500 ביז 1.000 יידן; אין דער דריטער גרופע — פון 1.000 ביז 3.000; אין דער פערטער גרופע — פון 3.000 ביז 5.000; אין דער פינפטער גרופע — פון 5.000 ביז 10.000 און אין דער זעקסטער גרופע — קבוצים מיט איבער 10.000 יידן.

אלס יסוד האָבן מיר דאָ, פּארשטענדלעך, גענומען די פּאָלקסציילונג פון 30־טן סעפטעמבער 1921 בנוגע די אָנגערופענע קבוצים אין 14 וואָיעוואוד־סטוועס (חוץ פּאָמערן, פויזן און שלעזיע), אין וועלכע ס'זיינען קאָנצענטרירט 87,4 פּראָצ. פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג אין פוילן.

מיר האָבן געהאַלטן פאַר צוועקמעסיק אָנצוגעבן ביי דער צאָל אָרגאַני־זאַציעס אין יעדער וואָיעוואודסטוועס אויך די אלגעמיינע צאָל יידישע באַפעל־קערונג, כדי צו שאַפן זיך א בילד וועגן דעם וויכטיקונגס־קרייז פון די באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס אין באַציאונג צו דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג; די דאָזיקע ציפער וועלן אויך אומבאַדינגט נויטיק זיין ביים דורכפירן דעם פאַר־גלייך פון דער צאָל מיטגלידער לגבי דער גאַנצער באַפעלקערונג.

אויפן יסוד פון די אויבנדערמאַנטע אויסרעכענונגען זיינען פּאראַן אין פוילן 887 קבוצים (חוץ אין פּאָמערן, פויזן און שלעזישער וואָיעוואודסטוועס),

וועלכע נעמען אַרום אַ יידישע באַפעלקערונג פון 2.480.224 יידן. (ז' אויך די ענגויע סטאַטיסטישע דאַטן אין לוח „פון יאָר צו יאָר" 1928).

שאַבלאָן 1.

צאָל יידישע וווירטשאַפטלעכע אַרגאַניזאַציעס אין פּוילן

(אין יאָר 1928).

וואָיעוואָדסטוואָ	קבוצים מיט א יידישע באַפעלקערונג		סוחרים־פאַראיינען		קליינהענדלער־פאַראיינען		האַנטווערקער־פאַראיינען	
	יידישע באַפעלק.	צאָל	יידישע בא־פעלקערונג	צאָל	יידישע בא־פעלקערונג	צאָל	יידישע בא־פעלקערונג	צאָל
צוזאַמען . .	2.480.224	887	2,118.503	498	1.508.797	270	2.198.236	594
1. ווארשע־שטאָט .	310.322	1	310.322	1	310.322	1	310.322	1
2. ווארשעווער . .	187.467	94	167.628	70	129.855	55	177.467	79
3. לאָדזער . .	310.498	65	286 164	38	238.741	26	308.322	57
4. קיעלצער . .	269.917	102	233.057	58	141.351	30	261.951	87
5. לובלינער . .	248.361	97	215.699	62	186.690	50	236.396	79
6. ביאַליסטאָקער .	176.768	79	133.921	37	106.463	30	166.122	66
7. פּאָלעסיער . .	91.024	44	75.241	23	49.256	11	83.572	33
8. וואָלינער . .	145.286	66	107.864	24	123.727	38	131.839	47
9. נאָוואָגרודקער	63.410	42	49.086	27	30.256	15	53.055	36
10. ווילנער . .	85.306	46	79.819	32	50.051	3	61.505	14
11. קראַקעווער . .	124.607	50	108.497	38	—	—	55.952	6
12. לוּבּלינער . .	250.874	94	181.246	30	97.360	3	202.472	43
13. טאַרנאָפּאָלער .	100.992	58	78.261	30	28.135	6	70.388	25
14. סטאַניסלאַווּווער .	115.391	49	91.698	28	16.590	2	78.873	21

פון דער דאָזיקער טאַבעלע איז צו זען, אַז אין גאַנץ פּוילן זיינען פאַראַן 498 סוחרים־פאַראיינען אין דערזעלבער צאָל קבוצים, וועלכע נעמען אַרום אַ באַפעלקערונג פון 2.118.503 יידן, ד. ה. אלוֹזֿ, אַז אין יעדער צווייטער שטאָט אין פּוילן איז פאַראַן אַ סוחרים־פאַראיין (56,3 פראָצ. פון אַלע קבוצים). דאָקעגן קליינהענדלער־פאַראיינען זיינען פאַראַן נאָר אין 270 קבוצים (30,4 פראָצ. פון אַלע קבוצים), וועלכע נעמען אַרום אַ יידישע באַפעלקערונג פון 1.508.797 יידן.

די גרעסטע צאָל אָרגאַניזאַציעס באַזיצן די האַנטווערקער, וועלכע ציילן 594 פאַראיינען אין דערזעלבער צאָל שטעט (66,9 פראָצ. פון אַלע קבוצים), וואָס נעמען אַרום אַ באַפעלקערונג פון 2.198.236 יידן.

רעכענען מיר צונויף די אַלע 3 אָרגאַניזאַציעס צוזאַמען, באַקומען מיר אַ ס״ה פון 1.362 יידישע וווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין גאַנץ פּוילן. פון דער דאָזיקער צאָל בילדן די האַנטווערקער 43,5 פראָצ.; די סוחרים — 36,6 פראָצ.; די קליינהענדלער — 19,9 פראָצ. אויב מיר וועלן אָבער צוערעכענען די צאָל קליינהענדלער־פאַראיינען צו דער צאָל סוחרים־פאַראיינען, בילדן די דאָזיקע אָרגאַניזאַציעס צוזאַמען בערך 57 פראָצ. פון דער גאַנצער צאָל יידישע וווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פּוילן.

אריבערגייענדיק צו דער פראגע פון קאנצענטראציע פון די פארשיידענע ארגאניזאציעס אין די באזונדערע וואיוואודסטוועס, זעען מיר, אז די גרעסטע צאל סוחרים-פאראיינען פארמאגט וואשעווער וואיוואודסטוו (16,1 פראצ. פון דער גאנצער צאל סוחרים-פאראיינען).

פון די קליינהענדלער-פאראיינען, פארמאגט וואשעווער וואיוואודסטוו 20,4 פראצ. פון אלע קליינהענדלער-פאראיינען, אויפן צווייטן ארט גייט לובלינער וואיוואודסטוו (18,6 פראצ.); אמווייניקסטן קליינהענדלער-פאראיינען זיינען פארן אין סטאניסלאווער וואיוואודסטוו (אינגאנצן 2 פאראיינען), דאקעגן קראקעווער וואיוואודסטוו האט קיין אין קליינהענדלער-פאראיין ניט.

פון די האנטווערקער-פאראיינען זיינען די גרעסטע צאל פארן אין קיעלצער וואיוואודסטוו (16,2 פראצ. פון דער גאנצער צאל האנטווערקער-פאראיינען אין פוילן), אויפן צווייטן ארט גייען לובלינער און וואשעווער וואיוואודסטוועס.

אינטערעסאנט איז דער פארגלייך און די פארהעלטעניש פון דער צאל קבוצים מיט דער צאל ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין יעדער באזונדערער וואיוואודסטוו, ווי עס ווייזט אונז די פאלגנדע טאבעלע:

טאבעלע 2.

פארהעלטעניש פון די באזונדערע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס לגבי די קבוצים אין יעדער וואיוואודסטוו.

וואיוואודסטוו	קבוצים	סוחרים-פאראיינ. לגבי דער גאנצער צאל קבוצים	קליינהענד.-פאר. לגבי דער גאנצער צאל קבוצים	האנטווערק.-פאר. לגבי דער גאנצער צאל קבוצים
צוזאמען	887	56,1	30,4	67,0
1. וואשעווער (מיט שט. וואשע)	95	74,7	58,9	84,2
2. לאדזער	65	58,5	40,0	87,7
3. קיעלצער	102	56,8	29,4	85,3
4. לובלינער	97	63,9	51,5	81,4
5. ביאליסטאקער . . .	79	46,3	38,0	83,6
6. פאלעסיער	44	52,3	25,0	75,0
7. ווילנער	66	36,4	57,6	71,2
8. נאוואגרודקער . . .	42	64,3	35,7	85,7
9. ווילנער	46	69,6	6,5	30,4
10. קראקאווער	50	76,0	—	12,0
11. לעמבערגער	94	31,9	3,2	45,7
12. טארנאפאלער	58	51,7	10,3	43,1
13. סטאניסלאווער . . .	49	57,1	4,1	42,8

פון דער דאזיקער טאבעלע איז צו זען, אז אין זייער א גרויסער צאל קבוצים פון יעדער וואיוואודסטוו געפינען זיך האנטווערקער-פאראיינען. אמגרעסטן איז די צאל פאראיינען אין לאדזער וואיוואודסטוו (88 פראצ. לגבי דער צאל קבוצים אין דער דאזיקער וואיוואודסטוו); אויפן צווייטן ארט גייט נאוואגרודקער וואיוואודסטוו (86 פראצ. לגבי דער צאל קבוצים אין דער דאזיקער וואיוואודסטוו); אויפן דריטן ארט — קיעלצער וואיוואודסטוו, אויפן פערטן — וואשעווער וואיוואודסטוו, אויפן פינפטן — ביאליסטאקער וואיוואודסטוו א. אז. וו.

וואָס איז שייך וויידער דער פּאַרהעלטעניש צווישן דער צאָל סוחרים-פּאַראיינען לגבי דער צאָל קבוצים אין יעדער וואָיעוואָדסטוווע, דערגרייכט זי דעם מאַקסימום אין קראָקעווער (76 פּראָצ.) און וואַרשעווער וואָיעוואָדסטוווע (75 פּראָצ.).

די קלענסטע פּאַרהעלטעניש לגבי דער צאָל קבוצים, בילדן די קליינ-העגדלער-פּאַראיינען, דערגרייכנדיק צו דער גרעסטער צאָל אין דער וואַרשע-ווער וואָיעוואָדסטוווע.

אַריבערגייענדיק ווידער צום אַנאַליז פון דער קאָנצענטראַציע פון די באַזונדערע וויירטשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין די געהעריקע קבוצים-גרופּן, באַקומען מיר די טאַבעלעס 3 און 4:

טאַבעלע 3.

די צאָל יידישע וויירטשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין די באַזונדערע קבוצים-גרופּן.

קבוצים-גרופּן	אלגעמיינע צאל קבוצים		צאל סוחרים-פּאַראיינען		צאל קליינהענדלער פּאַראיינען		צאל האַנטווערקער-פּאַראיינען	
	צאל	%	צאל	%	צאל	%	צאל	%
	887	100.0	498	100,0	270	100,0	594	100.0
1. ביז 500 יידן	154	17,4	39	7,8	23	8,5	46	7,8
2. פון 500 — 1.000	252	28,4	97	19,5	49	18,2	139	23,4
3. „ 1.000 — 3.000	346	39,0	227	45,6	116	43,0	278	46,8
4. „ 3.000 — 5.000	61	6,9	61	12,3	29	10,7	59	9,9
5. „ 5.000 — 10.000	42	4,7	42	8,4	29	10,7	41	6,9
6. איבער 10.000 יידן	32	3,6	32	6,4	24	8,9	31	5,2

טאַבעלע 4.

פּאַרהעלטעניש צווישן די באַזונדערע יידישע וויירטשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס לגבי דער אלגעמיינער צאָל קבוצים פון יעדער גרופּע

(אין פּראָצענטער).

קבוצים-גרופּן	אלגעמיינע צאל קבוצים	פּאַרהעלטעניש פון דער צאָל קבוצים מיט סוחרים-פּאַראיינען לגבי דער אלגעמיינער צאָל קבוצים	פּאַרהעלטעניש פון דער צאָל קבוצים מיט קליינהענדלער-פּאַראיינען	פּאַרהעלטעניש פון דער צאָל קבוצים מיט האַנטווערקער-פּאַראיינען
1. ביז 500 יידן	154	25,3	14,9	29,9
2. פון 500 — 1.000	252	38,5	19,5	55,1
3. „ 1.000 — 3.000	346	65,6	33,5	80,4
4. „ 3.000 — 5.000	61	100,0	47,5	96,7
5. „ 5.000 — 10.000	42	100,0	69,0	97,6
6. איבער 10.000	32	100,0	75,0	96,9

פון דער טאבעלע 3 זעען מיר קודם־כל, אז די גרעסטע צאָל סוחרים־פאַראייגען געפינט זיך אין דער דריטער גרופּע (ד. ה. פון 1.000 ביז 3.000 יידן), דאָן גייט די 2־טע גרופּע א. אז. וו.

דיזעלבע פּראָפּאָרציע איז אויך נוגע די האַנטווערקער־אָרגאַניזאַציעס; די מיטעלע שטאָט, וועלכע זיינען די גרעסטע אין זייער צאָל אין גאַנץ פוילן, פאַרמאָגן אויך די גרעסטע צאָל אָרגאַניזאַציעס.

ווילן מיר אָבער באַטראַכטן די פאַרהעלטעניש צווישן דער צאָל באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס לגבי דער אַלגעמיינער צאָל קבוצים אין יעדער גרופּע, זעען מיר — טאַבעלע 4 — אז אין דער זעקסטער גרופּע געפינט זיך כּמעט אין יעדער שטאָט א פאַראיין, ווייניקער שוין אין דער פינפטער גרופּע — און וואָס קלענער דער קבוץ אַלס ווייניקער אָרגאַניזאַציעס.

עס איז אָבער זייער כאַראַקטעריסטיש, אז אפילו אין די 154 סאַמע קלענסטע שטעטלעך (קבוצים ביז 500 יידן, ד. ה. בערך 100 משפחות אין א קבוץ), זיינען פאַראַן 39 סוחרים־פאַראייגען, 23 קליינהענדלער־פאַראיינען און 46 האַנטווערקער־פאַראייגען, ד. ה. 25, 15 און 29 פּראָצ. לגבי דער גאַנצער צאָל קבוצים אין דער דאָזיקער גרופּע.

אריבערגייענדיק צו דעם אַנאַליז פון די אויבנדערמאַנטע פאַרהעלטענישן אין די באַזונדערע גרופּן — לויט די וואָיעוואָדסטוועס, באַקומען מיר פאָלגנדן בילד:

אין דער קבוצים־גרופּע 1 זיינען די גרעסטע צאָל סוחרים־פאַראיינען קאָנצענטרירט אין קראָקעווער און וואַרשעווער וואָיעוואָדסטוועס. אויך די האַנטווערקער־פאַראיינען געפינען זיך אין דער גרעסטער צאָל אין דער וואַרשעווער וואָיעוואָדסטוועס.

אין דער צווייטער קבוצים־גרופּע גייט די קיעלצער וואָיעוואָדסטוועס אויפן ערשטן אָרט מיט דער גרעסטער צאָל האַנטווערקער־פאַראיינען.

אין דער דריטער גרופּע גייט אויפן ערשטן אָרט לובלינער וואָיעוואָדסטוועס מיט דער גרעסטער צאָל האַנטווערקער־פאַראיינען און סוחרים־פאַראיינען, דאָן וואַרשעווער, קיעלצער א. א.

אין דער פערטער גרופּע גייט וויידער די וואַרשעווער וואָיעוואָדסטוועס אויפן ערשטן אָרט מיט דער צאָל האַנטווערקער־ און סוחרים־פאַראיינען.

אין דער פינפטער און זעקסטער גרופּע קבוצים איז כּמעט אין יעדער שטאָט פאַראַן א ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציע.

3. זייער באַלערנד און אינטערעסאַנט איז פאַר אונז דער פאַרגלייך פון די ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס גופא — אין יעדער פון די פאַרשיידענע גרופּן שטעט, ווי ס׳איז צו זען פון דער וויטערדיקער טאַבעלע 5.

פון דער דאָזיקע טאַבעלע איז צו זען, אז:

א) אין 104 קבוצים זיינען די סוחרים־פאַראיינען די אייניקע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין די דאָזיקע שטעט. די דערמאַנטע צאָל פאַלט אויס אַממערסטן אויף דער קראָקעווער און ווילנער וואָיעוואָדסטוועס;

די צוזאמענארבעט פון די פאַרשיידענע יידישע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין די באזונדערע גרופן-שטעט.

וואָיוואודסטוווּ	אלגעמיינער סך-הכל					
	סך-הכל צוזאמען	מיט וועלכע עס איז נישטאָ קיין צוזאמענארבעט	מיט וועלכע עס איז נישטאָ קיין קלייניגקייטן-קרעדיטן פאַראיין	מיט וועלכע עס איז נישטאָ קיין קרעדיט-קאָאָפעראַטיוון	מיט וועלכע עס איז נישטאָ קיין קרעדיט-קאָאָפעראַטיוון און קלייניגקייטן-קרעדיט-פאַראיין	מיט וועלכע עס איז נישטאָ קיין קלייניגקייטן-קרעדיט-פאַראיין
צוזאמען . .	104	21	122	227	3	82	164
1. ווארשעוויער (מיט שט. ווארשע) .	4	3	4	24	1	10	42
2. לאָדזער . . .	2	4	16	19	—	5	17
3. קיעלצער . . .	—	1	18	40	—	11	18
4. לובלינער . .	5	6	7	28	—	15	29
5. ביאליסטאקער . .	5	3	18	21	—	16	11
6. פאָליעסער . . .	—	—	6	16	—	4	7
7. ווילנער . . .	3	3	9	3	—	17	18
8. נאוואגרודקער . .	2	1	8	14	—	3	11
9. ווילנער . . .	20	—	3	9	1	—	2
10. קראקאוויער . .	34	—	2	4	—	—	—
11. לוואוער . . .	10	—	24	17	—	—	3
12. טארנאפאלער . .	9	—	4	16	1	1	4
13. סטאניסלאוואוער .	10	—	3	16	—	—	2

ב) אין 21 קבוצים זיינען די קליינהענדלער-פאַררייען די אייניקע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס;

ג) אין 122 קבוצים זיינען די האַנטווערקער-פאַראיינען די אייניקע ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס;

ד) אין 227 קבוצים טרעפן זיך די סוחרים-פאַראיינען מיט די האַנט-ווערקער-פאַראיינען צוזאמען אין אייַנע און דיזעלבע שטעט;

ה) אין 82 קבוצים טרעפן זיך די קליינהענדלער-פאַראיינען מיט די האַנטווערקער-פאַראיינען צוזאמען;

ו) אין 164 קבוצים זיינען טעטיק אלע 3 ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס צוזאמען.

פון די דאָזיקע ציפער ווערט קלאָר, אז אין 723 קבוצים געפינען זיך ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס, דאקעגן אין 164 קבוצים זיינען ניט פאראן קיינע שום ווירטשאפטלעכע ארגאניזאציעס.

ווען מיר זאָלן ווידער צוזאמענרעכענען די צאָל קליינהענדלער-פאַראיינען מיט די סוחרים-פאַראיינען קומט אויס, אז אין 125 שטעט זיינען זיי די אייני-ציקע ארגאניזאציעס — קעגן 122 קבוצים, ווואו די האַנטווערקער-פאַראיינען זיינען די אייניקע ארגאניזאציעס.

אנאליזירנדיק די אויבנדערמאַנטע ציפער, זעען מיר אויך, אז אין 476 קבוצים געפינען זיך אי האַנטווערקער- אי האַנדלס-ארגאניזאציעס (סוחרים מיט קליינהענדלער).

ווילן מיר זיך אויך באַקאַנען מיט דער דאָזיקער לאַגע אין די באַזונדערע גרופּן שטעט באַקומען מיר פּאָלגנדיקן בילד:

אַפילו אין די קלענערע שטעטלעך איז די פּראָפּאָרציע פון דער צאָל האַנדלס־אַרגאַניזאַציעס לגבי די האַנטווערקער — א גרעסערע, סיי אין די ערסטער, וואו די האַנדלס־אָרגאַניזאַציעס זיינען זעלבשטענדיק (36 האַנדלס־פּאַראַיינען קעגן 27 האַנטווערקער־פּאַראַיינען אין דער 1־טער גרופּע שטעט), סיי אין די ערטער, וואו ס׳זיינען פּאַראַנען ביידע אָרגאַניזאַציעס צוזאַמען. וואָס גרעסער ס׳זיינען די קבוצים, אַלץ מער טרעפן זיך די אָרגאַניזאַציעס צוזאַמען און וויי־ביקער ווערט די צאָל קבוצים, וואו די אָדער יענע אָרגאַניזאַציע איז די אינ־ציקע אין דעם פונקט.

דיזעלבע ערשיינונג טרעפן מיר אין דער קבוצים־גרופּע פון 1 ביז 3 טויזנט. אין דער גרופּע פון 3—5 טויזנט באַמערקן מיר שוין א גלייכגע־וויכט צווישן דער צאָל האַנדלס־אָרגאַניזאַציעס און האַנטווערקער־פּאַראַיינען.

אין דער גרופּע פון 5 ביז 10 טויזנט און איבער 10 טויזנט בילדעט די רובריק „אַלע 3 אָרגאַניזאַציעס צוזאַמען" — די איבערוויגנדע צאָל — און באָר זעלטן איז די אָדער יענע אָרגאַניזאַציע אַליין אין די גרעסערע שטעט.

4. ס׳איז אויך אינטערעסאַנט דורכצופירן א פּאַראַלעל צווישן דער צאָל יידיש און ניט־יידיש ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס און אַזוי ארום באַקומען א בילד וועגן דער וויכקונג און קאָנצענטראַציע פון אַלע ווירט־שאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן, וואָס באַווייזט די טאַבעלע 6:

טאַבעלע 6.

צאָל יידיש און ניט־יידיש ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין פוילן.

וואָיוואָדסטוו	סוחרים־פּאַראַיינען		קליינהענדלער־פּאַראַיינען		האַנטווערקער־פּאַראַיינען	
	יידיש	ניט־יידיש	יידיש	ניט־יידיש	יידיש	ניט־יידיש
ס״ה . .	498	108	270	14	594	222
1. ווארשעווער (מיט שט. ווארשע) .	71	34	56	3	80	30
2. לאָדזער . . .	38	16	26	7	57	29
3. קיעלצער . . .	58	14	30	1	87	21
4. לובלינער . .	62	11	50	1	79	15
5. ביאַליסטאָקער . .	37	12	30	—	66	8
6. פּאָלעסיער . . .	23	5	11	—	33	5
7. וואָלינער . . .	24	4	38	—	47	6
8. נאָוואָגרודקער . .	27	9	15	1	36	4
9. ווילנער . . .	32	3	3	1	14	3
10. קראָקאָווער . .	38	*)	—	—	6	—
11. לעמבערגער . .	30	*)	3	—	43	1
12. טאַרנאָפּאָלער . .	30	*)	6	—	25	—
13. סטאַניסלאָוואָווער .	28	*)	2	—	22	—

*) ווענן דער צאָל ניט־יידיש סוחרים־פּאַראַיינען אין גאַליציע פעלן בײַ אונז געניוע ידיעות.

די יידישע פאראיינען געפינען זיך אין א גרעסערער צאל קבוצים אין פוילן, וואס איז א פועל־יוצא פון דער ספעציפישער יידישער עקאנאמישער סטרוקטור און דעם באדייטנדן אנטייל פון די יידן אין האנדל און מלאכה.

מען מוז אבער דערבייַ באמערקן, אז די צאל ניט־יידישע ווירטשאפטלעכע אָרגאניזאציעס אפילו אין גרויס־פוילן וואקסט מיט אן אומגעהויערער שנעלקייט: אזוי, למשל, האט די ניט־יידישע סוחרים־צענטראלע געציילט אין יאר 1921 קוים 16 אפטיילונגען און איצט, אין יאר 1928, ציילט זי שוין גאנצע 108.

די ניט־יידישע סוחרים־פאראיינען געפינען זיך אויך אין גאנץ קליינע שטעטלעך און אפילו אין אזעלכע, וועלכע ציילן אינגאנצן 280 יידן.

5. כדי צו פארפולקאמען דאס בילד און די ראלע, וועלכע ס'שפילן די אָרגאניזאציעס אין ווירטשאפטלעכן לעבן, וואלט מען געדארפט אנווייזן אויף די געוויע צאל מיטגלידער פון יעדער אָרגאניזאציע.

לויט די אלגעמיינע ידיעות, וועלכע מיר האבן באקומען פון די פאר־שיידענע צענטראלעס, ציילט, למשל, דער האנטווערקער־פארבאנד אין גאנץ פוילן — בערך 150 טויזנט מיטגלידער. נעמענדיק אין אכט, אז אין פוילן (לויט די ידיעות פון האנטווערקער־פארבאנד) זיינען אויסגעקויפט געוואָרן אין 1927 יאר בערך 400 טויזנט פאטענטן דורך יידישע האנטווערקער, — קומט אויס, אז 37,5 פראצ. האנטווערקער זיינען אָרגאניזירט אין האנטווערקער־פאראיינען.

אויב מיר וועלן וייטער נעמען אין באטראכט, אז די 150 טויזנט מיט־גלידער, וועלכע זיינען אָרגאניזירט אין האנטווערקער־פארבאנד, ציילן אין יעדער משפחה, דורכשניטלעך, צו 4 פערזאָנען, הייסט דאס, אז אין די 594 שטעט, וואו עס זיינען פאראן האנטווערקער־פאראיינען, בילדן די אָרגאניזירטע האנט־ווערקער־משפחות 27 פראצ. פון דער גאנצער יידישער באפעלקערונג אין די דערמאנטע שטעט.

לויט די ידיעות פון דער קליינהענדלער־צענטראלע, ציילן זיי אָרגא־ניזירטע מיטגלידער בערך 140 טויזנט (אין וואַרשע אליין — 8.000 מיטגלידער), ד. ה., אז אין די 270 שטעט מיט די קליינהענדלער־פאראיינען זיינען אָרגאני־זירט (לויט דער אויבנדערמאנטער בארעכענונגס־מעטאדע) מיטגלידער מיט משפחות, וועלכע ציילן 560 טויזנט נפשות, וואס באטרעפט 37,4 פראצ. פון דער גאנצער יידישער באפעלקערונג אין דער דערמאנטער צאל שטעט.

לויט די ידיעות פון דער סוחרים־צענטראלע, באטרעפן די צאל אָרגאני־זירטע מיטגלידער אין גאנץ פוילן לערך 60.000 (בלויז אין וואַרשע — 7.000), ד. ה., אז אין די 498 שטעט מיט סוחרים־פאראיינען, זיינען אָרגאניזירט מיטגלידער מיט משפחות, וועלכע ציילן 240.000 נפשות, וואס באטרעפט 11,3 פראצ. לגבי דער גאנצער יידישער באפעלקערונג אין דער צאל שטעט מיט סוחרים־פאראיינען.

דער דאזיקער אונטערשייד פון דער פראצענט־פארהעלטעניש צווישן דער צאל אָרגאניזירטע מיטגלידער אין דער אָדער יענער וירטשאפטלעער אָרגאני־

זאציע, לאָזט זיך ערקלערן קודם־כל דערמיט, וואָס דער האַנדלס־עלעמענט ביי יידן בילדעט אַ מערהייט לגבי דער מלאכה און אינדוסטריע (לויט דער פאָלקס־ציילונג פון 1921 יאָר, האָבן אויף יעדע הונדערט יידן געלעבט פון האַנדל 41,3 פראָצ. און פון מלאכה און אינדוסטריע — 33,8 פראָצ.); צווייטנס, געווערט אַ באַדייטנדער טייל פון די גורעסערע בעל־מלאכות. אָדער די אזוי־גערופענע קליין־אינדוסטריעלע — צ די פאַרשיידענע סוחרים־פאַראיינען, וועלכע שליסן אויך אין ניט בלויז „ריינע" סוחרים; דריטנס, זיינען די סוחרים פאַראיינען קאָנצענטרירט אין אזעלכע צענטערס, וואו די יידישע באַפעלקערונג, וועלכע לעבט פון האַנדל, בילדעט די מערהייט פון דער אָרטיקער יידישער באַפעלקערונג (וואַרשע, לאָדז, ווילנער געגנט, גאַליציע א. א.) און, פערטנס, זוכט דער האַנדלס־עלעמענט, וואָס איז פראָפאָרציאָנעל מער באַלאַסטעט מיט די פאַרשיידענע שטייערן, ווי דער האַנטווערקער, זיין הילף אין דער אָרגאַניזאציע, וואו ער מוז קודם כל זיך פאַרשרייבן אלס מיטגליד.

א געניעס אַנאַליז פון די אָרגאַניזירטע מיטגלידער אין די באַזונדערע ווירטשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, ווי אויך אין די באַזונדערע פונקטן, וועט מעגלעך זיין דורכצופירן ערשט דאן, וען מיר וועלן האָבן די געניוע אייגצלנע ציפער לויט א ספעציעל־אויסגעאַרבעטער אַנקעטע, וואָס איז ביי היינטיקן טאָג, ווי אויבנדערמאָנט, ניט בנמצא.

דער אַלגעמיינער סך־הכל, אָבער, וועט אין דעם דאָזיקן פרט, חוץ קליינע אויסנאַמען, ניט אָפווייכן פון דעם אויבנדערמאָנטן בילד.

י. באָרנשטיין.

(פערסישע מויזי לין וועלכע).

פֿאַרבאַנד פון די יידישע קאָאָפּעראַטיוון געזעלשאַפטן אין פוילן.

דער פֿאַרבאַנד פון די יידישע קאָאָפּעראַטיוון געזעלשאַפטן אין פוילן איז געשאַפן געוואָרן אויף דער ערשטער קאָנפֿערענץ פון די יידישע ליי־און שפֿאר־קאַסעס פון קאָנגרעס־פוילן, וועלכע איז פֿאַרגעקומען אין ווארשע דעם 28 פעברואר 1921 יאָר. סוף הָאט דער פֿאַרבאַנד באַקומען פון מלוכהשן קאָאָפּעראַטיוון־רעט די צוויגערופענע רעוויזיע־רעכט, וועלכע זיינען פֿאַראויס־געזען אין געזעץ וועגן קאָאָפּעראַטיוון.

דער פֿאַרבאַנד ערפילט אַלוֹג גלייכצייטיק חוץ זיינע קאָאָפּעראַטיוו־געזעלשאַפטלעכע און דער־ציערישע אַרבעטן אויך די פונקציעס פון אַן אינטעלן רעווידיר־אָפּאַראַט אין פֿאַרטרעטונג פון מלוכהשן קאָאָפּעראַטיוון־רעט בײַם פינאַנס־מיניסטעריום. דער פֿאַרבאַנד רעפֿרעזענטירט די אַרגאַני־זירטע יידישע קאָאָפּעראַציע אין פוילן, סיי פֿאר די מלוכה־אַרגאַנען און צענטראַלע מלוכהשע אָדער האַלב־מלוכהשע פינאַנס־אינסטיטוציעס, סיי פֿאר די אויסלענדישע יידישע קרעדיט־געבנדיקע אינסטי־טוציעס (יק"א־דזשוינט: פונדיישן), פירט א פֿאַרצווייגטע פֿראָפּאַגאַנדע־ און אויפקלערונגס־אַרבעט צווישן די בריטע שיכטן פון יידישן פֿאָלק און אינטעלי־גענץ פֿאר דער קאָאָפּעראַטיוון־אידעע און פֿאַרן שפֿאר־געדאַנק, רעווידירט און אינסטרואירט די קאָאָפּעראַטיוון סיי דורך באַזוכן אויף די ערטער, סיי דורך קאָנטראַלירן די באַלאַנסן, העלפֿט־מיט בײַם אַרגאַניזירן נײַע קאָאָפּעראַ־טיוון פון פֿאַרשיידענע מינים א. א. וו.

דער פֿאַרבאַנד האַלט אויס א ספּעציעלן אינספּעקטאָרן־אָפּאַראַט, וועלכער רעווידירט אַלע פֿאַרבאַנדס־קאָאָפּעראַטיוון לכל־הפחות איין מאָל א יאָר, גיט אַרויס צווויי צייטשריפטן — "די קאָאָפּע־ראַטיווע בוועגונג" און "פֿאַרן פֿאָלק" — און א פּאָפולערע פֿראָפּאַגאַנדע־ליטעראַטור, אַרבנט איין רעפֿעראַטן, צוזאַמענפֿאַרן, קאָנפֿערענצן, ווי אויך דעם "אינטערנאַציאָנאַלן קאָאָפּעראַטיוון טאָג" און דעם "אינטערנאַציאָנאַלן שפֿאר־טאָג", פירט אַן מיט א כּעכנישן פּאַרלאַג, וואָס גיט אַרויס אַלע נוי־טיקע פֿאַר די קאָאָפּעראַטיוון ביכער און דרוק־זאַכן א. אַ. וו.

צום פֿאַרבאַנד גהערן (אויפן 15־טן אָקטאָבער 1928) 533 קאָאָפּעראַטיוון, צווישן זיי: 432 פֿאַלקס־בענק, 53 מיטלשטאַנדס־בענק, 27 האַנטווערקער־קאָאָפּעראַטיוון (רוי־שטאָף, פֿאַרקויף־ און פֿאַרזוצירי־קאָאָפּעראַטיוון), 10 לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון און 11 פֿאַרשיידענע אַנדערע קאָאָפּעראַטיוון.

דער וויכטיקסטער באַשטאַנדטייל פון פֿאַרבאַנד זיינען די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון. לויט זיי סטאַטיסטישע ידיעות אויפן 1־טן יולי 1928 הָאט דער פֿאַרבאַנד געציילט 458 קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון מיט 174.190 מיטגלידער, דערפון 411 פֿאַלקס־בענק מיט 159.090 מיטגלידער און 47 מיטלשטאַנדס־בענק מיט 15.100 מיטגלידער. די גרעסטע צאָל קאָאָפּעראַטיוון בענק הָאט זיך געפינען אין קאָנגרעס־פוילן (214 קאָאָפּעראַטיוון מיט 82.506 מיטגלידער), דאָן אין געביט פון דער ווילנער עקספּאָזיטור (89 קאָאָפּעראַטיוון מיט 30.790 מיטגלידער), קלייפוילן (54 קאָאָפּעראַטיוון מיט 22.886 מיטגלידער), קרעסן (52 קאָאָפּעראַטיוון מיט 22.165 מיטגלידער) און שלעזיע (2 קאָאָפּעראַטיוון מיט 743 מיט־גלידער).

די אַלע דערמאָנטע 458 קאָאָפּעראַטיוון בענק האָבן דעם 1־טן יולי 1928 געהאַט פֿאַלגנדע אומזאַץ־קאַפּיטאַלן: בערך 10 א האַלבע מיליאָן זל. פּאַיען און רעזערוון, איבער 30 מיליאָן זל. פּקדונות און לויפֿנדע חשבונות און בערך 17 מיליאָן זל. באַקומענע קרעדיטן: די לעצטע באַשטייען פון לאַנגטערמיניקע הלוואות אין די צענטראַלע בענק (איבער 7 א האַלבע מיליאָן זל., מערסטנטיילס פון די "פונדיישן"־געלטער) און אין פּ. ק. א. (בערך 1 מיליאָן זל., וועלכער ווערט ביסלעכווייז צוריק־געצאָלט אינגאַנצן, ווייל די פּ. ק. א. הָאט באַשלאָסן מער קיין קרעדיטן גיט אַרויסצוגעבן) און פון רעדיסקאָנטע־קרעדיטן אין דער בענק פֿאר קאָאָפּעראַטיוון (איבער 3 מיליאָן זל.), אין "בענק פֿאַלסקי", "בענק פֿאר מלוכה־ווירטשאַפט" און פּ. ק. א. (איבער 2 מיליאָן זל.) און אין אַנדערע פינאַנס־אינסטיטוציעס (בערך 3 מיליאָן זל.).

די אלגעמיינע באלאנס-סומע פון די 458 קרעדיט-קאאפעראטיוון באטרעפט איבער מיליאן זלאטע, די סומע ארויסגעגעבענע קרעדיטן (הלואות און דיסקאנטעס) — איבער 55 מיליאן זלאטע און די סאלדא אינקאסא-דאקומענטן און פארטפעל — איבער 61 מיליאן זל.

אין משך פון ערשטן האלב-יאר 1928 האבן די פארבאנדס-קרעדיט-קאאפעראטיוון ארויסגעגעבן פארשיידענע הלואות און דיסקאנטעס אויף א סומע פון בערך 168 מיליאן זל.; אין משך פון דערזעלבער צייט זיינען דורך די בענק דורכגעגנגען אינקאסע-דאקומענטן פון קליענטן אויף א סומע פון 427 מיליאן זלאטע.

די דאזיקע ציפער אליין זיינען שוין א בולטער באוויזן, וועלכע רעדט די יידישע קאאפעראציע שפילט אין יידישן ווירטשאפטלעבן לעבן.

די פאלגנדע טאבעלן אילוסטרירן די שנעלע אנטוויקלונג פון דער באוועגונג:

טאבעלע 1.

דאטע	צאל קאאפעראטיוון	צאל מיטגלידער
1-טן יאנואר 1925	175	50.100
„ „ 1926	215	72.873
„ „ 1927	320	114.544
„ „ 1928	372	148.116
„ יולי 1928	458	174.190

טאבעלע 2.

דאטע	אלגעמיינע באלאנס-סומע	אייגענע מיטלען	פקדונות	באקומענע קרעדיטן	כאלדא פון ארויסגע-געבענע הלואות
	אין זלאטעס				
1-טן יאנואר 1925	4.520.664	605.496	796.784	1.076.410	2.329.386
„ „ 1926	14.441.646	2.220.108	2.520.103	1.883.128	4.878.428
„ „ 1927	48.711.317	4.066.109	10.186.196	6.682.890	19.124.547
„ „ 1928	101.950.946	7.566.445	20.408.357	13 343.090	38 822.960
„ יולי 1928	131.203.581	10.484.450	30.327.506	16.727.153	55.028.257

דער פארבאנד פירט א סיסטעמאטישן קאמף מיט די אזויגערופענע „פאמילין-קאטעס", ד. ה. פריוואטע אונטערנעמונגען, וועלכע באהאלטן זיך אונטערן מאנטל פון קאאפעראטיוון געזעץ; ער רעגולירט אויך דעם ארגאניזאציאנעלן בוי פון דער יידישער קרעדיט-קאאפעראציע, ניט דערלאזנדיק צו דער אנטשטייאונג פון אינסטיטוציעס, וועלכע ווערן געשאפן צוליב פערזענלעכע, פארטייישע זאדער אנדערע אנטי-קאאפעראטיווע אינטערעסן.

אין משך פון די לעצטע צווי יאר ווידמעט דער פארבאנד פיל אויפמערקזאמקייט דער אזויגערופענער געווערבלעכער קאאפעראציע.

חון זיין הויפט-ביורא אין ווארשע, באזיצט דער פארבאנד צוויי ראיאן-עקספאזיטורן — אין ווילנע און לעמבערג.

זיין פיואנסירלע ארבעט פירט דער פארבאנד דורך דער „באנק פאר קאאפעראטיוון" (אק-ציען-געזעלשאפט), וועלכע איז כמעט אינגאנצן אין אייגנטום פון דער ארגאניזירטער ייִדישער קאאפעראציע אין פוילן. אין ווילנע עקסיסטירט אויך א ראיאן-באנק — די „צענטראלע ייִדישע קאאפעראטיוו פאלקס-באנק אין ווילנע".

פון די געווערבלעכע קאאפעראטיוון איז כדאי ספעציעל צו פארצייכענען דעם „סורוויט" אין ווארשע, וועלכער איז דער גרעסטער וויז-שטאף-קאאפעראטיוו אין לאנד.

דער פארבאנד ווערט אנגעפירט דורך א ראט פון 21 מיטגלידער און 9 קאנדידאטן, וועלכע ווערן געוויילט אויף דער יערלעכער אלגעמיינער קאנפערענץ פון אלע פארבאנדס-קאאפעראטיוון. בראש פון ראט געפינט זיך א פרעזידיום, צו וועלכן ס'געהערן די ה"ה: מ. שאליט, ס. גלאצער (וויצע-פארזיצער); א. טרוסקער, ד"ר א. זילבערשטיין, דעפ. ח. ראסנער; א. רודניצקי, ל. פינקרויט (סעקרעטאריאן).

דאס ביורא פון פארבאנד ווערט אנגעפירט דורך א לייטונגס-קאלעגיע (אל. בערקענהיים, ח. דאראפמאן, א. י. פראוואלסקי, ל. פינקעלקרויט און ח. שאשקעס). דער רעדאקטאר פון די צייט-שריפטן איז א. י. פראוואלסקי.

די „באנק פאר קאאפעראטיוון" האט איר באזונדערן ראט (פון 12 פערזאנען, בראש פון וועלכן ס'געפינט זיך אן עקזעקוטיווע פון 4 פערזאנען (ר. שערעשעווסקי — פארזיצער, א. טרוסקער — וויצע-פארזיצער, ס. גלאצער און א. לאנגבארט).

א. פראוואלסקי.

(פערסונס מוזיי מין ווילנע).

„אָרט" אין פוילן.

1. פּראָפּעסיאָנעלע בילדונג. אין יאָר 1927 האָט די געזעלשאפט „אָרט" איך פוילן אויסגעהאלטן פאלגנדיקע אינסטיטוציעס פאר סאך-בילדונג (אין קלאמערן ווערט אָנגעגעבן דער באשטאנד פון די שילער צום 1-טן יוני 1928):

א) צוויי צענטראלע אינסטיטוציעס, — דעם טעכניקום אין ווילנע מיט 2 פאך-אָפּטיילונגען פון 7 קלאסן און 182 שילער (206), און איין מוכטער-ווארשטאט פאר מעבל-סטאלעריי אין ווארשע מיט 15 ארבעטער (17).

ב) 12 נארמאלע פאך-שולן מיט 22 אָפּטיילונגען און 67 קלאסן מיט 952 שילער (923).

ג) 6 אוונט- און נאכמיטאָג פאך-קורסן מיט 20 אָפּטיילונגען, 26 קלאסן און 469 שילער (630).

צוזאמען מיט די באזוכער פון די ווארשעווער טערמינאטאָרן-קורסן, וועלכע האָבן אָנגעהויבן צו פונקציאָנירן אין יאָר 1928).

ד) 4 פּאטראָנאטן פאר לערן-יינגלעך, וועלכע זיינען באשעפטיקט אין פּריוואטע ווארשטאטן, מיט 12 קלאסן און 417 שילער (376).

צוזאמען האָבן אין דעם אינסטיטוציעס באקומען פאך-אויסבילדונג צום 1-טן יאנואר 1928 — 2035 שילער און דערוואקסענע (צום 1-טן יוני 1928 — 2152 שילער און דערוואקסענע).

אין משך פון יאָר 1927 האָבן 1092 פערזאָן געענדיקט די שולן און קורסן (478 דעם פולן קורס און 614 דעם ניט פולן קורס).

די אלגעמיינע הוצאה אויף אויסצואלטן די דערמאָנטע לערן-אינסטיטוציעס פאָרן יאָר 1927 האָט באטראָפן — 631.433 זל. = 71.100 דאלאר. אין דער דאזיקער סומע איז ניט אריינגערעכנט געווען דער אומזאץ פון מוסטער-ווארשטאט פאר מעבל-סטאלעריי אין דער גרויס פון 86.900 זל.

אין פארגלייך מיטן יאָר 1926 זיינען די הוצאות פון די אינסטיטוציעס אין יאָר 1927 אויסגעוואקסן אויף — 82.000 זל., וואס ס'נעמט זיך דער עיקר פון שטיגנדיקן יקרות אין לאנד.

די הוצאות זיינען געדעקט געווארן פון פאלגנדיקע קוועלן:

א) די סובסידיע פון דער צענט-ראל-פארוואלטונג פון „אָרט" (בערלין) האָט אויסגעמאכט .	— 208.712 זל.	(33,1)	פּראָצ.)	אין 1926	39,5	פּראָצ.
ב) די סובסידיע פון די מאגיסט-ראטן האָט באטראָפן . .	— 48.435 „	(7,9)	„	„ „	3,9	„
ג) די סובסידיע פון די קהלות .	— 950 „	(0,1)	„	„ „	0,4	„
ד) סובסידיע פון דער רעגירונג	— 2.000 „	(0,2)	„	„ „	0,1	„
ה) סובסידיעס פון פּארשיידענע אינסטיטוציעס . . .	— 23.846 „	(3,8)	„	„ „	5,9	„
ו) הכנסה פון שכר-לימוד . .	— 128.000 „	(20,3)	„	„ „	24,7	„
ז) פון באשטעלונגען . .	— 81.000 „	(14,0)	„	„ „	13,7	„
ח) פון מיטגלידס-אָפּצאָל, אונ-טערנעמונגען און איינמאליקע נדבות	— 66.610 „	(10,0)	„	„ „	5,8	„
ט) הלואות	— 71 800 „	(11,0)	„	„ „	6,0	„

פארגלייכנדיק די הכנסות פון פּארשיידענע קוועלן פאר די יאָרן 1926 און 1927 באקומט זיך, אז די סובסידיע פון דער צענטראל-פארוואלטונג איז צבסאָלוט געשטיגן אויף עטלעכע טויזנט זלאטע, רעלאטיוו אבער איז זי געפאלן (צוליב דער פארגרעסערונג פון אלגעמיינעם ביודזשעט) פון 39,5 פּראָצ. אויף 33,1 פּראָצ. די סובסידיעס פון די מאגיסטראטן זיינען געשטיגן אי צבסאָלוט (אויף איין און א האלב ביז 2 מאל), אי רעלאטיוו (אויף 2 מאל). די סובסידיעס פון פּארשיידענע אינסטיטוציעס האָבן זיך פארקלענערט פון 5,9 פּראָצ. אויף 3,8 פּראָצ. אויך דער שכר-לימוד

האָט זיך פאַרקלענערט אַבסאָלוט און רעלאַטיוו. די הכנסה פון די באַשטעלונגען האָט זיך כמעט ניט געענדערט. דאָקעגן זיינען געוואקסן די הכנסות פון מיטגלידס-אַפּצאָל, אינטערעסמונגען, נדבות 5,8 פּראָצ. ביז 10,5 פּראָצ. אויב מען זאָל פון די אָקאַרשט דערמאָנטע הכנסות אַראָפּרעכענען אַן ערך — 20.000 זל., וואָס זיינען אין יאָר 1927 אריינגעפלאָסן אין די קאַסטע פון די קאָמיטעטן פון דער „אָרט"-אקציע, וועט מען דאָך באקומען א געוויסע פּאַרגרעסערונג פון די שטענדיקע הכנסות פון די דערמאָנטע קוועלן.

די פאָזיציע פון הלואות איז דאָפּלט אויסגעוואקסן (פון 6 פּראָצ. ביז 11 פּראָצ.). דאָס באַווייזט באַשיינפּערלעך, אז די פינאַנציעלע לאָגע פון די „אָרט"-אינסטיטוציעס פּאַר פּראָפּעסיאָנעלער בילדונג האָט זיך פּאַרן באריכטס-יאָר באַדייטנד פּאַרערגערט.

אין פּאַרלויף פון פּאַרגאַנגענעם יאָר האָט „אָרט" איינגעאָרדנט בשותפות מיט „קא" און „דזשוינט" דערגאַנצונגס-קורסן פּאַר די אינסטרוקטאָרן פון די ייִדישע פּראָפּעסיאָנעלע שולן. די קורסן האָבן געהאט 2 אָפּטיילונגען — פּאַר אינסטרוקטאָרן פון טישלערײ און פּאַר די אינסטרוקטאָרן פּאַר מעכאַנישער שלאָסערײ. די קורסן זיינען באַזוכט געוואָרן פון 22 אינסטרוקטאָרן.

בשותפות מיט די אויבנדערמאָנטע געזעלשאפטן איז אויך געגרופן געוואָרן א קאָנפערענץ פון די פּאַרוואַלטערס פון אלע ייִדישע פּראָפּעסיאָנעלע שולן אין פּוילן, אין וועלכער ס'האָבן זיך באַטייליקט 35 שולן.

2. **לאַנדווירטשאפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון.** די ארבעט פון „אָרט" אויף דעם געביט וועט געפירט דורך די לאַנדווירטשאפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון, וועלכע זיינען געשאפן אין א ריי שטעט און קאָלאָניעס דורך דער איניציאַטיוו פון „אָרט". די קאָאָפּעראַטיוון וועלן אזוי אויסגעשטעלט, אז זיי זאָלן קענען שפּעטער גענינען פון קרעדיטן פון די צענטראַלע ייִדישע קרעדיט-אינסטיטוציעס, און אויך פון דעם מלוכהשן „באַנק ראָלני". דערוויל באַקומען זיי די מיטל קרעדיטן פון „אָרט". אלס אויסנאם וועלן ארויסגעגעבן דורך „אָרט" הלואות אויך אין צלנע לאַנדווירטן.

לויט דעם אינהאלט פון דער לאַנדווירטשאפטלעכער ארבעט שטעלט זי זיך פּאַר אין יאָר 1927 אויפן פּאָלגנדיקן אופן:

1) אין משך פון יאָר איז ארויסגעגעבן געוואָרן אין 12 לאַנדווירטשאפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון 308 הלואות אויף איינצוקויפן בהמות, פּערד, זריעות, רעמאָנט פון שייערן א. א. וו. אויף אן אלגעמיינער סומע פון — 10.100 דאָלאָר.

2) ס'זיינען פּאַרפּלאָנצט געוואָרן בײַ 45 לאַנדווירטן סעדער פון 1613 פּרוכט-בוימער און 600 קוסטעס מאַלינעס.

3) בײַ 20 ייִדישע לאַנדווירטן זיינען דורכגעפירט געוואָרן 34.260 פּלאַנצונגען פון האָפּן.

4) אין סטאַלאָוויטשי (נאַוואָגרודקער וואָיעוו.) זיינען אַוועקגעשטעלט געוואָרן בײַ 40 לאַנדווירטן 100 בינשטאָקן.

5) אין 4 לאַנדווירטשאפטלעכע פונקטן (אָסאָוואָ, זשאָלוצק, בינאָוא און קליין-סעלישטש) זיינען אינגעאָרדנעט געוואָרן מילך-ווירטשאפטן, וועלכע האָבן פּאַר ציַיט פון 1-טן מאי ביזן 31-טן דעצעמבער פ. י. פּאַראַרבעט 84 טויזנט ליטער מילך.

6) ס'זיינען אויסגעשריבן געוואָרן פון אוסלאנד זריעות אויף א סומע פון — 2.015 דאָלאָר, וועלכע „אָרט" האָט פּאַרקויפט די ייִדישע געטנער מיט אן ערך 50 פּראָצ. בילליקער פון די מארק-פּרייזן.

7) דער אגראַנאָמישער אינסטרוקטאָר פון „אָרט" האָט אין משך פון יאָר עטלעכע מאל באַזוכט די ייִדישע קאָלאָניעס און זיי מיטגעהאָלפן מיט פּאַרשיידענע אָנווייזונגען ביים פלאַנצן בוימער, האָפּן, בײַ דער אינפירונג פון בינען-צוכט, מילך-ווירטשאפט א. א. וו. סך-הכל האָט דער אגראַנאָמישער אינסטרוקטאָר פון „אָרט" אין פּאַרגאַנגענעם יאָר פּאַרבראַכט 247 טעג אין די קאָלאָניעס.

8) בשותפות מיט דער עמיגראַציע-געזעלשאפט „יעאס" האָט „אָרט" זיך באַשאפטיקט מיט דער לאַנדווירטשאפטלעכער צוגרייטונג פון ייִדישע עמיגרַנטן, וואָס האָבן געהאט בדעה צו פּאָרנעמען זיך אין די אימיגראַציע-לענדער מיט ערד-ארבעט. „אָרט" האָט איינגעאָרדנעט 25 אזעלכע עמיגרַנטן אויף ארבעט אין 4 גרעסערע גיטער, וואו זיי האָבן אין משך פון דער צייט פון 1-טן מאי ביזן 15-טן אָקטאָבער פ. י. געהאט די מעגלעכקייט זיך אויסצולערנען די גרונט-ארבעטן פון לאַנדווירטשאפט.

3. קאָנסטרוקטיוו קרובים־הילף. אין סוף פאַראַנגענעם יאָר האָט די געזעלשאפט „אָרט" אָנגעהויבן אן ארבעט אויף א נייעם געביט. זי האָט זיך געשטעלט די אויפגאבע צו פארבינדן די נויטבאדערפטיקע ייִדישע ארבעטער און האנטווערקער מיט זייערע פארמעגלעכע קרובים אין אמעריקע, כדי צו פועלן, אז די לעצטע זאלן מיטהעלפן זייערע קרובים אין פוילן מיט א גרעסערער סומע אויף אייגצוקויפן פאר זיי די אויספעלנדע מאשינען און געצייג, וועלכע זיי האבן נויטיק פאר זייער ארבעט. אויף אזא אופן האָט זיך לעת־עתה איינגעגעבן צו באקומען פאר 20 פאַמיליעס מאשינען פון די קרובים אין אמעריקע. די לעצטע האָבן באקומען פון ניו־יארקער קאָמיטעט „ארט" די מעגלעכקייט אויסצוצאָלן דעם באטראָף פון די מאשינען ראטעסוויז. די דאָזיקע אקציע האלט ערשט בייַם אָנהייב און האָט אלע אויסזיכטן אויף א בריטערע אנטוויקלונג.

4. אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיקייט. אין פאַראַנגענעם יאָר האָט די גזעזלשאפט „אָרט" אין פוילן דורכגעפירט אן אינמאָליקע פראָפאַגאַנדע און זאמל־אקציע, וועלכע האָט צוליב אויסערלעכע סיבות געווירט נאָר א קורצע צייט. אין משך פון דער דאָזיקער אקציע איז ארויסגעגעבן געווארן: א ברשאור וועגן דער טעטיקייט פון „אָרט" אין פוילן אין דער פוילישער שפראך (אין 1000 עקזעמפלארן), א ביילאגע צו דער ייִדישער פרעסע, פראָפאַגאַנדע און באריכטס־מאטעריאַלן וועגן די צייל, אויפגאבן און ארבעט פון „אָרט" (אין 130 000 עקזעמפלארן), אן אויפרוף פון צענטראל־קאָמיטעט צו דער ייִדישער גזעזלשאפט (10.000 עקזעמפלארן) און עטלעכע צענדליק אַרטיקלען אין דער וואַרשעווער און אין דער פראָווינציעלער פרעסע און אויפרופן פון די ארטיקע קאָמיטעטן. אין פארלויף פון דערזלבער צייט זיינען אין 14 שטעט איינגעאָרדנעט געוואָרן 30 עפנטלעכע רעפעראַטן, 34 פאַרטראָגן אין געשלאָסענע קרייזן און דורכגעפירט געוואָרן 29 עפנטלעכע אונטערנעמונגען.

עס זיינען געזאמלט געוואָרן — 80.000 זל. און די מיטגלידערשאפט פון דער גזעזלשאפט האָט זיך אדאנק דער אקציע פארגרעסערט אויף 1.300 פערזאָן. צוליב דער וואָל־קאַמפאניע צום סיים און סענאט האָט מען געמוזט אויבערריסן אין רעכטן מיטן די אקציע, וועלכע וואָלט געקענט ביי דער וויטערדיקער אנטוויקלונג גאָבן א סך גרעסערע רעזולטאטן.

אייַנער פון די לאָזונגען פון דער „אָרט"־אקציע איז געווען די גרינדונג פון פאָנד־דערגאַנזאַציע־שולן פאר טערמינאָלאָגיע (לערן־יינגלעך) לויט דער פאָדערונג פון „צעכן־געזעץ". ניט געאכט אויף די לאָנגדויערנדיקע השתדלותן ביים בילדונגס־מיניסטעריום און ביי דער נאציאָנאַליטעטן־סעקציע פון אינערן־מיניסטעריום, האָט „אָרט" ניט באקומען קיין קאָנצעסיעס אויף צו עפענען אזויַנע שולן אין דער ייִדישער שפראך, און אזוי ארום איז אָט דער צווייג פון „אָרט"־טעטיקייט געבליבן ניט פארווירקלעכט.

מיט דער ארבעט פון „אָרט" אין פוילן האָט אָנגעפירט דער צענטראל־קאָמיטעט און עקזעקוטיוע אין באשאנד פון פאָלגנדיקע מיטגלידער: י. בראָגינסקי, ד"ר א. ביעגון, מ. בערקנער, ז. גאָרין, י. גלאָצער, י. גוזמאן, א. וועקסלער, ד"ר ש. ווישניאַנסקי, ד"ר מ. זילבערפארב, י. יאָשונסקי, ב. כהן, ס. פאוסט, א. קרוק, סענאטאָר מ. קערנער, ח. רזעזניבעס, ד"ר י. שיפער, ד"ר ב. שטיינבערג. (די פאַמיליעס פון די עקזעקוטיוו־מיטגלידער זיינען אונטערגעשטראָכן).

די ארבעט פון באזארגן די ייִדיש באפעלקערונג מיט מאשינען און געצייג, וועלכע האָט געהערט צו דער „אָרט"־טעטיקייט, איז סוף יאָר 1927 אויפגעגעבן געוואָרן צו א באזונדער אָרגאַניזאציע: „האנטווערקער־טעכניק" („טעכזשעם"), וואָס איז געבויט אויף קאָמערציאַלע יסודות. „טעכזשעם" איז פאר פוילן א פארטרעטער פון דער בערלינער „אייַנקויפס־געזעלשאפט" ביי „אָרט".

ד"ר מ. זילבערפארב.

פאַרבאַנד „אָזע".

אלגעמיינער כאַראַקטער פון די „אָזע"-אַרבעט אין פאַרשיי-דענע לענדער.

די ווייטער-געבראכטע ציפער ווענן דער טעטיקייט פון פארבאנד „אזע" אילוסטרירן אפשר ניט קיין גרויסע צאָלן, אָבער מען דארף באזונדערס נעמען אין אכט, אז גראָד דאָ איז דאָס איכותדיקע ניט צו פארגלייכן מיט קיין שום צאָלן. עס איז ניט קיין היילונגס-ארבעט, וואָס איר פארנעם ווערט געמאָסטן אין ציפער, נאָר א פראָפילאקטיש ע, וואָס מיט ציפער קען מען איר ניט שאַצן. אין דער „אזע"-ארבעט זיינען באַטייליקט דער דאָקטאָר, די שוועסטער (אין אנשטאלט און אינדערהיים), דער פאָלקס-לערער די תלמידים, די עלטערן און די מאַסן גופא.

די דאָטן ווענן דעם סאָציאָלן באשטאנד פון די באזוכער אין די „אזע"-אמבולאטאָריע אילוסטרירן באזונדערס דעם פאָלקס-כאראקטער פון די אנשטאלטן: אין די אמבולאטאָריע — ארבעטער — 32 פראָצ., אָנגעשטעלטע — 10 פראָצ., האנטווערקער — 24 פראָצ., תלמידים — 31 פראָצ., פרייע פראָפעסיעס — 3 פראָצ.

די זויגקינדער-קאָנסולטאציעס: קליינהענדלער — 40 פראָצ., האנטווערקער — 29,5 פראָצ., ארבעטער — 12 פראָצ.; לאַנדווירטשאפטלעכע — 2,5 פראָצ., פרייע פראָפעסיעס — 16 פראָצ.

סך-הכלען פון דער „אָזע"-אַרבעט אין ליטע, לעטלאנד, רומעניע, דאנציג

פון יאנואר 1927 ביז יולי 1928.

טיפ אנשטאלט	טעלעפאָניש צאָל	צאָל באזוכן גענומענע זויגקינדער	צאָל באזוכן אין די אנשטאלטן	ארויסגענע-בענע מילך אין ליטר	שוועסטער-באזוכן אינדערהיים	באשטרא-לונגען
1) מוטער-און זויג-קינ-דער-קאָנסולטאציעס	6	1.666	12.230	159.490	3.037	4.277
2) מילך-קיכן בייַ די קאָנסולטאציעס . .	6	—	—	—	—	—

באמערקונג: אין די אנשטאלטן זיינען אריינגעצויגן בערך $^2/_3$ פון אלע נייגעבאָרענע קינדער. די אנשטאלטן האָבן געהאט אונטער זייער השגחה ביז 2.260 זויגקינדער, 1.666 פון די נייגעבאָרענע און די איבעריקע פון יאָר 1926.

טיפ אנשטאלט	צאָל אנשטאלטן	צאָל תלמידים	צאָל שולן, חדרים וכד.
3) שול-מעדיצינישע פונקטן	44	21.510	106

באמערקונג: די שול-מעדיצין ווערט געפירט אין שוין פון אלערליי טיפן און ריכטונגען: יידישע, העברעאישע, חדרים, תלמוד-תורות. די לעצטע מאַכן אויס בערך 30 פראָצ. לגבי די שולן.

טיפ אַנשטאַלט	צאָל אַנשטאַלטן	צאָל תלמידים	צאָל דערוואַקסענע
4) צאָן-היל-קאַבינעטן פּאַר תלמידים און דערוואַקסענע	14	6.617	5.354

טיפ אַנשטאַלט	צאָל אַנשטאַלטן	צאָל ניי-אויפ-געזומענע	אַלגעמיינע באַזוכן	פון זיי קינדער
5) אַמבולאַטאָריעס . .	18	28.318	132.467	32.125
6) רענטגען-קאַבינעטן .	2	3.136	—	—
7) פונקטן צו באַקעמפן פּאַוואָס	5	—	—	—
8) פּאָליקליניק פּאַר הויט-קרענק . .	1	—	—	—

באַמערקונג: אין די פּאַוואָס-אַנשטאַלטן זיינען אויסגעהיילט געוואָרן 885 פּאַציענטן.

טיפ אַנשטאַלט	צאָל אַנשטאַלטן	ניי אויפגע-נומענע	פון זיי קינדער	צאָל באַזוכן	שוועסטער-באַזוכן אין דערהיים	אויסגעפּאַרש-טע משפחה-מיטגלידער
9) דיספּאַנסערן פּאַר טובֿערקולאָז-קרענקע	2	1.780	814	5.594	1.825	2.184

באַמערקונג: די דיספּאַנסערן עקסיסטירן אין לעטלאַנד. 90 משפחות געפינען זיך אונטער דער השגחה פון די אַנשטאַלטן.

זומער-אַנשטאַלטן	צאָל אַנשטאַלטן	צאָל קינדער
10) קאָלאָניעס	6	562
11) האַלב-קאָלאָניעס . . .	21	1.637
12) שפּיל-פּלעצער	9	1.043
צוזאַמען .	36	3.242

בסך-הכל 96 אַנשטאַלטן שטענדיקע און 36 זומער-אַנשטאַלטן.

אז די מאסן האבן א לעבעדיקן אינטערעס אין דער ארבעט, באווייזט דער מאטעריעלער אקטיוו פון בודזשעט: 146.000 דאלאר ג.יז דער יערלעכער בודזשעט־באטרעף. דערפון ווערט געדעקט ביז 115.000 דאלאר פון ארטיקע הכנסות, ד. ה. מער פון 75 פראצענט.

אינטערעסאנט פארן געזעלשאפטלעכן כאראקטער פון דער „אזע"־ארבעט איז דער פאקט, וואס די „אזע"־ארגאניזאציעס אין פארשיידענע לענדער האבן מיטגעווירקט דערצו, אז די ארטיקע באפעלקערונג הייבט אן בויען פאלקס־הייזער פאר דער קולטור־ארבעט. דעם ערשטן שריט האט געמאכט די קאוונער „אזע", וועלכע האט אויפגעבויט א „פאלקסגעזונטהויז", אויף מאדערנסטע יסודות. אין דעם הויז אויפן נאמען פון פארשטארבענעם „אזע"־טויער, ד"ר ש. פרומקין, ווימלט און רודערט טאג און נאכט. דארט זיינען קאנצענטרירט אלע געביטן פון סאציאלער־היגיענע, וויו: שול־מעדיצין פאר אלע שול־קינדער, א באראטונגס־שטעלע פאר שוואנגערע פרויען, א פאלקס־אמבולאטאריע לויט אלע מעדיצינישע ספעציאליטעטן, טורן־ און ספארט־זאל, א ליען־זאל, א שווים־באד פאר די שול־תלמידים, א שטענדיקער היגיענישער מוזיי וכדומה.

א באזונדערע דערפרייענדיקע דערשיינונג איז צו פארצייכענען אין פרט פון בארייכערן די יידישע ליטעראטור מיט היגיענישער אויפקלארונג. נאך מיט א פאר צענדליק יארן צוריק האבן אייניקע יידישע אינטעליגענטן־דאקטוירים געמאכט פרובן צו שרייבן אין יידיש איבער היגיענישע פראגן, אבער דאס איז געווען באשטימט טאקע פאר אינטעליגענטן און איז געווען ניט מער ווי א פרוב. „אזע" איז די ערשטע, וואס האט אנגעהויבן אנרויסצוגעבן פאפולער־היגיענישע ליטעראטור פאר דעם מאסן־לייענער. הונדערטער טויזנטער בראשורן און בלעטער ווערן געלייענט אין אלע יידישע ישובים. אין משך פון 4 יאר האט „אזע" אנרויסגעגעבן און פארשפרייט 750.000 עקזעמפלארן פון בראשורן, פלוגבלעטער און זשורנאלן. אט די ארבעט האט זיך צעצווייגט, און אין אלע לאנד־ארגאניזאציעס ווערן געמאכט פרובן צוזוקומען צום לייענער אויך דורך דער טעגלעכער פרעסע. עס שאפט זיך אויך א יידישע טערמינאלאגיע פאר מעדיצינישע פראגן, אויך וויפיל עס קומט אויס צו בארירן אין א בראשור, אדער ביי אויפשריפטן אויף גלאז־בילדער, וואס מען באנוצט בעת לעקציעס, צי ביי מוזייען, וואס „אזע" גרייט אין אירע אנשטאלטן אין די גרעסערע שטעט.

בעת די זומערן 1927, 1928 האט „אזע" ארגאניזירט „געזונטוואכן" אין לעטלאנד, ליטע, בעסאראביע. מען דארף צוגעבן, אז די רעגירונגס־ארגאנען באווייזן זייער מיטהילף אין דער זאך. די איצטיקע ליטווישע רעגירונג האט דעם פארגאנגענעם זומער ארויסגעגעבן אן אויפרוף צו דער באפעלקערונג וועגן א „רייניקונגס־וואך" און א גאנצן באזונדערן אויפרוף, אויף י י ד י ש, צו דער יידישער באפעלקערונג.

דאס יידישע לעבן קולטיווירט זיך אויף מאדערנע וועלטלעכע יסודות אויף אלע געביטן פון פאלקס־שאפונג. די מעדיצינישע ארבעט האט אויפגעהערט צו זיין א זאך פון אויסדרוויילטן שיכט, נייערט זי ווערט דאס אייגנטום פון כלל, — אט דאס איז דער וועג, וואס „אזע" האט ביז איצט אויסגעטראטן. די ארבעט ווערט געפירט אויף נייע רעלסן.

„אזע־דזשוינט"־ארבעט אין ראטנרוסלאנד.

מען ווייס מער אדער ווייניקער וועגן די ע ק ק נ א מ י ש ע אומ־שיכטונגס־פראצעסן, וואס קומען פאר אין איצטיקן יידישן לעבן אין ראטנרוסלאנד, אבער עס איז כמעט לחלוטין פרעמד דער אויסערלעכער יידישער וועלט וועגן די ארבעטס־ און גזעזלשאפטלעכע ארגאניזיר־פארמען ביי די יידן אויפן געביט פון סאציאלער־היגיענע. עס איז דעריבער זייער וויכטיק א באזונדערע אינפארמאציע וועגן דעם, ווי אזוי עס האט זיך אפגעשפיגלט דער עקאנאמישער פראצעס אויף דער אומפורמונג פון דער גזעזלשאפטלעכער מדיצין ביי די דארטיקע יידן.

לויט דער ראטן־קאנסטיטוציע איז ניטא קיין נאציאנאלע פארטיילונג פון פריוויליגירטע און ניט בארעכטיקטע, נאר א קלאסן־פארטיילונג. אזוי איז אין רוסלאנד א קלאסן־מדיצין, ד. ה. אז באנוצן זיך מיט מלוכה־אנשטאלטן קענען נאר ארבעטנדיקע עלעמענטן. די יידישע דעקלאסירטע מאסע איז דערביבער אנגעוויזן אויף אירע אייגענע כוחות, וואס זיינען, ווי באקאנט, זייער ארן זייער שוואכע. אן אויסנאם זיינען די קליינקינדער; פאר זיי זיינען אפן אלע טירן און טויערן, אן אונ־טערשייד פון קלאסן־אפש טאמונג.

פון דעם קאכעדיקן גהיגום אין בירגער־קריג און הונגער־יארן זיינען די יידן ארויס שטארק צוריקגעבליבן עקאנאמיש און פיזיש. וועג ניט די גיכע אויסלענדישע הילף אין 1922—1923

וואלטן א סך יידישע לעבנס אומגעקומען. די מלוכה איז דעמאלט און טיילווייז אויך איצט, ניט געווען בכח צו לינדערן די נויט פון די יידישע געליטענע מאסן. „אזוי" האט דעמאלט ארגאניזירט א ברייטע נעץ פון 124 אנשטאלטן אין אוקראינישן יידישן ישוב פאר קינדער און דערוואקסענע. שפעטער אין די בעלישעוויקי „נעפ"-יארן, דערנאך אין די יארן 1924, 1925, וועלן עס האט זיך אנגעהויבן אן עקאנאמיש-סטיכישער אימוואנדלונגס-פראצעס בייַ די יידן, צוליב דעם, וואס אלע זיערע פריערדיקע אנהאלטס-פאזיציעס זיינען חרוב געווארן, איז דער יידישער מאסע, וואס האט ניט אויסגעוואנדערט פון שטאט און שטעטל אויף ערד-ארבעט, אויסגעקומען צו לעבן כמעט אויס-שליסלעך פון אמעריקאנער קצבה. דער „דזשוינט" האט דעמאלט א סך געהאלפן אין פרט פון מעדיצינישער הילף. אבער די יידישע באפעלקערונג האט אנגעהויבן ביסלעכווייז ארויבצורצונעמען די איניציאטיוף אין אירע אייגענע הענט. די מלוכהשע ארגאנען האבן לעגאליזירט אזעלכע קאלעק-טיוף קערפערשאפטן, וואס האבן זיך געשטעלט א ציל אליין צו באפרידיקן זייערע הצטרכותן. עס האבן זיך מיט דריי יאר צוריק אנגעהויבן ארגאניזירן אזעלכע גזעלשאפטן, ווי „גזעלשאפט צו העלפן ארימע קראנקע", „יידיש-מעדיצינישע הילפס-גזעלשאפטן" וכדומה. עס האט זיך געפאדערט א ענטיטע האנט, וואס זאל פון אנהייב אן די אינסטיטוציעס ארגאניזירן אויף א עזונטן יסוד, אז זיי זאלן מיט דער צייט ארויבערגיין אויף אייגענע קעסט. דערצו איז נויטיק געווען, אז די „א" שטאלטן זאלן אויכגעשטאט ווערן מיט מאדערנע אייניריכטונגען, אז די קליענטור זאל באזארגט ווערן מיט א קוואליפיצירטן פערסאנאל, פירן א רעאציאנעלע ווירטשאפט א. אז. ו. אנגעהויבן האט זיך אט די ארגאניזיר-ארבעט אין די גרעסערע שטעט פון אוקראינע, אדער, קיצור, יעקאטערינאסלאוו און זיך צעצווייגט אין א רייַ קלענערע שטעט און ווייסרוסלאנד. די קוסטאר-קרעדיט-גזעלז-שאפטן האבן געפונט אזעלכע אנשטאלטן אויף צו באדינען זייערע מיטגלידער. עס זיינען אויס-געווקסן עטלעכע ארגאניזאציעס, וואס פארמאגן א מאנאמיטגלידערשאפט אין די טוויזטער, אין די אינסטיטוציעס זיינען גוט אויסגעשטאט מיט אלע ספעציאליטעטן. אין קיצור איז צוריק מיט 2 חדשים געפונט געווארן אויפן פאדאל א פאליקליניק פון עטלעכע און פערציק צימערן. עס גייט דורך אין א טאג דורך אזא אנשטאלט העכער 200 מענטשן. דער וואוקס פון גזעלשאפט-לעכן אקטיוו איז געשטיגן אויף אזוי פיל, אז די אנשטאלטן ווערן אויסגעהאלטן בייַ 80 פראצ. אויף אייגענע מיטלען. די מאטעריעלע באזע איז כמעט דיזעלבע, ווי למשל, אין דייטשלאנד, וואו עס איז פארשפרייט א גאנצע נעץ פון מיטלשטאנד-פארזיכערונגס-קאסעס, האנטווערקערשע וכדומה, מיט דעם חילוק, וואס אין מערב-אייראפע איז דער מעדיצינישער באנוץ געבויט אויפן פריינן אויס-וואל פון פארזיכערטן פון יחיד, ד. ה. ער קען זיך וועגדן לויט זיין איינזען צו יעדעם פראפע-סאר, דאקטאר, און אין די גזעלשאפטן אין רוסלאנד איז דער קליענט א מיטגליד פון א גאנצער קערפערשאפט און מוז זיין בעפונדן צום גאנצן קאלעקטיוו, מיטווירקן פארן קיום פון אנשטאלט, זארגן ניט נאר פאר זיך, נייערט פארן גאנצן קאלעקטיוו. גזעלשאפטלעכע מעדיצין פאר דער גזעלשאפט, אבער ניט גזעלשאפטלעכע ארגאניזירונג פארן יחיד.

די ווייטער-גרעראטע ציפער כאראקטעריזירן אויף א גאנץ בולטן אופן אויף ווי ווייט אויך אין ראטנרוסלאנד האט זיך די פריוואטע איניציאטיוו אנטוויקלט אויף מער עזינטערע יסודות. באזירנדיק אויפן פרינציפ פון זעלבסטטיקייט איז אויך דארטן דער טיפ פון די אנשטאלטן א גאנץ נייער, דאס זיינען אנשטאלטן פון פאלקסלייסטונג, אויך אזוינע, ווי פאליקליניקעס, אמבו-לאטאריעס. עס זיינען פארן ערטער, וואו מיט די אנשטאלטן באנוצט זיך אפילו די מלוכה-פאר-זארגטע קליענטור, אויף וויפיל אירע אייגענע אנשטאלטן קענען ניט באפרידיקן דעם באדארף צוליב דעם דוחק אין מעדיצינישע קוואליפיצירטע כוחות.

דער ראיזן, וואו עס ארבעט די קאמיסיע „אזע-דזשוינט", נעמט ארום די אזוי גערו-פענע אדעסער געגנט, לויט דער איצטיקער טעריטאריאלער איינטיילונג. עס ווערן סובסידירט 21 אנשטאלטן, פון זיי: 6 אמבולאטאריעס מיט געבורטס-אפטיילונגען פון די געזעלשאפטן פאר העלפן די נויטבאדערפטיקע אין אדעס, זינאוויעווסק, בעלטע, מיקאלאיעוו, פערוואמאיסק און טיראספאל. בייַ דער אדעסער גרעלשאפט ארבעטן 59 דאקטוירים. דער יארבודזשעט באטרעפט 101.000 רובל אדער 50.500 דאל. דערפון ווערט גדעקט פון אייגענע מיטלען 85 פראצ.; 3 אמבו-לאטאריעס און צאן-הייל-קאביענטן אין די קאלאניעס: דאבראיע, גאוואפאלטאווקע, ראמאנאווקע; 4 אמבולאטאריעס אין די קאלאניעס: פרילינג, העפנינגאר, איזראילעווקע און סאהאידאקע. דער יאר-

בודזשעט באטרעפט 30.300 רובל—15.150 דאלאר פון ארטיקע מיטלען ווערן געדעקט 73 פראצ.; 3 געבורט-אפטיילונגען אין דאברזיע, נאוואפאלטאווקע, ראמאנאווקע; 1 זויג-קינדער-קאנסולטאציע אין אדעס; 1 פאליקליניק אין אדעסער קוסטארן-פאבריק; 1 פאליקליניק פון באלטער ליי- און שפאר-קאסע; 1 אמבולאטאריע פון טיראספאלער ליי- און שפארקאסע; 1 אמבולאטאריע פון דובנא-סאדער ליי- און שפאר-קאסע.

דער בודזשעט פון די אנשטאלטן פון די לעצטע 4 געזעלשאפטן באטרעפט 21.900 רובל—(10.900 דאל.). פון ארטיקע מיטלען ווערט געדעקט נאנצע 85 פראצ.

די בודזשעט-סומען און דער קליינער אנטיילבאטרעף פון אויסלענדישער דאטאציע קען דינען פאר א מוסטערהאפטן ביישפיל לגבי ענלעכע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין אנדערע מזרח-אייראפעאישע לענדער מיט גרויסע יידישע קיבוצים.

די אגגרעבענע צאל אנשטאלטן זיינען נאר פאדן יאר 1927—1928. היות ווי די טעטיקייט פון דער „אזע-דזשוינט"-קאמיסיע האט זיך אנגעהייבן נאך פון יאר 1923 איז דערביבער כדאי אנצוווייזן דעם פארנעם פון דער ארבעט אין די אנשטאלטן פאר דער צייט פון 1923 יאר אן, ווען ווערט אילוסטרירט דורך פאלגנדיקע ציפער:

עס זיינען סובסידירט געווארן 166 אנשטאלטן, פון זיי זיינען 50 אנשטאלטן געווען סובסידירט צייטווייליק. די איבעריקע 116 זיינען: פון געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס—8, קוסטארן-ארגאניזאציעס—4, אין די קאלאניעס—42, קריז-שפיטאלן און אמבולאטאריעס—18, קינדער-אנשטאלטן—28, סאניטער-פראפילאקטישע—16. די אנשטאלטן האבן עקזיסטירט אין 24 שטעט, אין 15 שטעטלעך און אין 21 קאלאניעס.

דורך די אנשטאלטן זיינען דורכגעגאנגען 525.918 קראנקע, ווען האבן געמאכט 1.515.344 באזוכן. פון דער צאל קראנקע זיינען אויסגעפאלן אויף שפיטאלן און אמבולאטאריעס 165.170, אין די קאלאניעס—133.280, קינדער-פאליקליניקעס—84.404; געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס—76.144 א. א.; רעצעפטן זיינען ארויסגעגעבן געווארן 772.776, דערבייַ איז אויסגעפאלן אויף די קאלאניעס 187.545.

דערמיט איז ניט אויסגעשעפט דער גאנצער קאמפלעקס און פארנעם פון דער געזעלשאפטלעך-סאציאל-היגיענישער טעטיקייט פון „אזע" אין אלע לענדער. מיר ווילן נאר קאנסטאטירן די מע-טאדן און ריכטליניעס, אויף ווי ווייט זיי האבן זיך באראכטיקט אין פרט פון צנטווייקלען דעם געזעלשאפטלעכן פרינציפ אין דער ארבעט אומעטום וואו „אזע" איז געווען טעטיק.

ה. האכגעלערטער.

„טאָז".

די געזעלשאפט צו פארהיטן דאס געזונט פון דער יידישער באפעלקערונג אין פוילן („טאָז") האט אין יאר 1928 דער עיקר געשטרעבט צו פארשטארקן די עקסיסטענץ פון די שוין-פארענדע „טאָז"-אפטיילונגען, צו שאפן ארום זיי די נויטיקע אנשטאלטן פאר פאלקס-געזונטשוץ און בכלל אויעקצושטעלן די גאנצע געזונטשוץ-ארבעט צווישן דער יידישער באפעלקערונג אין לאנד אויף וויסנשאפטלעכע און געזעלשאפטלעכע יסודות.

זייענדיק באגרענעצט אין שטיצע פאר איר ארבעט מצד דעם „דזשוינט", וועלכער האט אין יאר 1928 פארקלענערט זיין מיטהילף ביז א דריטל פון דער גרויס פין זייע סובסידיעס פאר די פאריקע יארן און ניט האבנדיק אין קעגנווארט קיין אנטשפרעכנד-פארגרעסערטע שטיצע אין לאנד גופא, האט די „טאָז"-צענטראלע געמוזט מיט גרויס פארזיכטיקייט אנהייבן אן ארבעט אין נייע פונקטן און זי האט געזוכט צו קאנצענטרירן אלע כוחות אויף איינצוהאלטן און פארפעסטיקן דאס, וואס עס איז געשאפן געווארן אין די פריערדיקע יארן אויפן גאנצן פון יידישן געזונטשוץ אין פוילן.

אויף אזא אופן איז געלונגען אויפצוהאלטן אלץ, וואס עס איז געשאפן געווארן פון פריער, און ניט נאר אויפצוהאלטן דעם פולן פארנעם פון דער ארבעט אין די אנשטאלטן, נאר אפילו צו פארגרעסערן די צאל אנשטאלטן און פארשטארקן אין אלגעמיין זייער טעטיקייט.

אין יאר 1928 האבן פונקציאנירט 114 מעדיצינישע-היגיענישע אנשטאלטן פון „טאָז", אויף 12 מער, ווי אין פאריקן יאר. חוץ דעם האבן אין 52 ערטער אין לאנד עקסיסטירט שול-מעדיצינישע פונקטן, וועלכע האבן געהאט אונטער זייער אויפזיכט 405 שולן מיט 36.872 קינדער. זומער-צייט זיינען פאר די אלע קינדער איינגעארדנט געווארן אין 42 פונקטן זומער-קאלאניעס און האלבע-קאלאניעס מיט איבער 9.000 קינדער.

אויפן געביט פון מעדיצינישער הילף זיינען אין 29 אמבולאטאריעס פארן ערשטן האלבן יאר 1928 אנגענומען געווארן נייע 18.527 קראנקע, חוץ ווידערהאלטע 26.362 רעצעפטן זיינען ארויסגעגעבן געווארן אין משך פון דער צייט 21.000. אין 26 ציין-קאבינעטן זיינען געווען 31.824 ויזיטן און עס זיינען דורכגעפירט געווארן 3.672 פלאמבעס און 2.505 עקסטראקציעס (פון יאנואר ביז יולי 1928).

די געזעלשאפט פירט אן אויפזיכט איבער 4.511 טובערקולאזע-קראנקע, וועלכע באקומען פולקאמע באהאנדלונג און הילף אין 9 דיספאנסערן פון „טאָז".

פארן ערשטן האלבן יאר 1928 זיינען אין די 6 רענטגען-סטאציעס פון „טאָז" אנגענומען געווארן 1329 נייע קראנקע אויף פאיואוס און אנדערע הויט- און האר-קראנקייטן. אויסגעהיילט זיינען געווארן 773.

אין משך פון דערזעלבער צייט האט „טאָז" געפירט גימנאסטישע איבונגען דורכשניטלעך אין 78 שולן מיט 5740 קינדער. גלייכצייטיק האט „טאָז" אנגעפירט מיט 56 ספארט-גרופן פאר 1498 טורנער.

אויפן געביט פון היגיענע-פראפאגאנדע זיינען פאר דערזעלבער צייט דורכגעפירט געווארן 204 פארלעזונגען פאר 19.974 באזוכער (חוץ 948 פארלעזונגען אין די שולן) און עס זיינען פארשפרייט געווארן 28.284 עקזעמפלארן פון פארשיידענע ליטעראטור-אויסגאבן. עס זיינען גלייכצייטיק ארויסגעגעבן געווארן 6 נייע בראשור און ביז דעם 1-טן נאוועמבער 1928 — 12 נומערן פון „טאָז"-ביולעטען, דעם זשורנאל „פאלקסגעזונט" (1928 — זעקסטער יארגאנג), וועלכער ערשיינט 2 מאל א חודש און ווערט ארויסגעגעבן מיט דער מיטהילף פון „טאָז" אין „אָזע" אונטער דער רעדאקציע פון ד"ר צמח שאבאד (אין ווילנע).

וואס באלאנגט וויסנשאפטלעכער ארבעט, האט די „טאָז"-צענטראלע אין יאר 1928 דורכגעפירט ספעציעלע פארשונגען וועגן דער פארשפרייטונג פון פסיכישע קראנקע ביי יידן אין פוילן, וועגן אנטראפאלאגישע אייגנשאפטן ביי יידן, וועגן דעם געזונט-מצב פון די יידישע שול-קינדער

אין די גרעסערע שטעט און האָט חוץ דעם צונויפגעקומען דעם ערשטן יידישן דאָקטוירים-צוזאַמענפאָר אין פוילן מיטן ציל צו באַהאַנדלען א ריי וויכטיקע ווירטשאַפטלעכע פראָבלעמען פון סאָציאַלער מעדיצין אין היגיענע בײַ יידן.

דער צוזאַמענפאָר איז פאָרגעקומען דעם 24—25 יוני 1928 אין וואַרשע און אין אים האָבן זיך באַטײַליקט 277 דאָקטוירים פון 52 שטעט אין פוילן, עס זײַנען געווען טעטיק 5 קאָמיסיעס לויט די וויכטיקסטע מעדיציניש-היגיענישע אַרבעטס-געביטן, אויפן צוזאַמענפאָר און אין זײַנע קאָמיסיעס זײַנען געהאַלטן געווארן 45 רעפעראַטן (א גאַנצע ריי פון זיי אויף ייִדיש) דורך אָנגעזעענע ייִדישע דאָקטוירים-ספעציאַליסטן.

ערשטער יידישער דאָקטוירים-צוזאַמענפאָר אין פוילן.

צווישן די רעפעראַנטן זײַנען געווען פון וואַרשע: ד״ר ג. לעווין, ד״ר ז. ביכאָווסקי, ד״ר ה. היגער, ד״ר ל. וואולמאַן, פרוי ד״ר ד. ליפּעץ, ד״ר פּזשעדבאַרסקי, ד״ר מ. אורליך, ד״ר ל. לייזעראָוויטש, ד״ר י. מילייקאָוסקי, ד״ר ב. אָפּענהיים, ד״ר מ. מייזנער, ד״ר ה. גאָלדבערג, ד״ר ס. מאַסטבוים, ד״ר מ. רעגעלמאַן, ד״ר ע. בירזאָוסקי, ד״ר י. גלעבפיש, ד״ר ווילענטשיק, ד״ר ח. ליפשיץ, ד״ר ב. כאַראַנזשיצקי, ד״ר בעקער (אַטוואַצק); פון ווילנע: ד״ר צמח שאַפּאַד, ד״ר ה. קאָוואַרסקי, ד״ר א. ווירשובסקי, ד״ר א. גלאָבוס, ד״ר י. פייגענבערג, פרוי ד״ר פ. בראָד-סקא, פרוי ד״ר שאַפּאַד-גאָוואָראָנסקא; פון לוואָוו: ד״ר מ. ביקעלעס, ד״ר מ. שיבער, ד״ר נ. מערער, ד״ר י. זיסוויין (פשעמישל), ד״ר י. לאַנדוי (קראַקא); פון לאָדז: ד״ר ל. שימ-מאַן, ד״ר ג. קראָש, ד״ר י. שוויג, ד״ר מ. דאָווידאָוויטש, ד״ר ס. קיילסאַן, ד״ר ה. לובישט, ד״ר וואָלפזאַן, פרוי ד״ר ר. לעוי, ד״ר א. אוריזאַן; פון גראָדנע: ד״ר א. ליפניק; פון לובלין: ד״ר ה. הערשענהארן; פון טשענסטאָכאָוו: ד״ר י. קאַנעצפאָלסקי; פון סאָסנאָוויץ: ד״ר ק. טראָפּפּויער.

דער צוזאַמענפאָר וואָס איז געווען פאַר זיך א וויכטיקער אויפטו איז דורכגעגאַנגען מיט א גרויסן געזעלשאַפטלעכן און ווירטשאַפטלעכן דערפאָלג און איז וואַרים באַגריסט געווארן דורך דער גאַנצער יידישער עפנטלעכער מיינונג אלס סימן פון אויפוואַכונג פון יידישן דאָקטאָר לטובת דער יידישער פּאָלקס-ארבעט.

ד״ר ל. וואולמאַן.

עמיגראַציע־פאַראייניקונג „היאַס—יקא—עמיגדירעקט" („היקעם").

די פאַראייניקונג פון די דריי גרעסטע ייִדישע עמיגראַציע־געזעלשאַפטן „היאַס", יק"א און „עמיגדירעקט" האָט געבראַכט צו זייער וויכטיקע רעזולטאַטן אויפן געביט פון דער ייִדישער עמיגראַציע, און אימיגראַציע־טעטיקייט שוין אין משך פון די ערשטע 15 חדשים פון איר עקסיסטענץ (די ציפער, וואָס ווערן דאָ געבראַכט, באַציען זיך צו דער צייט פון 1־טן יוני 1927 ביז דעם 1־טן יולי 1928, דער אַלגעמיינער סך־הכל איז נאָך גיט קיין אַנטגילטיקער).

אין די עמיגראַציע־לענדער האָט זיך דאָס אויסגעדריקט אין דער פאַרשטאַרקטער טעטיקייט פון כּמעט אַלע אַרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען אַנגעשלאָסן אין „היאַס־יקא־עמיגדירעקט", ווי עס אילוסטרירט פאַלגנדיקע טאַבעלע:

	פון אַפּריל 1927 ביז יולי 1928	נייַ־רעגיסטרירטע עמיגרַאַנטן	צאָל באַזוכן	יורידישע הילף
אין פוילן	"	28.958	80.577	10.013
" דאַנציג	"	2.983	3.249	971
" לעטלאַנד	"	1.480	4.179	966
" ליטע	"	2.240	2.898	—
" רומעניע	"	3.801	2.655	1.369
" פראַנקרייך	"	4.322	10.744	1.642
" בעלגיע	"	862	5.579	1.309
	ס"ה	44.646	109.881	16.270

די פאַרשטאַרקטע טעטיקייט אין די אויסוואַנדערונגס־לענדער דריקט זיך אויס אויך אין דער צאָל שיפסקאַרטן, וואָס די עמיגראַנטן האָבן באַקומען דורך דער פאַרמיטלונג פון די לאָקאַלע קאַמיטעטן. פאַר די ערשטע 9 חדשים פון יאָר 1927 זיינען איינגעקויפט געוואָרן קאַרטן פאַר צוּ אַלגעמיינער סומע פון בערך 100.000 דאָלאַר, און פאַר די ערשטע 6 חדשים פון 1928 — פאַר בערך 125.000 דאָלאַר.

אַדאַנק דער פאַראייניקונג האָבן די לאָקאַלע קאַמיטעטן אין די מזרח־אייראָפּאַישע לענדער באַקומען די מעגלעכקייט שטאַרקער צו פאַרשפּרייטן זייער טעטיקייט. אַזוי, למשל, האָט די „צענטראַלע ייִדישע עמיגראַציע־געזעלשאַפט" אין פוילן אין משך פון דעם באַריכט־פּעריאָד פאַרגרעסערט די צאָל פון אירע אָפּטיילונגען מיט 3 פונקטן אין פאַרשיידענע פראָווינץ־שטעט. אין רומעניע איז געגרינדעט גאָוואָרן א נייַע אָפּטיילונג אין טראַנסילוואַניע (סיגעט), ווי אויך א ריי אַנדערע אָפּטיילונגען אין בעסאַראַביע אין בוקאָווינע.

עס האָט זיך אויך איינגעבּעט צו פאַראיינהיטלעכן דאָס אַרבעט־סיסטעם אין אַלע קאַמיטעטן, וואָס זיינען אָנגעשלאָסן אין „היאַס־יקא־עמיגדירעקט" און דאָס האָט אויך געבראַכט גרויסע פאַרלייכטערונגען פאַר ייִדישן וואַנדערער.

טראַנספּאָרטן ייִדישע עמיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע פלעגן אויפן וועג באַגלייט ווערן פון די פאַרטרעטער פון אָנטשפּרעכנדיקן קאַמיטעטן אין די האָפענשטעט (ליבאַוע, דאַנציג, אָנטווערפּן, ראָטערדאַם, שערבורג, מארסעל) גיבן אָכטונג אויף די עמיגראַנטן בעת זייער איינשיפונג.

דעם 18—19־טן יאַנואַר 1928 איז אין בערלין פאַרגעקומען די ערשטע קאָנפערענץ פון די אַרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען אָנגעשלאָסן אין „היאַס־יקא־עמיגדירעקט". אין דער דאָזיקער קאָנפערענץ האָבן אָנטייל גענומען 40 דעלעגאַטן פון 12 פאַרשיידענע לענדער.

באַזונדערס וויכטיק זיינען די דערפאָלגן, וואָס די פאַראייניקונג האָט געהאַט אין די אייַנוואַנדערונגס־לענדער. א ספּעציעלע דעלעגאַציע פון „היאַס־יקא־עמיגדירעקט" אין באַשטאַנד פון דרי

ד"ה אהרן בענזשאמין (ניו-יארק), לואי אונגער (פאריז) און ד"ר מ. קריינין (בערלין) האָט אין יאָר 1928 באַזוכט ארגענטינע, בראַזיליע און אורוגוואי. די אימיגראַציע-געזעלשאַפטן אין די דאָזיקע דריי לענדער זייענ גרינדלעך רעאָרגאַניזירט געווארן. עס זיינען אומעטום געשאַפן געווארן ארבעטס-פּארמיטלונגס-ביוראָען, פּאָנדן אויף איינצוקויפן שיפסקארטן פאר עמיגראַנטן אויף גינסטיקע תנאים, קאַמיטעטן פאר פרויען-שוץ וכדומה. עס זיינען א חוץ דעם עטלעכע דוצנט ווארן שפּאַר- און לייִ-קאַסעס און גמילת-חסדים-קאַסעס. אין ארגענטינע איז מיטן אָנשטייל פון דער דערמאָנטער דעלעגאַציע, פאַרגעקומען דער ערשטער יידישער אימיגראַציע-קאָנגרעס, וועלכער האָט באשלאָסן צו זאמלען א ספּעציעלן פאָנד אויף אימיגראַציע-צוועקן.

אין ארגענטינע האָט דער אימיגראַנטן שוץ-פאראיין אין בועניאָס-איירעס נאָכן קאָנגרעס פאַרברייטערט זיין טעטיקייט; ער האָט איצט אָפּטיילונגען אין ראָזאריָ, קארדאָבא, באהיאבלאַנקא און סאַנטאָפע.

פאר די ערשטע 5 חדשים פון יאָר 1928 האָבן זיך אין בועניאָס-איירעסער פּראָ-יי געווענדעט 1187 פערזאָן. 531 האָבן זיך געווענדעט וועגן ארבעט און פאר 409 איז געפּוגען געווארן באשעפּטיקונג (פאר 201 פערזאָן אין בועניאָס-איירעס גופא און פאר די אינערקע — אויף דער פראָווינץ).

אין בראָזיל עקזיסטירן איצט קאָמיטעטן אחוץ אין ריאָ-דע-זשאַנעירא אויך אין סאַן-פּאולא, סאַנטאָס און פּאָרטא-אלעגרא.

אין אורוגוואי אַנטוויקלונג אָן ענערגישע טעטיקייט דער אימיגראַנטן-שוץ-פאראיין אין מאָנטעווידעא.

אין דרום-אמעריקע זיינען אויף אזא אופן געשאַפן געווארן אלע נויטיקע פאַרבאַדינגען פאר א גרעסערער יידישער איינוואַנדערונג. די רעזולטאַטן פון אירע אויספּארשונגען האָט די דעלעגאַציע פון "היאַס-יקא-עמיגדירעקט" צוזאַמענגעפאַסט אין א בראָשיר, ווי אויך מיטגעטיילט דער עפּנטלעכקייט דורך א ספּעציעלן קאָמוניקאַט פאר דער פרעסע.

דער מיטגליד פון דער דעלעגאַציע ד"ר מ. קריינין האָט אויך אַרויסגעגעבן א בוך וועגן די "איינוואַנדערונגס-מעגלעכקייטן קיין דרום-אמעריקע אין די דאָרטיקע יידישע ישובים" ארגענטינע, בראַזיליע, אורוגוואי (פּאָרלאָג "היאַס-עמיגדירעקט", בערלין 1928).

אחוץ דעם זיינען אין משך פון באריכטס-פעריאָד גרינדלעך אויסגעפּארשט געווארן די איינוואַנדערונגס-מעגלעכקייטן פאר יידן אין דרום-אפריקע. דער "היאַס-יקא-עמיגדירעקט" האָט באַנוצט די געלעגנהייט, וואָס דער פּאָרטרעטער פון "ארט-אַזע-עמיגדירעקט", ד"ר לאָן בראָמסאָן, איז געפּאָרן קיין דרום-אפריקע און האָט אים באַפּולמעכטיקט אויסצופּארשן די לאַגע אויפן ארט און צו שאַפן די נויטיקע פאַרבאַדינגען. דעם ד"ר בראָמסאָן האָט זיך איינגעגעבן צו פראַיזערעסירן די ארטיקע יידישע באַפעלקערונג מיטן פראָבלעם פון פּראָדוקטיווער אימיגראַציע אין לאַנד; ער האָט אויך בעהאָט א ריי שמועסן מיט די פירנדע רעגירונגס-מענער אין דרום-אפריקע, וועלכע האָבן זיך פרויסגעזאָגט גינסטיק פאר אן אייניואַנדערונג פון פּראָדוקטיווע עלעמענטן. בייַם "דזשואיש באַרד אָף דעפוטיס" אין יאָהאַניסבורג איז געשאַפן געווארן אן ארבעטס-פּארמיטלונגס-ביורא. פאר דער צייט פון 1-טן פעברואר ביזן 1-טן סעפּטעמבער 1928 האָבן זיך אין דאָזיקן ביורא געווענדעט 429 יידישע אימיגראַנטן און תושבים, פון וועלכע 121 פערזאָן זיינען איינגעאַרדנט געווארן אויף ארבעט.

אין משך פון דעם באריכטס-פעריאָד האָט זיך אויך איינגעגעבן איינצושטעלן באציאונגען מיט דער יידישער געזעלשאפטלעכקייט אין סוסטראַליע, וואו שוין אין אָנהייב 1928 איז געשאַפן געווארן א ספּעציעלער יידישער אימיגראַציע-קאָמיטעט, וועלכער פארנעמט זיך אויסשליסלעך מיט אימיגראַציע-ענינים.

אין קאַנאַדע איז אין דעצעמבער 1927 געשאַפן געווארן א פּאָרטעטער קאָמיטעט, וועלכער באַשטייט פון פּאָרטרעטער פונם פּרטיקן "אימיגראַנטן הילפס-פּאראיין" און פון דער "קא" און וועלכער האָט זיך פּראָקלאַמירט אלס די קאַנאַדער אָפּטיילונג פון "היאַס-יקא-עמיגדירעקט".

אין קובא און מעקסיקע שטייט דער "היאַס-יקא-עמיגדירעקט" אין א שטענדיקער פּארבינדונג מיטן פּאָרטיקן קאָמיטעט, דעם "יידישן צענטער" אין האוואַנע און דעם "בני ברית"-ביורא אין מעקסיקע.

אין פראנקרייך אנטוויקלט דער ארטיקער קאמיטעט פון „היאס-יקא-עמיגדירעקט", — דער „צענטראלער הילפס-קאמיטעט פאר יידישע עמיגראנטן" אין פאריז — א ענערגישע טעטיקייט לטובת די יידישע אימיגראנטן. די גרעזלאשאפט „הילף דורך ארבעט" און דער „הילפס-קאמיטעט פאר יידישע אינטעליגענץ", וועלכע ווערן אויך געשטיצט פון „היאס-יקא-עמיגדירעקט", באשעפטיקן זיך מיט ארבעטס-פארמיטלונג פאר די יידישע אימיגראנטן. אין דער ציים פונם באריכט-פעריאד זיינען איינגעארדנט געווארן אויף לאנדווירטשאפטלעכער ארבעט אין פראנקרייך איבער 100 עמיגראנטן. 2 גרופעס פון די דאזיקע לאנדווירטשאפטלעכע ארבעטער זיינען וועריבירט געווארן פון פוילן.

אויפן געביט פון עמיגראנטן-צוגרייטונג האבן געהאט א באזונדערן דערפאלג די שפראך-קורסן הן אין די אויסוואנדערונג- והן אין די איינוואנדערונג-לענדער. אזעלכע שפראך-קורסן עקסיסטירן אין פוילן, ליטע, לעטלאנד און רומעניע, וואו עס ווערט געלערנט דער-הויפט ענגליש און צום טייל אויך שפאניש (אין ריגע אויך פראנצויזיש פאר די עמיגראנטן קיין בראזיליע).

אין בוענאס-איירעס גופא עקזיסטירן 4 קורסן פאר דער שפאניישער שפראך מיט 226 שילער-אויך אין מאנטעווידעא און אין ריא-דע-זשאנעירא זיינען פראקן אזעלכע קורסן.

די לאנדווירטשאפטלעכע צוגרייטונג איז פארגעקומען דערהויפט אין פוילן און צום טייל אויך אין רומעניע. לעצטנס האבן זיך מיט לאנדווירטשאפטלעכער צוגרייטונג אנגעהויבן באשעפטיקן אויך די קאמיטעטן אין די איינוואנדערונגס-לענדער אין ארגענטינע און בראזיליע.

פאר פאך-אויסבילדונג זיינען געגרינדעט געווארן קורסן פאר עלעקטרא-מאנטיאָרן אין ווארשע, פאר בוי-סטאליארעס אין לוואוו און לעצטנס דארפן זיך אויך עפענען קורסן פאר עלעקטרא-מאנטיאָרן אין ווילנע. שאפער-קורסן פאר עמיגראנטן זיינען געגרינדעט געווארן אין לעטלאנד, ליטע און בעסאראביע.

צום סוף פון בארישטס-פעריאד האט דער „היאס-יקא-עמיגדירעקט" אנגעהויבן ארויסצוגעבן „אינפארמאציע-בלעטער", וועלכע דערשיינען איין—בין צוויי מאל א חודש און אנטהאלטן לויפנדיקע ידיעות אויפן געביט פון עמיגראציע. ביז אקטאבער 1928 זיינען דערשינען 5 נומערן. אחוץ דעם האט דער „היאס-יקא-עמיגדירעקט" פארעפנטלעכט א ברשור פון ד"ר ראפאלאוויטש וועגן בראזיליע (אין יידיש). ס'ווערט אויך ארויסגעגעבן א יידיש-שפאניש לערנבוך.

דער בודזשעט פון „היאס-יקא-עמיגדירעקט" באטרעפט אויפן יאר 1928 איבער 196.000 דאלאר. דערפון: זיינען אן ערך 50.000 דאלאר באשטימט אויף די טעטיקייט אין די עמיגראציע-לענ-ער, 73.000 דאלאר — פאר די טעטיקייט אין די אימיגראציע-לענדער, 10.000 דאלאר פאר פראפעסיאנעלע, לאנדווירטשאפטלעכע און שפראכלעכע צוגרייטונג פון די עמיגראנטן, 38.000 דא-לאר — צענטראלע אויסגאבן און 5.000 דאלאר אלס רעזערוו. אויסער דעם איז ביים „היאס-יקא-עמיגדירעקט" באשאפן געווארן א פאנד אויף לייא- און שפאץ-קאסטן אין די אימיגראציע-לענדער, אויף וועלכן דער „היקעם" גופא האט פון זיין בודושעט אסיגנירט 20.000 דאלאר און נאך 20.000 דאלאר טראגן אריין דער „עמיגדירעקט" און די „יקא" אין גלייכע חלקים.

דער ראט פון „היאס-יקא-עמיגדירעקט" באשטייט פון פאלגנדיקע פערזאנען:

1. ד"ר אסקאר קאהן, פארזיצער פון ראט (בערלין), 2. ד"ר דזשיימס סימאן, פארזיצער פון דער עקזעקוטיוו (בערלין), 3. געהיימראט שטארן (בערלין), 4. דירעקטאר יאאכימסאן (בערלין), 5. פראפעסאר מיטואך (בערלין), 6. עדוארד אונגער (פאריז), 7. ד"ר דזשיימס בערנשטיין (ניו-יארק), 8. ד"ר מ. קרייגין (בערלין), 9. ל. מאצקין (פאריז), 10. י. לעסצינסקי (בערלין), 11. לעאנארד ל. קאהען (לאנדאן), 12. סאלאמאן ריינאך (בולאן), 13 א. אביגדור גאלדסמיט (לאנדאן), 14. יוסטיצ-ראט ד"ר בלאו (פראנקפורט אם מיין), 15. י. פיליפסאן (בריסל), 16. וו. לאצקי-בערטאלדי (ריגע), 17. ישראל בערנשטיין (ניו-יארק), 18. ש. רודעל (בערלין), 19. ד"ר גריבעשאק (ריגע), 20. משה שאליט (ווילנע).

די ערשטע 10 בילדן די עקזעקוטיוו פון „היאס-יקא-עמיגדירעקט".

די דירעקציע באשטייט פון די ה"ה ד"ר דזשיימס בערנשטיין, ד"ר מ. קרייגין און עדוארד אונגער. דער סעקרעטאריאט: א. דיזשור, א. טשעריקאווער און מ. מעלאמעד.

ביז איצט האָבן עקכיסטירט א בערלינער און א פּאריזער דירעקציע פון דער געזעלשאפט. פון 1-טן נאָוועמבער 1928 אָן ווערן די ביידע דירעקציעס פּאַראַלעל, דאָס צענטראל-ביורא וועט זיך befinden אין פּאריז: 26, rue de Bassano, Paris XVI.

א. דיזשור.

די געלט-איבערווייזונגען פון „היאס".

די „היאס"-צענטראלע אין בערלין פירט ווייטער די אקציע פון די געלט-איבערווייזונגען פון די אמעריקענער קרובים.

די אלגעמיינע צאָל פון די דאָזיקע איבערווייזונגען פאר דעם יאָר (פון יולי 1927 ביז יולי 1928) האָט באטראָפן 41.100 אויף דער סומע פון 1.604.541.18 דאָלאר.

צאָלונגען זיינען נאטירלעך גרעסטן געוואָרן מער, ווייל מערערע איבערווייזונגען ווערן גרעאָלט טיילווייז. מען קאָן אָננעמען, אז 5 פּראָצ. פון דער אלגעמיינער צאָל איבערווייזונגען ווערן גרעאָלט טיילווייז. מיט אנדערע ווערטער, צאָלונגען זיינען געמאכט געוואָרן 43.100.

דער גאנצער סכום איבערווייזונגען איז באשטימט פאר פוילן, רוסלאנד, רומעניע, ליטע, לעטלאנד, פאלעסטינע און אנדערע מיטל-איראָפּעאישע לענדער.

אלע איבערווייזונגען פון די אמעריקאנער קרובים קאָן מען פארטיילן אין דריי קאטעגאָריעס:

1) צאָלונגען אין מזומן (שטיצע-געלטער).
2) טראַנספּאָרטיישן-געלטער (אויף עמיגראציע-צוועקן).
3) ספעשל קייסעס (נדנים, גטין, ירושות, היפּאָטעקן א. אז. וו.).

אלע צאָלונגען אין מזומן ווערן דעם זעלבן טאָג פון זייער אָנקומען ארויסגעשיקט אין וועלט-בריוו דורך פּאָסט. די ווערט-בריוו זיינען פּאַרזיכערט סיי ביי דער פּאָסט און אויך אי א פּאר-זיכערונגס-געזעלשאפט.

טראַנספּאָרטיישן-געלטער:

די אלגעמיינע צאָל קייסעס איז געווען פּאר דעם יאָר 329 אויף דער סומע פון 59.612.80 דאָלאר. די דאָזיקע קייסעס ווערן איבערגעשיקט צו די „היאס—יקא—עמיגדירעקט"-אפּטיילונגען אדער צו די לאנד-אָרגאניזאציעס און ווערן דורך די לעצטע ערלידיקט לויט די אינסטרוקציעס פון אמעריקע, ד. ה. עס ווערט גמאכט א טייל צאָלונגען אויף צוצוגרייטן דאקומענטן, עס ווערן געגעבן אנווייזונגען אויף שיפסקארטן, געלט אויף וויזעס א. אז. וו.

ספעשל קייסעס האָבן אָננעשראָפּן 23.927 דאָלאר און זיינען טיילווייז ערלידיקט געוואָרן דירעקט פון אונזער ביורא אין בערלין און טיילווייז דורך די היקעם-אפּטיילונגען.

אויף איבערשיקן די דערמאָנטע ווערט-בריוו (פּאָסט-הוצאות און פּאר זיכערונג) האָט די „היאס"-צענטראלע אין בערלין אויסגעגעבן 11.983.36 דאָלאר.

פּאר טעלעגראמעס און פּאָסט-מארקן אויף קאָרעספּאָנדענץ — 623.26 דאָלאר.

בריוו האָט דער „היאס" אין בערלין ארויסגעשיקט און באקומען 6.835, טעלעגראמעס — 439.

ד'ר דזשעמס בערנשטיין.

„היאס—עמיגדירעקט".

די טעטיקייט פון „היאס—עמיגדירעקט" פאר דעם יאר 1927 ביז דער לעצטער צייט טיילט זיך אויף צוויי פעריאדן: ביז דער פאראייניקונג מיט דער „קא" און נאך דער פאראייניקונג.

ביז דער פאראייניקונג האט דער „היאס—עמיגדירעקט" פארגעזעצט די פריערדיקע עמיגראציע-ארבעט אויפן געביט פון אינפארמאציע, פון שפאן נייע פארבינדונגען אין די אינדוסטריעלע-לענדער, אימיגראנטן-שוץ, יורידישע הילף, פארבילדונג פון שיפסקארטן, פארבינדונג מיט קרובים א. ד. גל.

אין משך פון דעם פעריאד זיינען אויך געמאכט געווארן די ערשטע שריט ארייניצופירן א רייע ארבעטס-געביטן, ווי פראדוקטיוויזירן די ייִדישע עמיגראנטן און זיי צוגרייטן פרעפעסיענעל און שראכלעך צו יענע אייניגדינגס-לענדער, וואוהין זיי האבן בדעה צו פארן. צוליב דעם צווינג פון פראפעסיענעלער צוגרייטונג איז אין בערלין דאן ארגאניזירט געווארן א פארייניקטע צענטראלע קאמיסיע פון פאכמענער; ענלעכע קאמיסיעס זיינען אויך געשאפן געווארן אין פוילן, בעסאראביע און ליטע.

דער „היאס—עמיגדירעקט" האט די הויפט-אויפמערקזאמקייט געלייגט אויף די לענדער פון דרום-אמעריקע. עס זיינען געשאפן געווארן אן אימיגראנטן-שוץ-פאראיין אין מאנטעווידעא (אורוגוואי), זוילכער האט באקומען פונם „היאס—עמיגדירעקט" די נויטיקע פינאנציעלע מיטלען. מ'האט אויך אייניגע סטעלע ענגערע פארבינדונגען מיט די שוין עקסיסטירנדיקע אימיגראנטן-שוץ-ארגאניזאציעס אין ארגענטינע און בראזיליע.

דער „היאס—עמיגדירעקט" האט אין דעם פעריאד אויך אנגעהויבן די אקציע פון קרובים-פארבינדונג מיטן צווק ארייניצוטראגן א פלאנמעסיקייט אין דער הילף און ארגאניזירן, אז זי זאל גיין אויף פראדוקטיוע צוועקן.

ס'איז אויך געמאכט געווארן א פרוב צו באוואויגן די קרובים מעבר-לים באהילפיק צו זיין א געוויסע צאל עמיגראנטן זיך אייניצוארדענען אין פאלעסטינע. די דאזיקע אקציע האט אבער ביז געהאט קיין דערפאלג צוליב דעם דעמאלטיקן קריזיס אין פאלעסטינע. די צווייטע אקציע, וואס איז געמאכט געווארן מצד „היאס-עמיגדירעקט", לויט דעם פארשלאג פון דער געזעלשאפט „פראנס-פאלעסטין", איז געווען אריבערצופירן א געוויסע צאל חלוצים פון פוילן קיין פראנקרייך אויף לאנדווירטשאפטלעכע ארבעט.

פאר די ערשטע חדשים פון יאר 1927 האבן די קאמיטעטן פון „היאס—עמיגדירעקט" אין רומעניע, לעטלאנד, דאנציג און פוילן זיך באשעפטיקט מיטן רעשט היימלאזע און עמיגראנטן, וואס זיינען אינערגעבליבן אין די לענדער נאך דער ליקווידאציע פון דעם „עוואקואציע-קאמיטעט", און זיי געהאלפן צו עמיגרירן. די גענלע-מיטלען אויף רייזע-הוצאות האט גענעבן דער „דזשוינט".

אין אפריל 1927 איז פארגעקומען די עמיגראציע-פארייניקונג פון „היאס—יקא—עמיגדירעקט". דורך דעם האט זיך, פארשטייט זיך, גרינדלעך געענדערט דער פארנעם און כאראקטער פון דער ארבעט פון „היאס—עמיגדירעקט" אלס אזעלכן. די ווי־טיקסטע צוויי־גן פון דער פראקטישער ארבעט, ווי אויך די אפפאראטן אויף די ערטער, זיינען ארייַן אין דער פארייניקונג.

די הויפט-אויפגאבעס, וואס זיינען פארבליבן פאר דעם „היאס—עמיגדירעקט", זיינען געווען טאפלטע: פון איין זייט האט די עקזעקוטיווע פון „היאס—עמיגדירעקט" געדארפט אנערקענען און באהאנדלען די הויפט-ליניעס פון דער עמיגראציע-ארבעט בייַ דער נייַ-געשאפענער עמיגראציע-פארייניקונג, און פון דער צווייטער זייט — זיך אויך באשעפטיקן מיט יענע ארבעטס-געביטן, וואס זיינען פארבליבן ספעציעל אין זיין רשות.

עס איז קודם כל פארשטארקט געווארן די טעטיקייט אויפן געביט פון אינפארמאציע, און דער זשורנאל „די ייִדישע עמיגראציע", וואס איז ביז דער פארייניקונג דערשי־

בען ניט רעגלמעסיק און צופעליק, האט אגנאהיבן דערשיינען יעדן חודש אין גרויס פון 3 דרוק־בויגן מיט א שטענדיקער ביילאגע אין דייטש. פון סעפטעמבער 1927 ביז אקטאבער 1928 זיינען דערשינען 9 ביכלעך, וועלכע אנטהאלטן א ריי וויכטיקע ארטיקלען און מאטעריאלן וועגן יידישע עמינרעציע־פראבלעמען, ווי אויך וועגן דער לאגע פון די איין־ און אויסוואנדערונגס־לענדער.

פאר דער דאזיקער ציים זיינען ביים פארלאג „היאס—עמיגדירעקט" אויך דערשינען 3 אפ־האנדלונגען: 1) יעקב לעשצינסקי: „די יידישע וואנדערונג פאר די לעצטע 25 יאר", 2) ד"ר מ. קרייניז: „די איינוואנדערונג־מעגלעכקייטן קיין דרום־אמעריקא און די דארטיקע יידישע ישובים", 3) א. דיזשור: „די מאדערנע פעלקער־וואנדערונג. די איירא־פאישע עמיגראציע־באוועגונג און עמיגראציע־פאליטיק".

אויפן פאליטישן געביט האט זיך די ארבעט, ווי פריער, קאנצענטרירט דער עיקר אין זשענעווע, וואו דער „היאס—עמיגדירעקט" האט זיינעם א פארטרעטער (ה' צ. אבערסאן) בייַ די אינטערנאציאנאלע אינסטיטוציעס, וואס פארנעמען זיך מיט די פראבלעמען פון עמיגראציע און היימלאזע און גרופירן זיך ארום דעם „פעלקער־בונד". פאר די לעצטע יאהרן איז דעם פארטרעטער פון „היאס—עמיגדירעקט" אויסגעקומען ניט אזוי אינמאל צו אינטערווענירן פאר די ארגאנען פון „פעל־קער־בונד" וועגן פארעפערן די לאגע פון די אזויגערופענע „שטאטנלאזע", וואס האבן נאך דער מלחמה פארלאזן זייער בירגערשאפט און זיינען צעשפרייט אין פארשיידענע לענדער. די דאזיקע היימלאזע דראט אפט די סכנה אריסגעשיקט צו ווערן פון זייערע וואוינערטער. בנוגע אייניקע לענדער (טערקיי, רומעניע) איז אדאנק דער דאזיקער השתדלות געלונגען אפצושטעלן די גזירה פון אריסשיקן די אנגערופענע היימלאזע. אויסער דעם נעמט דער זשענעווער פארשטייער פון „היאס—עמיגדירעקט" אנטייל אין אלע אינטערנאציאנאלע קאנפערענצן פון די עמיגראציע־גזעלשאפטן ביים „פעלקער־בונד", וואו עס איז אים אויסגעקומען צו פארטיידיקן דעם גדאנק פון אייניפירן אן אינספעקציע אויף די שיפן, וואס פירן עמיגראנטן, פון באשיצן די פרויען און קינדער און באווא־רענען די לאגע פון די רעפעמיגראנטן, וואס ווערן ניט אריינגעלאזן אין לאנד, דורך דעם, וואס די שיפסגעזעלשאפטן זיינען מחויב זיי ברענגען צוריק אין דעם ארט, פון וואנעט זיי זיינען געקומען.

עס איז אויסגעארבעט געווארן א מעמאראנדום אין נאמען פון „היאס—עמיגדירעקט" און „יקא" צו דער אינטערנאציאנאלער עמיגראציע־קאנפערענץ אין האוואנע (קובא); אויך האט א דע־לעגאציע פון „היאס—עמיגדירעקט" געפירט פערזענלעכע פארהאנדלונגען וועגן דער לאגע פון די היימלאזע און עמיגראנטן מיט ה' אלבערט טאמא, דעם דירעקטאר פון אינטערנאציאנאלן ארבעטס־אמט ביים „פעלקער־בונד".

זומער 1928 האט די דרום־אמעריקאנישע לענדער באזוכט א ספעציעלע דעלעגאציע פון „היאס", „יקא" און „עמיגדירעקט", כדי צו ארגאניזירן די וויכטערדיקע עמיגראציע־ארבעט און פאר־בינדן זיך ענגער מיט די נייע ישובים. אלס פארטרעטער פון „עמיגדירעקט" האט אין דער דעלע־גאציע אנטייל גענומען — ה' ד"ר מ. קרייניז.

א זייער וויכטיקע ארבעט איז מצד דעם „היאס—עמיגדירעקט" דורכגעפירט געווארן אין משך פון לעצטן יאר אויך אין דרום־אפריקא און אין אוסטראליע. אין דרום־אפריקא האט ד"ר בראמסאן, וועלכער איז געפארן אין נאמען פון דעם געמיינזאמען קאמיטעט „ארט—אזט—עמיגדירעקט", זאראנינטערעסירט מיט די פראגן פון יידישער וואנדערונג ניט נאר דאר־טארטיקע יידישע עפנטלעכקייט, נאר אויך די ארטיקע מלוכה־מענער און פירער פון די ארבעטער־יוניאנס, און ביים „באארד פון דעפיוטיס" איז געגרינדעט געווארן א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע וועט זיך מיט דער ציט קאנסטרואירן אלס א יידישע אימיגראציע־גזעלשאפט. אויך אין אוסטראליע ווערן די פראבלעמען פון יידישער וואנדערונג שלין מער און מער פאפולער אדאנק דער טעטיקייט פון ה' יצקאבי, וועלכער האט אויך דארט דורכגעפירט אן אקציע לטובת דעם „ארט—אזט—עמיג־דירעקט" און דערבייַ געמען אויף די אויפגאבע צו באקאנען די יידישע עפנטלעכקייט מיט די יידישע עמיגראציע־נויטן און באווען זי צו א בריייטער אימיגראציע־טעטיקייט. נאך פאר דעם האט דיזעלביקע ארבעט אנגאהיבן דער פארטרויאונגס־מאן פון „היאס—עמיגדירעקט" ה' פאטקין.

די דאזיקע צוויי אויפטוען — אין דרום־אפריקא און אין אוסטראליע — האבן א גרויסן באטייט, וויל זיי ציען אריין אין קריייז פון דער עמיגראציע־ארבעט צוויי נייע לענדער, וועלכע

זיינען ביז איצט געשטאנען אן א זייט פון איר. גראד די דאזיקע צוויי לענדער קאנען אין דער אוקונפט שפילן א גרויסע ראלע פאר דער יידישער איינוואנדערונג.

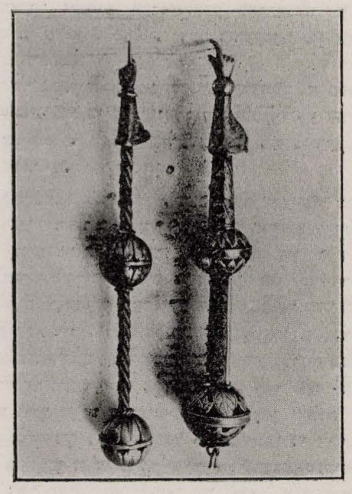
דער „היאס—עמיגדירעקט" האט אנטייל גענומען אין פאנד פאר עמיגראנטן-היל"ף, האט אסיגנירט א געוויסע סומע פאר די געליטענע יידן אין בולגאריע, ווי אויך פאר ארויפערפירן א גרופע נויטבאדערפטיקע חלוצים קיין פאלעסטינע.

לעצטנס האט זיך געשטעלט א פראבלעם פון שאפן אין אייניקע אויסוואנדערונגס-לענדער, באזונדערס אין פּוילן, עמיגראנטן-היימען, וואו די עמיגראנטן זאלן זיך קענען אויפהאלטן פאר זייער אפּפאָרן און ניט ארײַנפאלן אין די הענט פון שווינדלער אין אגענטן. אין לעמבערג ווערט געבויט אן עמיגראנטן-היים בשותפות מיט די פאליאקן און איקראינער, מיט א באזונדערער אפּטיילונג פאר יידן. דער פלאן פון א ספּעציעלן עמיגראנטן-היים ווערט אויסגעארבעט אויך אין וואַרשע.

דער „היאס—עמיגדירעקט" האט אסיגנירט דער קאמיסיע פון קרובים-היל"ף דורך מאשינעס און מכשירים בייַ דער צענטראלע פון „ארט" א געוויסע סומע, וועלכע זאל ספּעציעל גיין אויף אויסהעלפן קרובים-עמיגראנטן, וואס ווילן זיך באזעצן אין א ניי לאנד און נויטיקן זיך דערביי אין מכשירים.

אויך דעם ארגאניזאציאנעלן געביט איז כדאי אנצורופן די לעצטע קאנפערענץ פון „היאס—עמיגדירעקט", וואס איז פארגעקומען אין בערלין אין יאנואר 1928 און אויף וועלכער עס זיינען געווען פארטרעטן אלע קאמיטעטן. אויף דער קאנפערענץ איז אויסגעקליבן געווארן א נייע עקזעקוטיווע אין פאלגנדיקן באשטאנד: ד"ר י. ברוצקוס, ד"ר דושיימס בערנשטיין, ישראל בערנשטיין (בערלין), ד"ר גריבעשאק (ריגע), א. דיזשור (בערלין), ד"ר זילבערשטיין (לעמבערג), ד. טשארני, א. טשעריקאווער (בערלין), וו. לאצקי-בערטאלדי (לעטלאנד), ד"ר לוואוויטש, י. לוֹשצינסקי, ד"ר אסקאר קאן, ד"ר מ. קריינין (בערלין), ל. מאצקין (פאריז), ש. רודעל (בערלין), מ. שאליט (ווילנע).

א. טשעריקאָווער.

(בערסאָנס מיזיז מין ווארטע).

די יידישע צענטראַלע עמיגראַציע־געזעלשאַפט אין פוילן („יעאַס").

1. אלגעמיינע עמיגראַציע־טעטיקייט.

פֿאר די עטלעכע יאָר, וואָס די יידישע צענטראַלע עמיגראַציע־געזעלשאפט עקסיסטירט (געגרינדעט אין יאָר 1923 דורך דער פֿאַראייניקונג פון די אלע ביז דאַן טעטיקע אויך פֿאַרשיידענע עמיגראַציע־געביטן אין פוילן אַרגאַניזאַציעס), האָט זי באַווּיזן צו אַנטוויקלען א פילזייטיקע טעטיקייט און איינשליסן אין איר ווירקונגס־קרייז און ארבעטס־פֿראָגראַם די אלע פראגן, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דער יידישער אויסוואַנדערונג פון פוילן.

די אלגעמיינע עמיגראַציע־ארבעט פון דער געזעלשאפט באשטייט דער עיקר אין:

א) געבן אינפֿאָרמאַציעס און אַנווייזונגען, וואוהין און ווי אזוי מען קאָן עמיגרירן.

ב) געבן יורידישע הילף, עריידיקן די נויטיקע רייזע־פאַרמאַליטעטן, ווי אומזיסטע פעסער, וויזעס א. א. וו.

ג) אינטערוועניר אין נויטיקע פאלן בייַ די רעגירונגס־אנשטאלטן און קאָנסולאַטן.

ד) פאַרביליקערן די רייזע־קאָסטן פון די עמיגראַנטן.

ה) העלפן די עמיגראַנטן זיך פאַרבינדן מיט זייערע קרובים אין די פאַרשיידענע לענדער.

ו) שיקן די עמיגראַנטן פון יעטווידער עקספלאַאַטאַציע און קעמפן מיט כלערליי מאַכערס און שווינדלערס.

א געוויסן בילד וועגן דעם וואוקס פון דער עמיגראַציע־טעטיקייט פון דער געזעלשאפט קאָנען געבן פאלגנדע אלגעמיינע ציפֿערס דורכן „יעאס" זיינען באַדינט געוואָרן:

אין יאָר	1925	21.288 פערזאָן
„ „	1926	23.275 „
„ „	1927	30.876 „

אין די ערשטע 9 חדשים פון יאָר 1928 זיינען דורכן „יעאס" באַדינט געוואָרן, רעכענענדיק נאָר די ראשי־המשפחה, און ניט די איבעריקע משפחה־מיטגלידער, וועלכע וואַנדערן מיט זיי אויס— העכער 20.000 פערזאָן.

באַזונדער פון עמיגראַנטן זיינען פאַרראַגיסטרירט געוואָרן אין דער צענטראַל־ביורא און אין די אַפטיילונגען פון דער געזעלשאפט פאר די ערשטע 9 חדשים פון יאָר 1928 העכער 44.000.

בריוו זיינען אָנגעקומען אין „יעאס" פאר די ערשטע 9 חדשים פון העכער 500 שטיק און שטעלען אין פוילן, אויסער פון פאַרשיידענע הילפס- און שוץ־אַרגאַניזאַציעס פאר עמיגראַנטן אין די טראַנזיט- און איינוואַנדערונגס־לענדער.

סך־הכל זיינען אַריינגעפלאָסן פאר די דערמאָנטע 9 חדשים קנאפע 30.000 בריוו.

אַרויסגעשיקט זיינען געוואָרן צו עמיגראַנטן־יחידים, אַרגאַניזאַציעס, מלוכה־אמטן און קאָנסולאַטן בייַ 38.000 בריוו.

די אלע אויבנגעפראַכטע ציפֿער זיינען נוגע די צענטראַלע אין ווארשע צוזאמען מיט אירע 9 אַפטיילונגען אין אנדערע שטעט.

2. הלואות. די פאַראַמטקייט פון די עמיגראַנטן־מאַסן צווינגט דעם „יעאס" צו מאכן אלע אַנשטרענגונגען כדי אנטקעגנצוקומען די ניט־פאַרמעגלעכע עמיגראַנטן מיט די נויטיקע הלוואות.

די טעטיקייט פון „יעאס" אויף דעם געביט קען מען זען פון דער פאלגנדער טאַבעלע:

אין יאָר	1925	זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן הלוואות עמיגראַנטן	3.390 דאָלאַר
„ „	1926	„ „ „ „ „ „	8.325 „
„ „	1927	„ „ „ „ „ „	10.000 „
פאַר די ערשטע 9 חדשים פון יאָר	1928		32.000 „

3. נייע אַרבעטס־געביטן.

אויב די ערשטע יאָרן פון זיין עקסיסטענץ, ביז יאָר 1927, האָט „יעאס" געווידמעט דער פאַרפעסטיקונג און פאַרברייטערונג פון דער אזיגער־פּנער געווייגלעכער עמיגראַציע־אַרבעט, דאַרף די לעצטע יאָרן פון דער „יעאס"־טעטיקייט, 1927—1928, פאַרצייכנט ווערן אלס א תּקופה פון א ברייטער אַרבעט אויף נייע געביטן.

אין דער ערשטער רייע, לויטן סדר, קומט די אַרגאַניזירונג פון אין־אמבולאַטאָריע פאַר עמיגראַנטן, אין וועלכער ס'זיינען שוין פאַרצייכנט געווארן לערך 10.000 באזוכן פון עמיגראַנטן.

באזונדערס וויכטיק זיינען די ערשטע שריט פון „יעאס" אויפן געביט פון פראַדוקטיוויזירן די עמיגראַנטן און דורך א לאַנדווירטשאַפטלעכן און אינדוסטריעלן צוגרייטן זיי, אין פוילן געביט זיי די מעגלעכקייט צו באשעפטיקן זיך אין די איינוואַנדערונגס־לענדער מיט פּראַדוקטיווער אַרבעט און אזוי־ארום פאַרלייכטערן זיי די אייסוואַנדערונג און דאָס איינאַדענען זיך אין די נייע היימען.

4. לאַנדווירטשאַפטלעכע צוגרייטונג.

אין די יאָרן 1927—1928 האָבן באַקומען לאַנדווירטשאַפטלעכע צוגרייטונג דורך הילף פון „יעאס" 253 פּערזאָנען. פון זיי איז א גרופּע שוין איינגעאַרדנט געווארן, מיט דער הילף פון „היאס—יק"א—עמיגדירעקט", אלס לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער אין פראַנקרייך. די ידיעות, וואָס באַקומען זיך פון זיי, זיינען זייער גינסטיק. א געוויסע צאָל פּערט אַרויס אין די נאָענטסטע וואָכן אין די יק"א־קאָלאָניעס אין אַרגענטינע און בראַזיליע. א גרעסערע גרופּע פון זיי, חלוצים, וועט אַרויספאָרן אין די נאָענטסטע חדשים, אויפן גרונט פון סערטיפיקאַטן, קיין פאַלעסטינע.

דערצו דאַרף מען נאָך צוריכטענען יחידים, וואָס האָבן אויסגעוואַנדערט קיין קאַנאַדע א. א. לויט אַרויספאַדערונגען פון זייערע דאַרטיקע קרובים־לאַנדווירטן.

5. פאַך־קורסן.

אינדוסטריעלע פאַך־קורסן האָבן עקסיסטירט אין די יאָרן 1927—1928: אין וואַרשע פאַר עלעקטראַטעכניק אין אין לוואָוו—פאַר בוי־סטאַלערייַ.

ס'זיינען געווען אָנגעמאַרקט נאָך אַנדערע פאַך־קורסן פאַר עמיגראַנטן אין אַנדערע שטעט, נאָר צוליב פאַרשיידענע מניעות, קאָנצעסיע א. א. האָט זיך די זאַך פאַרצויגן.

ווי ס'האָבן באַווייזן די אַרויסלאַז־עקזאַמענס פון די צוהערער פון די פאַך־קורסן פאַר עמיגראַנטן, וואָס זיינען פאַרגעקומען מיט דער באַטייליקונג פון פאַרשטייער פון אַרבעטס־מיניס־טעריום, פאַכמענער און געזעלשאַפטלעכע טוער, — האָבן די עמיגראַנטן־אַביטוריענטן דערגרייכט, הן אין די טעאָרעטישע, הן אין די פּראַקטישע למודים, זייער גינסטיקע רעזולטאַטן.

„יעאס" מאַכט פאַרבעריייטונגען צו עפענען נייע פאַך־קורסן פאַר עמיגראַנטן.

6. שפּראַך־קורסן.

פּדי פאַרצובאַרייטן די עמיגראַנטן צום לעבן אין די אייניואַנדערונגס־לענדער, האָט די עמיגראַציע־געזעלשאַפט געעפנט א נעץ פון ספעציעלע אוונט־שפּראַך־קורסן פאַר עמיגראַנטן, ענגלישע און שפּאַנישע, אין וואַרשע, ווילנע, ראָוונע, בריסק, גראָדנע, פינסק, ביאַליסטאָק. לעצטנס ווערן געמאַכט פאַרבעריייטונגען אויך אין לוואָוו, — אין אלגעמיינעם עס'עכע צענדליק קורסן, וועלכע זיינען באַזוכט געווארן דורך קנאַפּע 800 עמיגראַנטן.

7. די אייגאַרדענונג פון לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער אין פראַנקרייך.

ס'איז כדאי צו פאַרצייכענען אַן אינטערעסאַנטן פּרוב, וועלכער איז אין דעם לעצטן יאָר געמאַכט געווארן דורך „יעאס", מיט דער אקטיווער מיט־היל פון „היאס—יק"א—עמיגדירעקט", אייגצוארדענען לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער אין פאַכטערס אין פראַנקרייך.

די דאָזיקע אַרבעט איז געווען פאַרבונדן מיט גרויסע טעכנישע שוועריקייטן אין דאַך האָט זיך איינגעגעבן איבערצושיקן אין אייגצוארדענען אין פראַנקרייך בייַ לאַנדווירטשאַפטלעכער אַרבעט לערך 40 עמיגראַנטן פון פוילן.

די עמיגראַציע־געזעלשאַפט שטייט מיט זיי אין פאַרבינדונג און פון די בריוון, וואָס באַקו־מען זיך פון זיי, איז צו זען, אז זיי זיינען אין אלגעמיין זייער צופרידן.

עטלעכע פון זיי האָבן שוין איבערגעשיקט דורך דער עמיגראַציע־געזעלשאַפט געוויסע סומען געלט פאַר זייערע קרובים.

דעם פּרוב איינצוארדענען דיסיש לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער אין פראַנקרייך, איז, אין אלגעמיין, דורכאויס געלונגען.

8. פֿאָפּולאַריזירונגס־אַרבעט. א באַזונדערע אויפמערקזאמקייט האָט „יעאָס" געשענקט אין דער לעצטער צייט, מיט דער אָקטיווער מאַטעריעלער און מאַראַלישער שטיצע מצד דעם „היאס—עמיגדירעקט", דער פֿאָפּולאַריזירונגס־אָקציע.

די אויפגאַבן פון דער דאָזיקער אָקציע זיינען: די פֿאָפּולאַריזירונג פון די ייִדישע עמיגראַציע־פֿראַבלעמען, פון דער געזעלשאַפטלעכער עמיגראַציע־ארבעט און פון „יעאָס", צווישן די עמיגראַנטן־מאַסן און די פֿאַרשייַדענע געזעלשאַפטלעכע קרייַזן; די פֿאַרפעסטיקונג און פֿאַרבריי־טערונג פון דער געזעלשאַפטלעכער־ און מאַטעריעלער באַזע פון „יעאָס".

צוליב דעם צוועק איז פֿאַרפּנטלעכט געוואָרן אין דער ייִדישער פֿרעסע א ריי אַרטיקלען זוען די ייִדישער עמיגראַציע־פֿראַגן, אַרויסגעלאָזט געוואָרן אין א גרויסער צאָל עקזעמפּלאָרן א ספּעציעלער אויפרוף צו דער ייִדישער געזעלשאַפט, אַן איבערבליק איבער דער טעטיקייט פון „יעאָס", א ספּעציעלער פּלאַקאַט א.א.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פֿאָפּולאַריזירונגס־אָקציע זיינען דורך די פֿאַרשטייַער פון „יעאָס" באַזוכט געוואָרן העכער 20 פּונקטן.

ס'זיינען אָפּגעהאַלטן געוואָרן א ריי גרעסערע און קלענערע פֿאַרזאַמלונגען אין וואַרשע און אין די דערמאָנטע שטעט. ס'זיינען געהאַלטן געוואָרן פֿאַרלעזונגען וועגן דער ייִדישער עמיגראַציע און דער געזעלשאַפטלעכער ארבעט אויף דעם געביט.

אין א ריי שטעט האָבן זיך געשאַפן אַרגאַניזיר־קאָמיטעטן פון אַרטיקע געזעלשאַפטלעכע סוער מיט דער אויפגאַבע צו שאַפן אָפּטיילונגען פון אונזער געזעלשאַפט.

זייער וואַרעם האָבן זיך באַצויגן צו דער געזעלשאַפטלעכער עמיגראַציע־ארבעט א ריי קהלות אין די באַזוכטע, דורך די „יעאָס"־פֿאַרשטייער, שטעט. די דערמאָנטע קהלות האָבן אויסגעדריקט זייער גרייטקייט מיטצוהעלפן אין דער עמיגראַציע־ארבעט אין זייערע שטעט.

גלייכצייטיק איז געפֿירט געוואָרן א ווערבירונגס־אַקציע, דער עיקר אין וואַרשע, וועלכע ווערט פֿאַרגעזעצט מיט ערפֿאָלג.

9. נייַע אויפגאָבן. אויסער דעם איז די עקזעקוטיוע פון „יעאָס" לעצטנס באַשעפטיקט מיט פֿאָלגנדע נייַע צוויי אויפגאָבן:

א) איינאַרדענען אין וואַרשע א האַטעל פֿאַר די פֿראָווינציעלע עמיגראַנטן, וואו זיי זאָלן זיך געפינען אין גינסטיקן, סאַניטער־היגיענישן תנאים אונטער דער שוץ פון „יעאָס".

ב) אַרויסגעבן, מיט דער מיטהילף פון „היאס־עמיגדירעקט", א צווויי־וועכנטליכע געזעלשאַפטלעך־פֿאָפּולערע עמיגראַציע־צייטונג, וועלכע זאָל אריינדרינגען אין די פֿראָווינצן פונקטן, וואו ייִדיש עמיגרענטן געפינען זיך און זאָל מיטהעלפן שאַפן אַן ענגערן קאָנטאַקט מיט דער ייִדישער אַרגאַניזירטער געזעלשאַפט.

10. אָרגאַניזאַציע. „יעאָס" האָט א ראש און אַן עקזעקוטיווע. דער ראש ווערט אויסגעקליבן אויף דער אַלגעמיינער קאָנפֿערענץ פון דער געזעלשאַפט, פון די פֿאַרשטייער פון די פֿאַרשיידענע געגנטן אין פּוילן, וואו ס'זיינען טעטיק אָפּטיילונגען פון „יעאָס". פֿאַרזיצער — משה שאַליט.

די עקזעקוטיווע ווערט אויסגעקליבן דורכן ראש און האָט איר זיצאָרט אין וואַרשע און באַשטייט פון: א. פֿאָדליפֿשעווסקי (פֿאַרזיצער), ד. בראָמבּערגער, א. דאָבקין, י. חפץ, ר. שאָפּער, ח. שיחור, פּרוי ראָטמאַן ר. שטיין.

די הויפּט־פֿאַרוואַלטערס זיינען ל. אַלטער און י. גרינפּעלד.

די געזעלשאַפט האָט חוץ דער צענטראַלע אין וואַרשע 9 אָפּטיילונגען אין דער פֿראָווינץ: ווילנע, לוואָוו, ראָוונע, בריסק, ביאַליסטאָק, פּינסק, גראָדנע, לאָדז און ווייַכראָוו (בייַ דאָנציק) און איז זיך משתדל וועגן עפֿענען א ריי נייַע אָפּטיילונגען.

„יעאָס" איז פֿאַראייניקט מיט „היאס—יק"א—עמיגדירעקט".

דער בודזשעט פון דער געזעלשאַפט, פון דער צענטראַלע און די אָפּטיילונגען, אריינרעכנט אויף לאָנדווירטשאַפטלעכע, אינדוסטריעלע און שפּראַכלעכע צוגרייטונג פון עמיגראַנטן, באַטרעפט לערך 2.100 דאָלאַר א חודש.

דער גרעסטער טייל פון דעם בודשעט ווערט געדעקט דורך דעם „היאס—יק"א—עמיגדי־
רעקט". פון דער רעגירונג באקומט די געזעלשאפט 3.000 זלאטע א חודש סובוועניץ. דאס איבע־
ריקע ווערט געדעקט פון ארטיקע הכנסות. דער פראצענט פון די ארטיקע הכנסות פארגרעסערט זיך־
אין דעם דאזיקן בודשעט גייען ניט אריין די באדייטנדע אסיגנירונגען פון דעם „היקעם"
אויף הלואות פאר עמיגראנטן.

ווילנער, ראוונער און גראדנער אפטייל'נגען האבן באקומען סובוועניץ פון די ארטיקע
שטאטישע זעלבסטפארוואלטונגס־ארגאנען.

י. גרינפעלד.

(צערסאגס מוזיי אין ווינטשע).

יידישע שול־אָרגאניזאַציע אין פוילן.

די יש"א פירט אָן מיטן גאַנצן יידיש־וועלטלעכן שולוועזן אין פוילן, די אונטערריכטס־שפּראַך פון אַלע שולן און אַנשטאַלטן פון דער יש"א איז — יידיש. צו דער שול־אָרגאַניזאַציע געהערן 113 פאַלקסשולן, 6 גימנאַזיעס, 46 קינדערהיימען, 52 אוונטשולן, 1 לערער־סעמינאַר — צוזאַמען 218 אַנשטאַלטן, אין וועלכע ס'לערנען זיך 25.195 קינדער.

פאַר די לעצטע 4 יאָר, ניט קוקנדיק אויף די זייער שווערע מאַטעריעלע לאָגע, איז דער יידישער שולוועזן בסדר געוואַקסן. ס'איז געווען צו פאַרגלייכן דעם וואוקס פון דער צאָל פאַלקסשולן אין משך פון די לעצטע שול־יאָרן: אין יאָר 1925/26 — 75; 1926/27 — 95; 1927/28 — 100; 1928/29 — 113; דיזעלבע טענדענץ איז צו באַמערקן לגבי די קינדערהיימען און אוונטשולן.

מיט די אַנשטאַלטן אין די באַזונדערע שטעט פירן אָן די אָרטיקע אָפּטיילונגען פון דער יש"א. אָזעלכע אָפּטיילונגען פון דער יש"א זיינען פאַראַן 157.

דער יידישער שולוועזן האַלט זיך אויס בעיקר פון שכר־לימוד, א געוויסע הילף האָט די יש"א אין לעצטן יאָר (נאָך די נייע וואַלן) באַקומען פון די שטאָט־ראַטן, אָבער די ביידע קוועלן דעקן קוים 40 פּראָצ. פון בודזשעט. די יש"א אָרגאַניזירט דעריבער אָפּט גרעסערע הילפס־אקציעס. אין פאַרגאַנגענעם יאָר האָט די יש"א איינגאַנגען א גרויסע פּאַנטל־לאָטעריע און ס'זיינען פאַר־קויפט געוואָרן ביז 70 טויזנט לאָזן, אָן ערך 16 טויזנט געווינען זיינען פאַראַנטיילט געוואָרן.

אין פאַריקן יאָר האָט דאָס בילדונגס־מיניסטעריום צום ערשטן מאָל געגעבן (פון זיינע פאָנדן פאַר פריוואַטשולן) א סומע פון 14 טויזנט גילדן פאַר דעם יידיש־וועלטלעכן שולוועזן. פאַרשטייט זיך, אז אויף איבער 500 קלאָסן פון די פאַלקסשולן איז די דאָזיקע סומע ממש א נישטיקע.

די יידישע שולן באַקומען אויך סיסטעמאַטישע שטיצע פון אַמעריקאַנער פּיפּל־רעליף. די סובסידיעס וועלן אָבער לעצטנס וואָס אַמאָל קלענער.

די יש"א האָט זיך באַטייליקט אין אינטער־נאַציאָנאַלן פּעדאַגאָגישן צוזאַמענפאָר אין לאָקאַרנאָ מיט א גרויסער אויסשטעלונג פון קינדער־ארבעטן, וואָס האָבן ארויסגערופן גרויס באַגייסטערונג בייַ אַלע אַנטיילנעמער. די פראָפעסאָרן פּעטערסאָרן, מעסער, כמאַלא, טאַמפּסאָן א. א. האָבן וועגן דעם געשריבן אין געדענק־בוך פון דער אויסשטעלונג.

די יש"א אָרגאַניזירט קוואַליפיקאַציע־קורסן פאַר לערער. אין משך פון לעצטן יאָר זיינען פאָרגעקומען אזעלכע 3 קורסן מיט דער באַטייליקונג פון 150 לערער.

די אַלגעמיינע צאָל לערער, וואָס זיינען באַשעפטיקט אין יש"א, באַטרעפט 1.000.

די יש"א גיט אָרויס א 3־חדשימדיקן טעאָרעטיש־פעדאַגאָגישן זשורנאַל „די נייע שול".

בייַ דער יש"א פונקציאָנירט א פאַרמיטלונגס־ביורא, וואָס רעגולירט די ענינים פון לערער־באַזעצונג אין אַלע יידיש־וועלטלעכע אַנשטאַלטן.

די יש"א האָט אין משך פון לעצטן יאָר ג'עפירט אָן ענערגישן פאַליטישן קאַמף פאַר גענעם רעכט די גימנאַזיעס, לייַדער נאָך אָן דערפאָלג.

דער העכסטער אָרגאַן פון דער שול־אָרגאַניזאַציע איז—דער שולצוזאַמענפאָר, אָדער, ווי אויס א הויפּט־פאָרוואַלטונג פון 21 פערזאָן, וואָס טיילט אויס פון זיך אָן עקזעקוטיווע פון 12 פערזאָן. מיט דער גאַנצער ארבעט פירט אָן אויספיר־ביורא פון 4 פערזאָן.

דער לעצטער שול־צוזאַמענפאָר האָט אויסגעווייזט פאַלגנדיקן פּלענום פון דער הויפּט־פאָר־וואַלטונג: ב. מיכאַלעוויטש — פאָרזיצער (געשט. דעם 30־טן אָקטאָבער), זרבבל — וויצע־פאָרזיצער, י. ווילנער — סעקרעטאַר, יוסף לעשטשינסקי, ח. ש. קאַזדאַן, ש. מענדעלסאָן, נ. בוקסבוים, י. לעוי (ווארשע), מ. מענאַכאָווסקי (בריסק), ד"ר מ. זילבערפאַרב, ש. זוסמאַן (ווארשע), כהן־ווירגילי (ווילנע), ד"ר צ. שאַבאַד (ווילנע), א. ראָזענטאַל (ווילנע), י. ליכטענשטיין (לאָדז), אייזעלמאַן (לאָדז), י. ראָזען, ל. האָדעס (ווארשע), ש. גאָלדמאַן (ביאַליסטאָק), ד"ר י. קרוק (ווארשע).

אין עקזעקוטיווע גייען אַריין די ח"ח זרובבל, י. לעוי, י. ווילנער, י. לעשטשינסקי, ח. ש. קאַזדאַן, ש. מענדעלסאָן, ד"ר מ. זילבערפאַרב, ל. האָדעס, ש. זוסמאַן, ש. זאַגאַן, נ. בוקסבוים.

די אויספיר־ביורא באַשטייט פון די ח"ח: ח. ש. קאַזדאַן, י. ווילנער, ש. מענדעלסאָן און נ. בוקסבוים.

„תרבות".

די „תרבות"-ארגאניזאציע פאר די העברעאישע שפראך, קולטור און ערציאונג, איז גע־גרינדעט געוואָרן אין מערץ 1922. זי שטייט אין שטענדיקן קאָנטאקט מיט די ענלעכע „תרבות"־ארגאניזאציעס אין אַנדערע לענדער, ווי רומעניע, לעטלאַנד, ליטע, עסטלאַנד, בולגאריע, טשעכא־סלאָוואקיע, מיט דער „הכתדרות עברית" אין אמעריקע, מיט די ערציאונגס־אנשטאלטן און קולטור־אינסטיטוציעס אין ארץ־ישראל. אין יולי 1928 איז אין דאנציג פאָרגעקומען א קאָנפערענץ פון אלע לאנד־ארגאניזאציעס פון „תרבות" אין די אויבן־אויסגערעכענטע זעקס לענדער פון מזרח־איראפע און ס׳איז געשאפן געוואָרן א פארבאנד פון די לאנד־ארגאניזאציעס „תרבות" אין פוילן, ליטע, לעטלאַנד, עסטלאַנד, בולגאריע, רומעניע, טשעכא־סלאָוואקיע און דאנציג.

די „תרבות"־ארגאניזאציע אין פוילן האט זיך אין משך פון איר 6־יעריקער עקסיסטענץ שטארק אנטוויקלט. בײַ היינטיקן טאג ציילט די ארגאניזאציע 400 אפטיילונגען, — 148 פאלקס־שולן, 91 קינדער־גערטנער און 16 גימנאזיעס. אין אלע „תרבות"־שולן לערנען זיך בערך 30.000 קינדער (1123 לערער). כמעט בײַ יעדער אפטיילונג עקסיסטירט א ביבליאטעק, בײַ א גרויסן טייל פון זיי געפינען זיך העברעאישע אָוונט־קורסן, וועלכע ווערן באזוכט דורך 40.000 דערוואקסענע.

אויסער דעם האלט אויס די ארגאניזאציע 2 סעמינארן: איין לערער־סעמינאר אין ווילנע (אזשעשקא גאס 7) מיט 268 שילער און איין פרעפאליסטין־סעמינאר אין ווארשע (נאָוואליפקי 39) מיט 81 שילערינס. אין בייד סעמינארן זיינען אין יאָר 1928 דורכגעפירט געוואָרן אפיציעלע רע־גירונגס־עקזאמענס אין דער העברעאישער שפראך.

די צענטראל־ביורא ארגאניזירט יעדן יאָר זומער־קורסן פאר לערער, וועלכע גיבן דעם לערער יורידישע רעכט צו ארבעטן אין העברעאישע פאלקס־שולן. די קורסן ווערן באזוכט יערלעך פון 200 — 300 לערער.

אויסער דעם עקסיסטירט א העברעאישע לערער־סעמינאר אין גראדנע מיט 150 שילער (די ערשטע דריי קורסן), א פרעפאליסטין־סעמינאר אין לעמבערג און פראגאגיסע קורסן אין קראקע.

פון צייט צו צייט גיט אריס דער צ. ב. א ביולעטען.

בײַ דער צענטראלע עקסיסטירט א סעקציע פאר די העברעאישע גימנאזיעס, אונטער דער אנפירונג פון ד״ר א. ראזענבוים. די סעקציע ארדנט איין פון צייט צו צייט ספעציעלע לאנד־צוזא־מענפאָרן פון די העברעאישע גימנאזיעס. אין לעצטן יאָר האָבן די גימנאזיעס אין ווילנע און ראָווגע באקומען רעכט פון רעגירונגס־גימנאזיעס פאר די נידערקע דריי קלאסן.

בײַ דער צענטראלע עקסיסטירט אויך א פעדאגאגישע קאָמיסיע, וועלכע באשעפטיקט זיך מיט דער אויסארבעטונג פון א געוויסן פראגראם פון אלע העברעאישע פאלקס־שולן אין לאנד. די גימנאזיע־סעקציע פארנעמט זיך גלייכצייטיק מיט דער פראגראם פון די למודים אין די העברע־אישע גימנאזיעס.

בראש פון דער ארגאניזאציע שטייט א צענטראל־קאָמיטעט פון פאלגנדע פערזאנען: ד״ר מ. קלומעל (פארזיצער), דעפ. י. גרינבוים און מ. גארדאן (וויצע־פארזיצער). ד״ר יעקב כהן, יוסף העפטמאן, ל. קירשענבערג, א. לעווינסאן, ד״ר י. אראנסאן, ר. מילנער, אינזש. פ. האמבורג און מ. טאצא.

„שול־קולט".

דער נייער "ידישער שול־ און קולטור־פארבאנד „שול־קולט" אין פוילן איז לעגאליזירט געוואָרן אין וואַרשע דעם 9 יוני 1928.

גלייך נאָך דעם איז פאָרגעקומען די אלגעמיינע ארגאניזיר־פארזאמלונג, אויף וועלכער ס'איז פעסטגעשטעלט געוואָרן די צילן און אויפגאבן פון פארבאנד אויף פארשיידענע געביטן פון "ידישן קולטורלעבן לעבן און ס'איז אויסגעווייזלט געוואָרן א צענטראל־פארוואלטונג אין פאָלגנדיקן באשטאנד: ד"ר גרשון לעווין (פאָרזיצער), ד"ר גאָלדינבערג (סעקרעטאר), ה. ה. אונטערמאן, ש. ביבער, ביראָוסקי, רעד. א. גאָלדבערג, א. גיטלין, ה. גראָסמאן, דעמבסקי, ש. וואגמאן, ש. וואָל־קאָוויטש, ד"ר ל. וואולמאן, ב. יוסטמאן, ב. כיליאָוויטש, ז. מלמד, ז. סעגאלאָוויטש, נחמיה פינ־קעלשטיין, מ. י. פריי־ד, א. צייטלין, פר. רחל שטיין און ש. דינער.

די צענטראל־פארוואלטונג האָט אויסגעווייזלט פון זיך פאָלגנדיקע עקזעקוטיוועז: מ. י. פריי־ד (פאָרזיצער), ש. ביבער און ז. מלמד (וויצע־פאָרזיצער), נ. פינקעלשטיין (קאָסירער), ב. כיליגא־ווימש (סעקרעטאר), ז. סעגאלאָוויטש און דעמבסקי אלס מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע.

די עקזעקוטיווע איז צוגעטראָטן צו פארווירקלעכן אין לעבן די אויפגאבן פון פארבאנד. זי האָט צוגעצויגן צו דער ארבעט א ריי טויער אויפן געביט פון "ידישע קולטור און האָט ארויס־גאלאָזן אן אויפרוף צו דער "ידישער באפעלקערונג אין פוילן וועגן די צילן און צוועקן פון „שול־קולט". אין דעם אויפרוף דערקלערט דער "ידישער שול־ און קולטור־פארבאנד „שול־קולט" זין שטארקן ווילן צו ווערקן די "ידישע באפעלקערונג צום קאמף קעגן דער סכנה פון אסימילאציע, זועלכע באדראָט אזוי שטארק דעם "ידישן קולטור־לעבן, און ארגאניזירן די בריי־טסטע שיכטן פון "ידישן פאָלק ארום זיין אייגענעם קולטור. די שפּראָך פון „שול־קולט" איז — "ידיש. אין די שול־פראָגראַמען ווערט אָבער אָפּגעגעבן א געהעריקער אָרט העברעאיש און דער מלוכה־שפּראָך. דער אינהאלט—איז א וועלטלעכער און נאציאָנאל־"ידישער.

פאר דער קורצער צייט פון זיין עקסיסטענץ האָט דער פארבאנד באַווייזן אויסצוווין א 8־קל. "ידישע שול אין ווילנע, ארגאניזירן און באנייען די גרעסטע "ידישע ביבליאָטעק „הזמיר" אין וואַרשע, א מוסטער־קינדער־הויז אין וואַרשע, איבער 23 אָפּטיילונגען אין דער פוילישער פראָווינץ, וועלכע ארגאניזירן קולטור־אנשטאלטן. אויפן געביט פון פראָפּאָגאנדע פאר דער "ידישער קולטור איז געשאפן געוואָרן א ספּעציעלע קאָמיסיע, וועלכע האָט זיך געשטעלט אין פארבינדונג מיט א ריי ארגאניזאציעס און דורכגעפירט באשלוסן וועגן זייער אנשלוס צו „שול־קולט". אזוי ארום האָט דער צענטראַלער "ידישער האנטווערקער־פארבאנד אויפגעפאָדערט זיינע איבער 500 אָפּטיילונגען אין פוילן צו ארגאניזירן די קולטור־ארבעט אין זייער שטאָט און מיטהעלפן אויסבויען די קולטור־באַווענגונג אויף דער "ידישער גאס אין הסכם מיט די אויסגעארבעטע פּלענער פון „שול־קולט".

ס'פירן זיך אונטערהאנדלונגען מיט די צענטראלעס פון קליינהענדלער־ און סוחרים־פארבאנד וועגן מיטארבעט מיט דעם נייעם "ידישן שול־ און קולטור־פארבאנד.

באַוונדער ווארם איז אויפגענומען געוואָרן די אנטשי"אונג פון דעם פארבאנד אין דער "ידישער פראָווינץ.

די ביורא שטייט אין פארבינדונג מיט איבער 190 שטעט, וועלכע ארגאניזירן אָפּט־"לונגען. דער בודזשעט פון פארבאנד ערלויבט אָבער, צום באדויערן, ניט צו פארטוייגן די ארבעט אין איר גאנצן פארנעם. די בי"ז איצטיקע הוצאות פון פארבאנד זיינען געדעקט געוואָרן אין דעם גרעסטן טייל פון די מיטגלידער פון דער צענטראל־פארוואלטונג. גלייכצייטיק ווערט געפירט א זאמל־אקציע צו דעקן די וו"טערדיקע הוצאות און איינצושטעלן דעם באטרעפנדן בודזשעט.

דער וועלט-פאַרבאַנד „החלוץ".

אין יאָר 1928 האָט דער וועלט-פאַרבאַנד „החלוץ" געציילט 18.520 חברים. פון זיי: אין פוילן — „החלוץ" 4.200, „החלוץ-הצעיר" 3.250, גאַליציע — 1.379; רוסלאַנד — 7.000; ליטע — 560; דייטשלאַנד — 510; רומעניע — 496; טשעכיע — 405; עסטרייך — 350; לעטלאַנד — 115; האָלאַנד — 35; בולגאַריע — 20. בסך הכל — 18.520 חברים.

די אָפּטיילונגען פון „החלוץ" געפינען זיך אין 675 פונקטן און צעטיילן זיך אויף: 1) אייגענע פּראָדוקטיוויזאַציע-אנשטאַלטן (19 לאַנדווירטשאפטלעכע פערמעס, 16 ווערשטאַטן פאר שטאַטישע פאַכן); 2) 103 קאָלעקטיווע ארבעטס-ארטעלן אין לאַנדווירטשאפט, בוי-ארבעטן, שטיינהאקערייַ, וואַלד-ארבעטן און פארשיידענע שוועריצע ארבעטן; 3) שטאַטישע אָפּטיילונגען, וועלכע אָרדענען אין זייערע חברים אויף ארבעט אין פארשיידענע פאך-שולן און ביי פריוואַטע האַנטווערקער.

אין די אייגענע פּראָדוקטיוויזאַציע-אינסטיטוציעס און אין די קאָלעקטיווע ארבעטס-ארטעלן געפינען זיך 4.140 חלוצים. קרוב צו 3.000 חלוצים האָבן שוין באַקומען זייער הכשרה (פון 2 ביז 4 יאָר) און ווארטן אויף דער עליה. די גרעסטע צאָל פון די אינדיריקע ארבעטן פריוואַט.

די „החלוץ"-אַרגאַניזאַציע אין פוילן ציילט 7.450 חברים, פון זיי 3.250 אין „החלוץ-הצעיר" (א יוגנט-אַרגאַניזאַציע ביים „החלוץ", אין וועלכער ס'גייען אריין חברים פון 15 ביז 18 יאָר), די צאָל אַרגאַניזאַציעס: 185 פון „החלוץ" און 115 פון „החלוץ-הצעיר". 4 אייגענע לאַנדווירטשאפטלעכע פערמעס (גראַכאָוו ביי ווארשע; שחריה ביי סעמיאַטיטש; תל אברהם ביי לינקאָווע און א פּאָרם פאר חלוצות ביי לוצק), 24 ארטעלן פאר לאַנדווירטשאפט און פארשיידענע ארבעטן, 5 שטאַטישע ווערשטאַטן.

פון די אנשטאַלטן פון פוילישן „החלוץ" זיינען די וויכטיקסטע: דער שטיינהאקערייַ-קבוץ אין קלעסאווא: 70 חברים, אן אייגן הויז, א פלאַץ פון 2 מאָרג פאר א גרינס-גאָרטן און א קליינע מילך-ווירשאפט. דער צווייג פון דער חלוצישער הכשרה-ארבעט האָט א ספעציעלע בּאַדייטונג אין צוזאַמענהאַנג מיטן אָנהויבן פון די ארבעטן ביים חיפה'ער פּאָרט, וועלכע פאַדערן א גרעסערע צאָל שטיינהעקער.

די סטאַלעריי- און שלאָסערי-ווערשטאַטן: „ארזיה" אין אָשמענע, „יד-חרוצים" אין אויגוסטאָוו, „אלוניה" אין סובאלק א. א. דער קבוץ אויפן נאָמען פון „חללי-תל-חי" אין דער גלאָז-הוטע אין רודא-אפאלין.

די אלגעמיינע צאָל חברים, וואָס ארבעטן אין די אינסטיטוציעס אויף ארבעט-ארטעלן אין פוילישן „החלוץ", איז 879 (לויט סטאַטיסטיק פון סוף 1927). 820 חברים פון פוילישן „החלוץ" האָבן געענדיקט זייער הכשרה פון 3—4 יאָר און ווארטן אויף דער מעגלעכקייט פון עליה.

קרוב צו 2.000 חברים פון פוילישן „החלוץ", וועלכע ארבעטן פריוואַט, ווארטן אויף א מעגלעכקייט צו באַקומען זייער הכשרה אין די קאָלעקטיווע פּראָדוקטיוויזאַציע-אונטערנעמונגען פון „החלוץ".

דער בודזשעט פון הכשרה-ארבעט פון פוילישן „החלוץ" (פון 1-טן מאי ביזן 1-טן אָקטאָבער 1928) איז געווען פאלגנדער:

הכנסה: 1) הנהלה הציונית — 15.000 זל.; 2) „דזשוינט" — 20.000 זל.; 3) „היקעם" — 3.400 זל.; 4) ווערשעווער קהלה — 5.000 זל.; 5) הלואת פון „ארט" און אנד. אינסטיטוציעס — 7.000 זל.; 6) מזומן אויסער מאטעריאלן פון קאָמיטעט פאר גראַכאָוו — 30.000 זל. בסך-הכל 80.400 זל. 7) די „קרן-החלוץ"-אקציע 105.000 זל. צוזאַמען 185.400 זל.

הוצאה: 1) לאַנדווירטשאפטלעכע פּאָרם אין גראַכאָוו (אויסער די בוי-מאַטעריאלן פּאַרן אויפבוי פון הויז) — 72.000 זל.; 2) לאַנדווירטשאפטלעכע פּאָרם „שחריה" — 8.800 זל.; 3) לאַנד-ווירטשאפטלעכע פּאָרם „תל-אברהם" — 13.600 זל.; 4) חלוצות-פּאָרם ביי לוצק — 7.500 זל.; 5) שטיינהאקערייַ-קבוץ אין קלעסאווא — 10.500 זל.; 6) ווארשטאַטן — 10.000 זל.; 7) שטיצע פאר פריוואַטע פאַך-אויסבילדונג — 4.000 זל.; 8) גרינס-גאָרטנס פון „החלוץ-הצעיר" — 4.500 זל.; 9) אייגאָרדענונג פון 1.000 חברים ביי לאַנדווירטשאפטלעכע ארבעט — 30.000 זל.; 10) חובות פון

דער ווינטער־הכשרה — 12.500 זל. 11) אדמיניסטראַטיוע הוצאות און נסיעות — 12.000 זל. צוזאמען 185.400 זל.

די שוין עקסיסטירנדע אינסטיטוציעס פון „החלוץ" האָבן א טענדענץ אליין זיך אויסצו־האלטן. אין דער דאָזיקער הינזיכט האָבן לעצטנס געמאַכט א גרויסן פאָרשריט בפרט די לאַנדווירט־שאפטלעכע פערמעס. מ'דארף געדענקען, אז די גראַכאָוו־פערמע איז געגרינדעט געוואָרן דורך 10 יונגעלייט, וואָס זיינען געקומען צופוס פון בריסק און האָבן אין דער גמינע באקומען 10 לאָפּא־טעס. אויף אן ענלעכן אופן איז געגרינדעט געוואָרן די פערמע „שחריה".

איצט שטייען די דאָזיקע פערמעס אזוי, אז אויב מ'וועט אין זיי אינווועסטירן די נויטיקע קאַפּיטאַלן, וועלן זיי זיך קאָנען גאַנץ אליין אויסהאלטן, און הונדערט יידישע יונגעלייט וועלן יעדן יאָר קאָנען באקומען לאַנדווירטשאפטלעכע אויסבילדונג, פאַר־קעסטניש און בכלל חלוצישע הכשרה.

אין דער צייט ווען יק"א האָט כמעט אינגאַנצן ליקווידירט אירע לאַנדווירטשאפטלעכע פערמעס אין פוילן, האָט דער „החלוץ" געוויזן, אז מ'קאָן אויסבילדן א יידישן פויער. א פאקט איז אויך, אז אין ארץ־ישראל זיינען אלע לאַנדווירטשאפטלעכע חלוצים געבליבן ביי דער ארבעט.

די פרינציפּן, וואָס פאַרפליכטן אין „החלוץ", זיינען פאָלגנדע: 1) פיזישע זעלבסט־ארבעט; 2) העברעאישע; 3) אָנגעהעריקייט צו דער ארבעטער־אַרגאַניזאַציע אין ארץ־ישראל און 4) בעטייליקן זיך אין אקציעס פאַרן ארבעטנדיקן ארץ־ישראל.

אין דער „החלוץ"־אַרגאַניזאַציע ווערט אָנגענומען יעדער ארבעטער און זעלבסט־ארבעטנדיקער אָן עקספלואָאַטאַציע פון אַנדערע, וואָס פאַרווירקלעכט אין זיין לעבן די עיקרים פון אויבנדערמאָנטן פונקט און וועלכער איז אַרגאַניזירט אין איינער פון די חלוצישע אַרגאַניזאַציע־פאַרמען.

אין הסכם מיט דער החלטה און מיט דער טראַדיציע, וואָס עקסיסטירט אין משך פון די 10 יאָר פון קיום פון „החלוץ", נעמט אָן דער „החלוץ", אין זיינע רייען אלע די, וואָס אָנערקענען און פאַרווירקלעכן אין זייער לעבן די אויבנאָנגעוויזענע פרינציפּן, אָן אונטערשייד פון זייערע פאָליטישע איבערצייגונגען און וועלט־אָנשויאונג. די וועלט־אַרגאַניזאַציע „החלוץ" האָט זיך אין משך פון די לעצטע יאָרן באַמיט צו קאָנצענטרירן ארום זיך אלע טיילן פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, וועלכע אָנערקענען די פרינציפּן פון „החלוץ" און שטרעבן צו עליה קיין ארץ־ישראל.

דער וועלט־פאַרבאַנד „החלוץ" גיט אַרויס אין וואַרשע אָן אייגענעם אָרגאָן „העתיד" (עתוך הסתדרות „החלוץ" העולמית) אויף העברעאיש, מיט א יידישער ביילאָגע פון צייט צו צייט.

דער נייער יידישער נאַציאָנאַל־ראַט אין פוילן.

דער יידישער נאציאנאלער בלאק בײם בלאק פון די נאציאנאלע מינדערהײטן האט באשלאסן צו רעאָרגאניזירן דעם יידישן נאציאנאל־ראט אין דעם זין, אז עס זאלן אין אים אריינגיין — אחוץ אלע נייגעווײלטע אין יאר 1928 (די וואלן זײנען פאָרגעקומען דעם 4 און 11 מערץ) דעפוטאטן און סענאטאָרן — פארשטייער פון די אלע פארטײען און אָרגאניזאציעס, וועלכע זײנען צוגעטראָטן צום בלאק בײ דער וואל־קאמפאניע צום סיים און סענאט.

באלד נאָך די וואלן האט זיך קאָנסטרואירט דער קלוב פון די דעפוטאטן און סענאטאָרן פון יידיש נאציאנאל־ראט, אין וועלכן עס זײנען אריינגעטראָטן די דעפוטאטן: הרב ש. בראט, י. גרינבוים, מ. הארטגלאס, ד"ר י. ווינאָדסקי, ה. פארבשטיין, ד"ר י. ראזענבלאט און ח. ראסנער און די סענאטאָרן: ש. בודזינער, ד"ר י. דאוויד־סאן, מ. קערנער, הרב י. רובינשטיין און ד"ר צ. שאבאד.

אין מאי 1928 איז פאָרגעקומען די ערשטע זיצונג פון באַנייטן נאציאנאל־ראט מיט דעם אָנטיל פון אויבנדערמאָנטע פארטײען און אָרגאניזאציעס, אויף וועלכער עס איז צוו. אנד. באשלאסן געווארן צו ווײלן א רעגולאמין־קאמיסיע מיט דעם צוועק אויסצוארבעטן א פראיעקט פון סטאטוט און רעגולאמין פון י. נ. ר. אין דער צווישנצײט — בײ דער נאציאנאל־ראט וועט זיך ענדגילטיק קאָנסטרואירן — איז אָנגאָרטרויט געווארן די אָנזיצונג מיט די לויפנדע ענינים די דעפוטאטן פון סענאטארן פון קלוב פון נ. ר., וועלכע וואוינען שטענדיק אין וואַרשע.

דאס ביורא פון סיים־קלוב זעצט ווײטער פאָר זײן טעטיקײט, וואס איז הויפטזעלעך געזונדעט אויף דער פארטײדיקונג פון די יידישע רעכט, ערטײלט יורידישע הילף דער יידישער בפעלקערונג און וועגדעט זיך צו דער מאכט אין פאלן פון שיקאָנעס און פארגוואלטיקונג פון רעכט אין באציאונג צו דער יידישער באפעלקערונג.

אין צוזאמענאָנג מיט דער אומגעהויער־גרויסער אויסמעסטונג פאָר יידן פון אומזאָנ־שטייער פארן יאר 1927, האָט דער נאציאָנאל־ראט אונטערגענומען א גאנצע רײ אינטערווענצן אין פינאנץ־מיניסטעריום. אין דירעקטער פארבינדונג דערמיט שטייען די ארויסטרעטונגען פון די דעפוטאטן און סענאטאָרן פון קלוב אויף די פלענארע זיצונגען און קאָמיסיעס פון סיים און סענאט. דער סיים־קלוב האָט אריינגעטראָגן 2 דרינגנדע פאָרשלאָגן וועגן דער אומרעכטיקער אויסמעסטונג פון אומזאָנ־שטייער פארן יאר 1927 בכלל, ווי אויך וועגן דעם ניט־ריכטיקן פירוש און אָנווענדונג פון דעם צרס. 8 פון דעם געזעץ וועגן מלוכהשן אומזאָנ־שטייער, — לויט וועלכן האָנטווערקער, וועלכע ארבעטן אליין אָדער מיט דער הילף נאָר פון אײן געזעל, דארפן זײן פרײ אינגאנצן פון אומזאָנ־שטייער. די דאָזיקע אלע אומשטענדן—אָפגעזען פון דער אינטערווענץ פון פארשיידענע ווירטשאפט־לעכע אָרגאניזאציעס — האָבן בײגעטראָגן אין א גרויסער מאָס צו דער לינדערונג פון דער לאָגע אין פאָרלייכטערונג פון דער שווערער שטייער־לאסט.

הגם די פראָגע פון באקומען די פוילישע בירגערשאפט האָט פארלאָרן א סך פון דער שארפקײט פון די פריערדיקע יאָרן, האָט זי דאָך ניט אויפגעהערט צו זײן אין א גרויסן זין אקטועל פאר פיל יידן אין פוילן. אדאנק דעם אנטשפרעכנדיקן מעמאָריאל, וואס איז זײנער צײט צוגעשטעלט געווארן די געהעריקע רעגירונגס־אָרגאנען, איז אין יולי 1928 ערשינען א נייער ספעציעלער צירקולאר פון אינערן־מיניסטעריום, לויט וועלכן די פערזאָנען, וועלכע ווילן באקומען די פוילישע בירגערשאפט אין וואס שטאמען פון די טיילן פון געווען רוסלאנד, אויף וועלכע עס זײנען אנטשטאנען נייע מלוכות (לעטלאנד, עסטלאנד, פינלאנד, ליטע) אָדער וועלכע געהערן עוועטוע איצט צו רומעניע (בעסאראביע), וועלן געמאכט פארשיידענע פארלייכטערונגען בײ דער פראָצעדור פון צוסטעלן באווייזן, אז זיי האָבן ניט אָנגענומען אין דער צווישנצײט קיין אנדער בירגערשאפט.

בשעת די וואלן צו די יידישע קהלות אויף די קרעסן האָט דער י. נ. ר. אויף די אָפטע דורכנדונגען צו אים געבעטן יורידישע אָנווײזונגען בנוגע פארשיידענע מאָמענטן פון דער וואל־פראָצעדור, פונאנדערטיילונג פון די מאנדאטן, אָנקלאָגן אויף די וואלן צוליב באָגאנגענע אומריכטיקײטן פון מיסברויכן אין פארשיידענע ערטער א. אז. וו.

דאָס ביורָ פון נ. ר. האָט, ווי ביזאהער, צוגעגרייט מאטעריאלן פאר די פארלאמענטארישע ארויסטרעטונגען פון די דעפוטאטן אין סענאטארן פון קלוב פון נ. ר.

דער נ. ר. האָט, שטייענדיק אין קאנטאקט מיט דער צענטראלער יידישער עמיגראציע-געזעל-שאפט „יעאס", ערלידיקט פארשיידענע ענינים, וואס זיינען פארבונדן מיט דעם פעסטשטעלן די בירגערשאפט און באקומען אויסלענדישע פעסער פאר עמיגראנטן.

זייט דעם אנהויב פון דער סיים-קאדענץ אין אפריל 1928 האָט דער סיים-קלוב אריינגעטראָגן אין סיים 3 אינטערפעלאציעס און 6 פארשלאָגן. די צאָל ערהאלטענע ענינים, וואס זיינען פאר דער דאזיקער צייט פארראָגסטרירט געווארן אין ביורָ פון נ. ר., באטרעפט אן ערך 850.

דער סיים-קלוב האָט ארויסגעגעבן א ביולעטען וועגן זיין טעטיקייט פון אפריל ביז יוני 1928, און א צווייטן ביולעטען, וואס אנטהאלט די סטענאָגראפישע רעדעס אין סיים און סענאט פון די פארשטייער פון סיים-קלוב פון נ. ר.

רשימה פון די יידישע סיים-דעפוטאטן.

	פאמיליע און נאָמען	באשעפטיקונג	וואוינארט	פארטיי-אָנגעהעריקייט
1.	בראָס שמואל	רב	טאָמאשאָוו מאזאוו.	מזרחי
2.	אייזענשטיין קארָאל	סוחר	לוואוו	ציוניסט
3.	פארבשטיין יהושע העשל	סוחר	ווארשע	מזרחי
4.	גרינבוים יצחק	יוריסט, רעדאקטאָר	ווארשע	ציוניסט
5.	האָרטגלאס מאקסימיליאן אפאָלינארי אדוואקאט		ווארשע	ציוניסט
6.	העללער הערש אליעזר	יוריסט	לוואוו	התאחדות
7.	ד"ר לעסער מאוריצי מאקסימיליאן אדוואקאט		לוואוו	ציוניסט
8.	ראסנער חיים	האנטווערקער	ווארשע	אומפארטייאיש
9.	ד"ר ריין לעאָן	אדוואקאט	לוואוו	ציוניסט
10.	ד"ר ראזענבלאט יעזשי	ארצט	לאדזש	ציוניסט
11.	ד"ר ראזמארין הענריק	אדוואקאט, רעדאקטאָר	לוואוו	ציוניסט
12.	ד"ר טהאָן אברהם יהושע	רב	קראקאוו	ציוניסט
13.	ד"ר וויגאָדסקי יעקב	ארצט	ווילנע	ציוניסט

רשימה פון די יידישע סענאטאָרן.

1.	בודזינער שלום	אינדוסטריעלער	לאָדזש	אומפארט. פרטאדאקס
2.	ד"ר דאווידסאָן יוסף	ארצט	ווארשע	ציוניסט
3.	קערנער משה	אינזשיניער	ווארשע	ציוניסט
4.	רוביגשטיין יצחק	רב	ווילנע	מזרחי
5.	שרייבער דוד	אדוואקאט	לוואוו	ציוניסט
6.	ד"ר שאבאד צמח	ארצט	ווילנע	דעמאקראט-פאלקיסט

די 13 דעפוטאטן און 6 סענאטארן געהערן צו דער „יידישער קאלאָ".

חוצדעם זיינען אריין אויף דער ליסטע פון דער „סאנאציע" (רעגירונגס-בלאק) אין סיים: עליהו קירשבוים און וואצלאוו ווישליצקי פון ווארשע און אין סענאט — לייזער דאל פון לודז — און י. י. געהערן צום „סאנאציע"-קלוב אין סיים און סענאט.

די פּרעסע־אויסשטעלונג אין קעלן.

דער יידישער פּאַוויליאָן.

דעם 12־טן מאי 1928 האָט זיך געעפנט אין קעלן (און האָט געדויערט ביז אָקטאָבער 1928) די אינטערנאַציאָנאַלע פּרעסע־אויסשטעלונג, אין וועלכער ס'האָבן זיך באַטייליקט די קולטור־פּעלקער פון דער גאַנצער וועלט.

מיט עטלעכע חדשים פּאַר דער אויסשטעלונג האָט זיך געגרינדעט אין בערלין א קאָמיטעט, זואוהין ס'זיינען אריין פּאַרשטייער פון די יידישע געמיינדעס אין דייטשלאַנד, פון פּאַרטיידענע אַנדערע געזעלשאַפּטלעכע און קולטורעלע אינסטיטוציעס, וווּ אויך פון יידישע ליטעראַרישע קרייזן און קולטור־טויער.

דער קאָמיטעט האָט אַרגאַניזירט אויף דער אויסשטעלונג א יידישן פּרעסע־פּאַוויליאָן, וואָס האָט פּאַראייניקט אין זיך די פּאָלגענדע דרײַ סעקציעס, וועלכע זיינען געווען גאַנץ אויטאָנאָם אין זייער אינעווייניקסטער אַרבעט: 1) די יידישע סעקציע — פּאַר דער פּרעסע אין יידיש; 2) די העברעאישע סעקציע — פּאַר דער פּרעסע אין העברעאיש און 3) די סעקציע פּאַר „יודאַאיקא" — פּאַר דער יידישער פּרעסע אין דער דייטשער, ענגלישער, פראַנצויזישער, רוסישער, פּוילישער און אַנדערע שפּראַכן.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אויסשטעלונג האָט די יידישע סעקציע אַרויסגעגעבן א בראָשור אויף יידיש און דייטש וועגן דער יידישער פּרעסע. וועגן דער העברעאישער פּרעסע האָט דער פּאַרלאַג „ילקוט" אַרויסגעגעבן א בוך פון ה' יוסף לין (ביבליאָטעקאַר פון דער יידישער געמיינדע אין בערלין) אויף דייטש, וועלכער שילדערט די אַנטשטייאונג און די אַנטוויקלונג פון דער העברעאישער פּרעסע פון די מאַספּים אין דייטשלאַנד ביז די לעצטע פּערזעדישע אויסגאַבן אין ארץ־ישראל און ברעגנט א ביבליאָגראַפישע רשימה פון דער גאַנצער העברעאישער פּרעסע אין אַלע לענדער פּאַר די גאַנצע צייט פון איר עקסיסטענץ.

מיר וועלן דאָ ברענגען די וויכטיקסטע ידיעות וועגן דער יידישער און העברעישער פּרעסע.

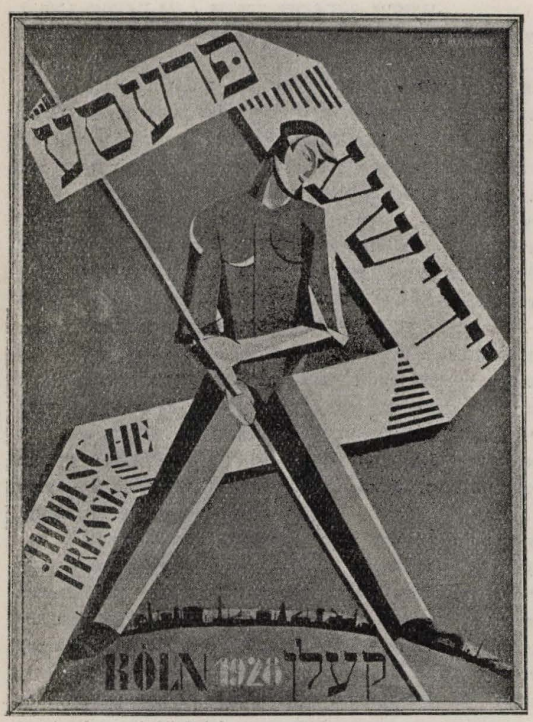
1. די יידישע פּרעסע.

א פּרעסע אויף יידיש עקסיסטירט שוין לאַנג. די ערשטע צייטשריפט — לויט אייניקע מיינונגען די „צייטונג אויס אינדיא" (אַמסטערדאַם, 1667) — „קוראַנטן" איז דערשינען אין אַמסטערדאַם אין יאָר 1686. אַבער אַלס מאַסן־דערשיינונג, וואָס איז ענג צונויפגעבונדן מיטן לעבן פון די בריטיש פאַלקס־שיכטן, האָט זיך די יידישע פּרעסע אנטוויקלט ערשט פּאַר די לעצטע 50 יאָר אינאיינעם מיט דער אויסבילדונג פון גרעסערע יידישע שטאָטישע צענטרען אין מזרח־אייראָפּע און אויף יענער זייט פון אטלאַנטישן אָקעאַן און צוזאַמען מיטן אויפקום און מיט דער אנטוויקלונג פון די מאַדערנע געזעלשאַפּטלעך־פּאָליטישע באַוועגונגען און קולטורעלע שטרעמונגען צווישן דו יידישע מאַסן. אַזוינע גרויסע באַוועגונגען צווישן יידן, ווי די ארבעטער־באַוועגונג אין מזרח־אייראָפּע און אין אַמעריקע, די נאַציאָנאַלע באַוועגונגען און די ציוניסטישע, אויף וויפיל זי האָט זיך פּאַרשפּרייט צווישן די יידישע מאַסן, זיינען געגאַנגען האַנט בײַ האַנט מיט דער אנטוויקלונג פון דער יידישער פּרעסע; איינס האָט געווירקט אויף דעם אַנדערן.

די ערשטע יידישע טעגלעכע צייטונג האָט זיך געגרינדעט מיט 51 יאָר צוריק. דאָס יידישע צייטונגס־וועזן בכלל האָט זיך נאָך דאָן געפונען אין די וויקלעך. אַבער פון דעמאָלט אָן גייט א בהדרגה־דיקער, סיסטעמאַטישער און זייער אינטענסיווער וואוקס פון דער יידישער פּרעסע אין אַלע לענדער, וואו ס'איז נאָר דאָ א יידיש מאַסן־לעבן. און היינט צו טאָג פאַרמאָגן מיר אין 17 לענדער איבער 300 צייטשריפטן אין יידיש, פון זיי 44 טאָגצייטונגען, וואָס האָבן צוזאַמען א טיראַזש פון העכער 750.000 עקזעמפּלאַרן טעגלעך, וואָס מאַכט אויס א קריזיז לייענער פון א פּאָר מיליאָן, ווייל דורכשניטלעך ווערט בײַ יעדן יידע געקויפטע צייטונג גלייענט ניט ווייניקער פון 3 מענטשן.

די פרעסע אין יידיש איז דערבייַ זייער א פארצוויגטע און א פארשיידנארטיקע. זי שפיגלט אין זיך אפ דעם גאנצן פילפארביקן ספעקטאר פֿן מאדערנעם געזעלשאפטלעכן, פאליטישן און קול־טורעלן לעבן. לויט די פאליטישע ריכטונגען פארמאגן מיר פון עקסטרעם־רעכטס, ארטאדאקסיש־קאנסערוואטיוו צייטונגען ביז סאמע לינקע. לויטן געזעלשאפטלעכן און קולטורעלן אינהאלט — אלגעמיינע, ספעציעלע און פאך־צייטונגען, קינדער- און יוגנט־זשורנאלן, פעדאגאגישע, וויסנשאפט־לעכע, ליטעראטור, קונסט- און טעאטער־צייטשריפטן, אילוסטרירטע, הומאריסטישע, ספארט־בלעטער א. אז. וו.

פאר דער אנטוויקלונגס־טענדענץ פון דער יידישער פרעסע איז אויך כאראקטעריסטיש, וואס זי באגלייט אומעטום דעם יידישן וואנדערער. ווי נאר עס בילדעט זיך א נייער יידישער ישוב, ווי קליין ער זאל ניט זיין — זופקט דארט באלד אויס א יידישע צייטשריפט. אזוי איז דאס באזונדערס געווען אין די פאראיניקטע שטאטן, אנהויבנדיק פון סוף 70־קער יאָרן; אזוי איז עס מיט 30—35 יאָר צוריק געווען אין ארגענטינע, אזוי איז עס ביז דער לעצטער צייט געווען אין אלע נייע פונקטן פון יידישער איינוואנדערונג. אין בראזיליע, למשל, וואו דער נייער יידישער ישוב באשטייט קוים פון 27.000 נפשות, זיי־נען שוין דא א פאר יידישע צייטשריפטן. אפילו אין מעק־סיקע, וואוהין עס האבן פאר די לעצטע עטלעכע יא־ מיגרירט עטלעכע טויזנט יידן, דערשיינען שוין 3 יידישע צייטשריפטן. דאסזעלבע איז אויך אין אורוגוואי, אין דרום־אפריקע, אין אוסטרא־ליע א. א.

לויט דער צאל יידישע צייטשריפטן פארנעמט דעם ערשטן ארט פוילן, וואס ציילט א יידישע באפעלקערונג פון 2.850.000 נפשות און וואו עס דערשיינען 145 צייטשריפטן, פון זיי 19 טעגלעכע, 51 וואכנבלע־טער, 6 צוויי־וואכיקע, 24 חודש־זשורנאלן און 25 פארשיידענע אנדערע פעריאדישע אויסגאבן.

נאך פוילן גייען די פאראיניקטע שטאטן פון צפון־אמעריקע, וואו די יידישע באפעלקערונג באטרעפט 4.000.000 און די צאל יידישע צייטשריפטן — 67, פון זיי: 11 טעגלעכע, 24 וואכנבלעטער, 4 צוויי־וואכיקע, 13 חודש־זשורנאלן און 5 אנדערע פעריאדישע אויסגאבן.

נאך אמעריקע גייט רוסלאנד. די יידישע באפעלקערונג מאכט דארט אויס 2.700.000, די צאל יידישע צייטשריפטן — 24, פון זיי: 3 טעגלעכע, 7 וואכנבלעטער, 4 צוויי־וואכיקע, 6 מאנאטלעכע און 4 אנדערע.

אין ענגלאנד, וואו די צאל יידישע באפעלקערונג איז 300.000, גייען ארויס 3 טעג לעבע צייטונגען (אין לאנדאן).

אין רומענ׳יע, וואו די צאל יידן באטרעפט 870.000 נפשות, דערשיינען 11 צייטשריפטן: 1 טעגלעכע (קעשענעוו), 6 וואכנבלעטער, 1 חודש-זשורנאל און 3 אנדערע פעריאדישע אויסגאבן.

אין קליינעם לעטלאנד, וואו די צאל יידן באטרעפט סך-הכל 105.000 נפשות, דערשיינען 7 צייטשריפטן: 1 טאגצייטונג, 4 וואכנבלעטער און 2 אנדערע פעריאדישע אויסגאבן.

אין ליטע — 4 צייטשריפטן: 1 טעגלעכע און 3 פארשיידענע אנדערע.

שטארק פארשפרייט איז די יידישע פרעסע אין דרום-אמעריקע, דער עיקר אין ארגענטינע, וואו די יידישע באפעלקערונג מאכט אויס קוים 200.000 נפשות און וואו עס דערשיינען בײז 20 יידישע צייטשריפטן, פון זיי 2 גאנץ שטארק פארשפרייטע טאגצייטונגען, 6 וואכנבלעטער, 5 חודש-זשורנאלן און 7 אנדערע פעריאדישע אויסגאבן.

אויך אין קאנאדע, וואו די צאל יידן איז 140.000, גייען ארויס 2 טעגלעכע צייטונגען און 3 אנדערע.

אבער אפילו אין מערב-אייראפע, וואו יידיש איז נאר ווייניק פארשפרייט, איז פארצן א גאנץ היפשע צאל יידישע צייטונגען. אין דייטשלאנד, למשל, וואו די צאל יידיש-רעדנדיקע איז אזוי קליין, דערשיינען עטלעכע צייטשריפטן אין יידיש, וואס ווערן ארויסגעגעבן אין געלייענט נאר פון דער מזרח-יידישער קאלאניע. אין פאריז דערשיינט א טאגצייטונג.

לויטן טיראזש פון די צייטשריפטן פארנעמט דעם ערשטן פלאץ אמעריקע. די 11 יידישע טאגצייטונגען האבן צוזאמען א טיראז פון 452.000 עקזעמפלארן; די גרעסטע יידישע צייטונגען איז „פארווערטס" (אין ניו-יארק), וועלכער האט א טיראזש פון 222.000. אין פוילן האבן די 19 יידישע טאגצייטונגען צוזאמען א טיראזש פון 146.500, אין ארגענטינע די 2 טאגצייטונגען — 46.000, אין קאנאדע — די 2 טאגצייטונגען — 35.000, אין רוסלאנד די 3 טאגצייטונגען — א טיראזש פון 32.000 עקזעמפלארן.

געווי דעם טיראזש פון די אנדערע — ניט טעגלעכע צייטונגען, איז שווער פעסטצושטעלן. אין די אמעריקאנער פראיניקטע שטאטן אליין האבן די וועכנטלעכע צייטונגען א טיראזש פון לערך 186.000. בנוגע אנדערע לענדער האבן מיר ידיעות נאר פון א טייל — פון 97 אויסגאבן, ד. ה. פיל ווייניקער פון א העלפט. פון זיי האבן 44 וואכיקע א טיראזש פון 103.260; 14 צוויי-וואכיקע — א טיראזש פון 50.000; 28 מאנאטלעכע — א טיראזש פון 67.200; 11 פארשיי-דענע — א טיראזש פון 21.000, — ד. ה. (מיט אמעריקע) אינאיינעם א טיראזש פון 447.000. ווי געזאגט, איז דאס נאר א טייל.

פון די 297 פארעגיסטרירטע יידישע צייטונגען היינט צו טאג (די אמתע צאל איז איבער 330) זיינען טעגלעכע — 15 פראצ., וועכנטלעכע — 36 פראצ., צווייוואכיקע — 5 פראצ., חודש-זשורנאלן — 20 פראצ. און אלע אנדערע (יארביכער, ניט-רעגולערע פעריאדישע אויסגאבן, ליטעראריש-פאליטישע קאלענדארס וכדומה) — 24 פראצ. די גרעסטע העלפט פון דער געגנווארט-קער פרעסע איז געזיכן אויסגעשטעלט אין דער יידישע אפטיילונג פון פאוויליאן (די קעפלער).

פון דער יידישער פרי-עדיקער פרעסע, ד. ה. פון די צייטשריפטן, וואס האבן אויפגעהערט צו דערשיינען בײז 1-טן יאנואר 1928 און וואס זיער צאל דערגריכט עטלעכע טויזנט, זיינען אין יידיש פאוויליאן געווען אויסגעשטעלט נאר עטלעכע הונדערט, אנהויבנדיק פון די על-טערע, ווי, למשל: „דירנפורטער פרימילגירטע צייטונג" (1771), „דער בעאבאכטער אן דער וויכסל" (ווארשע, 1823), די „צייטונג" (לעמבערג, 1848), „ווארשויער יודישע צייטונג" (ווארשע, 1867), „דער אזראעליט" (לעמבערג, 1870), „השופר" (לאנדאן), 1874), „יודישעס פאלקסבלאט" (פעטערבורג, 1885), „ארבעטער-פרײנד" (לאנדאן), 1886) א. א. ס׳איז אויך געווען אויסגעשטעלט די יידישע פרעסע אין רוסלאנד פון 1903, ד. ה. זינט ס׳האט זיך געגרינדעט די ערשטע יידישע טאגצייטונג אין רוס-לאנד „דער פרײנד", בײז דער מלחמה, אייגנטלעך בײז יאר 1915, וועו די יידישע פרעסע איז אין רוסלאנד פארוואקסן געוואקסן; דערנאך איז אויסגעשטעלט געווארן די יידישע פרעסע פון דער צייט פון דער פעברואר- און אקטאבער-רעוואלוציע. עס זיינען אין יידישן פאוויליאן אויך געווען אויס-געשטעלט א סעריע פרשטע נומערן פון צייטונגען, ארבעטער-פרעסע, יובל-נומערן, יום-טוב-בלעטער, הומאריסטישע זשורנאלן א. אז. וו.

אין דעם ייִדישן פֿאוויליאָן האָבן זיך אויך געפונען צוויי אַלבאָמען (איין אַלבאָם מיט פֿאָטאָגראָפֿיעס פון יקרי־המציאותן און עלטערע אויסגאַבן און פון ארבעטער־פֿרעסע, און א צווייטער אַלבאָם — „פּעריאָדיקא אין ייִדיש", וואָס אַנטהאַלט א רשימה פון פּעריאָדישע אויסגאַבן, וואָס זיינען ווען ניט איז דערשינען אין ייִדיש), א קאָרטע, וועלכע דעמאָנסטרירט די וועלט־פֿאַרשפּרייטונג פון דער ייִדישער פּרעסע און פֿאַרשיידענע דיאַגראַמען, וועלכע האָבן באַווּיזן די פֿאַרשפּרייטונג און דעם וואָקס פון דער מאָדערנער ייִדישער פּרעסע.

מיט 51 יאָר צוריק — אין יאָר 1877 — האָט זיך געגרינדעט די ערשטע טעגלעכע ייִדישע צייטונג (אין בוקאַרעסט — „דער ייִדישער טעלעגראַף"). מיט 20 יאָר שפּעטער (אין 1897) האָבן שוין עקסיסטירט 4 טעגלעכע ייִדישע צייטונגען (2 אין ניו־יאָרק, 2 אין בודאַפּעסט) און נאָך א קלייניע צאָל אַנדערע ניט טעגלעכע צייטשריפטן. מיט 7 יאָר שפּעטער (אין יאָר 1904) זיינען שוין געווען 13 טעגלעכע צייטונגען, דער עיקר אין אַמעריקע (1 אין רוסלאַנד — „דער פרײַנד") און אויסער דעם איבער 30 אַנדערע צייטשריפטן. מיט 8 יאָר שפּעטער (אין 1912) — שוין 29 טעגלעכע און איבער 80 אַנדערע; אין יאָר 1921, ניט געקוקט אויף דער ערשט איבערגעלעבטער מלחמה און פּאָליטישע קאַטאַסטראָפֿעס, — 38 טעגלעכע און לערך 150 אַנדערע. און איצט דערגרייכט די צאָל טעגלעכע בײַ 44 און די אַנדערע צייטשריפטן בײַ איבער 250.

2. די העברעאישע פּרעסע.

די „הצפירה", וועלכע איז ערשינען די לעצטע פֿאָר יאָר אין וואַרשע, איז געווען די איינציקע העברעאישע טעגלעכע צייטונג מחוץ ארץ־ישראל. נאָכדעם, ווי די „הצפירה" האָט זיך אין יאָר 1928 פֿאַרמאַכט, איז ארץ־ישראל פֿאַרבליבן דער אײַנציקער אָרט, וואו ס'ערשיינען העברעאישע טאָגבלעטער.

די העברעאישע פּרעסע אין ארץ־ישראל איז אַלט 65 יאָר. אין יאָר 1863 איז ערשינען אין ירושלים די ערשטע העברעאישע צייטונג איין מאָל א חודש („הלבנון"), וועלכע האָט עקסיסטירט 1 יאָר צייט. נאָך א 7־יאָריקער הפסקה איז אין יאָר 1870 ערשינען די צוויי־וואָכנבלאַט „חבצלת".

א נייע עפּאָכע האָט די העברעאישע פּרעסע אין ארץ־ישראל אָנגעהויבן מיט די צייטונגען פון אליעזר בן יהודה.

בײַ היינטיקן טאָג פֿאַרמאָגט ארץ־ישראל בײַ א יידישער באַפֿעלקערונג פון בערך 150.000 פּערזאָן דריי טעגלעכע העברעאישע צייטונגען („הארץ", „דאר היום" אין „דבר"), וועלכע שפּיגלען אָפּ די דריי הויפּט־שטרעמונגען פון פאָלקסלעבן ישוב: ליבעראַל־דעמאָקראַטישע, בירגערלעך־קאָנסערוואַטיווע און סאָציאַליסטיש־נאַציאָנאַליסטישע.

חוץ דעם ערשינען אין ארץ־ישראל א גאַנצע ריי וואָכנבלעטער, צווייוואָכנבלעטער און חודש־זשורנאַלן, פון וועלכע מען דאַרף באַזונדערס דערמאָנען די „כתובים" (ליטעראַריש וואָכנבלאַט, געגרינדעט אין תל־אביב פון פּראָפֿעסאָר פון די העברעאישע שריפטשטעלער פון ארץ־ישראל) און דעם „קרית ספר" (ביבליאָגראַפֿישע פערטל־יערלעכע צייטשריפט, ארויסגעגעבן פון דער נאַציאָנאַלער און אוניווערסיטעט־ביבליאָטעק אין ירושלים) און פון פּראָפּעסיאָנאַל־צייטונגען דעם „הפּועל הצעיר", — די ערשטע ארבעטער־צייטשריפט אין ארץ־ישראל (געגרינדעט אין ירושלים 1909), וועלכע ערשיינט אלס וואָכנבלאַט אין תל־אביב.

ארץ־ישראל איז אויך ריַיך מיט העברעאישע פּאָך־בלעטער פון אַלע מינים.

אין לאָנדאָן ערשיינט דער „העולם" (פון יאָר 1907 און וויַיטער איז ער ערשינען נאָך דער ריי נאָך אין קאָלן, ווילנע, אָדעס, בערלין, לאָנדאָן), וועלכער איז דער אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער אַלגעמיינער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין דער העברעאישער שפּראַך און גיט אויך אָפּ א סך אָרט פּאַר ליטעראַטור און פּובליציסטיק.

אין נ י ו ־ י א ָ ר ק ערשיינט דעס „הדאר" (וואָכנבלאַט, פון 1־טן נאָוועמבער 1921 ערשינען בערך א יאָר צייט אלס טאָגבלאַט).

אין ק א ָ ו נ ע — די „נתיבות", וואָכנבלאַט.

בסך־הכל ערשינען אין 1928־טן יאָר 35 העברעאישע פּעריאָדישע אויסגאַבן, דערהויפּט אין ארץ־ישראל, פון זיי א גרויסע צאָל פאַר קינדער, דערציאונג, פּאָליטיק און פּאָפּולער־וויסנשאַפֿט.

פּאַר די גאַנצע צייט זינט ס'עקסיסטירט א העברעאישע פּרעסע אויף דער גאַנצער וועלט קען מען אָנרעכענען בערך 800 נעמען.

פון יאָר 1929 זאָל ערשיינען אין לאָדז א זשורנאַל „סנה", אונטער דער רעדאַקציע פון יעקב פֿהן.

די יידישע ליטעראַטור אין יאָר 1928.

(קורצע איבערזיכט).

דאָס יאָר 1927—1928 קען גערעכנט ווערן אַלס זאַמל־יאָר פון דער יידישער ליטעראַטור.

ס׳זיינען ערשינען אַ גאַנצע רייַ געזאַמלטע ווערק פון אונזערע עלטערע און יינגערע שרייבער און נישט נאָר אויפן געביט פון בעלעטריסטיק, נאָר אויך אויף פאַרשיידענע אַנדערע געביטן פון אונזער ליטעראַטור, וועלכע ווערט פאַרטיפט און פאַרבריייטערט. חוץ די געזאַמלטע ווערק זיינען אַרויס אויך אייניקע נייע פאָרשונגען, וואָס ציען אונטער געוויסע סך־הכלען און גיבן אַלגעמיינע בילדער, ביז איצט ניט געשילדערטע. די אַלגעמיינע טענדענץ פֿן קאָנסאָלידירונג ווערט אויך אונטערגעהאַלטן פון אונזער יונגער יידישער וויסנשאַפט, וועלכע ערשיינט שוין אין דעם יאָר מער אָרגאַניזירט ווי פריער און ס׳מערקט זיך דייטלעך אַן אַ געמיינזאַמע שאַפונגס־ליניע צו איין ציל.

1. קודם־כל דאַרף דערמאָנט ווערן די נייע פאַרבעסערטע אויסגאַבע פון „אַלע ווערק פון מענדעלע מוכר ספרים" אין 22 בענדער (פאַרלאַג „מענדעלע"—„צענטראַל", וואַרשע 1928), פון זיי 18 בענדער מענדעלעס ווערק, מיט ליטעראַרישע אַריינפירן און כאַראַקטעריסטיקעס צו יעדן באַנד פון נחמן מייזל, וועלכער האָט אויך אויפגעקליבן דעם מאַטעריאַל צו די איבעריקע 4 בענדער פון דער אויסגאַבע, וועגן מענדעלען (לעבן און שאַפן; זכרונות; מעשיות; מענדעלי־טורעם, ארטיקלען). צוזאַמען מיט די פריער־ארויסגעגעבענע דורך דעם ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין געזאַמלטע ווערק פון שלום־עליכם (28 בענדער) און י. ל. פרץ (17 בענדער) בילדעט די נייע מענדעלע־אויסגאַבע אַ וויכטיקן געווינס פאַר דער ביבליאָטעק פון אונזערע קלאַסיקער.

נייע בענדער אָדער ביכער זיינען אין דעם יאָר אַרויס צו די געזאַמלטע ווערק פון שלום אַש (22־טער באַנד, פאַרלאַג „קולטורליגע", וואַרשע); מרדכי ספעקטאָר, יעקב דינעזאָן (פאַרלאַג „אחיספר"—„צענטראַל"); י. אָפאַטאָשו (באַנד X א. א., קלעצקין); ה. ד. נאָמבערג (באַנד VI א. א.), קולטורליגע), ברוך גלאַזמאַן (קולטורליגע, קלעצקין); ז. סעגאַלאָוויטש (באַנד XV, פאַרלאַג בזשאָזא, וואַרשע); ה. לייוויק (קלעצקין); א. רבאָי (קלעצקין); לייב נייַדוס (באַנד VI, בזשאָזשא); אפרים קאַגאַנאָוויסקי (קלעצקין); דער טונקעלער און דער לעבעדיקער (אחיספר—צענטראַל).

אין דעם יאָר איז קלעצקין־פאַרלאַג אויך צוגעטראָטן אַרויסצוגעבן די געזאַמלטע ווערק פון דוד בערגעלסאָן (8 בענדער) און משה קולבאַק (3 בענדער), פרץ הירשביין (4 בענדער) און יונה ראָזענפעלד (10 בענדער).

עטלעכע בענדער געקליבענע ווערק זיינען אין דעם יאָר אַרויס פון משה נאַדיר (קלעצקין) און ד״ר א. קאַראַליניק (אַחיספר—צענטראַל).

כ׳איז פאַרגעזעצט געוואָרן (אין אַמעריקע) די אויסגאַבע פון יהואש אומשטערבלעכער ירושה — דער תנ״ך אויף יידיש.

2. פון די נייע ווערק, וואָס זיינען ערשינען אין דעם יאָר פון יינגערע אָדער נייע שרייבער, האָבן אַרויסגערופן א פאַראינטערעסירונג און פאַרשיידנ־ אַרטיקע אָפשאַצונג די ראָמאַנען פון ש. האָראָנטשיק „אין געראוש פון מאַשינען" (קולטוראליגע, ז. 396) און שמואל לעווין „נעזאַנג פון דורות" (בזשאַזש, ז. 544).

אָנערקענונג האָט געפונען דאָס ביכל לידער, וואָס איז ערשינען דעם יאָר פון דער יונגער דיכטערין רחל ה. קאָרן אונטערן נאָמען „דאָרף", (קלעצקין).

מיט גרויס אינטערעס איז דערוואַרט געוואָרן די צווייטע נייע היסטא־ רישע דראַמע פון א. לעיעלעס „אשר לעמלען", וועלכע איז אין דעם יאָר ער־ שינען אין קלעצקין־פאַרלאַג אין א בוך־פאָרם און איז ווי א דערגאַנצונג צו זיין פריער־דערשינענעם „שלמה מולכו" (אין זעלבן פאַרלאַג), וואָס ביידע באַהאַנדלען זיי אין א פאָעטיש־דראַמאַטישער פאָרם די פערזענלעכקייטן און איינעם פון די אינטערעסאַנטסטע מאָמענטן פון אונזער משיחות־געשיכטע אין דער ערשטער העלפט פון זעכצנטן יאָרהונדערט (לעמלען, דוד הראובני, שלמה מולכו).

דער טאַלאַנטפולער מחבר פון די „פערל" און „שטאָל און אייזן" י. י. זינגער האָט אין דעם יאָר אַרויסגעגעבן א באַנד בילדער פון זיין רייזע „ניי־רוסלאַנד" (קלעצקין); ב. עפלבוים — א ראָמאַן „אויפן שוועל" (בזשאַזש).

פראָפ. פישל שניאורסאָן, דער מחבר פון „חיים גראוויצער", האָט אַרויס־ געגעבן אין א בוך־פאָרם (קלעצקין־פאַרלאַג) זיין ערציילונג „קאַראַוואַנד" (די בלאָנדזשענישן פון אברהם איצע דעם קירזשנער), וועלכע אָטעמט מיט דער באַזונדערער אידעאישער וואַרעמקייט און נשמה־אימפּעט, וואָס איז אַזוי כאַראַק־ טעריסריש פאַר דעם דענקער־פּסיכאָלאָג, דעם גרינדער פון דער לערע וועגן „מענטש־געזעלשאַפט" און „מענטש־וויסנשאַפט".

פון די יינגערע יידישע שרייבער אין רוסלאַנד, וואָס זייערע ווערק זיינען אַרויס אין דעם יאָר, דאַרף מען דערמאָנען: איציק פעפער „געפונענע פונקן" (לידער); ל. רעזניק „אויפשטאַנד" (פיעסע, געשטעלט אין מאָסקווער יידיש מלוכה־טעאַטער); ש. פערסאָוו „קאָרנבריט" (דערציילונגען); מ. דאַניעל „אויפן שוועל" א. א.

ווייטער זיינען אַרויס א פאָר צענדליק אַנדערע אָריגינעלע בעלעטריס־ טישע ווערק אין אַלע דריי צענטרען פון אונזער ליטעראַטור (אַמעריקע, פוילן, רוסלאַנד), ווי אויך א ריי ווייסנשאַפטלעכע און פובליציסטישע ווערק, וועלכע מיר האָבן דאָ ניט קיין מעגלעכקייט אויסצורעכענען.

3. פון די דעביוטאַנטן דאַרף מען דערמאָנען דעם יונגן לאָדזער שריי־ בער ישראל ראַבאָן, וועלכער האָט אין דעם יאָר אַרויסגעגעבן (פאַרלאַג ל. גאָלדפאַרב) א ביכל לידער „הינטערן פלויט פון דער וועלט" און א ראָמאַן „די גאַס" (ביידע ביכער גיבן האָפענונגען) און דעם יונגן ווילנער יהושע סטא־ ליצקי, וועלכער האָט אין דעם יאָר אַרויסגעגעבן „אויסגעווייטלטע משלים פון אי. א. קריללוו" (א נייע, גאַנץ גוטע און געטרייע איבערזעצונג).

4. אויפן געביט פון דער יידישער ליטעראַטור־געשיכטע זיינען אין דעם יאָר אַרויס צוויי וויכטיקע ווערק: מאַקס עריק „די געשיכטע פון דער יידישער ליטעראַטור פון די עלטסטע צייטן ביז דער השכלה־תקופה", פערצנטער־

אַכצנטער יאָרהונדערט (קולטורליגע, ז. 456), געגרינדעט אויף די ערשטע מקורים, מיט אַ ברייטן אַנאַליז און דורכגעפירטער אַלגעמיינער ליניע; און ד״ר מאַקס ווײַנרײַך „בילדער פון דער יידישער ליטעראַטור־געשיכטע״, פון די אָנהויבן ביז מענדעלע מוכר ספרים (פאַרלאַג „טאָמאָר״, ווילנע, ז. 378).

דער פאַרלאַג קלעצקין האָט אין דעם יאָר ארויסגעגעבן אַ נייע אויפלאַגע פון נ. אויסלענדערס אינטערעסאַנט ביכל „גרונט־שטריכן פון יידישן רעליזם״.

אין פאַרלאַג „קולטורליגע״ איז ארויס ה. ווילטשינסקי „יידישע טיפּן אין דער פוילישער ליטעראַטור״.

דער י. ל. פרץ־שרייבער־פאַראיין אין ניו־יאָרק האָט ארויסגעגעבן ש. ניגערס „צום צענטן יאָרצייט נאָך מענדעלע מוכר ספרים״, אַ קורצע באַשרייבונג פון מענדעלעס לעבן.

5. פון דער מעמואַרן־ליטעראַטור דאַרף אין דער ערשטער רײַ דערמאָנט ווערן: אב. קאַהאַנ „בלעטער פון מײַן לעבן״. אין דעם יאָר איז דערשינען דער פערטער באַנד (ז. 608), דערפירט ביזן יאָר 1910 (ארויסגעגעבן פון „פאָר־ווערטס״, ניו־יאָרק. די ערשטע דריי בענדער ווערן איבערגעדרוקט פון קלעצקין־פאַרלאַג אין ווארשע).

אין פאַרלאַג בושאַזאַ איז ארויס דער צוויייטער באַנד (ז. 463) זכרונות פון י. קאַפּלאָוו „אמאָל אין אַמעריקע״ (דער ערשטער באַנד, וואָס איז ערשינען פריער אין ניו־יאָרק, הייסט „אמאָל איז געווען״, זכרונות פון דעם יידישן לעבן אין ליטע אין די יאָרן 1860—1882; דער צוויייטער באַנד נעמט ארום די צייט אין אַמעריקע 1883—1904).

„צענטראַל״ האָט ארויסגעגעבן דעם פערטן באַנד פון ש. ל. ציטראָנס „דריי ליטעראַרישע דורות״, זכרונות וועגן יידישע שרייבער. פון זעלבן מחבר און אין זעלבן פאַרלאַג זײַנען נאָך ארויס אין דעם יאָר „אַוועק פון פאָלק״, טיפּן און סילועטן פון נאָענטן עבר און „כאַרימטע יידישע פרויען״, זייער לעבן און ווירקן.

מרדכי אַלפערסאָן האָט ארויסגעגעבן דעם דריטן טייל פון „30 יאָר אין ארגענטינע״.

די „קולטורליגע״ האָט ארויסגעגעבן אַ ביכל זכרונות פון מענדעלעס טעכטער נ. אבראַמאָוויטש און אל. דאָבריען־אבראַמאָוויטש „דער זיידע צווישן אייגענע און פרעמדע״. אין פאַרלאַג בושאַזאַ איז ארויס: ח. קאַזשדאַן „אין די טעג פון רעוואָלוציע״.

ווייטער זײַנען ארויס: ח. ק. הייסעריק „אין פייער און בלוט״, מלחמה־מעמואַרן, איבערלעבונגען פון אייגעם פון די מאַסן (און פון זעלבן מחבר „ליידן״, טאָג־בוך 1919—1923, פאַרלאַג ש. גאָלדפאַרב) און י. טייערשטיין „געפאַקט און געמאָזלט״ (פאַרלאַג גיטלין), מעמואַרן פון אַ יידן פון אַ גאַנץ יאָר.

6. אין דעם יאָר איז ארויס אַ נייע אויפלאַגע פון ערשטן באַנד (א—י) פון זלמן רייזענס „לעקסיקאָן פון דער יידישער ליטעראַטור״ (קלעצקין). אין זעלבן

יאָר זאָל אויך פאַרענדיקט ווערן דער דריטער באַנד פון דער דאָזיקער וויכ־טיקער אויסגאַבע (פ—ת).

אין טשיקאַגאָ (פאַרלאַג ל. מ שטיין) איז אַרויס די אַנטאָלאָגיע פון ע. קאָרמאַן „יידיש דיכטערינס", 360 לידער און פּאָעמעס פון 70 יידישע דיכטערינס פון פאַרשיידענע תקופות, פון די תּחינות־פאַרפאַסערינס ביז די יונגע יידישע דיכטערינס פון אַלע לענדער און ביז גאָר די לעצטע יאָרן, מיט א ליי־טעראַריש־היסטאָרישן אריינפיר און ביאָגראַפיעס (ז. 475).

די „קולטורליגע" האָט אַרויסגעגעבן אין דעם יאָר דעם דריטן באַנד פון ד"ר י. שיפּערס „געשיכטע פון דער יידישער טעאַטער־קונסט און דראַמע". וויי־טער דאַרף מען דאָ דערמאָנען „יידיש טעאַטער" פון ד"ר מיכאל וויינערט (קלעצקין) און „טעאַטראַליא" פון אברהם טייטלבוים (פאַרלאַג יאַטשקאָווסקי). אין פּאַריז (פאַרלאַג „לע טריאַנגל") איז אַרויס א סעריע מאָנאָגראַפיעס וועגן יידישע קינסטלער.

אין „יאַטשקאָווסקיס ביבליאָטעק" איז אַרויס ד"ר יעקב שאַצקי „שפּינאָזאַ און זיין סביבה".

בזשאָזאַ האָט אַרויסגעגעבן א באַנד אַרטיקלען וועגן סאָציאַל־פּאָליטישע פראַגן פון גייסטרייכן פובליציסט און געלערנטן י. נ. שטיינבערג „אין שטורם פון דער צייט".

פּנחס גרויבאַרד האָט אַרויסגעגעבן א נייַ ווערק פון פלייסיקן זאַמלער און פאָלקלאָריסט שמואל לעהמאַן „גנבים־לידער" מיט מעלאָדיעס.

אין ניו־יאָרק איז אַרויס דער צווייטער באַנד געקליבענע שריפטן פון בער באָראָכאָוו אונטער דער רעדאַקציע פון ב. לאָקער (ז. 300).

7. איבערזעצונגען זיינען דעם יאָר אַרויס פאַרהעלטנismעסיק פיל, אָבער ניט אַלע פון גלייכן ווערט. דאָך לאָזט זיך מערקן, אַז אויך אויף דעם געביט ווערט אַלץ ערנסטער און סיסטעמאַטישער געאַרבעט. אַזוי ווי אין הספּם מיט דער כאַראַקטעריזירטער אַלגעמיינער זאַמל־טענדענץ זיינען אין דעם יאָר אויך אַרויס א גאַנצע ריי איבערזעצונגען פון געזאַמלטע אָדער געקליבענע ווערק פון גרויסע אייראָפּעאישע א. א. שרייבער. אַזוי זיינען אריינגעבראַכט געוואָרן אין דער יידישער ליטעראַטור טאָלסטאָי און גאָרקי; ראָמען ראָלאַן און האָמסון; פלאָבער און פראַנס; שענקעוויטש און לאָגערלעף; פייכטוואַנגער און צווייג; בראַביס און האָשעק; ערנבורג און סייפולינאַ; אייפּטאָן סינקלער, אַנרי בערנסאָן און א ריי אַנדערע.

די „קולטורליגע" האָט אין דעם יאָר אַרויסגעגעבן דעם דריטן באַנד פון ש. דובנאָוס נייסטע געשיכטע פון יידישן פאָלק (1914—1881) אין דער איבער־זעצונג פון ח. ש. קאָשדאָן; דער נייער ווילנער פאַרלאַג „טאָמאָר" — שלמה מיימונס לעבנסגעשיכטע (2 בענדער), איבערזעצט (און אַן אריינפיר) פון א. י. גאָלדשמידט.

8. אויפן געביט פון דער יידישער וויסנשאַפט דאַרפן קודם־כל דער־מאָנט ווערן די וויכטיקע זאַמל־ווערק, וואָס זיינען אין דעם יאָר אַרויסגעגעבן געוואָרן פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט אין ווילנע דורך די פאַרלאַגן

ב. קלעצקין און קולטורליגע: צווייטער און דריטער באַנד פילאָלאָגישע שריפטן, ערשטער באַנד עקאָנאָמיש־סטאַטיסטישע שריפטן; ערשטער באַנד ביבליאָגראַפישע יאָרביכער; דריטע העפט „פנקס" פון דער אַמעריקאַנער סעקציע פון אינסטיטוט א. א.

צו דעמזעלבן געביט געהערט די „צייטשריפט" פאַר יידישע געשיכטע, דעמאָגראַפיע און עקאָנאָמיק, וואָס ס'גיט אַרויס דער יידישער סעקטאָר פון אינסטיטוט פאַר ווייסרוסלענדישע קולטור אין מינסק. אין באַנד II און III, וואָס איז אַרויס אין דעם יאָר, געפינען זיך אַ רייַ וויכטיקע ליטעראַרישע אַרבעטן און פאָרשונגען.

אין קיעוו גייט אַרויס „די יידישע שפראַך" (פון דער קאַטעדער פאַר יידישע קולטור בייַ דער אוקראַיניישער וויסנשאַפטלעכער אַקאַדעמיע) אונטער דער רעדאַקציע פון נ. שטיף.

9. די דריי גרויסע וואַרשעווער צייטונגען (ווי אויך דער ניו־יאָרקער „פאָרווערטס") „היינט", „מאָמענט" און „פאָלקסצייטונג" האָבן אין דעם יאָר געגעבן יעדן פרייטאָג אַ באַזונדערע זייט פאַר ליטעראַטור און קריטיק מיט אַ רייַ אַרטיקלען און נאָטיצן וועגן נייע ערשיינונגען אין אונזער ליטעראַטור.

די צייטונג „היינט" האָט אין דעם יאָר אַרויסגעגעבן אַ „יובילייַ־בוך" — 1908 – 1928 (מיט אַ היפּשן ליטעראַרישן מאַטעריאַל), וועלכער איז זיך פונאַנדערגעגאַנגען אין עטלעכע צענדליק טויזנט עקזעמפלאַרן.

10. דאָס יאָר איז געווען רייַך מיט פאַרשיידענע נייַ־ערשינענע זשורנאַלן און צייטשריפטן.

פון זיי זיינען די וויכטיקסטע „די עפאָכע", חודש־שריפט פאַר ליטעראַטור, קונסט און געזעלשאַפטלעכע פראַגן. רעדאַגירט דורך דוד אייניקאַרן (ס'זיינען ערשינען נאָר די ערשטע דריי נומערן און דער זשורנאַל האָט זיך אָפּגעשטעלט); די „ביכער־וועלט", קריטיש־ביבליאָגראַפישער־זשורנאַל (ערשיינט יעדן חודש אין וואַרשע, פאַרלאַג „קולטורליגע", אונטער דער רעדאַקציע פון מ. זילבערפאַרב, י. כמורנער און ח. ש. קאַזשדאַן, דער ערשטער נומער איז ערשינען אין אַפּריל 1928) און „די יידישע וועלט", חודש־שריפט פאַר ליטעראַטור, קריטיק, קונסט און קולטור, ערשיינט אין וואַרשע אין זעלבן פאַרלאַג און רעדאַקציע, ווי די „ליטעראַרישע בלעטער" (ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין, רעדאַקציע פון נחמן מייזל).

„די יידישע וועלט", וואָס איז באַנייט געוואָרן אין יאָר 1928 (אַפּריל), האָט צו ערפילן אַ ביז גאָר וויכטיקע אויפגאַבע אין אונזער ליטעראַטור אַלס איינציקער זשורנאַל מיט אַ גרויסן אָרט פאַר בעלעטריסטיק.

11. צום סוף איז נאָך כּדאַי צו דערמאָנען, אַז 1928 איז דאָס אָרגאַניזירונגס־יאָר פון דעם יידישן פען־קלוב מיטן צענטער אין ווילנע (די גרינדונגס־פאַרזאַמלונג אין ווילנע איז פאָרגעקומען דעם 12־טן דעצעמבער 1927, אין וואַרשע — דעם 14־טן פעברואַר 1928 און אין ניו־יאָרק — אָנהויב מאַי 1928). דער יידישער פען־צענטער אין ווילנע האָט אין יאָר 1928 (יובי און נאָווע־בער) אַרויסגעגעבן צוויי נומערן „פען־נייס".

משה שאַליט.

די העברעאישע ליטעראַטור אין יאָר 1928.

פאַר די לעצטע דריי, פיר יאָר האָט זיך דער צענטער פון דער העברעאישער ליטעראַטור אריבערגעטראָגן פון אלע איבעריקע לענדער קיין ארץ־ישראל, וואו עס וואוינען בייַ היינטיקן טאָג העכער צוויי הונדערט העברעאישע שריפטשטעלער, כּמעט אַלע אויסגעוואַנדערטע פון דער פרעמד. ניט אַלע פון זיי, געווייַנלעך, שאַפן, און ניט אַלע וואָס שאַפן, געפינען דעם פאַרלעגער, וועלכער זאָל ארויסגעבן זייערע ווערק. דאָס רוב בלייבן די מאַנוסקריפטן ליגן אין די פולטלאָך פון די שרייבער א געוויסע צייט, ביז עס קומט דער בעלן, וואָס פירט זיי ארויס אויפן ביכער־מארק. אָבער ביי אַלעם דעם ערשיינען אין ארץ־ישראל יערלעך א גאַנץ היפש צאָל העברעאישע ווערק אויף פאַרשיידענע געביטן פאַר דערוואַקסענע און פאַר דער יוגנט, און דער גרעסטער טייל פון זיי ווערט פאַרקויפט אין לאַנד גופא.

מיר וועלן דאָ געבן א קורצן איבערבליק איבער דעם, וואָס די העברעאישע ליטעראַטור האָט געשאַפן אין ארץ־ישראל און אין אַנדערע לענדער אינם משך פון דעם לעצטן 1928 יאָר.

מיר וועלן אָנהייבן פון ארץ־ישראל.

1. קודם כל דאַרף דאָ אָנגעוויזן ווערן, אַז קיין נייעם, באַזונדערס שטאַרקן טאַלענט, האָט ארץ־ישראל הייַנט ניט צו פאַרצייכענען. א גרויס, אַזוי צו זאָגן, עפֿאָכעמאַכנדיק ווערק, איז דאָרט ניט ארויס. אלץ, וואָס ס׳איז ערשינען איז ניט העכער פון מיטלמעסיק. דער אַלגעמיינער וואוקס פון דער ליטעראַטור איז אָבער געווען א גערָאָטענער.

דער גרויסער, אָריגינעלער ראָמאַן פעלט לגמרי. זיין אָרט פאַרנעמט דער היסטאָרישער ראָמאַן, צו וועלכן ס׳האָבן זיך לעצטנס גענומען אייניקע פאַרשטייער פון דער העברעאישער בעלעטריסטיק אין ארץ־ישראל, פון די עלטערע, ווי: ש. בן־ציון, און פון די יינגערע, ווי א. קאַבאַק.

קלענערע בעלעטריסטישע ווערק איז גרעסטנטייל דאָ צו פאַרצייכענען. אָט האָט דער טאַלענטפולער שריפטשטעלער א. ראובני אַרויסגעגעבן דורך „אחיעבר" דעם ערשטן באַנד פון זיינע „ערציילונגען". דאָס קמחי האָט פאַרעפנטלעכט א זאַמלונג פון זיינע „קלייַנע ערציילונגען", דאָסזעלבע האָט געטאָן ה. ייבין („במזל מאדים": מלחמה־בילדער), מ. בן־אליעזר („עולם עובר": א פאַרגאַנגענע וועלט) א. א.

א באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט פאַרדינען די פאָלגנדע אָריגינעלע ערציילונגען: „פרקים מחיי יעקב רודורפר" (קאַפּיטלעך פון א לעבנס־געשיכטע) פון אשר בארש און „בבית־המרפא" (אין שפיטאָל) פון דיכטער דוד פויגל.

פון ביז אַהער אונז גאַנץ אומבאַקאַנטע שריפטשטעלער זיינען ערשינען: א ראָמאַן אין 3 טיילן „מתוך ההפכה" (פון דער איבערקערעניש) פון י. יברכיהו: דאָס איז, אייגנטלעך, ניט קיין ראָמאַן אין געווייַנלעכן זין, נאָר א לאַנגע

רשימה פון טרוקענע פאקטן, געזומען פון דער יידישער טרויעריקער ווירק־
לעכקייט אין אוקראינע, בעת זי איז אין די שרעקלעכע מלחמה־יאָרן אריבער
פון האַנט צו האַנט. דער מחבר „באַשרייבט" עטלעכע גוט באַקאַנטע פערזע־
לעכקייטן פון די פאַרשיידענע פאַרטיין, וואָס האָבן געשפילט צו יענער צייט
אַן אָנפירנדיקע ראָל אין דאָרטיקן יידישן לעבן. דאָס ווערק, אינגאַנצן גענו־
מען, מאַכט דעם אייndרוק פון אַ צונויפגעשטעלטער צייטונגס־כראָניק מיט
עטלעכע „נאַטור־שילדערונגען" אלס צוגאָבּ; אַ געוויסער ה. ווי סאָצקי האָט
אָנגעשריבן אַ גרעסערע ערציילונג „להבה ירוקה" (אַ גרינער פלאַם), וואָס
שילדערט דאָס לעבן פון נייעם יידישן ישוב אין ארץ־ישראל. דיזעלבע ער־
ציילונג האָט זיך אין פאָויקן יאָר געדרוקט אין פאַרשיידענע צייטונגען אין דער ני־
יאָרקער „צוקונפט" און האָט געהייסן: „פון דעם אַלטן קוואַל", פון לעבן פון די
חלוצים אין א"י. לויט געוויסע סימנים איז די דערמאָנטע ערציילונג געווען
פאַרפאַסט לכתחלה פון מחבר אין יידיש, און ערשט נאָכדעם האָט ער איר
פון יידישן אָריגינאַל איבערגעזעצט אין העברעאיש.

ס'זיינען אַרויס אין אָנגערופענעם יאָר אין א"י נאָך עטלעכע בעלעטריס־
טישע קלייניקייטן, אויף וועלכע ס'איז זיך אָבער ניט כּדאי זיך אָפּצושטעלן.

די מעמואַריסטישע ליטעראַטור איז היי־יאָר באַרייכערט געוואָרן מיט
אזעלכע אינטערעסאַנטע ווערק ווי: די „זכרונות" פון משה סמילאַנסקי
(ערשטער טייל), דער פערטער טייל פון מרדכי בן הלל הכהנס
„עולמי" (מיין וועלט), און דער דריטער טייל פון אראַנעוונגען פון זלמן דוד
לעוואָנטין.

דער תמיד פעסימיסטיש־געשטימטער דיכטער אורי צבי גרינבערג
האָט אַרויסגעגעבן אַ לידער־בוך אונטער אַ נאָמען, וואָס פרעטענדירט אויך
אָריגינאַליטעט: „אַנאַקריאון על קוטב העצבון" (אַנאַקריאָן אויף דער אַקס פון
אומעט), מיט אַ קליין וועלקל: „כּלפי תשעים ותשעה" (קעגן נייַן און נייַנציק).
בייַדע אָטעמען מיט אַ ביטערן יאוש בנוגע אַ געוויסן טייל פון דער אויפבּוי־
אונגס־ארבעט אין ארץ־ישראל. עס זיינען אויך אַרויס צוויי לידער־זאַמלונגען
פון וויניקער באַקאַנטע דיכטער: „בצל השעות" (אין דעם שאָטן פון די שעהן)
פון יוסף ליכטענבוים און „סופי שבילים" (סופן פון שטעגן) פון
מ. ז. וואָלפאָווסקי.

2. באַזונדערס רייך איז די העברעאישע ליטעראַטור אין ארץ־ישראל
געווען היינטיקס יאָר אין איבערזעצונגען. כּמעט אלע דאָרטיקע פאַרלאַגן:
„מצפה", „שטיבל", „אָמנות" און די איבעריקע האָבן אַרויסגעלאָזט אויפן בּיסער־
מאַרק איבערזעצונגען פון פאַרשיידענע שפראַכן. א. א.; פון פראַנצויזיש — ערציילונגען
פון פיער לאָטי, באַלזאַק, גוסטאַוו פלאָבּער א. א.; פון ענגליש — ערציילונגען
פון דזשעק לאָנדאָן, דיקענס, מאַדלין מאַרקס, יוזף קאָנראַד, סטיפענסאָן א. א.;
פון דייטש — ערציילונגען פון קייזערלינג א. אַ. וו.

שטיבל־פאַרלאַג האָט אַרויסגעגעבן, צווישן אַנדערן, דעם גרויסן ראָמאַן
„פויערים" פון פוילישן שריפטשטעלער רייַמאָנט אין דער איבערזעצונג פון
בן־אברם, מיטערלינגס „דער בלאָער פויגל" איבערזעצט פון דיכטער

ש. האלקין, איבסענס „פאלקס־פיינט" און שילערס „דאן קארלאס" איבער־זעצט דורך אשר בארש.

א גאנצע ריי איבערזעצונגען, באזונדערס פאר דער יוגנט, האט ארויס־געלאזט דער פארלאג „אמנות". דער אויסוואל פון די איבערזעצטע ווערק איז זייער א געלונגענער. גרויס אויפמערקזאמקייט לייגט דער דאזיקער פארלאג אויך אויפן סטיל און אויף דעם אויסערלעכן אויסזען פון בוך.

דער פארלאג „מצפה" האט, צווישן אנדערן, ארויסגעגעבן דעם ערשטן באנד פון הערצלס „טאג־ביכער" אין דער איבערזעצונג פון ר' בנימין און אשר בארש.

ס'וואלט אונז דאך צו וויט פארפירט, ווען מיר וואלטן פארצייכנט די פולקאמע רשימה פון אלע הייַ־יאר אין ארץ־ישראל דערשינענע איבערזעצונגען. ס'דארף דא, אגב, באמערקט ווערן, אז מאנכע פון די ארץ־ישראלדיקע שריפטשטעלער, באזונדערס די יינגערע, זיינען זיך שטארק מתרעם אויף דער דאזיקער גרויסער שפע פון די איבערזעצונגען. זיי טענהן, אז איין אריגינע־לעס ווערק איז פיל וויכטיקער פאר דער אנטוויקלונג פון דער העברעאישער ליטעראטור פון א טוץ איבערזעצונגען. דיזעלבע מיינען אויך, אז די אָרימקייט אין אריגינעלע העברעאישע שאפונגען איז א פועל־יוצא פון דעם, וואס דער שריפטשטעלער ווערט אויפגעגעסן פון זיין איבערזעצונגס־ארבעט. דאקעגן האלטן אנדערע, אז כל זמן עס פעלן אויס אין דער העברעאישער ליטעראטור אריגינעלע שעפעריש קרעפטן, קאן מען דערווייל גיט איבערלאזן דעם יונגן לעזער אן פאר אים פאסיקן לייענשטאף.

3. א טייל פארלאגן אין א״י, באזונדערס „דביר", ווילכער ווערט אנ־געפירט פון ביאליקן, האלטן, אז מען דארף זאמלען און ארויסגעבן גע־קליבענע ווערק פון דער העברעאישער מיטלאלטערלעכער ליטעראטור, כדי ארויסצוטעוון זיי פאר די קומענדיקע דורות. די דאזיקע אידעע האט ביא־ליק אויספירלעך אנטוויקלט אויף דעם עלפטן ציוניסטישן קאנגרעס אין ווין. ביז אהער האט שוין „דביר" אויף דעם דאזיקן גרעביט ארויסגעגעבן מיט א סך אויסבעסערונגען און באלייכטונגען די שירים פון ר' שלמה בן גבירול און הייַ־יאר האט דערוועלבער פארלאג ארויסגעלאזט די שירים פון ר' משה אבן עזרא.

„דביר" האט נאך פאר זיך אויך אנדערע צוועקן. זי גיט אויך ארויס געזאמלטע שריפטן פון דער מאדערנער העברעאישער ליטעראטור, און אויך איבערזעצונגען פון יידיש. דאס יאר האט זי ארויסגעגעבן א טייל מע־מוארן פונם באקאנטן העברעאישן דיכטער פון דער השכלה־עפאכע יהודה לייב גארדאן („על נהר כבר"), שלום אש׳ס „די כשופמאכערין פון קאסטי־ליען" (אין יידינס איבערזעצונג), שלום עליכמס „מאנאלאגן" (איבערזעצט דורך בערקאוויטש), פרצעס „זכרונות" א. א.

עס דארפן נאך דא דערמאנט ווערן די פאלגנדע צוויי וויכטיקע לערנ־ביכער, וואס „דביר" האט הייַ־יאר ארויסגעגעבן: די ערשטע פולקאמע געאגרא־פיע פון ארץ־ישראל („הארץ" — דאס לאנד — פון ד״ר א. בראוור) און

דעם ערשטן טייל געשיכטע פון דער ניי־העברעאישער ליטעראטור („תולדות הספרות העברית החדשה", פון פ. ליאכאוועד).

די רעדאקציע פון טעגלעכן בלאט „דבר" (דאס וואָרט, אָרגאן פון דער ארבעטערשאפט) און דער וועכנטלעכער „הפועל הצעיר" (דער יונגער אַרבעטער) גיבן אויך אַרויס פון צייט צו צייט געקליבענע שריפטן פון שריפטשטעלער, וועלכע שטייען זיי אידעאיש נאָענט. אַזוי האָט „דבר" פאַרעפנטלעכט דעם ערשטן טייל שריפטן פון דעם באַוואוסטן העברעאישן סאָציאַליסטישן אַגיטאַטאָר, דעם געווען רעדאַקטאָר פון העברעאישן סאָציאַליסטישן חודש־זשורנאל „האמת", א. ש. ליבערמאן. ה„פועל הצעיר" האָט אַרויסגעגעבן דעם פערטן באַנד פון א. ד. גאָרדאָנס כתבים און א בוך גאנץ טיפזיניקע פובליציסטיש־פעלעטאַניסטישע עסייען אונטערן נאָמען „רשימות" — נאָטיצן, פון באַוואוסטן דיכטער יעקב שטיינבערג.

אין דעם מצב פון דער ארץ־ישראלדיקר פרעסע זיינען פאַרן יאָר 1928 קיין וויכטיקע שנויים ניט פאָרגעקומען. עס ערשיינען כסדר די דריי גרויסע טאָג'עכע צייטונגען „הארץ" און „דבר" אין תל־אביב, און „דואר־היום" (טאָג־פאָקט) אין ירושלים. דער טיראַזש פון די ערשטע צווויי וואָקלט זיך צווישן דריי ביז פיר טויזנט; דער דריטער, וואָס האָט לעצטנס בילליקער געמאַכט זיין פרייז אויף גאַנצע פופציק פראָצענט (פון א פיאַסטער אויף א האַלבן פי) האָט אַדאַנק דעם דערגרייכט צו א טיראַזש פון זיבן טויזנט.

עס גייט אַרויס שוין דאָס צווייטע יאָר א וועכנטלעכער אָרגאַן פאַר ליטעראַטור און קונסט אונטערן נאָמען „כתובים" (שריפטן), וועלכער טראָגט דעם כאַראַקטער פון די וואַרשעווער „ליטעראַרישע בלעטער", און האָט א גרויסן אָפּזאַץ אויך אין די איבעריקע לענדער. פאַר אַן ענגערן לעזער־קרייז, באַזונדערס פאַר די, וואָס האָבן אַן אינטימערע באַציאונג צו ליטעראַטור און שריפטער, גייט אַרויס צייט דריי יאָר צוויי מאָל מאָנאַטלעך א זאַמל־בוך „הדים" (אָפּקלאַנגען) רעדאַגירט דורך יעקב ראָבינאָוויץ. די לערער־אָרגאַניזאַציע אַרויס א חודש־זשורנאל פאַר דער יוגנט מיטן נאָמען „מולדת" (היימלאַנד) אונטערן רעדאַקציע פון יעקב פיכמאַן און דוד קמחי.

אויסערדעם גייען אַרויס אין ארץ־ישראל פאַך־זשורנאַלן ווי: „המסחר והתעשיה" (א וועכנטלעכער אָרגאַן פאַר האַנדל און אינדוסטריע); „השדה" (דאָס פעלד) פאַר ערד־אַרבעטערי, „הרפואה" (פאַר מעדיצין), „הנגר" (דער סטאָליער), „תיאטרון ואמנות" (טעאַטער און קונסט) א. א.

נאָר די לעצטע טעג איז ערשינען אין ארץ־ישראל א גאַנץ דיקער ליטעראַרישער זאַמלבוך „כנסת", רעדאַגירט פון פ. ליאכאָווער, אין וועלכן עס זיינען פאַרטרעטן כמעט אַלע דאָרטיקע שריפטשטעלער מיט ביאַליקן בראש.

פון דאַנען וועלן מיר אַריבערגיין צו דעם איצטיקן מצב פון דער העברעאישער ליטעראַטור אין די אַלע איבעריקע לענדער.

4. פוילן, וואָס איז ביז דאָ נאָר ניט לאַנג געווען דער צענטער פון דער העברעאישער ליטעראַטור, איז איצט הינטערשטעליק געוואָרן, באופן, אַז מיר האָבן ניט צו פאַרצייכענען קיין איין גרעסערע נייע, אָריגינעלע ווערק אויף וועלכן

געביט ס׳זאָל ניט זיין. ס׳איז נאָר אַרויס דורך אַן אומבאַקאַנטן וואַרשעווער פאַרלאַג „יצירה" דער ערשטער באַנד פון דעם דיכטער יעקב כהנ׳ס געזאַמלטע לידער אונטערן נאָמען „נעורים ונדודים" (יוגנט און וואַגלענישן), אויך אַ זאַמלונג פון קליינע ערציילונגען מיטן נאָמען „בלי אמונה" (אָן גלויבן) פון אַ ביזער אומבאַוואוסטן שריפטשטעלער יהודה וואַרשאַווי׳אַק. דערזעלבער האָט אויך אַרויסגעגעבן אַן איבערזעצונג פון אילי׳אַ ערענבורגס „דרייצן ליולקעס". ס׳זיינען געמאַכט געוואָרן הייַ־יאָר אייניקע פרובן צו גרינדן קליינע העברעישע פאַרלאַגן ווי „מדורה" (שייטערהויפן), אָבער אַלע האָבן ניט אַרויסגעווויזן קיין שום צייכן פון לעבן, און איידער זיי האָבן עפעס באַווויזן אויפצוטאָן, זיינען זיי אונטערגעגאַנגען.

א גרויסן קלאַפ האָט הייַ־יאָר געליטן די העברעאישע פרעסע אין פוילן. ס׳האָט זיך אָפגעשטעלט דאָס אייניקע העברעאישע טאָגבלאַט מיט אועלכע רייכע טראַדיציעס ווי דער „הצפירה". דאָס פוילישע יידנטום האָט ניט פאַרמאָגט קיין גענוג כוחות אום אויסצוהאַלטן אפילו דעם אין אייניקן העברעאישן בלאַט.

5. נאָך א הפסקה פון דריי יאָר איז אַרויס אין בערלין דורכן שטיבל־פאַרלאַג דאָס זאַמלבוך „התקופה" (די עפאָכע), דאָס פיר־און־צוואַנציקסטע זינט ס׳האָט אָנגעהויבן צו ערשיינען אונטער פרישמאַנס רעדאַקציע אין מאָסקוע. די לעצטע „תקופה", וועלכע האלט אַן ערך א פערציק דרוקבויגן און איז רעדאַגירט פון שאול טשערניכאָווסקי, בן־ציון כ״ץ און ש. ראַוויד אָוויץ, ברענגט, לויט אירע אלטע טראַדיציעס, א סך ליטעראַרישן מאַטעריאַל פון באַוואוסטע שריפטשטעלער. הייַ־יאָר האָט די „תקופה" אָפגעגעבן פלאַץ אויך פאַר מעמואַריסטיק און ברענגט זייער אינטערעסאַנטע עראינערונגען וועגן מענדעלע מוכר־ספרים, געשריבן צו זיין צענטן יאָרצייט פון בן־עמי׳ן, און איבערזעצט פון רוסישן אָריגינאַל דורך בר־טוביה׳ן. ס׳איז אָבער א וואונדער, וואָס די דאָזיקע זכרונות זיינען אַריין אין דער רובריק פון „בקורת" (קריטיק).

דורך דעם בערלינער פאַרלאַג „אשכול" איז אַרויס זייער א וויכטיק ווערק „אוצר המונחים הפלוסופיים ואנתולוגיה פלוסופית" פון ד״ר יעקב קלאַצקין מיט דער מיטהילף פונם ד״ר משה נחום צאָבל. דאָס בוך ברענגט לויטן אלף־בית אלע פילאָסאָפישע טערמינען פון דער העברעאישער ליטעראַטור אין אלע אירע תקופות, הן די וואָס געפינען זיך אין געדרוקטע ספרים, הן אין מאַנוסקריפטן. דאָס בוך גייט אַרויס אין דריי בענדער, וועלכע טיילן זיך אין חלקים.

6. אין אַמעריקע זיינען אַרויס צוויי לידער־זאַמלונגען פון די דאָרטיקע העברעאישע דיכטער: ב. סילקינער און אפרים א. ליסיצקי.

אין ניו־יאָרק ערשיינט שוין דאָס פינפטע יאָר א וואָכנבלאַט „הדואר", דעדאַגירט פון מ. ריבאַלאָוו, אין וועלכן עס באַטייליקן זיך אַמעריקאַנער און אויסלענדישע העברעאישע שריפטשטעלער. דערזעלבער ריבאַלאָוו האָט לעצטנס אַרויסגעגעבן א ווערק „ספר המסות", עסייען איבער פאַרשיידענע העברעאישע

שריפטשטעלער, וועלכע פאַרנעמען אַ באַזונדער אָרט אין דער ליטעראַטור. אַ זאַמלונג פון היסטאָרישע אָפהאַנדלונגען האָט אויך פאַרעפנטלעכט דער רע־דאַקטאָר פון דעם ניו־יאָרקער „יידישעס פאָלק" ש. ב ע ר נ ש ט י י ן, מיטן נאָמען „בחזון הדורות".

7. בכלל איז דאָס היינטיקע יאָר רייך אין זאַמלונגען פון פובליציסטיק און קריטיק. מ ש ה ק ל י י נ מ א ן, דער רעדאַקטאָר פון לאָנדאָנער „העולם" (דער אָפיציעלער אָרגאַן פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע), האָט אַרויסגע־געבן אַ ווערק „ד מ ו י ו ת ו ק ו מ ו ת" (פאַרטרעטן און פערזענלעכקייטן), וואָס אַנטהאַלט אַ ר י י קריטישע אָפהאַנדלונגען וועגן דער העברעאישער ליטעראַטור, און אַן איבערבליק אויף איר אַנטוויקלונג פון אַ נאַציאָנאַל־היסטאָרישן שטאַנד־פונקט. דאָס בוך באַהאַנדלט די השכלה־עפאָכע, די שפראַצונג פונם נאַציאָנאַלן געדאַנק און אַזוי ווייטער ביז דער נייער תקופה פון דער העברעאישער ליטעראַטור, וועלכע וועט פאַרטראָטן דורך סאָקאָלאָוו, פרישמאַן, פרץ, אחד־העם און פאַר־ענדיקט מיט בערדיטשעווסקי, שניאור און אַנדערע.

8. עס דאַרפן דאָ דערמאָנט ווערן סאָקאָלאָוס זייער אינטערעסאַנטע לענגערע קאָמפילאַציע וועגן ש פ י נ א ז ע ן, וואָס האָט זיך געדרוקט אין המשכים אין „העולם" און איז איצט אַרויס אַלס אַ באַזונדער ספר, און אויך קאַבאַקס טרילאָגיע „ש ל מ ה מ ו ל כ ו", וואָס ווערט איצט געדרוקט אין זעלביקן וואָכנבלאַט.

אָס דאָס איז דער לעצטער סך־הכל און דאָס אַלגעמיינע בילד פון היינ־טיקן מצב פון דער העברעאישער ליטעראַטור אין דער גאַנצער וועלט.

ש. ל. צ י ט ר א ן.

דער יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט.

1. גרינדונג. דער באשלוס וועגן גרינדן דעם אינסטיטוט איז אנגענומען געוואָרן אויף א פאר-אייניקטער זיצונג פון ווילנער צענטראלן בילדונגס-קאָמיטעט (צ. ב. ק.) און דער פארוואלטונג פון ווילנער בילדונגס-געזעלשאפט (ווילבי"ג) מיטן אנטייל פון ספעציעל פארבעטענע פערזאנען. דאס איז געווען דעם 24-טן מערץ 1925. צו דעם צוועק איז אויסגעוויילט געוואָרן א קאָמיסיע אין באשטאנד פון ד"ר מ. ווינרייך, י. טשערניקאָוו, ג. פלוידערמאכער און ז. רייזען.

די זעלבע פראגע איז אויך באהאנדלט געוואָרן אויף דעם 2-טן שול-צוזאמענפאר פון די לעהרער פון "ידיש-וועלטלעכע שולן" אין אפריל 1925. אלס רעזולטאט פון צוזאמענפאר איז אין בערלין פון 7-טן ביזן 12-טן אויגוסט פון זעלבן יאר פארגעקומען א באראטונג, אין וועלכער עס האבן זיך באטיליגט: א. טשערניקאָוער, י. לעשטינסקי, א. מענעס, ד"ר א. שטיינבערג, נחום שטיף (אלע פון בערלין) ד"ר מ. ווינרייך און ד"ר מ. זילבערפארב, אלס פארשטייער פון דער קאָמיסיע פאר דעם וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט אין פוילן, ד"ר אסתר עליאשעוו פון די העכערע קורסן אין ליטע און י. עפרויקין (פאריז). די באראטונג איז געקומען צום באשלוס, אז מען מוז שוין צוטרעטן צו דער ארבעט.

אין סעפטעמבער 1925 האט דער געשאפענער ארגאניזיר-קאָמיטעט פארן "ידישן וויסנשאפט-לעכן אינסטיטוט אין באשטאנד פון ד"ר מ. ווינרייך, א. טשערי-קאָווער, ז. רייזען און נ. שטיף פארעפנטלעכט דעם ערשטן אויפרוף צו דער "ידישער געזעלשאפט און "ידישע וויסנשאפטלער וועגן שטיצן און בויען דעם "ידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט. דעם אויפרוף האבן אויך אינטערעסירט: י. ב. באלין (ניו-יארק), ד"ר יהושע בלאָך (ניו-יארק), מ. גראָס (ווין), פראָפ. ש. דובנאָוו (בערלין), ד"ר ב. האָפמאן (צבי-ון, ניו-יארק), פראָפ. ד"ר ל. הערש (זשענעווע), ד"ר ב. וואכשטיין (ווין), ד"ר מיכאל וויינערט (וואַרשע), פראָפ. ד"ר נאָטהאלד וויל (בערלין), פראָפ. ד"ר יצחק וויינבערג (וואר-שע), ד"ר מ. וויטשניצער (בערלין), ד"ר א. ש. זאקס (ניו-יארק), ד"ר משה זילבערפארב (וואַרשע), ד"ר ח. זשיטלאָוויסקי (ניו-יארק), יודא יפעט (ניו-יארק), י. יאשונסקי (וויל נע), י. כהן (ניו-יארק), ד"ר אלפרעד לאנדוי (ווין), י. לעשטשינסקי (בערלין), ד"ר ש. מארגאָליס (ניו-יארק), א. מארעוסקי (וואַרשע), יודל מארק (ווילקאָמיר), ש. ניגער (ניו-יארק), ר. סימכאָוויטש (בערלין), ד"ר חיים ספי-ווק (דענווער), ד"ר אסתר עליאשעוו (קאָוונע), ג. פלוידערמאכער (ווילנע), נ. פרילוצקי (וואַרשע), ח. ש. קאזדאן (וואַרשע), פראָפ. ד"ר לעאָן קעלנער (ווין), לעאָ קעניג (לאָנדאָן), ד"ר צ. שאבאד (ווילנע), ד"ר יעקב שאצקי (ניו-יארק), חיים שויס (ניו-יארק).

2. צילן. לויט די צילן, וואס דער ארגאניזיר-קאָמיטעט האט זיך געשטעלט, דארף דער "ידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט (ייוו"א) זיין: א) דער צענטר פון דער וויסנ-שאפטלעכער ארבעט אין "ידיש און אין דער ערשטער ריי—די צענטראלע אינסטאנץ פאר דער פארשונג און אנטוויקלונג פון דער "ידישער שפראך און ליטעראטור; ב) דער ארט, וואו עס בילדן זיך אויס נייע ארבעטער אויפן פעלד פון דער "ידישער וויסנשאפט אין קולטור; ג) דער צענטראלער רעגיסטריר-פונקט פאר דעם "ידישן קולטור-לעבן אין אלע עקן וועלט.

דער אינסטיטוט א) גיט ארויס זאמל-ביכער און אינציקע ווערק פון וויסנשאפטלעכן כא-ראקטער; ב) קלייבט און סיסטעמאטיזירט וויסנשאפטלעכע מאטעריאלן; ג) שאפט א צוגרייט-אנשטאלט פאר יונגע וויסנשאפטלער אין די ארבעטס-צווייגן פון אינסטיטוט. פאר קומענדיקע לערער פון דעם "ידישע מיטל-שול און סעמינארן; ד) פאָרבינדט צווישן זיך די פארשער, וואס ארבעטן אין "ידיש אויף אלע צווייגן פון דער וויסנשאפט, אינפארמירט זיי וועגן וויסנשאפטלעכע ארבעטן, וואס זיינען אין גאנג, ארגאניזירט א קעגנזייטיגע אויסהילף; ה) זאמלט און פארשפרייט אינפארמאציעס וועגן דעם צושטאנד און די אויפטון פון דער "ידישער קולטור-באוועגונג אין אלע לענדער.

אין משך פון איבער 4 יאר, וואס עס עקסיסטירט דעם ארגאניזיר-קאָמיטעט פאר דעם "ידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט, זיינען, פארשטייט זיך, וויייט ניט אלע אננעמערקטע צילן פארווירקלעכט געווארן. מען מוז אבער פעסטשטעלן, אז פאר דער דאזיקער צייט איז פיל אויפגעטאן געווארן. דער

צו איז געווען צו ווערען א קורצן בליק אויף דער ארבעט פון די באזונדערע צווייגן און סעקציעס פון דעם אינסטיטוט.

3. סעקציעס, קאָמיסיעס און אויסגאבן.

דער ייִדישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט בא־שטייט פון 4 סעקציעס: פילאָלאָגישע, עקאָנאָמיש־סטאטיסטישע, היסטאָרישע און פּסיכאָלאָגיש־פעדאגאגישע. חוץ דעם פארמאגט ער א ביבליאָגראפישע צענטראלע, מיט א ביבליאָטעק און א מוזיי, ארכיוו, א ביבליאָטעק אן א מוזיי.

אן דער ווילנער צענטראלע פירט אין א קאָמיסיע אין בא־שטאנד פון א. גאָלאָמב, ד"ר מ. וויינרייך, י. טשערניקאָוו, ד"ר ה. קאָוואַרסקי, אינזש. א. קרעמער, אננא ראָזענטאל, ז. רייזען און ד"ר צ. שאבאד.

די פילאָלאָגישע סעקציע האָט שוין אַרויסגעגעבן 3 בענדער שריפטן. דער ערשטער באנד איז געווידמעט דעם 75־טן געבורטס־טאָג פון דעם ייִדישן פילאָלאָג ד"ר אלפערד לאָנ־דוי (32 דרוק־בויגן). דער 2־טער באנד איז געווידמעט דעם אָנדענק פון דעם פילאָלאָג ב. באָראָ־כאָוו (35 בויגן). דער 3־טער באנד שריפטן האלט 41 בויגן.

זי איז אויך צוגעטראָטן צו א גאנצער רײַ ארבעטן, ווי רעגולירן די ייִדישע ארטאָגראפיע, פּראַיינהייטלעכן די ייִדישע אינטערפונקציע, ארגאניזירן א שטענדיקע לינגוויסטישע קאָמיסיע, צונויפשטעלן א ייִדישן געאָגראפישן אינדעקס א. אז. וו. די לינגוויסטישע קאָמיסיע האָט שוין ארויסגעגעבן די ערשטע אנקעטע ווענן מין פון סובסטאנטיוו אין ייִדיש.

די עטנאָגראפישע קאָמיסיע האָט אויפגעזאמלט א גרויסן מאטעריאל. עס זיינען שוין אינווענטאַריזירט איבער 40.000 נומערן—זוערטלעך, גלייכווערטלעך, לידער, אנעקדאָטן, מעשיות, רעטענישן, לעגענדעס, פּוּרים־שפּילן א. א. וו. איבער צען טויזנט דאָרפן נאָך אינווענטאַריזירט ווערן.

דער עטנאָגראפישער פארמעגן פון אינסטיטוט איז, לויט זיין צאָל און פארשיידנארטיקייט, אײנע פון די רײַכסטע קאָלעקציעס פון דעם מין. די עטנאָגראפישע קאָמיסיע האָט עטלעכע הונדערט זאמלער אן קאָרעספאָנדענטן אין פוילן און אין אנדערע לענדער פון דעם ייִדישן ישוב.

די טערמינאָלאָגישע קאָמיסיע האָט אויפגעזאמלט א פאָר הונדערט טערמינאָלאָגיעס פון פארשיידענע פאכן. זי שטעלט זיך אויך אלס ציל אויסצוארבעטן א וויסנשאפטלעכע טערמינא־לאָגיע פאר דעם ייִדישן שול־ווען.

די היסטאָרישע סעקציע שיקט פונאנדער אנקעטעס, קלייבט מאטעריאלן ווענן די ייִדישע קהלות א. אז. וו. אין יאנואר 1929 דערשיינט דער ערשטער באנד שריפטן פון דער היס־טאָרישער סעקציע (45 דרוק־בויגן. רעדאקטאָר א. טשעריקאָווער).

די עקאָנאָמיש־סטאטיסטישע סעקציע א) זאמלט, באָארבעט און פארעפנטלעכט די עקאָנאָמישע און סטאטיסטישע מאטעריאלן, וואָס זיינען צעזייט אין די מלוכהשע, קאָמונאלע, געזעלשאַפטלעכע און אנדערע ארכיוון און אויסגאבעס; ב) ארגאניזירט הילפס־גרופּעס און קאָרעס־פּאָנדענטן צו זאמלען ידיעות ווענן דעם ייִדישן עקאָנאָמישן, קולטורעלן און געזעלשאפטלעכן לעבן; ג) פארבינדט זיך מיט די ייִדישע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס און קהלות, כדי צו פאראינהייט־לעכן די מעטאָדן פון זאמלען סטאטיסטישע מאטעריאלן; ד) ארגאניזירט א סטאטיסטיש־אינפארמא־טיוע אפּטיילונג.

די סעקציע האָט אין יאָר 1927 דורכגעפירט דעם אויספאָרשונג ווענן רער עקאָנאָמישער לאָגע פון די ייִדן אין פוילן.

אין הארבסט 1928 איז דערשינען דער ערשטער באנד שריפטן פון דער דאָזיקער סעקציע (40 דרוק־בויגן. רעדאקטאָר יעקב לעשטשינסקי). דיזעלבע סעקציע האלט אויך אין דורכפירן דעם אויספאָרשונג ווענן דער מאטעריעלער לאָגע פון די ייִדישע סטודענטן אין צענטראל־ און מזרח־אייראָפּע.

די פּסיכאָלאָגיש־פעדאגאגישע סעקציע האָט זיך ארגאניזירט שפּעטער ווי די איבעריקע סעקציעס. זי אנטוויקלט לעצטנס אן ארבעט ביים זאמלען מאטעריאלן צו דער געשיכטע פון דער ייִדישער פעדאגאָגיק, ווי אויך אויפן געביט פון שאפן א צענטראלן פעדאגאָגישן מוזיי־די סעקציע ארבעט אויס מעטאָדן צום פארשן וויסנשאפטלעך דאָס ייִדישע קינד. — די סעקציע גרייט צו מאטעריאל פאר איר ערשטן באנד שריפטן.

4. ביבליאָגראַפישע צענטראַלע, אַרכיוו, ביבליאָטעק און מוזיי.

די ביבליאָגראַפישע צענטראַלע רעגיסטרירט דאָס געדרוקטע יידישע וואָרט פון דער גאַנצער וועלט סיי פון ביכער, סיי פון צייטשריפטן און צייטונגען. דאָס שוין ערשינענע ביבליאָגראַפישע יאָר-בוך פאר 1926—1927 האָלט 30 דרוקבויגן. די ביבליאָגראַפישע צענטראַלע איז פארבונדן כמעט מיט אַלע יידישע פארלאָגן און אָרויסגעבער אין אַלע עקן וועלט.

דער אַרכיוו זאמלט דאָקומענטן, מאַנוסקריפטן, דאָס אַלטע געדרוקטע וואָרט אין יידיש, העברעאיש, און אין אַנדערע שפראַכן (אויך וויפיל עס איז שייך צו יידן); אויך אפישן, פלוג-בלעטער א. אז. וו. ביז איצט זיינען אינוועניאַריזירט ביי 10.000 נומערן, אין דעם ביי 3.500 יאָרגאַנג יידישע צייטשריפטן אין פארשיידענע תקופות און לענדער.

די ביבליאָטעק באַזיצט ביי 10.000 בענדער.

דער מוזיי פארמאַגט ביי הייַנטיקן טאָג עטנאָגראפישע זאמלונגען, בילדער פון יידישע מאָלער א. אז. וו. זיין וויכטיקסטער טייל איז דער טעאַטער-מוזיי אויפן נאָמען פון אסתר רחל קאַמינסקי, וועלכער אילוסטרירט אין הונדערטער עקספּאָנאַטן די געשיכטע פון דעם יידישן טעאַטער פון גאַלדפאַדען ביז אונזער צייט. דער מוזיי וועט אונטערשטיצט דורכן יידישן אַרטיסטן-פאַראיין אין פוילן, וועלכער האָט אויף זיך געזומען צו באַזאָרגן דעם מוזיי מיטן לויפיקן טעאַטער-מאַטעריאַל. אַלע טרופּעס און אייַנצלנע אַרטיסטן זיינען דורכן פאַראיין אויפגעפאָדערט געווארן צושטעלן זייערע זאמלונגען דעם מוזיי.

5. דער אינטערעס צו דער אינסטיטוט-אַרבעט.

די אינסטיטוט-אַרבעט האָט אין פוילן געלאָזן פעסטע וואָרצלען און געפֿראָכט ממשותדיקע רעזולטאַטן. דער אינטערעס צו דער אַרבעט פון יי"א וואָקסט גלייכצייטיק אין אַלע יידישע קהילות: לעטלאַנד, ליטע, עסטלאַנד, רומעניע, דייטשלאַנד, עסטרייך, טשעכאָסלאָוואַקיע, בעלגיע, פראַנקרייך, ענגלאַנד, ארץ-ישראל, די פאראיניקטע שטאַטן פון אמעריקע, ארגענטינע, בראַזיל, דרום-אפריקע, — פון אומעטום באַקומט דער אינסטיטוט בולטע באַווייזן פון סימפּאַטיע צו זיין אַרבעט און פאַקטישע מיטהילף.

אויך די ניט-יידישע וועלט וויייזט אַרויס וואָס וויייטער א גרעסערע פאראינטערעסירונג מיט דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט; אזוי האָט, למשל, דאָס פוילישע בילדונגס-מיניסטעריום זיך געווענדעט צום אינסטיטוט מיט דער בקשה אויסצוארבעטן א טראַנסקריפּציע פון יידישן אלף-בית פאר דער נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק אין וואַרשע. די טראַנסקריפּציע איז שוין אויסגעאַרבעט און איז פון מיניסטעריום אקצעפּטירט געווארן.

אין דער אַרבעט פון אינסטיטוט באַטייליקן זיך די אָנגעזעענסטע געלערנטע, יידן און ניט-יידן, ווי למשל פראָפ. ש. דובנאָוו (בערלין), פראָפ. י. דאָווידזאָן (ניו-יאָרק), פראָפ. ד. וואַסערמאַן (מינכען), ד"ר אלפרעד לאַנדוי (ווין), פראָפ. י. צאַלער (טריעסט), פראָפ. יעווגעני קאַגאַראָוו (לענינגראַד), פראָפ. א. א. ראַבאַק (קעמבּרידזש), פראָפ. שטערק (יענא) א. אנד.

6. די געלט-מיטלען.

די אַרבעט פון דעם אינסטיטוט איז געטאָן געווארן בפּועל ממש מיט נישטיקע געלט-מיטלען, פון פרילינג 1925 ביז סוף 1928 האָט דער אינסטיטוט אויסגעגעבן בערך 50.000 גילדן, און אויך די דאָזיקע סומע האָט זיך צונויפגעשטעלט פון קלייניע און ניט רעגולערע צושטייערס. עס איז קלאָר, אז די אַרבעט פון אינסטיטוט האָט געקענט זיין א סך א גרעסערע וען ניט דער שטענדיקער געלט-מאַנגל. לעצטנס מערקן זיך אייניקע שריט פאראויס אין דעם פרט. די שטאָט-פאַראוואלטונגען פון לאָדז, ביאליסטאָק, לידע, פלאָצק, גראָדנע, וואַלקאָוויסק, לוצק, מעזריטש, טערעספּאָל און אַנדערע האָבן אריינגעטראָגן אין זייערע בודזשעטן געוויסע סובסידיעס פאר דעם אינסטיטוט. פון די קהלות האָבן באַשטימט סיבסידיעס ווין, וואַרשע, קוטנע א. אנד. די סומען זיינען אמת ניט קיין גרויסע, דאָך האָבן זיי א גרויסע מאַראַלישע און זאָגאר מאַטעריעלע באַדייטונג.

7. דער בוי-קאָמיטעט.

צום 3-טן יאָרטאָג פון דעם יי"א, אין מערץ 1928, האָט זיך אין ווילנע געגרינדעט דער בוי-קאָמיטעט פאר דעם יידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט. אין קאָמיטעט גייען אריין: ט. בונימאָוויטש, ד"ר מ. ווייַנרייך, ד"ר ה. קאָוואַרסקי, ב. קלעצקין, ז. רייזען, סענאַטאָר ד"ר צ. שאַבאַד און ירמיהו שאַפּירא. דער וויליגער קאָמיטעט מאַכט

אלע באמיאונגען, כדי אויך אין אנדערע שטעט זאלן געשאפן ווערן בוי-קאמיטעטן. פאר ווארשע האט געגומען אויף זיך די איניציאטיוו י. גיטערמאן, פאר פאריז י. יעפרויקין, פאר ריגע וו. לאצקי-בערטאלדי און סיים-דעפיטאט ד"ר ס. מייזעל. מיטהילף האבן אויך צוגעזאגט פראפ. ד. סימאנסען (קאפענהאגען) און ד"ר מ. עהרענפריים (שטאקהאלם).

אלס ערן-מיטגלידער פון בוי-קאמיטעט זיינען אויסגעוויילט געווארן פראפ. ש. דובנאוו (בערלין) און ד"ר מ. גאסטער (לאנדאן).

דער ווילנער בוי-קאמיטעט האט שוין געקויפט א פלאץ פאר דעם אינסטיטוט (4.500 קוואדראטמעטער).

8. די אמעריקאנער סעקציע פון אינסטיטוט.

דעם 17-טן אקטאבער 1925 איז פארגעקומען אין ניו-יארק די גרינדונגס-פארזאמלונג פארן יידישן ווייסנשאפטלעכן אינסטיטוט. עס איז ארגאניזירט געווארן א סעקציע (לאנד-קאמיטעט) מיט י. ל. כהן, ש. ניגער און ד"ר י. שאצקי (סעקרעטאר) בראש.

אויפן צוזאמענפאר פון די לערער פון די יידישע וועלטלעכע שולן אין אמעריקע, וואס איז פארגעקומען דעם 17-טן מאי 1926 אין ניו-יארק מיטן אנטייל פון איבער 200 דעלעגאטן, איז איינסטימיק אנגענומען געווארן א באשלוס, אז יעדער לערער דארף ווערן א מיטגליד פון דער סעקציע און מיטהעלפן אין זאמלען וויסנשאפטלעכע מאטעריאלן פאר די פארשיידענע צווייגן פון דעם אינסטיטוט.

אין זומער 1926 האט די אמעריקאנער סעקציע אנגענומען א באשלוס ווענן ארויסגעבן אן אייגענעם זשורנאל פאר ליטעראטור-פארשונג, שפראכוויסנשאפט, פאלקלאר און ביבליאגראפיע א. נ. „פנקס". אין דער רעדאקציע גייען אריין י. א. יאפע, י. ל. כהן, ש. ניגער, ד"ר י. שאצקי און ד"ר מ. ווייניריין. עס זיינען שוין ארויס די נומערן 1—2 און 3.

די מיטגלידער פון דער אמעריקאנער סעקציע מיטארבעטן אויך אקטיוו אין די שריפטן פון יוו"א, וועלכע גייען ארויס אין אייראפע. איין באנד שריפטן, געווידמעט ספעציעל דעם יידישן פאלקלאר, ווערט רעדאקטירט פון דעם פארזיצער פון דער אמעריקאנער סעקציע י. ל. כהן (בייד דער מיטווירקונג פון מ. ווייניריין).

די אמעריקאנער סעקציע שטיצט אויך די אינסטיטוט-ארבעט מאטעריעל.

נ. קאסטעלאנסקי.

צאָל יידישע ווירטשאַפטלעכע, קולטורעלע אוז בילדונגס-אָרגאַניזאַציעס איז פוילז.

1. אין די קרעדיט-אנשטאלטן זיינען אריינגערעכנט געווארן די קאָאָפּעראַטיוון בענק, וועלכע זיינען אָנגעשלאָסן אין פאַרבאַנד פון די יידישע קרעדיט-קאָאָפּעראַטיוון אין פוילן. חוץ דער אָנגעוויזענער צאָל קאָאָפּעראַטיוון בענק, זיינען פאַראן נאָך 4 בענק אין דער פויזנער און שלעזישער וואָיעוואוד-סטוועס (ידיעות אויפן 1-טן יוני 1928).

2. די 502 גמילות-חסדים-קאַסעס געפינען זיך אין דערזעלבער צאָל שטעט. חוץ דעם געפינען זיך 2 קאַסעס אין פויזנער און שלעזישער וואָיע-וואודסטוועס. צוזאַמען אַלוֹ זיינען פאַראַן אין פוילן 504 ג"ח-קאַסעס (ידיעות אויפן 1-טן סעפטעמבער 1928).

3. די צאָל ווירטשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס געפינען זיך אין דערזעלבער צאָל שטעט. עס זיינען אָבער פאַראַן אַ רײַ שטעט (וואַרשע, לאָדז, לוואָוו א. א.), וואו עס געפינען זיך צו עטלעכע סוחרים- און האַנטווערקער-אָרגאַני-זאַציעס. די דאָזיקע אַזויגערופענע דאָפּלטע כּאַראַיינען זיינען ניט אריינגערעכנט געווארן אין דער אָנגעוויזענער צאָל ווירטשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס פון פוילן (ידיעות אויפן 1-טן סעפטעמבער 1928).

צאָל יידישע ווירטשאפטלעכע, קולטורעלע און בילדונגס-אָרגאַני-זאַציעס אין פוילן.

	וואָיעוואודסטוועס	אַרטעלן		מיטגלידער																		יידישע צרפת. קאָאָפּע-ראַטיוון	
																						שטעט מיט	
																						שולן	
																						וועזן	
	ס"ה	473	502	498	270	594	317	54	10	110	122	103	108	181	64	135	24	727	20	17			
1	וואַרשעווער . .	72	53	71	56	80	9	2	1	13	4	28	27	19	7	33	4	103	5	1			
2	לאָדזער . .	38	25	38	26	57	6	5	2	11	1	24	24	17	11	22	7	42	4	1			
3	קיעלצער . .	47	30	58	30	87	7	6	—	4	1	19	17	19	4	26	4	72	4	2			
4	לובלינער . .	63	46	62	50	79	9	6	—	14	6	13	11	39	13	30	5	87	4	4			
5	ביאַליסטאָקער .	55	47	37	30	66	32	4	2	18	20	10	3	18	7	4	1	81	1	5			
6	פּאָלעסיער. .	33	35	33	23	33	36	6	2	6	25	—	2	5	3	5	—	46	1	1			
7	וואָלינער . .	31	36	24	38	47	60	7	1	12	26	—	—	6	1	4	—	58	—	—			
8	נאָוואָגרודקער .	35	21	27	15	36	38	6	—	10	17	—	—	15	4	1	—	42	—	—			
9	ווילנער . . .	42	32	48	3	14	37	3	1	17	21	—	—	2	2	1	—	40	—	1			
10	קראַקאָווער .	34	38	—	6	13	1	—	—	1	1	—	2	8	3	4	1	23	—	1			
11	לוּבלינער : .	17	30	60	3	43	27	3	1	1	4	—	1	4	1	2	1	66	1	1			
12	טאַרנאָפּאָלער .	15	30	30	6	25	18	2	—	1	—	—	4	2	—	2	—	34	—	—			
13	סטאַניסלאַווֹוער	12	37	28	2	22	25	3	—	3	—	3	2	7	5	2	—	33	—	—			

4. אויך די צאָל אָרגאַניזאַציעס פאַר געזעלשאַפטלעכע און סאָציאַלע פאַרזאָרגונג פאַלט צונויף מיט דער צאָל שטעט, אין וועלכע ס׳געפינען זיך אינסטיטוציעס פון דער אָדער יענער אָרגאַניזאַציע (ידיעות אויפן 1־טן סעפטעמבער 1928).

5. דעמזעלבן מעטאָד האָבן מיר אָנגעוועגדעט צו דעם שול־ און בילדונגס־וועזן, אָנווייזנדיק נאָר די צאָל שטעט, אין וועלכע ס׳געפינען זיך שול־אָנשטאַלטן פון די באַזונדערע ריכטונגען. אַזוי, למשל, האָט ציש״אָ פאַרשיידענע אָנשטאַלטן (פאָלקס־שולן, קינדער־היימען, גימנאַזיעס, אָוונט־שולן, לערער־סעמינאַר) אין 110 שטעט (אָנשטאַלטן אָבער פאַרמאָגט די ציש״אָ 218 מיט 25.195 קינדער) (ידיעות אויפן 1־טן אָקטאָבער 1928).

דאָסזעלבע איז אויך נוגע „תרבות״, וועלכע פאַרמאָגט 260 אָנשטאַלטן מיט איבער 30.000 קינדער אין 122 שטעט.

די אָרטאָדאָקסישע שולן טיילן זיך אין פאָלגנדע גרופן: אין 103 שטעט זיינען פאַראַן „בית־יעקב״־שולן (העכערער טיפ פון א פאָלקס־שול פאַר מיידלעך), אין 108 שטעט זיינען פאַראַן די „יסודי־התורה״־שולן (א. ג. חדרים פאַר יינגלעך), אין 181 שטעט זיינען פאַראַן תלמוד־תורות פאַר יינגלעך און אין 64 שטעט זיינען פאַראַן ישיבות. די אַלע אויבנאויסגערעכנטע שולן (אויסער די תלמוד־תורות) געפינען זיך אונטער דער דירעקטער השפעה פון דער „אגודה״ (ידיעות אויפן 1־טן אָקטאָבער 1928).

די געזעלשאַפט אָוונט־קורסן אין פוילן באַזיצט אָפטיילונגען אין 135 שטעט, אין וועלכע ס׳זיינען פאַראַן פאַרשיידענע בילדונגס־אָנשטאַלטן (ידיעות אויפן 1־טן סעפטעמבער 1928).

די אָרטאָדאָקסישע שול־צענטראַלע האָט אויך אָוונט־קורסן אין 24 שטעט.

געזעלשאַפטלעכע ביבליאָטעקן זיינען פאַראַן אין 570 שטעט מיט א צאָל פון 727 ביבליאָטעקן (חוץ אין 10 שטעט אין פויזנער און שלעזישער וואָיִיוואָדסטוועס). די ידיעות וועגן דער צאָל ביבליאָטעקן אין פוילן האָבן מיר באַקומען פון דעם „ביבליאָטעקן־צענטער״ ביי דער קולטור־ליגע און פון דער רשימה אין פאַרלאָג ב. קלעצקין אין וואַרשע (ידיעות אויפן 1־טן אָקטאָבער 1928).

6. אויך בנוגע די קאָנסום־ און אַרבעטער־ פראָדוציר־קאָאָפעראַטיוון האָבן מיר אָנגעגעבן נאָר די צאָל שטעט, אין וועלכע ס׳זיינען פאַראַן אַרבעטער־קאָאָפעראַטיוון און ניט די צאָל געוועלבער פון יעדן קאָאָפעראַטיוו (די ידיעות האָבן מיר באַקומען פון דער אַרבעטער קרעדיט־צענטראַלע און פון דער אַרבעטער ווירטשאַפטלעכער פאַראייניקונג אין פוילן, ידיעות אויפן 1־טן אָקטאָבער 1928).

7. די אָרגאַניזאַציע „מזרחי״ האָט אונז ניט צוגעשטעלט די נעהעריקע מאַטעריאַלן וועגן דער צאָל שולן, וועלכע שטייען אונטער איר השפעה.

8. אין דער דאָזיקער טאַבעלע זיינען ניט גערעכנט געוואָרן די צאָל אָרגאַניזאַציעס, וועלכע געפינען זיך אין דער פויזנער, פאָמערנער און שלעזישער וואָיִיוואָדסטוועס.

ערקלערונגען צו דער קאַרטע וועגן דער
ס א צ י א ל ע ר ס ט ר ו ק ט ו ר
פון דער יידישער און ניט־יידישער פּראָפעסיאָנעל־טעטיקייט באַפעלקערונג אין פוילן.

אין דער קאַרטע וועגן דער סאָציאַלער סטרוקטור זיינען געזומען גע־וואָרן אין אַכט פאָלגנדע סאָציאַלע שטאַנדן:

1. זעלבשטענדיקע, 2. גייסטיקע אַרבעטער (פריוואַט־באַאַמטע), 3. אַרבע־טער און כאַלופניקעס, 4. מיטהעלפנדיקע פאַמיליען־מיטגלידער, 5. ניט־באַ־קאַנטער סאָציאַלער מצב.

די דאָזיקע סאָציאַלע הויפט־גרופּן טיילן זיך אויפן פאָלגנדן אופן:

1. די גרופּע זעלבשטענדיקע נעמט אַרום:

א) פּערזאָנען, וועלכע באַשעפטיקן לוין־אַרבעטער.
ב) " " " ניט קיין לוין־אַרבעטער.

2. די גרופּע גייסטיקע אַרבעטער נעמט אַרום:

א) פּאַרוואַלטער, ב) ביורא־ און האַנדלס־אָנגעשטעלטע, ג) טעכ־נישער פערסאָנאַל, ד) אויפזיכטס־פערסאָנאַל.

3. די גרופּע אַרבעטער און כאַלופניקעס נעמט אַרום:

א) בעלי־מלאכות, ב) קוואַליפיצירטע אַרבעטער, ג) אַנדערע אַרבעטער, ד) כאַלופניקעס.

די קאַרטע אילוסטרירט דעריבער פאָלגנדיקן בילד:

אין דער גרופּע „אינדוסטריע און מלאכה" למשל, (באַצייכנט דורך דעם גרויסן קוואַדראַט), זיינען אויף יעדע 100 פּראָפעסיאָנעל־טעטיקע פערזאָנען פאַראַן 23,5% יידן (קלייניר שוואַרצער קוואַדראַט).

די שמאָלע „גראָד־עקן" ביי דעם גרויסן קוואַדראַט באַצייכענען דעם סאָציאַלן מצב פון יידן און ניט־יידן אין דעם אַנשפּרעכנדיקן עקאָנאָמישן קלאַס.

אַזוי למשל, זיינען אויף יעדע 100

זעלבשטענדיקע אין דער גרופּע „אינדוסטריע און מלאכה" פאַראַן 34,9% יידן
גייסטיקע אַרבעטער " " " " " " 19,7% "
אַרבעטער און כאַלופניקעס " " " " " " 14,6% "
מיטהעלפנדע פאַמיליען־מיטגלידער " " " " " 45,5% "
ניט באַוואוסטער סאָציאַלער שטאַנד " " " " " 20,7% "

דעמזעלבן מעטאָד פון אַנאַליז האָבן מיר אָנגעוועגדעט בנוגע די איבע־ריקע קלאַסן און צווייגן.

גלייכצייטיק באַמערקן מיר, אַז די גרופּן פון באַאַמטע, ריכטער, און אַדוואָקאַטן, געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, שול און דערציאונג, ליטעראַטור און קונסט, האָבן מיר אַנאַליזירט לויט די צווייגן, און ניט לויט די קלאַסן.

י. באָרנשטיין.

צו דעם 10-יאָריקן יוביליי פון דער דזשוינט-טעטיקייט אין פוילן.

די טוער פון דזשוינט אויפן געביט פון אלגעמיינער הילף און יתומים-פאַרזאָרגונג אין פוילן, אין אמעריקאַנישע מיליטער-קליידער, אין די שווערסטע יאָרן 1919—1923 ביז צו דער גרינדונג פון יתומים-פאַרבאַנד אין פוילן.

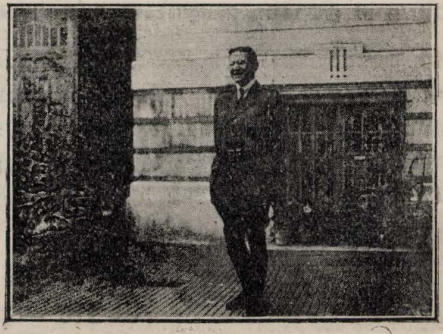
1)

2)

3)

4)

1) ד"ר ב. באָגען
הויפט-דירעקטאָר.

---

2) א. שאָהאַן
דירעקטאָר פון דעפּאַרטאַמענט פאַר קינדער-הילף.

---

3) פרוי י. באָגען-שאָהאַן

---

4) ד"ר ש. פייזער
טוער אויפן געביט פון יתומים-פאַרזאָרגונג.
געשטאַרבן אין א קורצער צייט אַרום, נאָכן אומקערן זיך פון פוילן קיין אמעריקע.

די נייע עקזעקוטיווע און הויפט־ראַט פון פאַרבאַנד פון די צענטראַלעס פאַר יתומים־פאַרזאָרגונג אין פוילן.

דעם 1־טן נאָוועמבער 1928 איז פאָרגעקומען אין וואַרשע דער ערשטער אַלגעמיינער צוזאַמענפאָר פון פאַרבאַנד לויט דעם נייעם סטאַטוט.

אויף דעם דאָזיקן צוזאַמענפאָר זיינען אויסגעקליבן געוואָרן אַ נייע עקזעקוטיווע, הויפט־ראַט און רעוויזיאָנס־קאָמיסיע פון פאַרבאַנד אין פאָלגנדן באַשטאַנד:

עקזעקוטיווע:

1. רפאל שערעשאָווסקי, פאָרזיצער, וואַרשע; 2. אַדוו. מ. ענדעלמאַן, וויצע־פאָרזיצער, וואַרשע; 3. ד״ר י. שטיינבערג, קראַקאָוו; 4. מ. שניאורסאָן, געע.־סעקרעטאַר, וואַרשע; 5. פראָפ. ד״ר מ. שאַר, וואַרשע; 6. א. לעווינסאָן, וואַרשע; 7. ל. נייַשטאַדט, וואַרשע; 8. ד״ר ו. וויזענבערג, לוואָוו; 9. ה׳ א. מאַזאָר, פינסק; 10. מ. שאַליט, ווילנע; 11. ח. ווייץ, לוצק.

הויפט־ראַט:

1. פרוי ראַבינאָוויטש, ביאַליסטאָק; 2. ה׳ דאָמעראַצקי, ביאַליסטאָק; 3. ה׳ יעזועראָוו, ווילנע; 4. ה׳ וואַלק, ווילנע; 5. ה׳ גאָלדין, פינסק; 6. ה׳ זאַרעצקי, בריסק; 7. ה׳ בובעס, ראָווגע; 8. ה׳ בערלינער, ראָווגע; 9. ה׳ קרוק, ווילנע; 10. ה׳ פראָפ. ד״ר מ. טאובער, וואַרשע; 11. פרוי שטיין, וואַרשע; 12. ד״ר ק. האַלפערן, סטאַניסלאָוו; 13. ד״ר מ. שאַף, לוואָוו; 14. ד״ר לעסער, קראַקאָוו.

קאַנדידאַטן אין הויפט־ראַט:

1. ה׳ סוכאָווליאַנסקי, ביאַליסטאָק; 2. ה׳ סאָלאָוויטשיק, ביאַליסטאָק; 3. ה׳ רודניצקי, ווילנע; 4. ה׳ קליאָנסקי, ווילנע; 5. ה׳ ביאַלאָסקי, סטאָלין; 6. ה׳ שפילבערג, ראָווגע; 7. ה׳ דעגענבערג, ראָווגע; 8. פרוי לעוואַנדע, ווילנע; 9. ה׳ רויטענבערג, שעדלעץ; 10. ד״ר מוליער, ראַדאָם; 11. ד״ר פאַרנאָס, טאַרנאָפאָל; 12. ד״ר י. קאָהן, לעמבערג; 13. ה׳ ס. מאָשלער, ניי־סאָנטש; 14. ה׳ אייזדאָר לאַנדאו, קראַקאָוו; 15. ה׳ גלעזער, פינסק.

רעוויזיאָנס־קאָמיסיע:

1. ה׳ פרושאַנסקי, וואַרשע; 2. ה׳ ב. זאַבלודאָווסקי, וואַרשע; 3. ה׳ אַבראַמאָוויטש, גראַדנע.

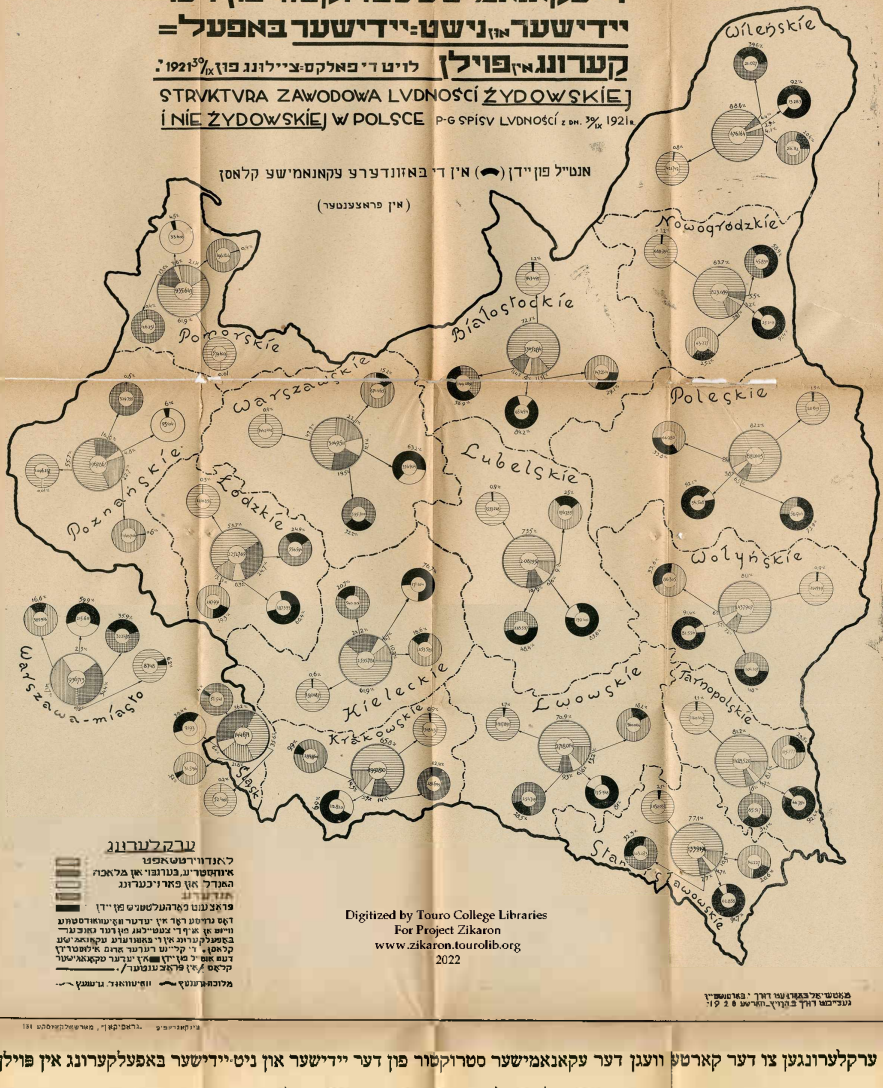
אויף דעם צווייטן צוזאַמענפאָר פון פאַרבאַנד, וואָס איז פאָרגעקומען אין וואַרשע דעם 9־טן דעצעמבער 1928, איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז אין עקזעקוטיווע זאָלן נאָך אַריין פאַרטרעטער פון די צענטראַלעס ביאַליסטאָק און ווילנע־שטאָט און פון קראַקאָוו — ד״ר יאָן לאַנדוי (אויב ד״ר שטיינבערג וועט זיך ניט באַטיליקן).

די עקאנאמישע סטרוקטור פון דער יידישער אין־ניט־יידישער באפעלקערונג פון פוילן אין 1921

STRVKTVRA ZAWODOWA LVDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ I NIE ŻYDOWSKIEJ W POLSCE P-G SPISV LVDNOŚCI z DN. 30 IX 1921 R.

אנטייל פון יידן (▬) אין די באזונדערע עקאנאמישע קלאסן

(אין פראצענטער)

ערקלערונג

לאנדווירטשאפט
אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה
האנדל און פארקערס־אינדוסטריע
פראפעסיאנעלע אין פרייע בארופן
דאס נאטיונעל־עקאנאמישע פראפיל פון יידן אין פוילן איז אנדערש ווי דאס פון דער גאנצער באפעלקערונג. אין דער יידישער קלאסן־סטרוקטור איז דער אנטייל פון לאנדווירטשאפט קלענער, דער אנטייל פון אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה איז גרעסער, דער אנטייל פון האנדל, פארקערס־אינדוסטריע און פרייע בארופן איז ביידע מאל גרעסער.

מדינה־גרענעץ ——— וואיוואדשאפט־גרענעץ ·-·-·-·

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2022

מאשטאב פון באפעלקערונג דער וואיוואדשאפטן נעכטיגסטן דאטן בעריכט־הארבסט 1921

ערקלערונגען צו דער קארטע ווועגן דער עקאנאמישער סטרוקטור פון דער יידישער און ניט־יידישער באפעלקערונג אין פוילן.

פראצענטזעלער אנטייל פון יידן אין די באזונדערע עקאנאמישע קלאסן:

א) לאנדווירטשאפט

1. די פראפעסיע, וווּ הקלטן פלעגט די באפעלקערונג אין פוילן זיך אויפצוגעבן די הויפטברופן, האבן מיר אויסגעלאזן אין פולגנדע 9 עקאנאמישע קלאסן:
2. בערגבוי, אינדוסטריע און מלאכה.
3. האנדל און טראנספארט.
4. אדמיניסטראציע און פראפעסיאנעלע פרייע בארופן. (קהילות־פאנקציאנערן, פרייע בארופן, מיליטער).
5. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.
6. פערזאנען אן אנגעגעבענע בארופן.
7. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.
8. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.
9. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
10. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.
11. אנגעשטעלטע אין אדמיניסטראציע.

ב) אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.

1. פראפעסיאנעלע פרייע בארופן.
2. קונסט, ליטעראטור, מוזיק, טעאטער.
3. וויסנשאפט, לערנען, לערער.
4. קולט, רעליגיע.
5. אפיסירן, סאלדאטן.
6. אדמיניסטראציע.
7. פרייע בארופן.
8. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.
9. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.
10. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.
11. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
12. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.
13. ארבעטער.
14. שאפער און פאלקערס.
15. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.
16. בעל־אינדוסטריעלער.
17. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
18. ארבעטער.

ג) האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.

1. פראפעסיאנעלע פרייע בארופן.
2. קונסט, ליטעראטור, מוזיק, טעאטער.
3. וויסנשאפט, לערנען, לערער.
4. קולט, רעליגיע.
5. אפיסירן, סאלדאטן.
6. אדמיניסטראציע.
7. פרייע בארופן.
8. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.
9. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.
10. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.
11. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
12. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.
13. ארבעטער.
14. שאפער און פאלקערס.
15. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.
16. בעל־אינדוסטריעלער.
17. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
18. ארבעטער.

ד) ארבעטער, אנגעשטעלטע, פרייע בארופן, מיליטער, אן אנגעגעבענע בארופן.

1. קונסט, ליטעראטור, מוזיק, טעאטער.
2. וויסנשאפט, לערנען, לערער.
3. קולט, רעליגיע.
4. אפיסירן, סאלדאטן.
5. אדמיניסטראציע.
6. פרייע בארופן.
7. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.
8. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.
9. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.
10. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
11. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.
12. ארבעטער.
13. שאפער און פאלקערס.
14. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.
15. בעל־אינדוסטריעלער.
16. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.
17. ארבעטער.

יעדער צווייט וועלט דער פונדעדערגעפילט אויף דעם וויסערדיק באזונדערע אופן פון דער פראפעסיע.

נאר דער ביינלויפיגער קורטער באשרייב איז אפשטאך אויף דער מעגט, פון פולגנדע פראפעסיעס לעבט די באפעלקערונג אין די באזונדערע אינדוסטריאל־מאדי שטעט.

לסוף, איז הארשטעער דאס אינדוסטריאלסטע:

דאס נרויסע פראצענט איז דער יידישער אינדוסטריע אין פוילן איז אבער נישט פון גרויסע פאבריקן, נאר פון קליינע ווערקשטעטער, וווּ עס ארבעטן נאר 1 אדער 2 ארבעטער. אין דער גרויסער אינדוסטריע איז דער אנטייל פון יידן נאר 13%.

טעקסטיל־אינדוסטריע	48.2%
מעטאל־ווארג	3.2%
כעמישע אינדוסטריע	2.8%
לעדער־אינדוסטריע	2.7%
הילץ־אינדוסטריע	2.6%
פאפיר־אינדוסטריע	2.5%
בוך־דרוקערייען	2.4%
גלאז־אינדוסטריע	2.3%
בויען	2.2%
עסן־ווארג	1.9%
אנדערע	28.4%

דער אנטייל פון יידן אין דער אינדוסטריע איז אבער נישט אזוי גרויס ווי מען וואלט געמיינט. אין דער גרויסער אינדוסטריע איז דער אנטייל פון יידן נאר 13%.

טעקסטיל־אינדוסטריע	0.4%
מעטאל־ווארג	22.2%
אינדוסטריע אין מלאכה	68.2%
האנדל	10.5%
אנדערע	

דער פאלקער מאכען אין פוילן 10% פון אלע ארבייטער, אבער אין דער אינדוסטריע אליין נאר 2%.

ד' באפעלקערונג אין דער דערצו־אנדער אינדוסטריאלער לענד פוילן.

א) אינדוסטריע אין פוילן 3.443.432 פערזון, ד. ה. 47.2% פון דער פוילנישער צאל אין דער אינדוסטריע.

ב) אינדוסטריע אין טשעכיי 595.700 פערזון, ד. ה. 19.4% פון דער טשעכישער צאל אין דער אינדוסטריע.

ג) הונגרן 550.804 פערזון, ד. ה. 11.1% פון דער אינדוסטריע צאל אין דער הונגרן.

ד) אוסטריי 674.465 פערזון, ד. ה. 22.1% פון דער אינדוסטריע צאל אין דער אוסטריי.

ה' פ. קלויזנער, רעפעראַנט פון יידישע וואירטשאפטס אויסטכוון פון דעם אמעריקאנער יידישן יוינט דזשויינט פון אמעריקע, לעבן יידן אין פוילן (מאנוסקריפט אין דער יידישער עקאנאמישער קלאס).

פראצענטזעלער אנטייל פון יידן אין די באזונדערע עקאנאמישע קלאסן:

1. פראפעסיע, וווּ הקלטן פלעגט די באפעלקערונג אין פוילן זיך אויפצוגעבן די הויפטברופן, האבן מיר אויסגעלאזן אין פולגנדע 9 עקאנאמישע קלאסן:	
א) לאנדווירטשאפט	
2. בערגבוי, אינדוסטריע און מלאכה.	
3. האנדל און טראנספארט.	
4. אדמיניסטראציע און פראפעסיאנעלע פרייע בארופן. (קהילות־פאנקציאנערן, פרייע בארופן, מיליטער).	
5. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.	
6. פערזאנען אן אנגעגעבענע בארופן.	
7. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.	
8. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.	
9. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
10. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.	
11. אנגעשטעלטע אין אדמיניסטראציע.	
12. ארבעטער.	
13. שאפער און פאלקערס.	
14. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.	
15. בעל־אינדוסטריעלער.	
16. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
17. ארבעטער.	
18.	
ב) אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.	
1. פראפעסיאנעלע פרייע בארופן.	
2. קונסט, ליטעראטור, מוזיק, טעאטער.	
3. וויסנשאפט, לערנען, לערער.	
4. קולט, רעליגיע.	
5. אפיסירן, סאלדאטן.	
6. אדמיניסטראציע.	
7. פרייע בארופן.	
8. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.	
9. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.	
10. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.	
11. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
12. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.	
13. ארבעטער.	
14. שאפער און פאלקערס.	
15. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.	
16. בעל־אינדוסטריעלער.	
17. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
18. ארבעטער.	
ג) האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
1. פראפעסיאנעלע פרייע בארופן.	
2. קונסט, ליטעראטור, מוזיק, טעאטער.	
3. וויסנשאפט, לערנען, לערער.	
4. קולט, רעליגיע.	
5. אפיסירן, סאלדאטן.	
6. אדמיניסטראציע.	
7. פרייע בארופן.	
8. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.	
9. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.	
10. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.	
11. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
12. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.	
13. ארבעטער.	
14. שאפער און פאלקערס.	
15. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.	
16. בעל־אינדוסטריעלער.	
17. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
18. ארבעטער.	
ד) ארבעטער, אנגעשטעלטע, פרייע בארופן, מיליטער, אן אנגעגעבענע בארופן.	
1. קונסט, ליטעראטור, מוזיק, טעאטער.	
2. וויסנשאפט, לערנען, לערער.	
3. קולט, רעליגיע.	
4. אפיסירן, סאלדאטן.	
5. אדמיניסטראציע.	
6. פרייע בארופן.	
7. הויזבעזיצער, רענטיערס, פנסיאנערס.	
8. אנגעשטעלטע אין לאנדווירטשאפט.	
9. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע, בערגבוי און מלאכה.	
10. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
11. אנגעשטעלטע אין פרייע בארופן.	
12. ארבעטער.	
13. שאפער און פאלקערס.	
14. אנגעשטעלטע אין אינדוסטריע.	
15. בעל־אינדוסטריעלער.	
16. אנגעשטעלטע אין האנדל, טראנספארט, בענקען, פארזיכערונגען.	
17. ארבעטער.	
18.	

ליטאגראפיע. מאנשאלאוסקי 181

Ilustrirte Woch. Warszawa. Dzielna 9 m. 9.	וואכנבלאט
Teatercajtung. Warszawa, Pawia 54.	צוויי־וואכן־זשורנאל
Kinder Journal, by Sholom Aleichem Folks Institute. 144 Second Avenue, New Jork.	חודש־זשורנאל
Grininke Bojmełech. Wilno,Stefańska 24/8.	צוויי־וואכן־זשורנאל
Folksgezunt. Wilno, M. Pohulanka 18.	"
Dos Kind. Warszawa, Nowolipki 30.	חודש־זשורנאל
Di Kooperatiwe Bewegung. Warszawa, Rymarska 6.	"
Wirtschaft un Leben „Ort" —Verband, Berlin, Bülow str. 90.	צוויי־מאנאטל־זשורנאל
Dos Jidishe Folk. 111 Fifth Avenue, New-Jork.	וואכנבלאט
Haolam. 77 Great Russel street, London W. C. I.	"
Davar. Tel-Aviv P. O. Box 199, Palestine.	טעגלעכע צייטונג
Doar Hajom. Jerusalem, Palestine.	"
Haorez. Tel-Aviv, Palestine.	"
Hadoar. 114 Fifth Avenue, New Jork.	וואכנבלאט

ארגאן פון יתומים - פארבאנד:

Dos Szucloze Kind. Warszawa, Przechodnia 5, tel. 137-50.	חודש־זשורנאל

VI. קאָנסולאַטן אין וואַרשע.

Spis urzędów konsularnych państw obcych w Polsce (Warszawa)

Argentyna — Żabia 4.	ארגענטינע
Austrja — Koszykowa 11 b.	עסטרייך
Belgja — Świętokrzyska 25/6.	בעלגיע
Brazylja — Zgoda 4.	בראזילי
Bułgarja — Aleja Ujazdowska 39.	בולגאריע
Chili — Mokotowska 19/10.	טשילי
Costa-Rica — Andrzeja 3.	קאסטא־ריקא
Czechosłowacja — Złota 4.	טשעכא־סלאָוואקיע
Danja — Piękna 10.	דענעמארק
Estonja — Aleja Ujazdowska 19/4.	עסטאניע
Finlandja — Plac Napoleona 3.	פינלאנד
Francja — Aleja Róż 2.	פראנקרייך
Grecja — Foksal 16/14.	גריכנלאנד
Guatemala — Gdańsk, Hundegasse 65.	גואטעמאלא
Hiszpanja — Piękna 66-a.	שפאניע
Holandja — Czackiego 9.	האלאנד
Honduras — Piękna 52/17.	האנדוראס
Japonja — Foksal 10.	יאפאניע
Królestwo Serbów, Kroatów i Słoweńców — Aleja Ujazdowska 33.	יוגאסלאוויע
Łotwa — Szkolna 6.	לעטלאנד
Meksyk — Hortensji 6.	מעקסיקע
Niemcy — Piękna 17. Biuro Paszportowe, Żórawia 42.	דייטשלאנד
Nicaragua — Gdańsk, Hundegasse 65.	ניקאראגוא
Norwegja — Foksal 3.	נארוועגיע
Paragwaj — Nowy Świat 17.	פאראגוויי
Persja — Kredytowa 8/4.	פערסיע
Portugalja — Foksal 14.	פארטוגאל
Rumunja — Wiejska 10.	רומעניע
San Marino — Wspólna 19.	סאן מארינא
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej — Jasna 11.	פאראייניקטע שטאטן פון צפון־אמעריקע
Szwajcarja — Smolna 25.	שווייץ
Szwecja — Królewska 3.	שוועדן
Turcja — Szopena 2a.	טערקיי
Uragwaj — Łódź, Kościuszki 37/1.	אורוגוואי
Węgry — Mokotowska 48.	אונגארן
Wielka Brytanja — Aleja Róż 10/2.	ענגלאנד
Włochy — plac Dąbrowskiego 6.	איטאליע
Związek Socjalistycznych Republik Rad — Poznańska 15.	רוסלאנד

אַדרעסן פון די יתומים-צענטראַלעס.

1. קאָנגרעס-פוילן.

Centralne Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi i Sierotami Żydowskiemi, **Warszawa**, Elektoralna 1/4, tel. 414-83.

2. ביאליסטאקער געגנט.

Towarzystwo Białostockie Opieki nad Sierotami Żydowskiemi, Zarząd Główny, **Białystok**, Warszawska 19, tel. 511.

3. ווילנע-שטאָט.

Komitet Pomocy dla Sierot, **Wilno**, Orzeszkowej 7, tel. 688.

4. „יעקאָפּאָ" (ווילנער אין נאָוואָגרודקער וואָיעוואָדסטוועס).

Krajowy Komitet Żydowski Pomocy Ofiarom Wojny „EKOPO", **Wilno**, W. Pohulanka 3, tel. 429.

5. פּאָלעסיע.

Centralny Komitet Opieki nad Sierotami, **Pińsk**, Łahiszyńska 1, tel. 86.

6. וואָלין.

Zarząd Główny Towarzystwa Opieki nad Sierotami Żydowskiemi i opuszczonemi dziećmi na Wołyniu, **Równe**, Litewska 13, tel. 211.

7. מערב-גאַליציע.

Zachodnio-Małopolski Związek Towarzystw Opieki nad Sierotami Żydowskiemi, **Kraków**, Zielona 3.

8. מזרח-גאַליציע.

Centralny Komitet Opieki nad Sierotami Żydowskiemi, **Lwów**, Mickiewicza 4, tel. 36-06.

אַדרעס פון פּאַראַוַנד פון די צענטראַלעס פּאַר יתומים-פּאַרזאָרגונג אין פוילן:

Związek Towarzystw Opieki nad Sierotami Żydowskiemi Rzeczypospolitej Polskiej

(CENTOS)

WARSZAWA, Przechodnia Nr. 5.

Tel. 137-50.

Drukarnia Spółdzielni Wytwórczo-Handlowej, Wilno, ul. Trocka 7.

דרוקערייַ בייַ די ווילנער פּראָדוציר- און האַנדלס-קאָאָפּעראַטיוון, ווילנע, טראָקער גאַס 7.